

T.R.
ULUDAĞ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

THE EFFECTS OF PRINTED AUTHENTIC MATERIALS
ON ORAL COMMUNICATIVE ABILITY

96098

MA in ELT

ŞAFAK BAYIR

TC. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

BURSA

SEPTEMBER, 2000

T.R.
ULUDAĞ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

THE EFFECTS OF PRINTED AUTHENTIC MATERIALS
ON ORAL COMMUNICATIVE ABILITY

MA in ELT

ŞAFAK BAYIR

BURSA
SEPTEMBER, 2000

T.R.
ULUDAĞ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

**THE EFFECTS OF PRINTED AUTHENTIC MATERIALS ON
ORAL COMMUNICATIVE ABILITY**

MA in ELT

ŞAFAK BAYIR

SUPERVISOR
PROFESSOR DOCTOR MUSTAFA DURAK

BURSA
SEPTEMBER, 2000

ABSTRACT

This research, which is quasi-experimental in nature, basically aims to show the relationship between oral communicative ability (i.e. the learner's ability to use English effectively and appropriately for oral communication) and use of printed authentic materials (i.e. texts that are basically defined as materials produced by the speakers of the relevant language for the speakers of that language just for communication, not for pedagogical purposes). Although, the main scope of this research is trying to find out the effects of written authentic materials on oral communicative ability, at the same time it aims to provide a framework for textual authenticity (the other types of authenticity are not included in this research) and tries to seek answers to the question that 'What makes materials authentic?'

This research was conducted with first year Turkish undergraduate students at English Language Teaching Department of Education Faculty at Uludağ University. The subjects which were assumed to be high intermediate or lower advanced level according to the placement test were randomly selected from among students of 4 classes out of 9 classes. The subjects forming experimental groups consist of 24 participants and the subjects constituting control groups consist of 41 participants. The subjects' ages range between 18 and 24; 19 of them are male and 46 of them are female.

Since authentic materials would require a certain performance and specific skills, the oral pre-test was administered in the midst of the first term. During this period, control groups continue their course according to the standard curriculum. After four-month period of instruction (in the midst of the second term), the subjects were given the same oral test being a post-test. The test results were examined and analysed statistically. In consequence of the statistical analysis, it was seen that experimental groups who studied with written authentic materials revealed no significant progress in comparison with the control groups. As a result, no effect of authentic materials on oral communicative ability was observed with the setting of this research.

ACKNOWLEDGEMENTS

I am greatly indebted to Prof. Dr. **Mustafa DURAK** for being my thesis supervisor with his expert guidance and precious contribution throughout the all stages of this research. I must also express that this research would not have been possible without the invaluable supervision of Prof. Dr. **Mustafa DURAK**.

I would like to express my deep gratitude to Assist. Prof. Dr. **A. Rana Saka** for her guidance and keen interest in the design of the research.

I must express my deepest gratitude to my teacher **Abdullah Can** for his constant encouragement and assistance throughout the construction and development of the research.

I owe special thanks to my teachers **Sema Sümme**n and **Gülderen Sağlam** who have let me carry out this research in their speaking courses and provide me valuable comments.

I would like to thank especially to Dr. **Çiğdem Karatepe** and Assist. Prof. Dr. **Meral Öztürk** for providing me valuable suggestions at all stages of the research.

I also wish to thank to my colleagues **Ayşe Gül Zıncır**, **Ebru Ertarman**, **Esim Gürsoy**, **David de Verny**, **Sinem Eker**, **Ufuk Özen** and **Şadiman Zalıoğlu** for their helps in conducting the research and collecting data.

I would like to extend my special thanks to **Rüyam Küçüksüleymanoğlu**, **Nevzat Agan**, **Cüneyt Avşar** and **Aygül Güleçman** for their kind help at the organisation of the data collection process.

I would like to thank to Assist. Prof. Dr. **Erol Barut**, **Aslıhan Özer**, **Hande Borçbakan**, **Emine Sonal**, **Erkan Yılmaz**, Assist. Prof. Dr. **Derya Yılmaz**, Dr. **İsmet Öztürk**, **İlknur Egel**, Dr. **Figun Dinçer**, Assist. Prof. Dr. **Mehmet Zaman**, **Meral Saylar**, **Gönül Uğuralp**, **Mesut Evirgen**, **Ebru M. Daloğlu**, **M. Tuğba Yıldız**, **Nurten Soğuksu**, **Ebru İyigül**, **Pınar Salı**, **Gölnur Alpsoy** and **Emre Göcen** for their contribution to the research.

I also owe to Assist. Prof. Dr. **Aysan Şentürk** for his assistance in the analysis and evaluation processes of the data.

I would like to extend my special thanks to Assist. Prof. Dr. **Rüçhan Öztürk** for her comments on this research.

I owe special thanks to my elder sister **Seyhan Can** for her valuable comments on the abstract section of this research.

I would like to thank also to our students participated in this research.

TABLE OF CONTENTS

SECTIONS	Pages
ABSTRACT	i
ACKNOWLEDGEMENTS	ii
CHAPTER I INTRODUCTION	1
1.1 Introduction	1
1.2 Statement of the Hypothesis	7
1.3 Aim and Scope of the Research	8
CHAPTER II THEORETICAL BACKGROUND	9
2.1 The Issue of Authenticity	9
2.2 Characteristics of Authentic Materials	13
2.3 Views on the Use of Authentic Materials	17
CHAPTER III REVIEW OF LITERATURE	33
3.1 Empirical Background	33
CHAPTER IV METHODOLOGY	39
4.1 Subjects	39
4.2 Materials	40
4.2.1 Oral Test	40
4.2.2 Questionnaire on Authenticity Ranking	41
4.2.3 Classroom Observations	42
4.2.4 In-depth Interview with Teachers	42
4.3 Procedures	43

4.3.1 The Pre-test	43
4.3.2 Classroom Procedures in the Experimental Groups	44
4.3.3 Classroom Procedures in the Control Groups	46
4.3.4 The Post-test	47
4.4 Scoring of the Oral Test	48
CHAPTER V STATISTICAL ANALYSES & RESULTS	49
5.1 Statistical Analyses and Results	49
CHAPTER VI DISCUSSION	54
6.1 Discussion	54
CHAPTER VII CONCLUSION	61
7.1 Conclusion	61
7.2 Pedagogical Implications	62
7.3 Suggestions for Further Research	62
REFERENCES	64
TEXTBOOKS & MATERIALS REFERRED TO	74
APPENDICES	76
APPENDIX A: A Brief Guide	77
APPENDIX B: Questionnaire on Authenticity Ranking	90
APPENDIX C: Scores given to the Questionnaire	91

APPENDIX D: Sample Pictures from CAE	92
APPENDIX E: Selected Pictures for Oral Test	96
APPENDIX F: Assessment Sheets	107
APPENDIX G: Detailed Pre-test Scores of Experimental Groups	108
APPENDIX H: Detailed Pre-test Scores of Control Groups	109
APPENDIX I: Detailed Post-test Scores of Experimental Groups	110
APPENDIX J: Detailed Post-test Scores of Control Groups	111
APPENDIX K: Statistical Tables	112

LIST OF STATISTICAL GRAPHS

Graph 1 Pre-test Results of both Experimental and Control Groups	49
Graph 2 Post-test Results of both Experimental and Control Groups	50
Graph 3 Oral Test Results of the Experimental Group I	56
Graph 4 Oral Test Results of the Experimental Group II	57
Graph 5 Oral Test Results of the Control Group I	57
Graph 6 Oral Test Results of the Control Group II	58
Graph 7 Questionnaire of Authenticity Ranking	59
Graph 8 Questionnaire of Authenticity Ranking	59

LIST OF STATISTICAL TABLES

Table 1 Analysis of Variance (ANOVA)	51
Table 2 Summary of the Table of Means	51
Table 3 Post Hoc Comparison	52
Table 4 T-test for Independent Samples of Control Group II	53

LIST OF FIGURES

Figure 1 Theoretical Framework of Communicative Language Ability	6
Figure 2 Authenticity Ranking for Text Type “Unplanned Conversation”	12
Figure 3 The Model of The CAE Speaking Test	40
Figure 4 Proficiency Levels of Cambridge University Examinations	41
Figure 5 The Formulae of Scoring	48

LIST OF ABBREVIATIONS

The explanations of the abbreviations used in this research are given below respectively:

A: Accuracy

AS: Assessor

CAE: Certificate in Advanced English (Speaking Test of Cambridge)

CG1: Control Group I

CG2: Control Group II

EG1: Experimental Group I

EG2: Experimental Group II

F: Fluency

G: Global

GR: Group

I: Interactive Communication

ID#: Identification Number of Participant(s)

IN: Interlocutor

P: Pronunciation

R: Range

T: Task Achievement

To my elder sister AYŞE

CHAPTER I

INTRODUCTION

1.1 Introduction

Following the commencement of Communicative Methodology in 1970s, the notion of authenticity was considered as a simple term which distinguishes texts taken from ‘real-life’ sources from the ones written for educational purposes (Lewkowicz, 2000:43). Late 1970s a debate was put forward on the nature of authenticity (Widdowson, 1978:80). This debate was concerned the distinction between ‘genuineness’ and ‘authenticity’ of language (Ibid.). Widdowson (Ibid.) argued that “[g]enuineness is a characteristics of the passage itself and is an absolute quality. Authenticity is a characteristic of the relationship between the passage and the reader and has to do with appropriate response”. That is, genuineness is a quality related to text property. In his view, it is a property of text which is not composed for language learners. However, authenticity is a by-product of interaction between text and readers.

In the field of language teaching, Breen (1985:61) suggested that authenticity can be analysed from different aspects: “authenticity of the texts, authenticity of the learners’ interpretations, authenticity of tasks, and authenticity of the actual social situations”. Breen’s (1985:61) view brought into a more of a pedagogical aspect to the concept of authenticity. He considered all aspects of a context of situation where an authentic texts are used for educational purposes. It can be said that the term of ‘authenticity’ has been discussed to a great extent by the authorities since it occurs in the field of education especially in the foreign language teaching era and it seems that the debate of authenticity will probably continue till a consensus is agreed upon it.

In foreign language education authentic text use has long been promoted. However, determining criteria for authentic texts for foreign language teaching has been a real problem (Rings, 1986:203; Joiner et al., 1989:429; Bacon, 1989:543; Rivers,

1981:203; Lee, 1995:323). It appears that the literature provides “conflicting definitions” (Rivers, 1981:203). Joiner et al. (1989:429) and Rivers (1981:203) point out that what makes difficult to choose more suitable texts for teaching purposes is that they are written for various purposes and they have a variety of forms and structures.

However, it is difficult to decide about criteria to choose suitable authentic material, it seems it is strongly agreed that authentic material should be used in classroom teaching. In the literature, it is possible to find evidence that absence of authentic material use can have many undesirable consequences. Swan (1985:10), for example, complains that even advanced students fail to understand authentic texts because they are used to read texts which are written for learners. He also argues that because these classroom texts do not sound real, learners have difficulty in relating them with their life.

Negative consequences of using inauthentic texts can be observed in not only readers’ reading comprehension but also in their listening comprehension. For instance, Rivers (1981:417) observed that many foreign language learners become confused when they hear authentic native speaker speech. In addition, Bacon (1989:543) emphasises that foreign language education based on inauthentic material will be about “mechanics” of language not about how language is used to interact with others.

Emphasis on language use for communicating ideas and feelings has brought another aspect into consideration. It is about using language for communication in authentic contexts. Recently, most foreign language teachers seem to have reached to a consensus that authentic material is indispensable (Wong et al., 1995:318). Exploiting authentic material can be considered as a tool to bridge real life and artificial classroom environment. It is crucial since language should not be seen as paradigm of rules which operates mechanically but as a system to be used functionally in variation of contexts.

The literature is also rich in studies which highlight the importance of exploiting authentic material in teaching other aspects of language, for example, Spinelli and Siskin (1992:306) argued that “using authentic material can improve learners ability to interpret and infer to meanings of words better since this type material will provide information about context of situation and how vocabulary choice can vary depending on the features of a context of situation”. Moreover, Levine and Reves (1998) state that

“there is obvious need for authentic texts and authentic tasks to be employed in the processing research of reading” (See also Lynch and Hudson, 1995:218).

Similarly, Lamie (1999) and Smith (1997) point out that material such as newspaper and magazine cuttings and films can provide source for information about culture and help them with raising learners’ cultural awareness. Spinelli and Siskin (1992:308) also argue that presenting vocabulary in a cultural context makes students realise the interrelatedness of language and culture.

Considering these ideas, it became apparent that the use of authentic materials increases predominantly. Besides, by using authentic materials some issues such as strategies, tasks, suitable activities for these kinds of materials have began to be discussed and it seems that one of the most colourful discussions related to the issue of the use of authentic materials is how to integrate such material with suitable tasks. First of all, content of the material should be accessible to learners. Otherwise, learners may fail to process the information in the authentic material upon which the task is based. This, of course, leads to failure in achieving the task. Therefore, “activities accompanying the materials are as important as the materials themselves” (Rogers and Medley, 1988:468). When authentic material and task are used appropriately, learners will gradually develop strategies for handling the material (Ibid.). This will eventually lead to an increase their awareness about authentic texts.

Remaining along the same lines, Rogers and Medley (1988:471) categorised tasks which are based on authentic tasks. These categories are: “1) tasks that precede the listening or reading passage, 2) tasks that accompany the selection, and 3) tasks that follow the passage”. Rogers and Medley (1988:469) based their categories on the timing when the authentic listening or reading material is presented to the learners. In the first one, comprehension of the authentic material is supported with a listening or reading passage. This seems to give learners time to digest information and delay full comprehension if necessary. In the second category, we have tasks where learners are asked to find the right information while reading or listening. The third category includes tasks which follow the stage where learners intake information from an authentic listening or reading task.

Rogers and Medley (1988:469) also gave a kind of guidelines for exploiting printed media in the classroom. They recommended that three points be taken into consideration: “1) meaning is communicated by the written word, and/or pictures, 2) the visual element is motionless, and 3) the perspective is often restricted by the size of the page”. These points are more related to practicalities of the issue; however, these can play an important role if presented material’s form is not what learners are used to have.

Another step for preparing tasks by using authentic material is of course ‘appropriateness’. Rogers and Medley (1988:471) indicate that the concept of ‘appropriateness’ can be applicable in this context in terms of three aspects: “1) appropriateness of text, 2) appropriateness of task, and 3) appropriateness of sequence”. As mentioned before, texts should be accessible to learners. In addition to this, the text should be appropriate for the task in mind and learners’ level of language competence. Secondly, task itself should be within the cognitive and linguistic capacities of learners. Finally, tasks should be staged appropriately. Steps within a task should be ordered so properly that learners do not become confused. Rogers and Medley (1988:472) strongly recommend that texts not be modified to make them suitable for learners’ levels or for the task (see also Lee, 1995:326). Rogers and Medley also note that these tasks should be designed in such a way that in the process of performing the task, learners should be able to make use of their world knowledge. In the light of all these points, it is also argued that tasks need to be graded too (cf. Hoven, 1999).

When we consider the use of authentic materials from the viewpoint of teaching, reading skill gains an important role during the process of exposure of our learners to authentic materials. Since reading skill is widely used especially in academic learning, it stands for a determining factor in acquiring required information from the texts. Written authentic materials have an essential part in foreign language teaching because they are more easily reached compared to films and tapes, for instance, according to Rogers and Medley (1988:469), “perhaps the most accessible authentic texts are newspapers and magazines, since they are usually readily available in libraries and bookstores” and Ross (1995:15) deals with the issue in the similar vein and states that “some of the most easily-available sources of written English are American news magazines, *Time* and *Newsweek* in particular”. Unfortunately, in the information age

some state schools and teacher training departments such as Uludağ University ELT Department cannot provide offer their students with a variety of audio and visual authentic materials. This is one of the most unfortunate handicap for teacher education system in Turkey. Therefore, this research will be more interested in tasks which are based on written authentic materials. The aim of this research is to find out whether there is an effect of printed authentic materials on oral communicative ability or not. The research will be investigating whether the learners can make use of the knowledge they acquired from studying authentic written texts when speaking in English. It is hypothesised that studying written authentic texts in English will improve their overall “communicative language ability” (henceforth CLA) in Bachman’s (1991:84) sense. Bachman (Ibid.) describes CLA as “consisting of both knowledge, or competence, and the capacity for implementing, or executing that competence in appropriate, contextualized communicative language use”.

According to Bachman (1991:84), learners acquire a language competence by studying the language. In our case, the use of tasks based on authentic texts is hypothesised to provide a valuable source, namely input, for vocabulary, reading comprehension strategies, knowledge about culture and for the use of grammatical structures either consciously or unconsciously. It is evident that reading texts provide an invaluable source for information about the world. Here, Bachman (Ibid.) also covers knowledge about the culture of the target language. According to Bachman (Ibid.), both knowledge of the world and knowledge of language appear to contribute to the development of strategic competence which is described by him as follows:

Strategic competence is the term I will use to characterize the mental capacity for implementing the components of language competence in contextualized communicative language use. Strategic competence thus provides the means for relating language competencies to features of the context of situation in which language use takes place and to the language user’s knowledge structures (sociocultural knowledge, ‘real-world’ knowledge). (Bachman, 1991:84)

And a theoretical framework of communicative language ability is provided by him (Bachman, 1991:85, Figure 4.1) as follows:

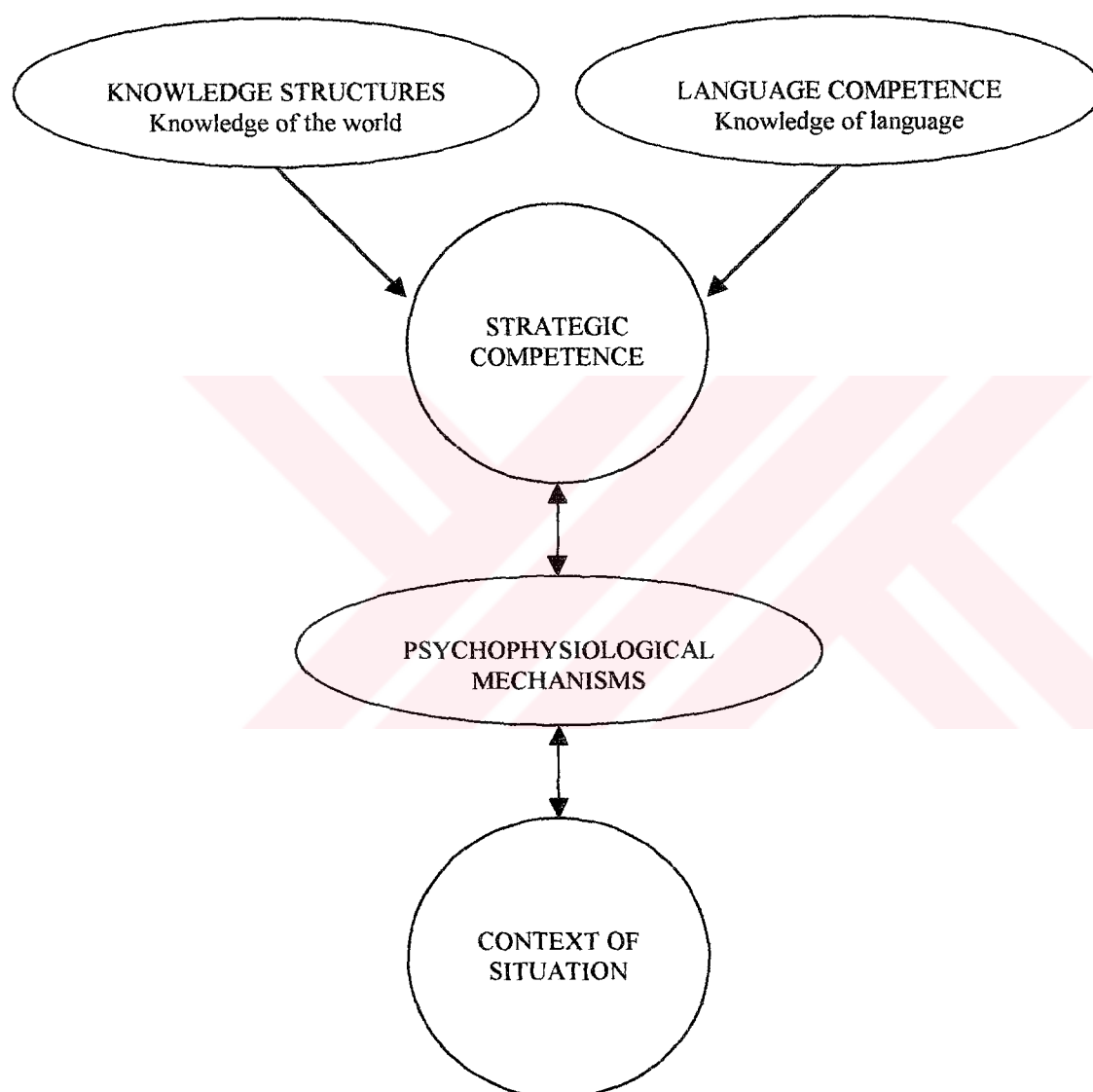

Figure 1

Bachman (1991:85) argues that by means of strategic competence learners will develop a sense of the features of a context of situation. Then, they can produce appropriate language structure by using their knowledge about target language and knowledge about the sociocultural norms and rules of the target language society. These of course are realised through certain cognitive processes and brain commands larynx, mouth and other muscles to produce the appropriate audible sounds.

By taking account of all these assumptions, in this research it was hypothesised that there is/are effect(s) of written authentic materials on oral communicative ability of Turkish undergraduate students. The terms ‘printed authentic material’ and ‘written authentic material’ are used interchangeably within the entire research and the term ‘written/printed authentic material’ refer to the materials which inherent the characteristics; immediacy, currency, medium authenticity, native inception and reception, cue authenticity, intent authenticity, inclusiveness, source authenticity, initiative authenticity, setting authenticity and cultural (goal) orientation (see section 2.1, p. 12) (Chavez, 1998:3).

The notion ‘oral communicative ability’, as used in this research, refers to the learner’s ability to use English effectively and appropriately for oral communication, including interactions both with and/or without native speakers of English in real-life situations.

The next chapter attempts to clarify complex issues on the definition and characteristics of authenticity and the use of authentic materials in EFL education.

1.2 Statement of the Hypothesis

In this research it was hypothesised that Turkish EFL undergraduate students develop better oral communicative abilities by studying written authentic texts in speaking classes in comparison with those who studied printed inauthentic texts. For that reason, this research attempts to find out a positive correlation between the use of written authentic materials and oral communicative ability of learners.

Directional Hypothesis

There is a positive relationship between the use of written authentic materials in the speaking classes and oral communicative ability of Turkish EFL undergraduate students.

1.3 Aim and Scope of the Research

This research basically aims to determine whether there are benefits of using written authentic texts on oral communicative ability of Turkish EFL undergraduate students from the viewpoint of spoken discourse.

EFL learners in Turkey feel themselves obliged to speak only in classroom settings and unfortunately, their mere contact with authentic texts occur within lecture hours. As it is known that the fundamental idea is to educate them as relatively proficient speakers of the target language and to guide them to develop their oral communicative ability for real-life. In addition, our participants included in the research are teacher trainees who are supposed to be teachers. Therefore, our aim is not only to teach learning, besides to teach how to teach and “to teach the language as a means of preparing [the learners] to read [relevant] literature” (Thompson, 1996:15) and this can be efficiently done by raising their awareness and attention of the learners towards the materials they use. They should be able to evaluate and analyse the style, techniques, design, mechanics, and relevance of the context and distinguish the relationship of the various information embedded within the text. As a result of this, this research seeks solutions to improve oral communicative ability of Turkish EFL undergraduate students by means of written authentic texts and to highlight the important functions of the materials selected for the speaking classes.

And this research is limited with the participants from four first year speaking classes of Turkish EFL undergraduate students of English Teaching Department of Uludağ University, Education Faculty.

CHAPTER II

THEORETICAL BACKGROUND

2.1 The issue of Authenticity

According to Widdowson (1990:46), “one way of proceeding [in defining authenticity] would be to distinguish different senses of the term *authenticity*. This is what Breen does. He suggests that authenticity can be understood as relating not only to the language selected to be taught but the task on which the learner is engaged and the social setting which is created in the classroom”.

Authenticity is categorised into four types by Breen (1985:61) as follows:

1. Authenticity of the texts which we may use as input data for our students.
2. Authenticity of the learners’ own interpretations of such texts.
3. Authenticity of tasks conducive to language learning.
4. Authenticity of the actual social situation of the classroom language.

Also, it is stated that “this distinction enables Breen to say that ‘inauthentic language-*using*’ behaviour might be authentic language-*learning*’ ... thus inauthentic language-using behaviour might well be *effective* language-learning behaviour, but to call the latter ‘authentic’ seems to me [for Widdowson] to confuse the issue” (Widdowson, 1990:46-7).

In addition, Breen (1985: 61-7) makes a concrete suggestion by claiming that there are four factors involved in establishing text and learner authenticity:

- What is an authentic text?
- For whom is it authentic?
- For what authentic purposes?

- What is authentic to the social situation of the classroom?

Moreover, Taylor (1994:2) argues that “complaints about inauthenticity or artificiality often seem to ignore all these different types of authenticity [four distinctions made by Breen as stated before], assuming that there is some sort of global and absolute notion of authenticity which can only exist if all the above types of authenticity are simultaneously present” and he states that “authenticity is clearly a relative matter and different aspects of it can be present in different degrees”.

For Lee (1995:323), “the term ‘authenticity’ has sparked off a lot of discussion in the fields of linguistics, materials design, and language learning; a consensus, however, has not been reached on a precise definition”. Besides, Lee (Ibid.) corroborates both Breen and Widdowson and states in the same manner that:

In the last ten years the use of authentic materials has become common in classroom teaching. However, the question of whether such materials appear authentic to the language learner seems to go unasked.

Some teachers assume that they can achieve the purposes of communicative teaching simply by giving learners an authentic text, or engaging them in authentic discourse. They seem unaware that authentic materials can appear ‘unauthentic’ [sic.] to learners, just as unauthentic [sic.] materials can appear ‘authentic’. In practice, the extent to which materials appear authentic to learners seems to depend very much on how they are presented to them. (Lee, 1995:323)

Following distinctions made between ‘text authenticity’ and ‘learner authenticity’ by Lee (Ibid.), “ ‘text authenticity’ is defined in terms of the origin of the materials, while ‘learner authenticity’ refers to the learner’s interaction with them, in terms of appropriate responses and positive psychological reaction ... authenticity can only be achieved when there is agreement between the material writer’s intention and the learner’s interpretation ... learner authenticity should refer not only to *appropriate responses* to the materials, but also to *positive perceptions* of them” (See also Widdowson, 1978:80).

According to Lee (1995:324), “textually authentic non-textbook materials will not necessarily be learner authentic, and that textually unauthentic [sic.] textbook materials will not necessarily be learner unauthentic [sic.]” (cf. Breen, 1985:61).

Moreover, Rings (1986:204) deals with the issue in similar way with Lee and claims that “the issue of using authentic texts in the foreign language classroom has in recent years raised a larger issue, namely the definition of ‘authentic text’ itself. In the literature on second language acquisition and learning, authenticity has been defined in such a number of ways as to render the notion completely opaque. For some people authentic texts are constructed texts made to seem ‘real’” and Rings states that:

The issue raises further considerations. Löschmann & Löschmann (14, p.41) note that a text is often considered authentic “wenn er von einem Muttersprachler stammt” (if it comes from a native speaker). Yet they would define the criteria of authenticity from a wider base. Not only should the speaker or writer be a native speaker of the language, but the authenticity of the text produced is also dependent on his or her knowledge and perspective. Thus, a West German journalist writing about East Germany, with a West German perspective and knowledge of the facts of East German life, could not produce an authentic text, according to Löschmann & Löschmann; in this way they concentrate their definition of authenticity on the authenticity of the speaker in a particular situation. (1986:204)

On the other hand, Weijenberg (cited in Rings 1986:205) maintains that “an authentic text is determined by the authenticity of the situation in which the language is produced. He supports language as purely authentic when it is generated by a situation in which native speakers are conversing with native speakers for the purposes of accomplishing a task requiring verbal communication”.

Clarke (1989:78), after dealing the distinction between ‘genuine’ and ‘authenticity’ made by Widdowson, argues that “the variable factor, then, is not the text itself but the reader and whether he has the necessary knowledge of the conventions of discourse in order to interpret it correctly, that is, be capable of the ‘appropriate response’” and he adds that “the communicative authenticity of materials might now be seen as a matter of what the learner does, or is required to do, with those materials” (Ibid.).

According to Taylor (1994:4), “there is a difference between the instances of language (texts) and the uses to which they are put”. Since the standard definitions of authenticity are too broad in the literature (cf. Newmann et al., 1996:282 and Richards et al., 1992:27). Rings (1986:207) realised the problem and distinguishes the issue of

authenticity by providing an analytic authenticity ranking scale (from most authentic to least authentic) for conversational text types as follows:

Authenticity ranking for text type “unplanned conversation”

Authentic conversation	<ol style="list-style-type: none"> 1. Native speakers’ spontaneous conversations produced for their own purposes (no knowledge of being monitored) 2. Conversations in which one participant is aware of being monitored or recorded 3. Simulated roleplay by native speakers 4. Plays written by a genius in language use and enacted by good actors/actress 5. Excerpted portions of 1 6. Excerpted portions of 2 7. Excerpted portions of 3 8. Reenacted portions of 1 9. Reenacted portions of 2 10. Reenacted portions of 3 11. 1, altered 12. 2, altered 13. 3, altered 14. Plays whose dialogue does not correspond to actual dialogue 15. Conversations composed for textbooks and acted out by native speakers
Inauthentic conversation	<ol style="list-style-type: none"> 16. Composed conversations printed in textbooks

Figure 2

According to Rings (1986:207), only the first one is completely authentic whereas the others are inherent the characteristics of authenticity gradually.

Besides Chavez (1998:3) formulated twelve authenticity factors which are:

1. immediacy: non-recorded discourse, listening or watching as the discourse develops;
2. currency: up-to-date information;
3. medium authenticity: e.g. dialogues not presented in writing but aurally/orally;
4. native inception: produced by a native speaker;

5. native reception: produced for a native speaker;
6. cue authenticity: being exposed to the natural range of cues, e.g., watching people speak and not only listening to them speak;
7. intent authenticity: the information stands to influence actual behavior, i.e., one reads a movie schedule because one actually wants to go to a movie;
8. inclusiveness: the learner participates; versus learner exclusiveness: the learner does not participate;
9. source authenticity: discourse appearing in its original and natural context or environment; e.g., newspaper articles not printed in a textbook;
10. initiative authenticity: discourse solicited by the learner instead of introduced by the teacher or another party;
11. setting authenticity: target language environment; versus non-target language environment;
12. cultural (goal) orientation: the goal is to exchange meaningful and/or cultural information; versus linguistic or pedagogical orientation in which “communication” serves the primary purpose of linguistic practice.

2.2 Characteristics of Authentic Materials

Richards et al. (1992:27) describes the authentic materials as the “[t]exts which are taken from newspapers, magazines, etc., and tapes of natural speech taken from ordinary radio or television programmes, etc., are called authentic materials”. Besides, Chastain deals with the issue as follows:

Authentic materials have two principal characteristics. First, the materials have a definite communicative purpose. The speaker is trying to inform, convince, or instruct the listener. His focus is normally on the objective he has in mind rather than on the language he is using to accomplish that purpose. Second, the content is important for its own sake. The speaker intends to communicate a message to someone else. He is not talking to demonstrate the use of commands or direct object pronouns. He is not using certain vocabulary items to learn them for a vocabulary quiz later in the week. (1988:206)

Furthermore, it is stated that “generally, any text that an author writes to be able to communicate some message is authentic because it has an authentic purpose and it conforms to authentic language use” (Chastain, 1988:233).

Little et al. (1988) define the authentic text as “a text that was created to fulfil some social purpose in the language community in which it was produced ” (cited in Cook 1991:90).

According to Brown (1994b:229), “input for tasks can come from a variety of authentic sources: speeches, conversations, narratives, public announcements, cartoon strips, letters, poems, directions, invitations, textbooks, interviews, oral descriptions, media extracts, games and puzzles, photos, diaries, songs, telephone directories, menus, labels, and the list goes on and on”.

Bacon (1992:317) states that “authentic input is that which is created by and for a native speaker of the language in which it is produced. Aural text may range from songs, weather, news or sports reports, to more complex radio and television broadcasts” (cf. Kramsch and Andersen, 1999).

Porter and Roberts state also that “authentic texts are those ‘instances of spoken language which were not initiated for the purpose of teaching ... not intended for non-native learners’” (cited in Peterson 1995:116).

According to Bégin, “authentic materials are defined as materials produced by native speakers for native speakers” (cited in Duquette et al. 1987:481).

Young (1993:451) states that “authentic materials ... are written to communicate ideas rather than to teach language” and adds that “authentic materials ... contain rhetorical structures to facilitate reading comprehension” (Ibid. 453). And also she states that “it is a text that is intended for the native speakers of the target language” (Ibid.).

According to Joiner et al. (1989:429) authentic texts are considered as rich and genuine sources from the points of linguistics and culture.

For Schmidt-Rinehart (1997:207), authentic materials are defined as “materials developed for and by native speakers”.

Evans and González (1993:39) define the authentic texts as “the tools we can use in the classroom to illustrate these values [language and culture] and their deeper meanings because they are directed to native speakers and therefore, present culturally authentic information”.

Furthermore, Wong et al. (1995:318) defines authentic materials as materials “which are used in genuine communication in the real world, and not specifically prepared for the teaching and learning of English. Examples of such materials include written and audio-visual materials from the media, materials used in the professions,

and even textbooks of other subjects” and also they state that “authentic materials are characterized by the genuineness of time, location and people” (Wong et al. 1995:318).

Lee (1995:324) defines authentic text in the following manner “a text is usually regarded as textually authentic if it is not written for teaching purposes, but for a real-life communicative purpose, where the writer has a certain message to pass on to the reader” and also she claims that “authentic texts are often regarded as more interesting than textbook materials because they can be more up-to-date, and related to everyday issues and activities. Linguistically, however, they tend to be more difficult, being unsimplified, with ungraded syntactic patterns and vocabulary” (Ibid.).

According to Breen (1985:63), “the nature, type, and topic of a text decide whether it is authentic, not just its authentic quality”.

Peacock (1997:146) defines authentic materials as “materials produced ‘to fulfil some social purpose in the language community’ ... materials not produced for second language learners. Examples are newspapers, poems, and songs”.

Christensen deals with the issue as follows:

The category identified as ‘Authentic Materials’ covers a wide range. Some people have defined ‘authentic materials’ as those items that are ‘produced by members of the culture for members of the culture.’ Included are such sub-categories as physical objects, artistic renditions, advertisements of various sorts, and other writings, such as postcards and telephone messages or printed material, including such disparate items as dry cleaning tickets and literary pieces, which in turn may be further sub-categorized into various genres. (1990:531)

According to King (1990:65), “authentic documents contain many such complex structures and are rich in cultural content” and also she clarifies the issue of authentic materials by giving examples for “authentic documents ([such as] advertising, newspaper and magazine articles, comic strips, and personal interviews)” (Ibid.65-6).

According to Morrow (1977:13), “an authentic text is a stretch of real language, produced by a real speaker or writer for a real audience and designed to convey a real message of some sort” (cited in Taylor 1994:2).

Harmer (1991:146) states that “authentic texts (either written or spoken) are those which are designed for native speakers: they are real texts designed not for language students, but for the speakers of the language in question”.

As Nunan (1989:54) mentions, “a rule of thumb for authentic here is any material which has not been specifically produced for the purposes of language teaching”.

Wilkins (1976:79) talks in the similar way about authentic materials “as being materials which were originally directed at a native-speaking audience.” (cited in Taylor 1994:2).

According to Bacon (1987:557), “an ‘authentic’ text is understood to be one that is intended for native readers of the target language”.

Besides, Hintze et al. (1997:1) make a classification considering authentic materials and state that “*authentic* reading materials describe actual books that are generally classified into three broad categories: stories, informational books, and poetry”.

As to Bacon (1989:549), authentic texts are the ones “which are prepared by and for native speakers” and simulated authentic texts are the materials “that are characterized by natural language” (Ibid.).

According to Rogers and Medley (1988:468), “authentic materials fall into three major categories, according to their presentation: video, audio and print media”.

Geddes and White (1978), dealing with listening materials, make the following points for ‘semi-scripted simulated authentic speech’ as follows; “which involves a simplification process linked with an appearance of authentic interchanges on the tape” (cited in Clarke 1989:76).

Clarke (1989:79-80), dealing with the issue of pseudo-authenticity, makes the following statements:

The apparent desire to create the aura of authenticity in ‘communicative materials’, and the apparent belief in its inevitable efficacy, has also led to the widespread phenomenon of ‘simulated realia’. In this case, perhaps simply for economic reasons, the graphics do not involve reproduction of the actual text but seek to suggest an identity with some authentic original by devices such as drawing book shapes round lists of appointments to suggest diaries,

suggesting a page torn from a list of academic courses or simply drawing a line around a list of bookshops to imitate an authentic original. There are also examples of decontextualised, simulated newspaper headlines and simulated official documents such as birth certificates. Apart from the 'torn-out page' device, possibly the commonest pseudo-authentic graphic device is that of using handwriting within simulated school reports, notes or letters. (Clarke, 1989:79-80)

2.3 Views on the use of Authentic Materials

In one of his discussions about the relationship between Language Teaching and Linguistic Theory, Stern (1991:161) maintains that "linguistics influenced European language teaching particularly by a new emphasis on description and authenticity of language data in the development of language teaching materials". Furthermore, in his discussions about the history of ESP (English for Specific Purposes) and its contributions, Johns claims the followings:

The issue of authenticity, a third contribution of the ESP movement, is closely allied to decisions about needs assessment and curriculum design. Traditionally in ESP, authenticity referred to student needs, as indicated by the students themselves and the real language of the contexts in which students produce and understand English. For the traditional ESP practitioner, there was no simplification of real discourse for pedagogical purposes; instead, authentic, unmodified oral and written texts were provided for students at every proficiency level. (Johns, 1995:75)

According to Johns, this kind of discourse provides real lectures and authentic readings for EAP (English for Academic Purposes) learners compared to edited and contrived ones, and also this contribution made learners to involve in the situations which are unpredictable and real in nature (Ibid.).

Byrd (1997) approaches the issue of the use of authentic materials from the viewpoints of ESL (English as a Second Language) and EFL (English as a Foreign Language) and explains the needs on the use of authentic tasks, materials and activities pointing out the problems occurred in the language courses. For example, he states that learners pass the courses without learning to communicate in English efficiently. He also explains why many teachers avoid using authentic materials for they are considered

as challenging from the viewpoints of both student and curriculum (Byrd, 1997). Young (1993:451) deals with the issue in the following manner and emphasises the increase in the use of authentic materials. She supports her arguments by stating three points. The first one is the emphasis given by ACTFL Proficiency Guidelines for Reading on the use of these kinds of materials, second, theoretical researches based on foreign and second language suggest that authentic materials provide invaluable sources for reading comprehension and third, authentic texts are considered as important source for 'input' by FL (Foreign Language) and SL (Second Language) acquisition research. In addition, Allen et al. (1988:163) argue that "the construct of 'comprehensible input' has underlined the importance of reading materials [authentic materials] significant resources with high 'communicative value' ". Harklau (1994) points out that "research has suggested, however, that the utility of input is not solely a function of quantity. Rather, effective input also has an authentic communicative purpose, emphasizing the content of the message rather than its grammatical form". Besides, Lamy and Goodfellow (1999) state that "the L2 is acquired through learners' interaction in the target language because it provides opportunities for learners to comprehend message meaning, produce modified output, attend to L2 form, which helps to develop their linguistic systems".

Furthermore, Benevento claims that:

There is a general consensus that it is highly desirable that the culture and language presented in class and in a textbook be authentic and not contrived—that the dialogs, setting, and language be realistic, "that the samples of spoken language be those actually used by natives in face-to-face communication and that the samples of written language be those which could appear in, or are adapted from, real written material such as letters, reports, newspapers, and magazines". (cited in Skierso 1995:434)

Exposure to authentic materials is also considered as one of the major necessity of successful language learning. For instance, according to Crystal (1989:371), "exposure to native users of the foreign language is a real benefit, through the use of authentic materials ... and, in school, foreign language teaching assistants". Crystal explains why some learners are more successful than the other learners in learning a

language as the exposure to authentic materials (Crystal, 1989:371). Besides, dealing with conditions of learning and the learning process, Stern (1991:411) claims that “good learners become actively involved as participants in authentic language use”. Also, Watanebe and Caprio (1999) claim that “to produce successful learners, two essential conditions are necessary: 1) active student participation in the total learning process, and 2) the use of authentic materials”. According to Sanacore (1997:3), “students’ journey toward success also involves natural immersion in authentic resources”. In addition, Brinton (1995:456) argues that “media materials can lend authenticity to the classroom situation, reinforcing for students the direct relation between the language classroom and the outside world”. Because “visual impressions tend to have a longer effect than verbal ones in the minds of some students” (Svensson, 1985:149). Furthermore, Haverson (1995:187) claims that “authentic reading materials ... provide the best models of language” and adds that learners can learn language in a superior way by internalizing that model through using different skills. Also, Swan (1990:95) claims that authentic materials give an opportunity to use “real” language and provide learners with valid linguistic data for their unconscious acquisition process.

According to Brown (1994a:245), dealing with communicative competence, authentic language is considered as the basis of being communicative. In defining CLT (Communicative Language Teaching), he also claims that “language techniques are designed to engage learners in the pragmatic, authentic, functional use of language for meaningful purposes” (Ibid.). Clarke (1989:81) argues that communicative methodology is important and that communicative methodology is based on authenticity, realism, context, and a focus on the learner. He mentions that “many of the activities in more recent materials are in fact language or skills based, the focus of those materials tends to remain on the forms or functions of the language rather than the use to which the language can be put” (Ibid. 82).

Cook (1991:93) claims that “it began to seem that the students were being handicapped by never hearing authentic speech in all its richness and diversity”. In addition, Brown (1994b:299) maintains that authentic materials are “not only unnecessary but also is a disservice to students who are thereby deprived of original material with its natural redundancy, humour, wit, and other captivating features” (cf.

Bamford and Day, 1997). According to Brown (1994b:299), “simple texts that are authentic can either be found out there in the real world or devised ...simplifying, or ‘doctoring up’ an existing short story or description”. Besides, two justifications are put forward for the use of authentic text by Little et al. (1988) as the following:

- i. **Motivation and interest.** Students will be better motivated by texts that have served a real communicative purpose.
- ii. **Acquisition-promoting content.** Authentic texts provide a rich source of natural language for the learner to acquire language from.
An additional reason put forward by Cook (1981b) is:
- iii. **Filling-in gaps.** Designers of coursebooks and syllabuses may miss some of the aspects of language used in real-life situations. This lack can be filled most easily by giving students the appropriate real-life language. (cited in Cook 1991:94)

Finocchiaro and Bonomo (1973:191), dealing with teaching techniques, are in the favour of using authentic language within the classroom and they add that “since everything is different for learners, they may just as well learn the expressions or words that the native speaker of the same age level would use under similar circumstances”. According to Bacon (1989:548), “when students practice speaking in role-play situations, they can combine their knowledge of discourse with the formulae that they hear provided by authentic language samples in order to make their own speech more authentic”. Pellowe (1996) states that “the dialog should be authentic or, at least, realistic. This allows the learners to venture (however artificially) into the realm of extracting meaning from realistic or authentic input”. In consequence, Rivers (1981:131) point out that “tapes and records should be incorporated in the work of the class as often as possible so that students may imitate authentic speech, rather than even a good approximation of it” and Rivers (1981:398) adds that “where once it was difficult to provide opportunities for students to hear much authentic speech in the language they were learning, now through tapes, cassettes, and broadcasts (shortwave where necessary) such material is obtainable even in isolated areas”. According to Battistini (1995:2), “a regular textbook would bring a sense of confinement and it is preferable to use trade books and authentic materials from the world around the

students". For Christensen (1990:537), literary materials or elements such as "the teenage novel of detective adventures is a bona fide source of authentic material for the foreign language classroom".

Broughton et al. (1980:70) emphasize the use of authentic language in listening and they add that "much more effective and convincing are extracts of real, live English speech". Furthermore, Rivers, dealing with mentalism, psycholinguistics, and cognitive research, (1981:88) states that "to develop ability to understand native speakers, it was realized, students needed much practice in listening to authentic materials recorded in natural situations, rather than to artificial materials concocted for school purposes". Rivers (1981:168) adds that "all material used for listening comprehension, even in the earliest lessons should be authentic" and claims that "teaching students to comprehend artificial language combinations which would rarely be heard from a native speaker is a waste of time and energy, and can only confuse the student when later confronted with natural speech" (Ibid.168). Dealing with the future trends in second or foreign language education, Pimsleur and Quinn maintain that "a desire to bring students into closer contact with 'real' language as it is used in the real world by people communicating successfully with each other" (Cited in Morley 1995:81). Morley (1995:104), dealing with listening materials, states that "modules that feature up-to-date, locally relevant, authentic aural texts are especially effective and are recommended wherever possible" and also according to Morley, "a focus on a variety of practice materials that includes a mix of authentic, semi-authentic and simulated language activities" is one of the main guidelines for developing listening materials (Ibid.). Furthermore, Peterson (1995:116), dealing with the techniques for global listening, maintains that "at the intermediate level, it is no longer necessary to provide learners with simplified codes and modified speech. Indeed, learners need to hear authentic texts with reduced forms, fast speech features, false starts, hesitations, errors, some nonstandard dialects, and a variety of different voices". Besides, Peterson (Ibid.) claims that:

The need to introduce authentic material into students' listening repertoire by the end of the beginning level is supported by the fact that most listening in the world outside the classroom does not conform to simplified codes. At every level, students are able to understand much more

than they can produce, and that principle also holds for the practice of listening to authentic texts. With some practice, learners can cope quite well with authentic material, given the following features of authentic texts:

1. The background noise, interruptions and overlapping in turn-taking, the nonverbal gestures and tone of voice in authentic speech actually provide clues to understanding the setting, the relationship of the participants, their motivations and purpose for speaking. Rather than working to complicate the decoding process, these features may actually aid comprehension because they facilitate access to learners' understanding of cultural and formal schemata.
2. Authentic texts are actually more redundant and repetitious than many scripted texts, and so are easier to understand.
3. Authentic texts bear an informational structure which conforms to their communicative purpose. The proper use of these texts is to identify the key points of information and to let the rest of the information go. Thus, the learner's task load is actually rather limited. Learners should not be asked to retain every point of information, but only those details which the text was originally constructed to convey. (Peterson, 1995:116)

Moreover, Duzer (1997), in dealing with the issue of improving ESL learners' listening skills, maintains that "materials should be authentic. Use of authentic material, such as workplace training videos, audio tapes of actual workplace exchanges, and TV and radio broadcasts, increases transferability to listening outside of the ESL classroom context - to work and to community". Nunan (1997) also considers authentic texts as one of the major feature of an effective listening course. Besides, Cauldwell (1998) mentions the lack of authenticity in listening materials and claims that "although all listening comprehension recordings are described as 'natural,' very few of them are truly so. Many (though not all) are scripted and artificially slow: very few are instances of 'naturally occurring speech,' or 'authentic speech'". Flowerdew and Miller (1997:27) state that "EAP listening instructors ... need to supplement their commercial texts by exposing their students to authentic lectures. Only in this way can they prepare them effectively for authentic academic listening". According to Brown (1994b:245), in teaching listening comprehension, one of his principle for designing listening techniques is that "authentic language and real-world tasks enable students to see the relevance of classroom activity to their long term communicative goals. By introducing natural texts ... rather than concocted, artificial material, students will more readily dive in to the activity".

Rivers (1981:107), dealing with classroom presentation of structural pattern drills, emphasises that learners should be faced with authentic discourse which includes specific structural pattern before practising it and as a result of this learners will be able

to analyse its relationship to other structural elements within the language system. Also, Wilkins “places the emphasis in a teaching situation on the use of *authentic language materials* to develop a varied and useful receptive repertoire, and on *role-playing* as a means of developing facility in communicative” (cited in Rivers 1981:235).

Purgason (1995:419), dealing with lesson planning, states that authentic materials are considered basis for real language use and adds that materials should be authentic whenever possible. Wong et al. (1995:318) state that “like most language teachers, we find authentic materials a rich source for planning and conducting teaching and learning activities” and add that “in particular, authentic materials can help us to achieve the aims of enriching students’ experience in the learning and use of English, sensitizing them to the use of English in the real world, and helping them to generate a learning strategy for learning not only English but also other subjects”. Furthermore, Wong et al. make the following claims:

Authentic materials are characterized by the genuineness of time, location, and people. With materials that are about current events in the real world and happenings in familiar places, students may find it easier to relate the events to their own experience or knowledge, and be able to appreciate the use of language in these materials. Authentic materials serve the teacher and students well, in that they can offer contexts with which students are more familiar. (1995:318)

Also according to Wong et al. (1995:319), “authentic materials, ... , such as coursebooks, journals, magazines, and television programmes, can provide valuable support to the teacher in developing a curriculum specially designed for a specific group of students”. King (1990:65-6) states that “authentic documents (advertising, newspaper and magazine articles, comic strips, and personal interviews) may be introduced into the syllabus to foster cultural as well as linguistic teaching ... functions and notions can be extracted from these documents” and according to him (1990:66), “longer authentic documents may, of course, be used as the students’ linguistic ability increases”. Moreover, he (1990:69) claims that “the thematic approach offers a framework flexible enough to allow authentic documents to be introduced and their linguistic and cultural content practiced and tested at early levels”. Besides, King

(1990:70) states that “the use of authentic documents breathes fresh air into any text and provides a meaningful background for grammar or practice. Their introduction may stimulate both improved cultural awareness and linguistic ability”. Omaggio Hadley’s (1993) principles for instruction include “providing opportunities for students to practice the language in a range of contexts and to carry out a range of functions likely to be encountered in the target culture She also stresses using authentic materials and developing cultural understanding as key elements of these principles” (cited in Schmidt-Rinehart 1997:201-202). According to Evans and González (1993:40), “currently, many foreign language educators believe that authentic documents, when used properly, can help students overcome their difficulty interpreting cultural complexities and can better prepare them to behave appropriately in the foreign culture. ... it is crucial to use authentic texts as much as possible because they provide a context that is culturally rich and experience based”. And Evans and González also state that “target culture values are best illustrated for the learner by means of texts that are written by members of a culture for members of that particular culture” (Ibid. 47). According to McGinnis and Ke (1992:233), “the usage of authentic texts to develop cultural understanding extends to at least three types of culture - functional, informational and achievement” and also they state that “one of the unanticipated side benefits of using authentic materials relates to the class makeup with respect to language background” (Ibid. 238). Moreover, McGinnis and Ke claim that “through a carefully organized and richly divergent variety of authentic materials, students can acquire not only the ability to survive, but also the ability to understand, and ultimately, the greater ability to develop cultural understanding by themselves” (Ibid.).

Rogers and Medley (1988:472) point out that “cultural themes and socio-linguistic aspects related to the materials can also be emphasized ..., since authentic materials are usually rich in cultural and sociolinguistic content”.

According to Bennett (1990:259), “a careful choice [i. e. authentic materials] will supply not only cultural components for the FLES program, but items for teaching and reinforcing structure and vocabulary” (cf. Lebauer, 1988). Spinelli and Siskin (1992:313), dealing with the criteria for vocabulary selection, presentation and practice, are in favour of using authentic materials and they maintain that “present[ing] and

practic[ing] vocabulary within culturally-authentic semantic fields and networks of relationships” and add that “use authentic visuals where native culture/target culture referents differ in form”.

Keohane states that:

Classroom and coursebook use of authentic material is often restricted to pre-chosen articles with a specific language purpose in mind. While this is certainly an important part of language teaching - we should be able to make such material accessible to learners and enable them to deal with authentic texts - if learners are never the choice-makers, if the articles, activities and aims are always decided upon and designed by an outsider, then an important element of authenticity is missing. (1993:32)

She claims that “... there is a gap between authentic *materials* and authentic *tasks*” (Ibid.).

Spinelli and Siskin (1992:308), emphasising the necessity of presenting vocabulary in culturally-authentic contexts, claim that “many textbooks also fail to exploit realia and documents as devices to present vocabulary. While authentic documents are rarely as concise or inclusive as lists, line drawings or photos, they have the added advantage of teaching culturally-appropriate actions and behaviors” and according to them, “another common failing of visuals, in particular of line drawings, is their cultural inauthenticity; they are clearly drawn by an American hand. This is often done against the authors’ wishes and is an issue to be taken up with textbook publishers” (Ibid. 314).

Auerbach and Burgess (1985) point out “how oversimplification of language and unrealistic views of the situations portrayed in texts actually mislead learners rather than helping them cope with everyday interactions” (Cited in Cathcart 1989:106).

As to Lee (1995:324), “when learners read an authentic text, their prior knowledge, interest, and curiosity make it easier for them to engage with it. ... learner-authentic materials are mainly learner-centred, and that they can serve affectively to promote learners’ interest in language learning” and moreover, she claims that “because of their intrinsically communicative quality, textually authentic materials tend to have

greater potential for being made learner authentic than textually unauthentic [sic.] materials” (Lee, 1995:324).

According to Bacon (1989:543), “authentic reading and listening texts expose students to real language from the beginning of their language study. Although authentic reading texts are available for novice students, real listening traditionally has been delayed until students are at the intermediate or advanced levels” and she claims that “novices can understand and benefit from authentic texts and that an early exposure to such texts will help them develop useful listening strategies for more complex tasks later on”. Smith (1997) states in the similar vein with Bacon “traditionally, authentic materials have been reserved for intermediate to advanced levels. ... students at lower levels stand to gain at least as much by exposure to well-selected authentic texts appropriate to their needs and abilities”.

Rogers and Medley are also in favour of using authentic materials and support their views by stating:

One argument sometimes advanced in opposition to the use of authentic materials in the foreign language classroom is that the unedited samples are too difficult for the students to “understand.” ... Those who raise this objection usually base it on their own definition of “understand,” which they perceive to be the ability on the part of the students to recognize all the words in the passage, to translate, or to manipulate the structural components used. ... In fact, it is the *design and focus of the task*, rather than the language sample itself, that both defines understanding and determines the effectiveness with which the students “understand” the materials. Hence it is the task and the subsequent guidance that the task provides - not the text itself - that must be tailored to the level of the students”. (Rogers and Medley, 1988:470)

According to Rogers and Medley (1988:467), “in order for students to learn to communicate effectively in a foreign language, they must experience the language as it is used for real communication by native speakers. Inclusion of authentic materials in the instructional process addresses this need” and they state that:

If students are expected to learn to function effectively in a second language, they must have ample opportunity to develop and internalize efficient comprehension strategies that will enable them to deal with the language outside the classroom. The most reasonable way to provide this

opportunity is to bring authentic materials into the classroom and make them consistently accessible to the students. However, simple exposure to authentic materials is not enough, for two reasons. First, students may not be able to obtain access to the message contained in the text, and will therefore be unable to gather enough information to begin processing. Second, students often are not aware of those techniques and strategies that they employ to derive meaning from a text in the native language, thus they do not spontaneously transfer the same approaches to a text in the second language. Therefore, activities must be developed to accompany the texts that will provide the guidance necessary for students to learn new strategies and to capitalize on those they already possess to reduce the uncertainty of the foreign text. These tasks should be quite varied, focusing on both message and form, and should heighten students' awareness of the cognitive processes they are employing as they work with the authentic materials. (Rogers and Medley, 1988:475)

According to Nostrand (1989:49), "the new phase brings a concern that authentic texts from one culture may give a false impression to a student from another, unless they are presented in an authentic context which makes clear precisely what they exemplify" and he also maintains that "the fact that a text is authentic, then, does not assure that it gives a true impression unless one adds to it the context it evokes in the mind of a person who lives in the culture" (Ibid.50). Moreover, Nostrand (1989:51) adds that "the remedy is a careful effort on our part to help students feel the coherence of the foreign way of life and to see the concrete example in the light of the abstract matrix which shows its authentic meaning" and he states that "in our constructing of teaching materials, it is indeed important to strive for authenticity" (Ibid. 52).

Wagner (1989:1) argues that "speaking, listening, reading, and writing are all learned best in authentic speech and literacy events. Learners achieve expressive and communication purposes in a genuine social context".

Ganopole (1988) advocates "a certain degree of flexibility in reading instruction in whole language classrooms, and emphasizes the use of authentic materials in meaningful contexts, a modified use of basals, acceptance of divergent student responses, etc" (cited in Collins and Aiex 1995:2). Besides, Huerta-Macias (1993) considers authentic reading as part of the whole language approach.

According to Cathcart:

Although there is at present no bank of authentic service-encounter data available to teachers, this lack cannot be cited as an excuse for simulating unrealistic and possibly misleading

conversations. Only a move from dialogue simulation to carefully selected real discourse can provide students with appropriate conversational models that will lead them from dependence on teacher talk toward real communication. (Cathcart, 1989:125)

Ahellal (1990:39) puts forward some reasons why authentic materials should be included to an English course:

First, these materials relate formal teaching, where the focus is on accuracy, to less formal situations.

Secondly, the materials play a positive role in motivating the learners.

Thirdly, by being exposed to these materials, the learners will be prepared to process language in real situations.

Fourthly, using authentic materials will highlight the status of English by showing the usefulness of learning a foreign language.

Fifthly, exposure to authentic materials will account for different learning styles and strategies.

On the other side of the continuum, there are also some people who are against those ideas, and Maley (1990:126) argues that “some would argue that students cannot simply be left to deal with the awesome foreignness of the new language in all its manifestations, but must be helped by judicious simplification. They can then be exposed by small degrees to the full complexity of the language”. For instance, dealing with authenticity of text and task Ur claims as follows:

With less proficient learners, we usually use simplified texts in order to make them appropriate in level for our learners; and tasks also may not represent any kind of real-life reading purpose. This is because such materials on the whole are more effective at earlier stages of learning; indeed, the use of ‘authentic’ texts with less proficient learners is often frustrating and counter-productive. (1996:150)

And also it is stated that “as they become more advanced, therefore, it would seem sensible to start basing their reading practice on a wide variety of authentic (or near-authentic) texts” (Ibid.).

Also Widdowson deals with the issue in the following manner:

A process-oriented approach accepts from the outset that the language data given to the learner will not be preserved in store intact but will be used in the mental mill. Hence the language content of the course is selected not because it is representative of what the learner will have to deal with after the course is over but because it is likely to activate strategies for learning as the course progress. (Cited in Johns 1995:75)

Besides, the most prominent ideas concerning the subject belong to Widdowson and the following claims are made by Widdowson:

Authenticity of language in the classroom is bound to be, to some extent, an illusion. This is because it does not depend on the source from which the language as an object is drawn but on the learners' engagement with it. In actual language use, as the work on discourse analysis and pragmatics makes abundantly clear, meanings are achieved by human agency and are negotiable: they are not contained in text. To the extent that language learners, by definition, are deficient in competence they cannot authenticate the language they deal with in the manner of the native speaker. The language presented to them may be a genuine record of native speaker behaviour, genuine, that is to say, as textual data, but to the extent that it does not engage native speaker response it cannot be realized as authentic discourse. Furthermore, if authenticity is to be defined as natural language behaviour (and it is hard to see how else it might be defined) there is also the difficulty that learners will naturally incline to draw on their own language in any situation that calls for uncontrived linguistic communication. (1990:44-5)

Another point that Widdowson claims which is related to classroom pedagogy is that “the central question is not what learners have to do to use language naturally, but what they have to do to *learn* to use language naturally” (Ibid. 46) and also according to him “the authenticity argument is invalid because it does not distinguish between the two questions: it confuses ends and means and assumes that teaching language *for* communication is the same as teaching language *as* communication” (Ibid.).

According to Brown (1994b:299), “in order for us to make a decision on the issue of authenticity, it is important to distinguish between ‘simple texts’ and ‘simplified texts’ ... since, there are many simple texts from ads to labels, to reports to essays, which are grammatically and lexically simple, but authentic”.

Besides, according to Peterson (1995:116), “refinements in the use of authentic texts are also possible” and he states that semiscripted simulated authentic speech (SSAS) can be used for the learners who are not ready for the exposure of unedited authentic material (SSAS can be defined as language including the features of genuine communication and produced for pedagogical purposes). Also, he mentions the stages that can be carried out for listening, for example, before the listening session some exercises can be done, then learners listen at first the authentic version of the text, later they can be exposed to modified version of the text in which the content was kept same but with the simplified language, and finally the learners listen the original authentic version.

Moreover, Kuo (1993:177) claims that “the issue of authenticity of materials does not simply involve realness; rather, it concerns itself with a set of parameters that vary with the situation and the learner. It is almost impossible, as a result, for authentic texts from the real world always to be appropriate teaching materials or always to be appropriate for use in their raw state”.

Widdowson, dealing with local knowledge and written text, makes the following claims:

For what makes the language a reality for its users is its local value: the specific contextual connection and the exclusive appeal to common and communal knowledge and attitudes. Without the local knowledge, one cannot locate the meaning. Real language, then, is local language in that it is always associated with specific contextual realities. It is designed to appeal to particular communities, and this will necessarily exclude people who do not belong. Reality does not travel with the text. (1998:711)

Furthermore, dealing with the issue of authenticity in the language classroom, he claims that:

I would, on the contrary, argue against using authentic language in the classroom, on the fairly reasonable grounds that it is actually impossible to do so. The language cannot be authentic because the classroom cannot provide the contextual conditions for it to be authenticated by the learners. The authenticity or reality of language use in its normal pragmatic functioning depends

on its being localised within a particular discourse community. Listeners can only authenticate it as discourse if they are insiders. But learners are outsiders, by definition, not members of user communities. So the language that is authentic for native speaker users cannot possibly be authentic for learners. (Widdowson, 1998:711)

And Widdowson (1998:715) adds that “the appropriate language for learning is language that can be appropriated for learning”.

Moreover, Clennell, in dealing with teaching discourse intonation, makes the following claims:

When devising teaching activities teachers should aim to develop receptive awareness of prosodic skills before practising production by a systematic exposure to meaningful, authentic, and phonologically salient texts, e.g. by doing interviews; by getting non-native speakers to interview and converse with native speakers, record transactions, and then getting students to transcribe these conversations; and by getting students to mark perceptually significant prosodic features. (1997:123)

According to Swan, dealing the use of authentic materials, states that:

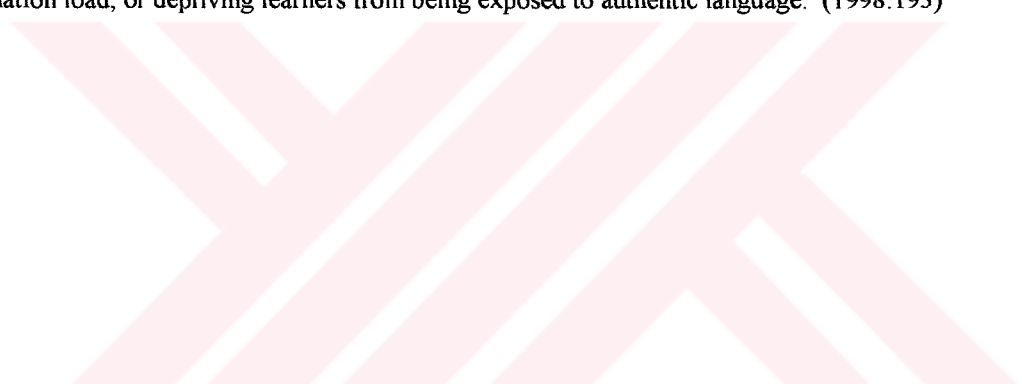
There is nothing wrong in itself with creating special texts for specific purposes, and illustrating language use is a purpose like any other. People use deliberately simplified language when writing for children; when adapting scientific articles for laymen; when creating advertising copy; when writing leading articles in the popular press. Why not, then, when writing for foreign learners? Of course, we must be careful about quality; the language found in older-style ‘John and Mary’ type dialogues, or in some elementary story-lines, is so far removed from natural English that it does nobody any good. But this is an argument against bad scripted material, not against the use of scripted material in general.

In fact, it is obviously desirable to use both scripted and authentic material at different points in a language course for different reasons. Scripted material is useful for presenting specific language items economically and effectively; the course designer has total control over the input, and can provide just the linguistic elements and contextual back-up he or she wishes, no more and no less. Authentic material, on the other hand, gives students a taste of ‘real’ language in use, and provides them with valid linguistic data for their unconscious acquisition processes to work on. If students are exposed only to scripted material, they will learn an impoverished version of the language, and will find it hard to come to terms with genuine discourse when they are exposed to it. If they are exposed only to authentic material, however, they are unlikely (in the time available for the average language course) to meet all the high-frequency items they need to learn. And elementary students, faced with authentic material that is not very carefully chosen, may find it so difficult that they get bogged down in a morass of unfamiliar lexis and idiom. (1985:84-5)

Clarke (1989:84) deals with the issue in the following manner with Swan and states that “it is quite apparent that there is no escaping from the production of pedagogical materials and no need to conceal the fact that there will always be the need for transitional materials which, while not in themselves authentic, can be authenticated by the learner”.

Tweissi states that:

In summation, to answer the question, “What makes input comprehensible?”, one can say that findings of some empirical research have provided substantiation to the assumption that at least certain modifications can be made in native speech or authentic writing at all linguistic levels to render a message (or input) more comprehensible to the language learner. This, however, does not rule out a possible negative role of simplification on the overall outcome of comprehension and SL acquisition due to rendering certain linguistic aspects of the text inadequate for a given information load, or depriving learners from being exposed to authentic language. (1998:193)

CHAPTER III

REVIEW OF LITERATURE

3.1 Empirical Background

There are various researches at different levels on the issue of the effects of authentic materials considering different perspectives such as reading and listening skills, learner preferences, motivation and perspectives.

For example, Huang and Naerssen (1987:287), in their research on 'Learning Strategies for Oral Communication', state that "reading practice also stood out as the most significant predictor of oral proficiency when examined along with speaking and listening practice" and they add that "in a second-language setting, speaking techniques generally promote input and, if the input is comprehensible, will probably promote language acquisition." (Ibid. 295). Moreover, Young (1993:453) mentions that "some researchers have examined the effects of authentic text structure on reading comprehension. In these studies, authentic text structure facilitated reading comprehension".

Besides, dealing with listening comprehension, Rivers (1981:180) points out that "the experiments of Postovsky and Gary, among others, have laid a timely emphasis on the need for developing confidence in listening from the beginning, on the importance of bringing students into contact with authentic materials, and on the value of extensive early experience with the rhythm (stress, intonation) of the new language". Furthermore, Bacon (1992:331), in her descriptive study on the 'Phases of Listening to Authentic Input in Spanish', states that:

Several findings are important to the inclusion of authentic materials in beginning FL classes. ... learners can handle authentic, unedited discourse. Although their success in comprehending ranged from very little to considerable, it is still reasonable to say that authentic input has a place

in the lower-level curriculum. Some listeners progressed beyond mere comprehension to the point of learning new information, lexis, or of evaluating the content of the passages. The use of authentic text certainly provides the potential for allowing students to reach this important level of cognitive processing. (Bacon, 1992:331)

Duquette et al. (1987:490), in their research on 'The Effect of Authentic Materials in Acquiring a Second Language', state their findings in the following manner:

The quantitative component of this investigation indicates that the introduction of authentic materials over a short eight week period into the experimental class, limited by time restrictions as these materials were, did in fact help to substantially increase vocabulary and language structure, and appeared to have had an effect on cultural identification.

The ethnographic inquiry into the background kindergarten context and recorded behaviour of pupils coming into contact with authentic materials disclosed that pupils were at times unacquainted with these materials, that they became more familiar with them as exposure continued, that they acquired skills in responding to them both behaviourally and verbally, and that they improved in their ability to discuss them. (1987:490)

For instance, children who were in the experimental group spoke mostly French when using authentic French material compared to children who were in the control group switched more often to English.

Young (1993:451), in her study which examines cognitive and affective responses given to one authentic and three edited texts by four levels of language learners (first through fourth year) at the university, states that "results indicated that all students comprehended significantly more from the authentic passage than from the edited ones. The majority of students also responded more favorably to the authentic passage than to the edited ones" and she also adds that "findings also suggest authentic texts should be used in class to actively promote 'strategic' reading" (Ibid. 460). It was also found out that the learners considered authentic texts easier, more interesting and less anxiety provoking compared to edited materials.

Bacon and Finnemann (1990:459) deal with the issue as "Bernhardt and Berkemeyer found that high school students of German at all levels were able to handle all authentic text types and that students fell into three levels of comprehension

associated with years of language study". Allen et al. (1988:170), in their study 'Comprehension and Text Genre: An Analysis of Secondary School Foreign Language Readers' concerning secondary school students whether they can cope with authentic texts of several varieties in the foreign languages they study, report that:

the subjects in the study can clearly cope with authentic texts. ... as learning time increases, so does the ability to gather ever-increasing amounts from text. Not a single subject from the 105 randomly selected subjects in the study was incapable of gathering some meaning *correctly* from *each* text. ... In reality, while some of them gathered very little information from some of the passages, they were, nevertheless, able to gather some information. This finding is important since foreign language educators have tended to underestimate and spoon-feed learners, maintaining that they had to achieve a certain level of grammatical ability before they could attempt authentic texts. (1988:170)

Allen et al. also state that "another aspect of the use of authentic texts involves text length. Even the beginning learners were able to cope with 250-300-word authentic texts without experiencing debilitating frustration" (Ibid.).

On the other hand, Bacon (1987:557), argues that "the beginning levels of foreign-language instruction present the greatest challenge to teachers who wish to include authentic target-language (TL) materials". She supports her argument by saying "often, when authentic materials are used indiscriminantly, research has shown that beginning students are more likely to miscomprehend, or worse, to form cultural stereotypes that are based on their own world experience" (Ibid.). For example, "Coleman (1962) studied the effect of shortening sentences on improving reading comprehension. It was found that the texts that were modified (to include short sentences) were more comprehensible than the authentic ones, which contained significantly long sentences" (cited in Tweissi 1998:192). Moreover, Tweissi (1998:200-1), in his study on 'The Effects of the Amount and Type of Simplification on Foreign Language Reading Comprehension', reports that "all groups who read the simplified versions scored significantly higher than the group who read the unsimplified (authentic) version" and he states that "this study has shown that authentic texts are not always the best to give to students who are not ready for them, that simplifying written

authentic texts may facilitate FL learners' reading comprehension, and that the use of lexically-simplified texts is much more justifiable than the use of the other types of texts".

There are two quasi-experimental researches that directly address the question of learners' motivation from the viewpoint of authentic materials (Peacock 1997:145) "Gonzalez (1990) researched the effect of authentic materials on learners' attitude, motivation, and culture and language achievement. She found no statistically significant difference in motivation when authentic materials were used" and Peacock argues that "though this result was based on answers to only one question in one self-report questionnaire" (Ibid.). The other one is the study of Kienbaum et al.:

Kienbaum, Russell, and Welty compared traditional classroom contexts (elementary school) with communicative contexts characterized primarily by the use of authentic materials in instruction. Although test results showed no significant differences between the groups in language performance, an attitude survey revealed favorable attitudes toward the absence of the traditional textbook and a high degree of interest in current events materials. (Cited in Bacon & Finnemann 1990:460)

Peacock (1997:148), in his research on 'The effect of authentic materials on the motivation of EFL learners', states that "overall, learners were on task 86 per cent of the time when using authentic materials, and 78 per cent of the time when using artificial materials, a result indicating that authentic materials significantly increased learner on-task behaviour" and from the point of the overall class motivation he adds that "results indicate that overall class motivation significantly increased when the learners in this study used authentic materials" (Ibid.). Moreover, Peacock (1997:150) reports that "[o]verall results (that is, for days 1 to 20 inclusive) from the learner questionnaires indicate that there was no significant difference in self-reported learner motivation when learners used authentic materials" and also he states that "a further interesting and useful finding was that individual item analysis (for item 1 - 'interesting/boring' of the learners' questionnaires revealed that, overall, learners found authentic materials to be significantly less interesting than artificial ($p = 0.038$; $n = 516$)" (Ibid. 151) (cf. Bacon and Finnemann, 1990:469; Allen et al., 1988:170).

On the other hand, Bacon and Finnemann argue in different manner and point out that:

Although initial indications with respect to learner reaction to authentic input are promising, it should not be assumed that learners will behave in uniformly positive fashion to language learning trends that teachers regard as beneficial. For example, the Kienbaum et al. study, which found a basically positive response to classroom instruction based primarily on authentic materials, also found that an appreciable number of students still wanted materials associated with traditional language instruction: vocabulary lists, grammar review items, and finite content and testing. (1990:460)

The other study which was related to the issue of authenticity is the one done by Chavez (1998). She made a survey on learner's perspectives on authenticity among second language learners of German university students. Participants rated scenarios on four levels: authenticity; contribution to language learning; difficulty level; and level of anxiety/enjoyment elicited. Each scenario contains various authenticity factors and scenario themes that include reading a menu, listening to a conversation about the weather, reading a letter, listening to directions, watching the news, and reading a literary story. And as a result of survey these results were obtained: (1) certain authenticity factors (immediacy, currency, medium authenticity, native inception, native reception, cue authenticity, intent authenticity, learner inclusiveness, source authenticity, initiative authenticity, setting authenticity, cultural orientation) influence perceptions of authenticity, contribution to language learning, ease/difficulty, and anxiety/enjoyment; (2) perceived authenticity and difficulty are independent of each other; and (3) correlations between authenticity, contribution to learning, ease/difficulty, and anxiety/enjoyment varied by student characteristics.

Bacon and Finnemann (1990:469), in their study which examines the association of self-reported strategies, motives, and attitudes with anticipated reactions to authentic input, state that "the curriculum must be designed to convince students to be willing to deal with authentic input" and add that "since exposure to authentic input has a positive perceived effect on comprehension and satisfaction and a negative perceived effect on frustration, students seem to profit from its inclusion. ... this study reinforces the

importance of attending to students' affective needs and general LL strategies when interacting with authentic input" (Bacon and Finnemann, 1990:469).

CHAPTER IV

METHODOLOGY

4.1 Subjects

The subjects participated in this study were Turkish EFL undergraduate students from the first year classes of the Education Faculty, English Language Teaching Department of Uludağ University. Four first year classes were randomly selected among the total of nine first year classes at the department, on the contrary, the instructors were taken into consideration in order to minimize the teacher effect. Their proficiency levels are assumed to be the same. In other words, preparation exam results were not taken into consideration during the selection process of subjects. Furthermore, the evening classes and repeaters were not included within the study in order not to distort the proficiency level of the subjects. The age range was between 18-24 years, (with an average age of 19). The four classes were assigned into four groups - the two classes formed experimental groups, those who were exposed to the authentic materials and the others formed control groups, those who were not exposed to authentic materials.

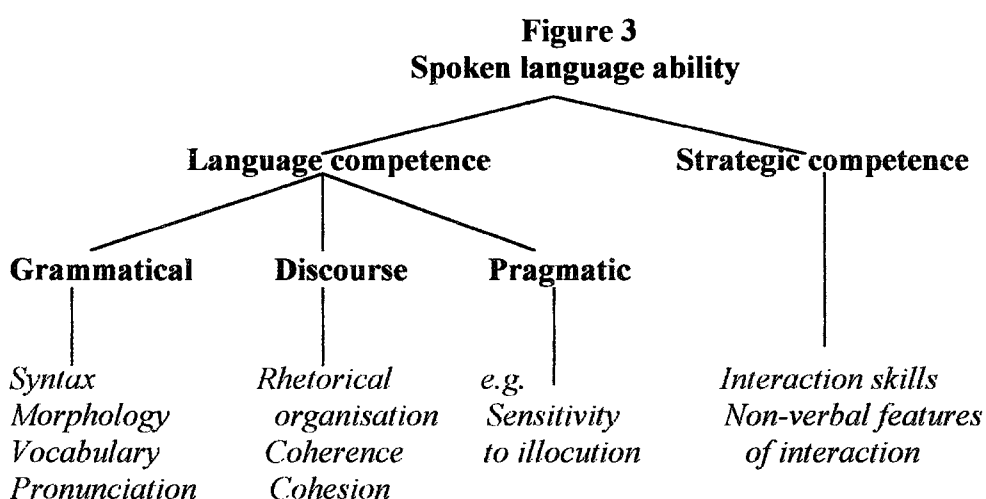
Since 7 students did not take part in the oral exam, the actual number of students who attended the pretest oral exam was 95. (Moreover, constraints of time and staff meant that oral exam could not be performed with all first year students). On the other hand, the number of subjects in the post-test decreased to 65 in number, therefore; these 65 subjects were taken into consideration because the subjects willing to participate in the current research were taken into account. Besides, students' background information such as age were obtained from the academic advisors of the students.

4.2 Materials

Four research instruments were used to elicit data for this research: 1. The CAE (Certificate in Advanced English) Speaking Paper (Oral Test); 2. A questionnaire on authenticity ranking; 3. Classroom observations; and 4. an in-depth interview with the lecturers of speaking classes.

4.2.1 Oral Test

The reason why we choose this test (CAE Speaking Paper, See Appendix A for more information) was to elicit relevant data (this was the oral communicative ability in this research) because the tasks involved within the structure of the test were suitable to evaluate the oral communicative ability of the students for it includes fluency, accuracy, range, pronunciation, task achievement and interactive communication which are the crucial components of oral communicative ability. And also the oral test covers general English as it is stated on page 4 of Brief Guide, 1996. Since the other components of the test such as reading, writing, English in use, and listening were out of the scope of the research, they were excluded. And also its structure is suitable to assess the communicative ability of the learners, the model of the test was given as follows by Saville and Hargreaves (1999:45):

Moreover, from the viewpoint of the level of learners, CAE speaking paper seems suitable for their levels, for CAE Test is at level four as it is stated in Handbook of Certificate in Advanced English (1996:7):

Cambridge Level Five Certificate of Proficiency in English (CPE)
<i>Cambridge Level Four</i> <i>Certificate in Advanced English (CAE)</i>
Cambridge Level Three First Certificate in English (FCE)
Cambridge Level Two Preliminary English Test (PET)
Cambridge Level One Key English Test (KET)

Figure 4

4.2.2 Questionnaire on Authenticity Ranking

With this questionnaire (See Appendix B) we basically aim to show conflicting ideas about the authenticity factors of texts. Also it can be said that instructors' experiences and previous background knowledge decide whether they will include authentic materials in their courses. Moreover, with this questionnaire it would be possible to reflect their ideas about the issue of authenticity. This questionnaire consists of sixteen items and adapted from Rings (1986:207). The sequences of items were not changed but merely a rating scale from 1 to 5 was adapted to the questionnaire in order to display the results in a quantitative way. The participants of this questionnaire consist of 29 instructors working for Uludağ University, Education Faculty, Department

of English Teaching. The questionnaire results (see Appendix C) were analysed and an average score for each item was calculated.

4.2.3 Classroom Observations

Classroom observations were made towards the end of the second term and lasted for one month. Both experimental and control groups were taken into consideration and observations conducted equally for each group. These observations were conducted in order to ensure the results of the oral test. In observation sessions the behaviour and attitudes of learners were taken into consideration and the main focus was on the learners' oral communicative ability and their reactions towards the materials used. Another aim of these observations was to gather necessary information on the subject of 'how effective the materials were' and their use within the classroom. Besides, the teacher difference was taken into consideration to compare and contrast the effects of teachers on learners. Consequently, teaching process in the classroom and the behaviours of both teachers and students were observed.

4.2.4 In-depth Interview with Teachers

In-depth interview was carried out to collect target data relating to the research and the type of interview was semi-structured. In fact, the required answers were already gathered along the year as a result of interaction with both lecturers of experimental and control groups. The questions previously decided and asked were given below:

- Why did you prefer these books or materials?
- What are your objectives in choosing these books or materials?
- To what degree the materials you used are authentic according to you both

considering listening and reading sections?

- Did your students like the materials and activities you used during the course hours?
- How were their reaction against the materials and activities?
- How were the motivation of students?
- What kind of supplementary materials did you use?
- How about the materials you used from the points of the integration and vocabulary?
- Did the materials you used contribute to students' communicative ability?
- How were the topics sequenced according to you?
- Would you evaluate the materials used within lecture hours?
- Could you give information about classroom activities?
- Could these materials meet your needs accurately?
- Could you reach your objectives decided before?
- What are your future plans considering the same materials you used?

4.3 Procedures

4.3.1 The Pre-test

The test of oral communicative ability in English (CAE, namely Certificate in Advanced English Speaking Test of Cambridge) followed an interview format, and included tasks such as introducing oneself, responding questions about self/interest/career, and then describing and making comments on the visual prompts consisted of several individual images. These images were selected among various pictures from CD ROM versions of two multimedia encyclopedia (i.e. Compton's Deluxe Interactive Encyclopedia and Grolier Deluxe Multimedia Encyclopedia) considering the images given in the sample package of the test (see Appendix D for the sample images). Moreover, in selecting these similar images, familiar topics to the students, such as: Holiday, Historical Places, Cultures, Life in the City, Nature and Sports were considered (see Appendix E for detailed information on the selected

pictures). The reason why these kinds of pictures were chosen was to ensure the validity of the test and in order not to distort the feasibility of the test. This test (pre-test) was administered by a native English speaker of English (Interlocutor), a British Council teacher working for the university of the participants, and a research assistant (Assessor) working for the same department. Since both of them had already attended this kind of activity before, the two interviewers were not trained but given a brief guide (see Appendix A) about the CAE Speaking Paper to ensure that they would be using similar criteria in evaluating the students' oral performance. The test was administered by two examiners. The Interlocutor encourages the candidates to fulfil the tasks in phases A, B and C, and the Assessor was present throughout the four phases but takes no active role in Phase A, B and C. Time did not permit paired-candidates interviewing with four classes, instead students were taken in groups of three to the oral test. (see Appendix A for more detailed description of the oral test and its administration). During the session of the oral test, the speech acts were recorded for further analysis. Later these data were evaluated in order to see the lexical choices (vocabulary), sentence patterns and structures used during the oral test for analysis.

The oral test was administered in the form of face-to-face interactions with one native speaker of English, with the focus on the learner's productive skills. Besides, the participants meet Interlocutor and Assessor for the first time, that is, those who are different from students' academic advisors and instructors. The oral test was administered at the mid term of the first semester. Furthermore, groups and students were taken to the test randomly.

4.3.2 Classroom Procedures in the Experimental Groups

At the beginning of the first term, students were given the objectives of the course and necessary explanations about the course, such as activities and materials relevant to the course were made by the lecturer. The course was divided into segments such as listening, presentation and for presentation, a list including forty topics for presentation of which was determined by the lecturer was given to students. Moreover,

students were responsible for another presentation from the topics of *Time* or *Newsweek* of the current week and they were let free to choose the topics for their presentation. In order to ensure the steps that students follow during the presentation, students were given an instruction sheet including twenty five items. These items were considered cumulatively along the weeks and after the presentation sessions, an immediate feedback was given to the students by the lecturer. Furthermore, questions were asked both by the student responsible form the presentation and rest of the class. Later presentation topics were selected by the lecturer from *Time*, *Newsweek* and *Turkish Daily News* of the current week and these topics were chosen by the students who were responsible for presentation of that week. After two weeks of instruction, the presentations were cancelled and articles from *Time*, *Newsweek*, *Turkish Daily News* and *Reader's Digest* (For references of materials used within lecture hours see 'Textbook/Materials Referred To' Section) were provided and asked to read them before the lecture hours. Besides, maximum ten words per week were selected by the instructor and classroom discussion was began to be held. During this session the instructor acted as a facilitator and the selected vocabulary was taken into consideration. In the second term, the presentation topic and criteria that students have to take into consideration were announced and students were randomly selected for the presentation during lecture hours.

First term was evaluated as a training session by the lecturer. Since magazines and newspapers would require a certain performance, students were ready for the activities of the second term.

For listening hours, sheet of papers including effective listening techniques and listening strategies were distributed to the students by the lecturer and listening sections of the coursebook used in control group was used. In listening activities, the students were asked to fill in the blanks after they had listened to tape recorder. Cassettes were provided for the students in order to improve their listening skills and transcription of these cassettes were also provided for the students who were interested in them. Furthermore, extracts recorded from television and radios were provided for those who demanded for further listening practice. The role of the instructor was organiser for the listening hours.

From the beginning of the second term, group works (in groups of three, four or more) were performed and activities such as debate and discussion were realised. Every student within the group were assigned for roles considering the articles and two criteria were decided by the instructor per week. After these discussions, an instant and detailed feedback was immediately given to each one of the students.

In the first term, students were asked to record their ten presentations that were chosen from the list covering forty topics for ten minutes. In the second term, they were asked to record five presentations for ten minutes in which students were let free to choose their topics. These presentations followed a paired dialogue format and analysed later by the lecturer in order to give feedback.

4.3.3 Classroom Procedures in the Control Groups

The content of the coursebook (*Mosaic Two*, 1997) was considered as communicative by the instructor and also it is stated that the activities included in the coursebook allows communicative abilities (the reference of coursebook can be seen in the Textbooks and Materials Referred To section). In general, classroom activities based on the coursebook and the skills aforementioned were practised due to the instructions. During these processes lecturing was preferred as a style by the instructor but on the other hand pairwork, groupwork, acting out and role play were carried out. Towards the midst of the first term, students were asked to perform mini presentations for they were ready to practise this kind of activities. During the presentations, questions were directed both by lecturer and learners to the person responsible for the presentation and debates and discussions were held, in fact these presentations were performed in a debate way. Beside the coursebook, *Vocabulary in Use* (1996) was used for five or six weeks in parallel to coursebook in order to develop the linguistic resources of the learners. Conversation questions generated either by instructor or from the other sources such as from internet were provided by instructor as supplementary materials. In addition, language of notices were given to learners as supplementary materials in native language and they were asked to translate them. The instructor's aim

was to make them realise the cultural aspects of the language and to perceive the differences of different cultures, and other aim of these materials was to familiarise the learners with the language used in real-life situations. With the aid of these materials students were also realise the relation between text and context. Since these activities took too much time, in the second term the coursebook was used predominantly compared to other materials. Also the activities were held around the themes specified in the coursebook. Besides, picture talk based on narration was carried out depending on the situations depicted in the pictures. In both term after the theory session practise were held immediately and feedback were provided by the instructor. For the listening skill the audio cassettes were used with the accompaniment of the coursebook in both terms.

4.3.4 The Post-test

The same test, the test of oral communicative ability in English (CAE) was given as a post-test after four-month of instruction (at the mid term of second semester) to the students who were already participated in the pre-test. The test of CAE was administered in the same way with the pre-test but the only difference is the Interlocutor who attended to the pre-test could not attend to the post-test. Instead, a research assistant from the same department was assigned as Interlocutor and given the same instructions and a Brief Guide. The CAE test followed the same format and the pictures which were used in section B were randomly selected and given to the candidates and they were asked to change the pictures if they were given the same picture. During the oral test session, the speech acts were again recorded for further analysis in case of need.

4.4 Scoring of the Oral Test

The scoring of the CAE oral test is based on the assumptions of the calculation of test explained in the guide of Cambridge. In fact, CAE Speaking Test is one of the components of CAE tests and its calculation was administered as follows: The mark which was given by Interlocutor was a global mark and it was between 0 and 8. Also Assessor gave a global mark of 0-8, besides, a mark of 0-8 was given for each of the six assessment criteria described in Brief Guide (see Appendix A for detailed information on assessment and sample Assessment Sheet in Appendix F) by Assessor. Then a mark was obtained by dividing these six scores with six since the number of criteria considered was six. As a result of these, three marks were obtained; one global mark from Interlocutor and one from Assessor, and also another obtained out of the six criteria from Assessor. Later these three marks were summed up and divided by three in order to obtain an overall score. After this, the result is multiplied by 12.5 which was a constant number for each candidate to convert the result to total mark obtained out of a hundred. The formulae can be described as follows:

Where X represents the TOTAL mark,

G stands for Global mark,

IN stands for Interlocutor,

AS used for Assessor,

$$X = \left[\frac{G \text{ of IN} + G \text{ of AS} + \sum AS \text{ (six criteria)}/6}{3} \right] * 12.5 = \text{TOTAL}$$

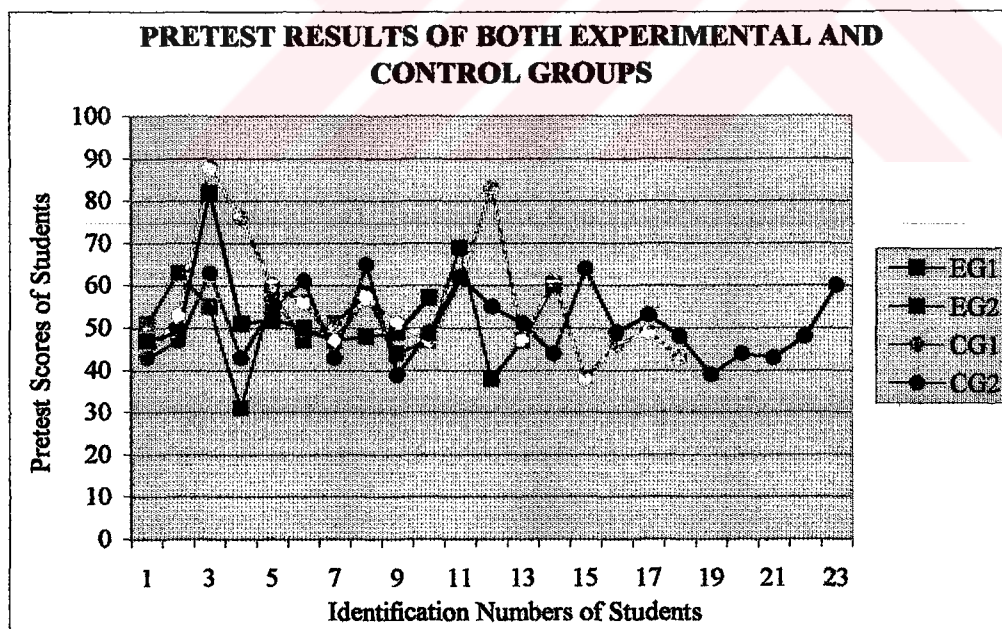
Figure 5

CHAPTER V

STATISTICAL ANALYSES AND RESULTS

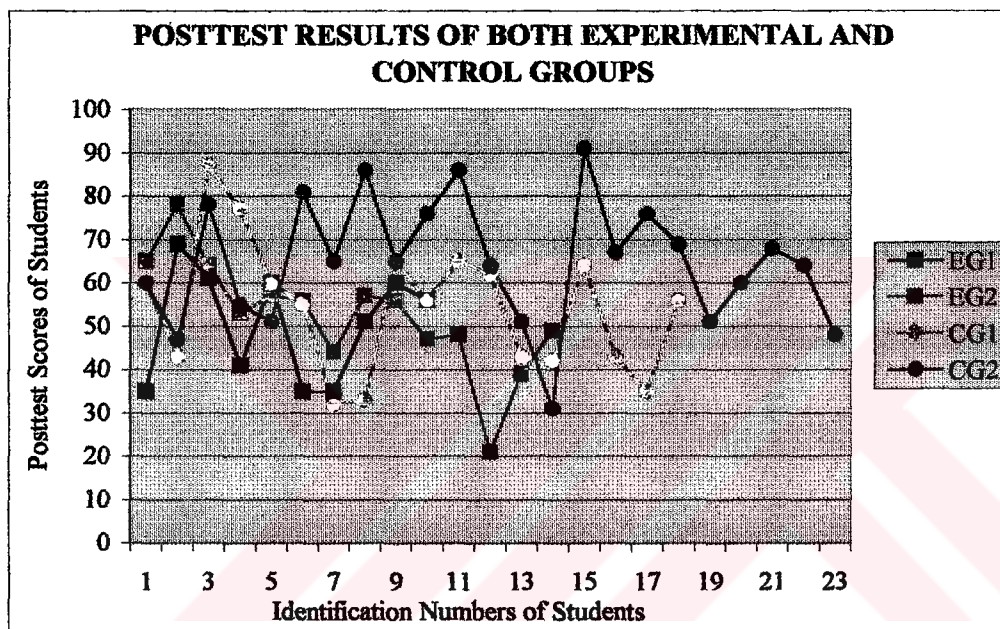
5.1. Statistical Analyses and Results

As has seen from the graph below, there was not a significant difference in the proficiency level of both experimental and control groups. The distribution of the results appear to be in specific intervals except few participants (Id#3 , 'Id#' here stands for Identification Number, in Experimental Group I, Id#4 in Experimental Group II and Id# 3, Id#4 & Id#12 in Control Group II) and the distribution of the subjects' results fell mostly between the intervals of 40 and 60 (see Appendices G and H for detailed pre-test scores of experimental and control groups).

Graph 1

When we compare these results with the graph obtained from the post-test results of the subjects, it was seen that there was not a significant change in the favour of the experimental groups, but a significant change was obtained in the favour of one of the control group, i.e. Control Group II (see Graph 2). This result was confirmed by the statistical analysis that will be mentioned later (see Appendices I and J for detailed post-test scores of experimental and control groups).

Graph 2

The analyses were performed with the programme of Statistica for Windows (Release 4.5 & Copyright StatSoft, Inc. 1993). To test the null hypothesis, at first one-way Analysis of Variance (ANOVA) and then t-test results were computed. Since one dependent variable and one independent variable were involved in this research, one-way ANOVA was preferred for the analysis of data. Besides, independent t-test was applied because of the changes in Interlocutors for the Posttest.

As a result of ANOVA, significant change (level of p was .016397 ($p < .050000$)) was obtained and the observed value of F was bigger than 1 (i.e. 3.696563) which means there was a treatment effect but not too strong (See Table 1).

Variable	SS Effect	df Effect	MS Effect	SS Error	df Error	MS Error	F	p
POSTTEST	2262.558*	3*	754.1861*	12445.44*	61*	204.0236*	3.696563*	.016397*

Marked effects are significant at $p < .05000$

Table 1 Analysis of Variance (ANOVA)

In order to find out the differences both within and between the groups and in order to be sure whether this significance occurred as a result of error variability, Tukey's Post Hoc comparison (since we have unequal subject number, Tukey's Post Hoc for Unequal N HSD was used) was applied to the Posttest (See Table 3) since the mean score of Control Group II was found higher than the other groups (See Table 2).

GROUPS	POSTTEST Mean	POSTTEST N	POSTTEST Sum	POSTTEST Std. Dv.	POSTTEST Variance
EG1	50.30000	10	503.000	12.79800	163.7889
EG2	52.42857	14	734.000	13.34002	177.9560
CG1	54.33333	18	978.000	15.13858	229.1765
CG2	64.78261	23	1490.000	14.71226	216.4506
All Groups	57.00000	65	3705.000	15.15957	229.8125

Table 2 Summary Table of Means

GROUPS	{1} M=50.300	{2} M=52.429	{3} M=54.333	{4} M=64.783
EG1 {1}		.987193	.921593	.117239
EG2 {2}	.987193		.984863	.112106
CG1 {3}	.921593	.984863		.136360
CG2 {4}	.117239	.112106	.136360	

Marked differences are significant at $p < .05000$

Unequal N HSD Variable: POSTTEST

Table 3 Post Hoc Comparison

As it is seen from Table 3, the values were not found significant at the level of $p < .050000$. Moreover, since we compared two means obtained from the same subjects, matched independent t-test results were computed in order to find out whether the differences between the two mean scores was significant. This t-test was applied both experimental and control groups separately (see Appendix K for statistical tables of EG1, EG2 and CG1 obtained from t-test). According to the results of matched independent t-test, significant changes could not be found between the experimental groups, whereas it was found out that significant result obtained was in favour of one of the control group (i.e. second control group, CG2). As it is seen from Table 1 (see Appendix K), t-test result of first experimental group (i.e. EG1) was not significant at the .05 level and similar result was obtained for the second experimental group (i.e. EG2) as well respectively (see Appendix K). Whereas there was not a significant result obtained for the first control group (i.e. CG1) as a result of t-test for independent samples (see Appendix K), significant result was obtained for the second control group (i.e. CG2) at the .05 level (level of p was .016397) (see Table 4). **In consequence of the analyses of one-way ANOVA and matched independent t-test, it was found out that the null hypothesis was rejected at the .05 level.**

GROUP	Mean Group 1	Mean Group 2	t - value	df	p	Valid N Group 1	Valid N Group 2
CG2 vs. CG2	50.78261*	64.78261*	-3.97022*	44*	.000262*	23*	23*

Std. Dev. Group 1	Std. Dev. Group 2	F - ratio variancs	p variancs
8.339155*	14.71226*	3.112538*	.010243*

Note: Variables were treated as independent samples
Marked differences are significant at $p < .05000$

Table 4 T - test for Independent Samples of CG2

CHAPTER VI

DISCUSSION

6.1 Discussion

It was seen that the proficiency levels of the learners, those who were in the experimental groups, seem to be low for processing the authentic materials and they seem to have difficulty in coping with authentic materials. This might result from their previous experiences, since most of them emphasise the use of traditional materials such as coursebook, workbook, grammar exercises, etc. Memorization and recitation have been used for many years in our education system and even today memorizing and reciting of texts, words, sentence patterns, etc. by many people were accepted one of the best method or approach of accomplishing a mastery of anything. Moreover, since there is almost no natural English language environment in Turkey, learners cannot find suitable atmosphere to improve their skills, as a result of this memorized input unavoidably becomes a noteworthy source in learning a foreign language. The exposure to authentic materials did not help them to change their perspectives towards the use of authentic materials. They seem to have found the texts either too difficult to understand or too irrelevant with their preferences, interests. This might happen as a result of their previous experiences. As it is known that the cultural aspects of a foreign language are always neglected and teachers find it difficult to include the cultural side of language. Moreover, they have to prepare their students to the university entrance exam which is a crucial stage both for learners and teachers; therefore, the main focus of the foreign language lesson deviates from the ultimate aims naturally. In fact the learners are very successful in the multiple choice tests but they cannot use language efficiently for communicative purposes. It also seems that there were too many unknown vocabulary in the texts and this made the texts difficult to understand for them. They tried to understand every word within the text, they could not realise the

importance of meaning or information despite the fact that the meaning emphasised by the instructor. In consequence, they could not gain the skill of critical reading and they could not get desired benefit from the authentic materials.

According to Bacon and Finnemann (1990:461), “situations of authentic language input may be perceived as entailing risk and may heighten the anxiety response (or raise the Affective Filter, in Krashen’s terms) of the learner such that comprehension is affected, particularly in anticipation of the need to perform”. Perhaps this situation might have happened and they consider authentic materials a kind of risk to be taken and their anxiety level increases depending on this factor. Besides, they seemed unmotivated by the texts and this might be accepted as a sign of increasing anxiety.

In fact authentic materials are less used in the other courses and also considering their previous experiences, their contact with these kinds of materials caused them to feel depressed. And also their cultural background were too low to engage with the authentic materials.

Teacher difference might be another negative factor, but in fact it is really very difficult to evaluate the objectivity of the instructor. Moreover, we assume that if a person uses two different kinds of method as in this case it will be very difficult perhaps impossible to behave in an objective way because personal beliefs play a dominant role in attitudes and as a result of this, personal thoughts and experiences decide his/her preferences in applying the methods. For instance, he/she may use the techniques in a similar way with the techniques he/she already uses. Moreover, both experimental and control groups consider their instructors as native speaker and this might be another negative factor that should be taken into account.

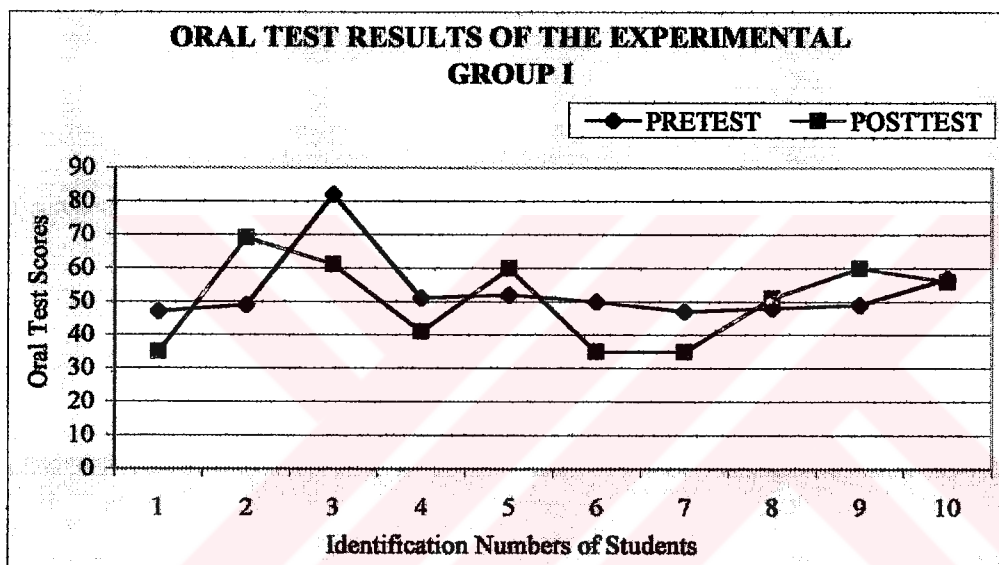
Within the class, the learners constituting experimental groups were not able to demonstrate the effects of authentic materials on their oral communicative ability. Rarely, the effects of the materials were displayed but not significantly.

Since the learners meet Interlocutor and Assessor for the first time, their anxiety level might have increased. Because Interlocutor in the pre-test was a native speaker of English and they do not have any preferences about him. On the other hand, they might

have got bored from the test for they include similar activities or perhaps they found these kinds of activities difficult.

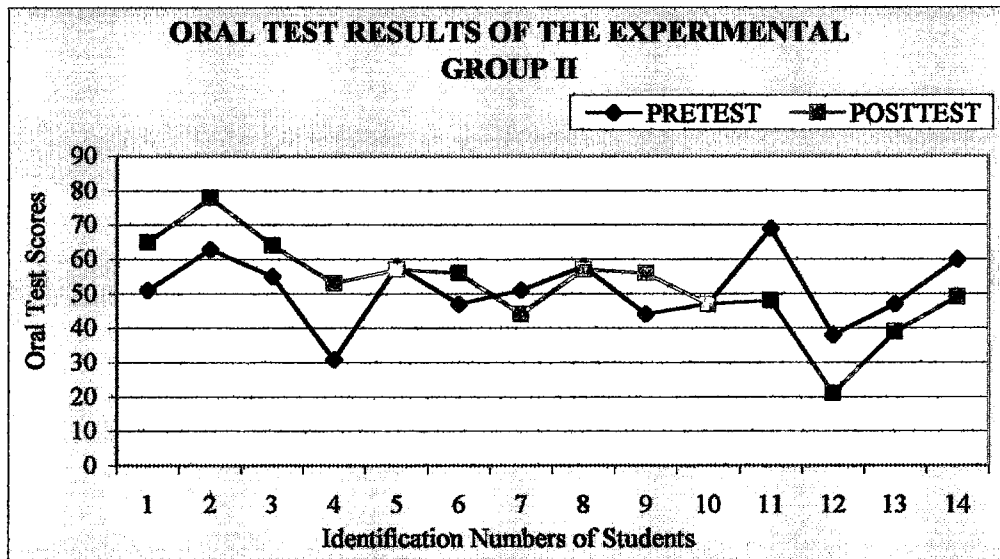
Since subjects constituting experimental groups were from the previous year's preparatory classes, this might be another factor that affects the results of the research.

As it is seen from the Graph 3 that very few learners in the Experimental Group I displayed a development but not a significant one.

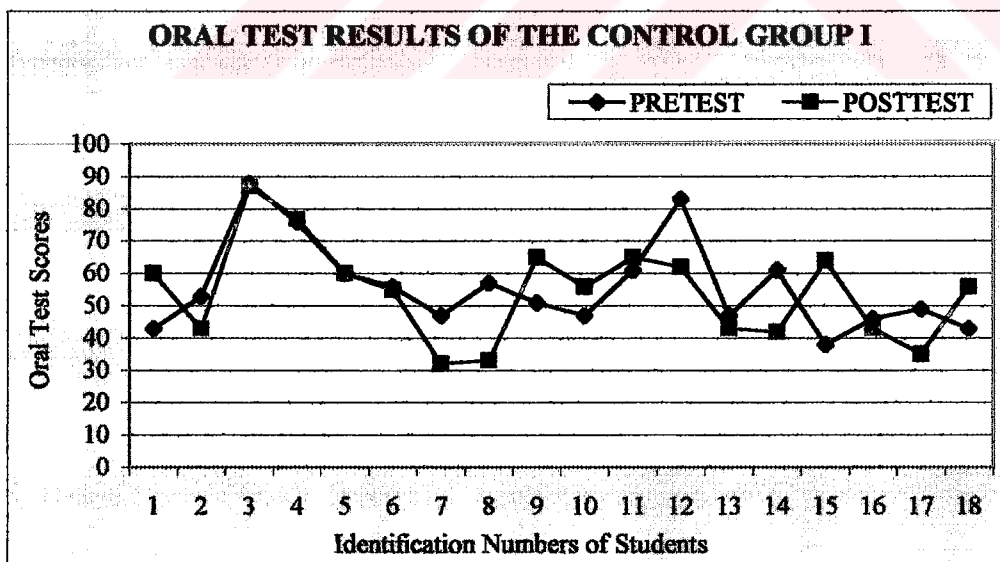
Graph 3

The situation is almost same for the Experimental Group II as displayed in Graph 4.

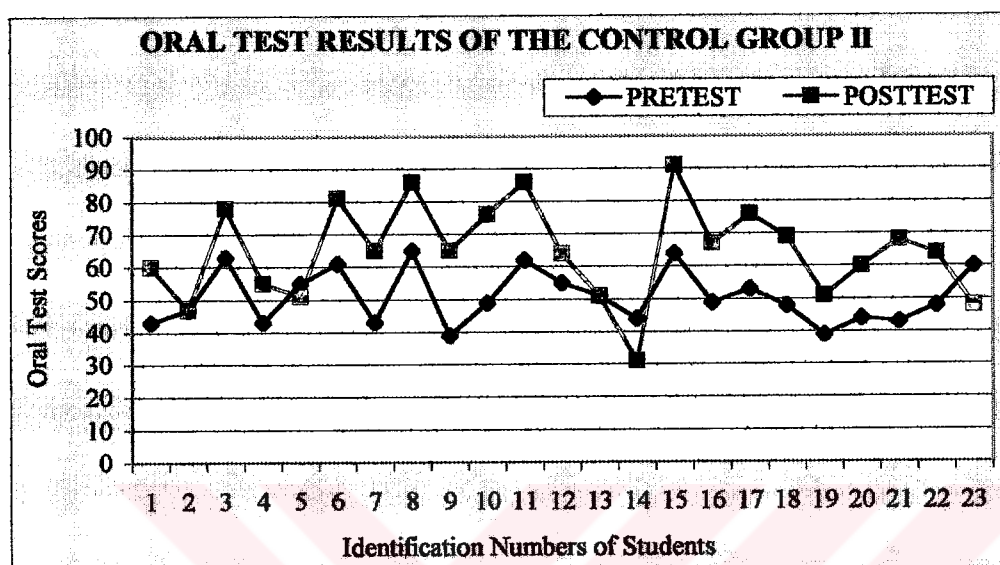
Graph 4

Oral Test results of Control Group I were different from the experimental groups in the way that graphics display a similar line, i.e. showing almost no effect. The learners development was not statistically significant either (see Graph 5).

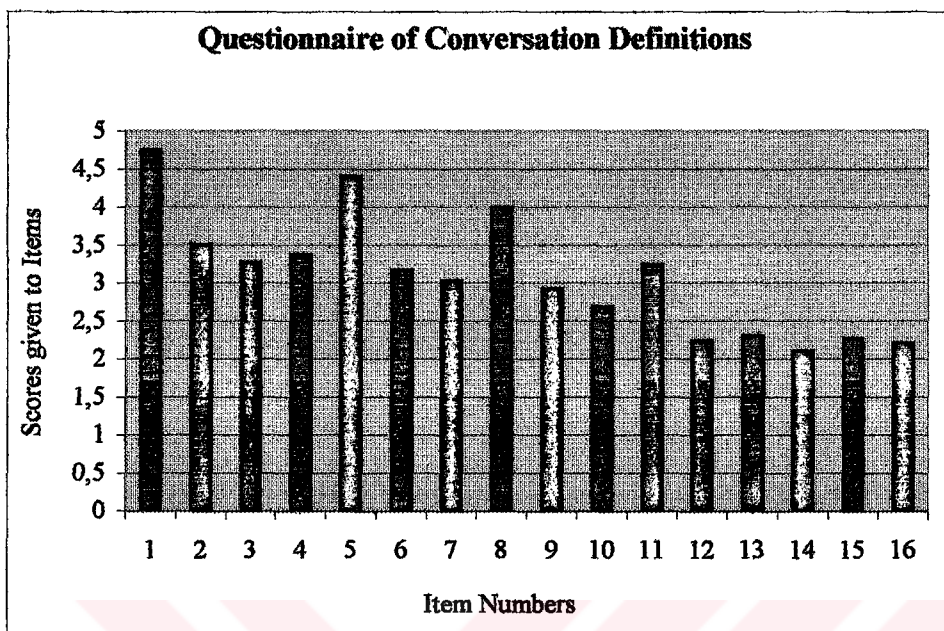
Graph 5

It is apparent in Graph 6 that Control Group II showed a significant development from the point of oral communicative ability.

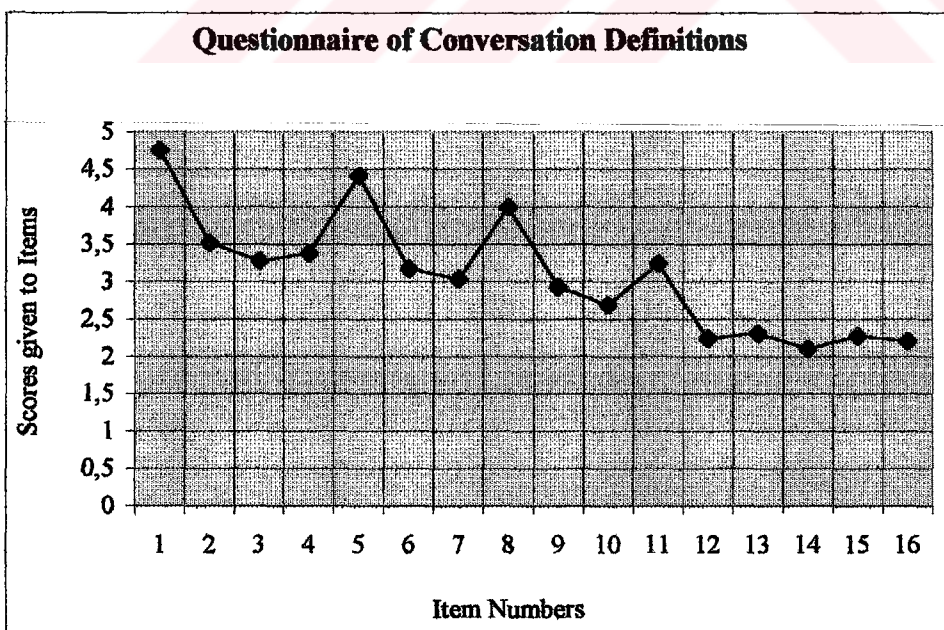
Graph 6

In fact the scope of this research was to find out the effects of printed authentic materials on oral communicative ability of students, at the same time we try to provide various ideas on the issue of authenticity in order to display that the term 'authenticity' is a relative and a broad term as it is stated by many researchers in the literature. The items in the questionnaire was in the same order, from authentic to least authentic, as it was stated by Rings (1986:207). As it is seen from the graph below, some items were considered most authentic compared to others. Whereas only item 1 was considered as purely authentic by Rings (Ibid.). The bars depicted in the graphic must show a decreasing line but from the graphic (see Graph 7) it is obvious that authenticity debate should be based on clear and definite definitions.

Graph 7

The most striking point in the results of this questionnaire was that item 16 (Composed conversations printed in textbooks) was between the interval of 2 and 2,5 as it is seen from the graph below:

Graph 8

It can be said that the general tendency of the scores given to items highlight the issue of authenticity ranking and it is consistent with the explanations made by Rings. The line depicted in the graphic shows a declining line but continues in a steady way after Item 11. The expectation was on behalf of the declining line close to 0.

CHAPTER VII

CONCLUSION

7.1 Conclusion

At the beginning of the research, it was hypothesised that Turkish EFL undergraduate students develop their oral communicative abilities by means of studying printed authentic materials in speaking classes compared to inauthentic materials, but after four-month period of instruction no significant development was found in the favour of experimental groups. As a result of descriptive statistical analyses (ANOVA and independent t-test), the hypothesis was rejected and it can be said that there is not any effect of using written authentic materials on oral communicative ability of Turkish EFL undergraduate students. Moreover, since perspectives of individuals about authenticity decides their preferences for in choosing materials for the lectures, small scaled questionnaire was administered among the instructors. According to the result of the questionnaire on the issue of authenticity, it was observed that the term 'authenticity' displayed a diversity nature and varies from person to person. It also showed the conflicting ideas about the issue of authenticity. Since our scope is limited merely with textual authenticity, we seek to provide answers to the question of "What are the factors that make materials authentic?" and try to offer specific principles, criteria and a framework for textual authenticity considering relevant literature and to define the characteristics of authentic text. These factors should be taken into consideration in deciding whether a text is authentic or not: immediacy, currency, medium authenticity, native inception and reception, cue authenticity, intent authenticity, inclusiveness, source authenticity, initiative authenticity, setting authenticity and cultural (goal) orientation (Chavez, 1998:3).

7.2 Pedagogical Implications

Although, the research was not able to display the effect of printed authentic materials on oral communicative ability of students, an eclectic way of teaching can be preferred and authentic materials can be included within the lectures. Today, developments in the technology such as internet and multimedia can provide us various texts suitable for our learners. Therefore, authentic materials make available us diversity and from the viewpoint of motivation they can be used as supplementary materials in every lecture and in every topic. Moreover, instead of grading the material, the tasks should be graded and controlled considering the needs, background knowledge, interests and linguistic resources of learners. For example, printed authentic materials accepted as difficult by the learners can be accompanied by simple tasks. While choosing authentic materials, the things should be kept in mind can be listed as follows: they should have immediate use, they should be consistent with the aim of the course and curriculum, they should be based on real-life experiences, they should aid the critical thinking in the favour of learners, they should be selected considering the learners' needs, preferences and linguistic level and they should be relevant both to theory and practice of the lecture. Since our aim is to bring them up as ideal speakers of the target language and to familiarise them to the target language, authentic materials are the most suitable ones in meeting our needs and provide us with various choices.

Besides, it should bear in mind that the use of authentic materials do not guarantee the development of our learners, the tasks should accompany the text and also the materials should be carefully selected.

7.3 Suggestions for Further Research

Since the subject number of this research is very limited and not adequate to display the oral communicative development, sample population should be chosen in great number. Also, students preferences about the text should be taken into

consideration in choosing texts, because their attitudes are the most determining factor that decides their willingness to interact with the text. Moreover, authentic materials should be included within the other courses in order to support and enhance the effects of materials, but of course only the use of authentic materials are not sufficient enough, besides authentic method, pedagogy, instruction and curriculum should be taken into consideration. At the same time the styles and strategies of both teacher and learners should be included in the research.

REFERENCES

- Ahellal, M'barek** Using Authentic Materials in the Classroom: Theoretical Assumptions and Practical Considerations. *English Teaching Forum* Volume XXVIII Number 2 April 1990
- Allen, Edward D.; And Others** Comprehension and Text Genre: An Analysis of Secondary School Foreign Language Readers. *Modern Language Journal*; (ERIC Accession No. EJ375149) v72 n2 p163-72 Sum 1988
- Bachman, Lyle F.** Fundamental Considerations in Language Testing. Oxford University Press: Oxford. 1991 (2nd ed.)
- Bacon, Susan M.** Listening for Real in the Foreign-Language Classroom. *Foreign Language Annals*; (ERIC Accession No. EJ399226) v22 n6 p543-51 Dec 1989
- Bacon, Susan M.** Phases of Listening to Authentic Input in Spanish: A Descriptive Study. *Foreign Language Annals*; (ISSN: 0015-718X ERIC Accession No. EJ450190) v25 n4 p317-33 Sep 1992
- Bacon, Susan M. Cameron** Mediating Cultural Bias with Authentic Target-Language Texts for Beginning Students of Spanish. *Foreign Language Annals*; (ERIC Accession No. EJ364949) v20 n6 p557-63 Dec 1987
- Bacon, Susan M.; Finnemann, Michael D.** A Study of the Attitudes, Motives, and Strategies of University Foreign-Language Students and Their Disposition to Authentic Oral and Written Input. *Modern Language Journal*; (ISSN: 0026-7902 ERIC Accession No. EJ418389)v74 n4 p459-73 Win 1990
- Bamford, Julian & Day, Richard R.** Extensive Reading: What Is It? Why Bother? *The Language Teacher Online* Document URL: <http://langue.hyper.chubu.ac.jp/jalt/pub/tlt/97/may/extensive.html>
Last modified: May 21, 1997

- Battistini, Janet** From Theory to Practice: Classroom Application of Outcome-Based Education. *ERIC* (ERIC Clearinghouse on Reading, English, and Communication Digest #98) <http://www.indiana.edu/~ssdc/eric-chess.htm> EDO-CS-95-01 June 1995
- Bennett, Ruth L.** Authentic Materials for the FLES Class. *Hispania*; (ERIC Accession No. EJ407071) v73 n1 p259-61 Mar 1990
- Breen, M.** Authenticity in the language classroom. *Applied Linguistics* 6, 60-70 1985
- Brinton, Donna M.** The Use of Media in Language Teaching (ed. Celce-Murcia, Marianne). Heinle & Heinle Publishers: Boston 1995
- Brown, H. Douglas** Principles of Language Learning and Teaching. Prentice Hall Regents: New York 1994a
- Brown, H. Douglas** Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. Prentice Hall Regents: New York 1994b
- Byrd, Patricia** Grammar FROM Context: Re-thinking The Teaching Of Grammar At Various Proficiency Levels. *The Language Teacher Online* <http://langue.hyper.chubu.ac.jp/jalt/pub/tlt/97/dec/byrd.html> Last modified: December 19, 1997
- Cathcart, Ruth Larimer** Authentic Discourse and the Survival English Curriculum. *TESOL Quarterly*; (ERIC Accession No. EJ389010) v23 n1 p105-26 Mar 1989
- Cauldwell, Richard T.** Faith, Hope, and Charity: The Vices of Listening Comprehension. *The Language Teacher Online* Document URL: <http://langue.hyper.chubu.ac.jp/jalt/pub/tlt/98/jul/cauldwell.html> Last modified: June 24, 1998
- Chastain, Kenneth** Developing Second-Language Skills: Theory and Practice. Harcourt, Brace, Jovanovich: San Diego, CA 1988 (3rd ed.)

- Chavez, Monika** Learner's Perspectives on Authenticity. *IRAL: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, Vol. 36 Issue 4, p277, 30p, 8 charts, Nov98
- Christensen, Ben** Teenage Novels of Adventure as a Source of Authentic Material. *Foreign Language Annals*; (ISSN: 0015-718X ERIC Accession No. EJ423116) v23 n6 p531-37 Dec 1990
- Clarke, David F.** Communicative theory and its influence on materials production. *Language Teaching* Vol 22/2 p73-86 1989
- Clennell, Charles** Raising the Pedagogic Status of Discourse Intonation Teaching. *ELT Journal*; (ISSN: 0951-0893 ERIC Accession No. EJ544601) v51 n2 p117-25 Apr 1997
- Collins, Norma Decker & Aiex, Nola Kortner** Gifted Readers and Reading Instruction. *ERIC* (ERIC Clearinghouse on Reading, English, and Communication Digest #101) <http://www.indiana.edu/~ssdc/eric-chess.htm> EDO-CS-95-04 June 1995
- Cook, Vivian** Second Language Learning and Language Teaching. Chapman and Hall Inc.: New York 1991
- Crystal, David** The Cambridge Encyclopedia of Language. Cambridge University Press: Cambridge 1989
- Devitt, Seán** Interacting with Authentic Texts: Multilayered Processes. *Modern Language Journal*; (ISSN: 0026-7902 ERIC Accession No. EJ557008) v81 n4 p457-69 Win 1997
- Duquette, Georges; Dunnett, Stephen and Papalia, Anthony** The Effect of Authentic Materials in Acquiring a Second Language. *Canadian Modern Language Review*; (ERIC Accession No. EJ358136) v43 n3 p479-92 Mar 1987
- Duzer, Carol Van** Improving ESL Learners' Listening Skills: At the Workplace and

Beyond. Washington, DC: National Clearinghouse for ESL Literacy Education (NCLE) Digests and Q&As <http://www.cal.org/nclc/> February 1997

Evans, Gilda Alvarez; González, Olgalucía G. Reading “Inside”: the Lines: An Adventure in Developing Cultural Understanding. *Foreign Language Annals*; (ISSN: 0015-718X ERIC Accession No. EJ461306) v26 n1 p39-48 Spr 1993

Flowerdew, John and Miller, Lindsay The Teaching of Academic Listening Comprehension and the Question of Authenticity. *English for Specific Purposes*; (ISSN: 0889-4906 ERIC Accession No. EJ541172) v16 n1 p27-46 1997

Harklau, Linda ESL Versus Mainstream Classes: Contrasting L2 Learning Environments. *TESOL QUARTERLY* <http://www.ncbe.gwu.edu> Vol. 28, No. 2, Summer 1994

Harmer, Jeremy The Practice of English Language Teaching. Longman: London 1991

Harmer, Jeremy Teaching Reading English Teacher Professional. *English Teaching Professional* <http://www.etprofessional.com/> October 96, 1996

Haverson, Wayne W. Adult literacy training in Teaching English as a Second or Foreign Language (ed. Celce-Murcia, Marianne). Heinle & Heinle Publishers: Boston 1995

Hedge, Tricia Using Readers in Language Teaching. Modern English Publications: London 1985

Hintze, John M.; Conte, Kristin L.; et al Oral Reading Fluency and Authentic Reading Material: Criterion Validity of the Technical Features of CBM Survey-Level Assessment. *School Psychology Review*, Vol. 26 Issue 4, p535, 18p, 5 charts, 2 graphs, 1997

Hoven, Debra A Model for Listening and Viewing Comprehension in Multimedia

Environments. Language Learning & Technology
<http://polyglot.cal.msu.edu/llt/> Vol. 3, No. 1, pp. 88-103, July 1999

Huang, Xiao-Hua and Van Naerssen, Margaret Learning Strategies for Oral Communication. *Applied Linguistics*, Vol. 8, No. 3 p287-307 1987

Huerta-Macias, Ana Current Terms in Adult ESL Literacy EDO-LE-93-03
 Washington, DC: National Clearinghouse on Literacy Education
<http://www.cal.org/nclle/digests/> July 1993

Johns, Ann M. English for Specific Purposes (ed. Celce-Murcia, Marianne). Heinle & Heinle Publishers: Boston 1995

Joiner, Elizabeth G.; B. Adkins, Polly and B. Eykyn, Lollie Skimming and Scanning with Champs-Elysees: Using Authentic Materials to Improve Foreign Language Listening. *French Review*; (ERIC Accession No. EJ384135) v62 n3 p427-35 Feb 1989

Keohane, Kathy Bridging the Authentic Gap. *MET* Vol 2 No 1 1993

King, Charlotte P. A Linguistic and a Cultural Competence: Can They Live Happily Together? *Foreign Language Annals*; (ERIC Accession No. EJ404007) v23 n1 p65-70 Feb 1990

Kitao, Kenji & Kitao, S. Kathleen Selecting and Developing Teaching/Learning Materials. *The Internet TESL Journal*, <http://www.aitech.ac.jp/~iteslj/> Vol. IV, No. 4, April 1997

Kramsch, Claire & Andersen, Roger W. Teaching Text and Context Through Multimedia. *Language Learning & Technology*
<http://polyglot.cal.msu.edu/llt/> Vol. 2, No. 2, pp. 31-42, January 1999

Kuo, Chih-Hua Problematic Issues in EST Materials Development. *English for Specific Purposes*; (ISSN: 0889-4906 ERIC Accession No. EJ465525) v12 n2 p171-81 1992

- Lamie, Judith M.** Making the Textbook More Communicative. *The Internet TESL Journal*, <http://www.aitech.ac.jp/~iteslj/> Vol. V, No. 1, January 1999
- Lamy, Marie-Noëlle & Goodfellow, Robin** “Reflective Conversation” in the Virtual Language Classroom. *Language Learning & Technology* <http://polyglot.cal.msu.edu/llt/> Vol. 2, No. 2, pp. 43-61, January 1999
- Lebauer, Roni** Lessons From the Rock on the Role of Reading. *The Language Teacher Online Document* URL: <http://langue.hyper.chubu.ac.jp/jalt/pub/tlt/98/jul/lebauer.html>
Last modified: July 14, 1998
- Lee, Winnie Yuk-chun** Authenticity Revisited: Text Authenticity and Learner Authenticity. *ELT Journal*; (ISSN: 0951-0893 ERIC Accession No. EJ513639) v49 n4 p323-28 Oct 1995
- Levine, Adina & Reves, Thea** Interplay Between Reading Tasks, Reader Variables and Unknown Word Processing. *TESL Electronic Journal* <http://www-writing.berkeley.edu/TESL-EJ/> Vol. 3, No. 2 A-1 March 1998
- Lewkowicz, Jo A.** Authenticity in language testing: some outstanding questions. *Language Testing* 17 (1) 43-64 2000
- Lynch, Brian K. & Hudson, Thom** EST Reading (ed. Celce-Murcia, Marianne). Heinle & Heinle Publishers: Boston 1995
- Maley, Alan** New lamps for old in Currents of Change in English Language Teaching (eds. Rossner R., and Rod Bolitho). Oxford University Press: Oxford 1990
- McGinnis, Scott; Ke, Chuanren** Using Authentic Cultural Materials to Teach Reading in Chinese. *Foreign Language Annals* p233-238 May 1992
- Morley, Joan** Listening Comprehension in Second/Foreign Language Instruction (ed. Celce-Murcia, Marianne). Heinle & Heinle Publishers: Boston 1995

Newmann, Fred M.; Marks, Helen M. And Gamoran, Adam Authentic Pedagogy and Student Performance. *American Journal of Education*; v104 n4 p280-312 Article prepared at the Center on Organization and Restructuring of Schools and supported by the Office of Educational Research and Improvement through grant R117Q00005-95 and the Wisconsin Center for Education Research at the University of Wisconsin, Madison. (ISSN: 0195-6744 ERIC Accession No. EJ533559) Aug 1996

Nostrand, Howard Lee Authentic Texts and Cultural Authenticity: An Editorial. *Modern Language Journal*; (ERIC Accession No. EJ387318) v73 n1 p49-52 Spr 1989

Nunan, David Designing Tasks for the Communicative Classroom. Cambridge University Press: Cambridge 1989

Nunan, David Listening In Language Learning. *The Language Teacher Online*
Document URL:
<http://langue.hyper.chubu.ac.jp/jalt/pub/tlt/97/sep/nunan.html>
Last modified: September 15, 1997

Peacock, Matthew The Effect of Authentic Materials on the Motivation of EFL Learners. *ELT Journal*; (ISSN: 0951-0893 ERIC Accession No. EJ544604) v51 n2 p144-56 Apr 1997

Pellowe, William R. A Dialog-Based Approach Toward Interlanguage Development. *The Language Teacher Online*
<http://langue.hyper.chubu.ac.jp/jalt/pub/tlt/96/dec/interlang.html>
Last modified: December 13, 1996

Peterson, Pat Wilcox A Synthesis of Methods for Interactive Listening (ed. Celce-Murcia, Marianne). Heinle & Heinle Publishers: Boston 1995

Purgason, Katherine Barnhouse Planning Lessons and Units (ed. Celce-Murcia, Marianne). Heinle & Heinle Publishers: Boston 1995

Richards, J. C., Platt, J. & Platt, H. Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. Longman: London 1992

- Rings, Lana** Authentic Language and Authentic Conversational Texts. *Foreign Language Annals*; (ERIC Accession No. EJ336044) v19 n3 p203-08 May 1986
- Rivers, Wilga M.** Teaching Foreign Language Skills. The University of Chicago Press: Chicago 1981 (2nd ed.)
- Rogers, Carmen Villegas; Medley, Frank W., Jr.** Language with a Purpose: Using Authentic Materials in the Foreign Language Classroom. *Foreign Language Annals*; (ERIC Accession No. EJ380209) v21 n5 p467-78 Oct 1988
- Ross, Nigel J** Coping with Time & Newsweek. *MET* Vol 4 No 1 1995
- Sanacore, Joseph** Student Diversity and Learning Needs. EDO-CS-97-08 ERIC Clearinghouse on Reading, English, and Communication Digest #127 June 1997
- Saville, Nick and Hargreaves, Peter** Assessing speaking in the revised FCE. *ELT Journal* Volume 53/1 January 1999 Oxford University Press 1999
- Schmidt-Rinehart, Barbara C.** Authentic Materials and Mexican Immersion: A Professional Development Program Combining Pedagogy, Language, and Culture. *Foreign Language Annals*; (ISSN: 0015-718X ERIC Accession No. EJ554042) v30 n2 p201-10 Sum 1997
- Skierso, Alexandra** Textbook Selection and Evaluation (ed. Celce-Murcia, Marianne). Heinle & Heinle Publishers: Boston 1995
- Smith, Bryan** Virtual Realia. *The Internet TESL Journal*, Vol. III, No. 7, <http://www.aitech.ac.jp/~iteslj/> July 1997
- Spinelli, Emily; Siskin, H. Jay** Selecting, Presenting, and Practicing Vocabulary in a Culturally-Authentic Context. *Foreign Language Annals*; (ISSN: 0015-718X ERIC Accession No. EJ450189) v25 n4 p305-15 Sep 1992

- Stern, H. H.** Fundamental Concepts of Language Teaching. Oxford University Press: Oxford 1991
- Svensson, Sture E.** Video, Authenticity, and Language for Special Purposes Teaching. *Foreign Language Annals*; (ERIC Accession No. EJ316998) v18 n2 p149-52 Apr 1985
- Swan, Michael** A critical look at the communicative approach in Currents of Change in English Language Teaching (eds. Rossner R., and Rod Bolitho). Oxford University Press: Oxford 1990
- Swan, Michael** A critical look at the Communicative Approach (1). *ELT Journal* Volume 39/1 p2-12 January 1985
- Swan, Michael** A critical look at the Communicative Approach (2). *ELT Journal* Volume 39/2 p76-87 April 1985
- Taylor, David** Inauthentic Authenticity or Authentic Inauthenticity? *TESL-EJ* [Online], Vol. 1. No. 2 Available: http://www.zait.uni-bremen.de/wwwgast/tesl_ej/ej02/a.1.html [1997, June 1]. August 1994
- Thompson, Geoff** Some misconceptions about communicative language teaching. *ELT Journal* Volume 50/1 p9-15 January 1996
- Tweissi, Adel I.** The Effects of the Amount and Type of Simplification on Foreign Language Reading Comprehension. *Reading in a Foreign Language* 11(2), p191-206 1998
- Ur, Penny** A Course in Language Teaching. Cambridge University Press: Cambridge 1996
- van Lier, Leo** Interaction in the Language Curriculum: Awareness, autonomy and authenticity. Longman Publishing: New York 1996
- Wagner, Betty Jane** Whole Language: Integrating the Language Arts and Much More.

ERIC Digest. ERIC Clearinghouse on Reading and Communication Skills, Bloomington, IN. [ED313675]
<http://ericae.net/edo/ED313675.htm> Dec 89

Watanebe, Yoko & Caprio, Mark Second Language Literacy Through Student-Centered Learning. *The Internet TESL Journal*,
<http://www.aitech.ac.jp/~iteslj/> Vol. V, No. 2, February 1999

Widdowson, H. G. Teaching Language as Communication. Oxford University Press: Oxford 1978

Widdowson, H. G. Aspects of Language Teaching. Oxford University Press: Oxford 1990

Widdowson, H. G. Context, Community, and Authentic Language. *TESOL Quarterly* Vol. 32, No. 4, p705-716 Winter 1998

Wong, Viola; And Others The use of Authentic Materials at Tertiary Level. *ELT Journal*; (ISSN: 0951-0893 ERIC Accession No. EJ513638) v49 n4 p318-22 Oct 1995

Young, Dolly Jesusita Processing Strategies of Foreign Language Readers: Authentic and Edited Input. 31 Page(s); 1 Microfiche Paper presented at the Annual Meeting of the Teachers of English to Speakers of Other Languages (27th, Atlanta, GA, April 13-17, 1993) (ERIC Accession No. ED363093) 1993

TEXTBOOKS & MATERIALS REFERRED TO

Audio Program for Mosaic Two

Compton's Interactive Encyclopedia Deluxe 1998 Edition

Ferrer-Hanreddy, Jami & Whalley, Elizabeth A Listening/Speaking Skills Book Mosaic Two. McGraw Hill-International Editions: Singapore 1997 (3rd ed.)

McCarthy, Michael & O'Dell, Felicity English Vocabulary in Use. Cambridge University Press: Cambridge 1996 (5th ed.)

Newsweek Society & The Arts: No Justice for JonBenet. (p. 86-7) Oct. 25 1999

Newsweek Society & The Arts: Cute Power!. (p.58-63) Nov. 8 1999

Time Images: A Grand Day for a Ride. (p. 20) May 31 1999

Time Europe: Do-It-Yourself Funerals. (p. 33) May 31 1999

Time Cover Story: Wild About Harry. (p.66-7 & 70-4) Oct. 4 1999

Time Absolut Originals; Ben: Words that Can Put Truth into Art. (p. 92) Oct. 4 1999

Time Letter From Mbabane: All The King's Women. (p. 32) Oct. 11 1999

Time Languages of Technology: Conversation Piece. (p.40-1) Oct. 11 1999

Time United States: I Don't Want To Live Long. (p. 42-7) Oct. 18 1999

Time Cover Story: See How They Run. (p. 74-9) Oct. 18 1999

Time Middle East: Be Fruitful And Multiply. (p. 42) Oct. 25 1999

Time Cover Story: Land of The Fat. (p. 58-66) Oct. 25 1999

Time Cover Story; Cosmetic Surgery: Light Makes Right. (p. 66-9) Nov. 1 1999

Time Essay: The Sun Also Sets. (p. 88) Nov. 1 1999

Time Visions: Will We Keep Getting Fatter?. (p. 60-2) Nov. 8 1999

Time Visions: Will Christopher Reeve Walk Again?. (p. 63) Nov. 8 1999

Time Arts: Poke Mania. (p. 50-4 & 56-60) Nov. 22 1999

The 1999 Grolier Multimedia Encyclopedia Deluxe Two-Disc Edition Version 11.00M

University of Cambridge Local Examinations Syndicate A Brief Guide: EFL
Examinations & TEFL Schemes. 1996

University of Cambridge Local Examinations Syndicate Handbook: Certificate in
Advanced English. 1996

APPENDICES

APPENDIX A**A BRIEF GUIDE ***

* Taken from University of Cambridge Local Examinations Syndicate Handbook: Certificate in Advanced English. (p. 90-5) 1996

BRIEF DESCRIPTION OF PAPER*

<i>Paper 5 - Speaking</i>	<i>Test Focus</i>	<i>Input</i>	<i>Formats</i>
Phase A	- Using general interactional and social language.		- Three-way conversation (2 candidates/1 examiner). - Introducing oneself, responding to questions about self/interests/career.
Phase B	- Using transactional language.	- Visual prompts (photo, cartoon, diagram, map, etc.) to set up information-gap tasks; a visual prompt may consist of several individual images.	- Two-way interaction between candidates, Interlocutor assisting as and when necessary. - One task per candidate, involving describing and commenting on the visual prompt; second candidate responds as specified.
Phase C	- Negotiating and collaborating; reaching agreement or 'agreeing to disagree'.	- Visual (as above) and/or written prompt to set up a problem-solving task.	- Two-way interaction between candidates following the setting up of the task by the Interlocutor. - Candidates work together on one shared task, involving, for example: sequencing, ranking, comparing and contrasting.
Phase D	- Reporting, explaining, summarising, developing the discussion.	- This phase is based on the output from Phase C.	- Four-way conversation (2 candidates/2 examiners): candidates may be asked to report their decisions from Phase C and to clarify and elaborate on points arising. (The Assessor is present throughout the four phases but takes no active role in Phase A, B and C.)

* Taken from University of Cambridge Local Examinations Syndicate Handbook: Certificate in Advanced English. (p. 14-5) 1996

Paper 5 – Speaking

Description

The CAE Speaking Paper is conducted by two examiners (an Interlocutor and an Assessor) with pairs of candidates. The paper takes fifteen minutes for each pair of candidates and is divided into four phases:

- Phase A** social interaction
- Phase B** transactional long turns with reciprocal information-gap activities
- Phase C** transactional short turns, negotiating the outcome to a problem-solving task
- Phase D** widening the theme of the discussion of Phase C

The Interlocutor encourages the candidates to fulfil the tasks in phases A, B and C. However in Phase D, the Assessor is also drawn in to the conversation.

The visual prompts for Phase B are usually in full colour and may be all or part of a photograph, line drawing, diagram, map, poster, notice, etc. displayed individually or as a set of pictures.

The prompts for Phase C are visual stimuli, usually in colour.

Test Focus

Interacting in conversational English in a range of contexts; demonstrating this through appropriate control of fluency, accuracy, range, pronunciation, task achievement and interactive communication.

Tasks

The purpose of **Phase A** (three minutes) is to test general interactional and social language.

During this conversational phase, the Interlocutor introduces himself/herself and the Assessor and then invites the candidates to introduce themselves, or each other as appropriate. This may be followed by direct questioning by the Interlocutor to elicit more information.

The purpose of **Phase B** (three to four minutes), is to elicit a sample of transactional language from each candidate.

During **Phase B** each candidate is given a task which offers him/her the opportunity to talk without interruption for about one minute.

Task types include:

- describe and identify
- describe and rank/arrange/eliminate
- describe and draw
- describe and compare
- describe and contrast
- (describe), hypothesise and comment

Sometimes the two **Phase B** tasks will be completely independent of one another; sometimes they will form a 'shared' task, with related visual stimuli on a common theme sharing the same rubric.

The purpose of **Phase C** (three to four minutes), is to elicit short transactional turns from each candidate by engaging both of them in the same problem-solving activity.

The tasks are designed to be open and speculative, ranging beyond pure description, and to give candidates the chance to demonstrate their range of language; the metalanguage of the exchange is as much part of the test as the utterances directly connected with the prompt.

In **Phase C** candidates are given an opinion-exchanging task with no definite outcome, i.e. a problem-solving task with no precise answer. All **Phase C** tasks are shared; candidates should be able to express their own views, invite the opinions and ideas of their partner and, where necessary or appropriate, negotiate a decision.

The purpose of **Phase D** (three to four minutes), is to elicit a further sample of speech from the candidates as necessary by allowing them to participate in a wider discussion of the issues raised or touched on in **Phase C**.

During **Phase D** candidates are asked to comment on or evaluate their discussion in **Phase C**, and are then encouraged to open up the general topic area by discussing wider issues. **Phase D** is a four-way conversation with the Assessor taking part as and when appropriate.

At the end of the Speaking Paper candidates are thanked for attending but are given no indication of their level of achievement.

Note:

The majority of the tasks in the CAE Speaking Paper are designed for two candidates; however, if there is an uneven number at any session, three candidates will be examined together as the last group of the session. Appropriate tasks are available in the examiners' packs.

Assessment and Marking

Throughout the Speaking Paper candidates are assessed on their language skills, not their personality, intelligence or knowledge of the world. Candidates must, however, be aware that examiners can only base their assessment on what they hear and see. Candidates who fail to exploit the opportunities to show what they are capable of will be assessed only on what they say and not what the examiner may think they are capable of saying.

Marks are awarded throughout the test according to the following assessment criteria which together make up the candidate's linguistic profile:

Fluency

Naturalness of rhythm and speed, coherence of spoken interaction; pauses to marshal thoughts rather than language.

Accuracy

Correctness of grammatical structures and vocabulary. (Major errors would be those which obscure the message; slips of the tongue are not penalised.)

Range

Evidence of a range of structures and vocabulary to maintain communication in all contexts.

Pronunciation

Control both of individual sounds and of prosodic features such as stress, rhythm, intonation and pitch. First Language features may be heard but do not affect communication.

Task Achievement

Participation in the four phases of the test, covering the following areas:

- fullness of contributions;
- appropriacy of contributions to the task;
- independence in carrying out the tasks (i.e. the degree to which candidates can carry out the tasks without prompting or redirection by the Interlocutor or the other candidate);
- the organisation of contributions;
- flexibility/resourcefulness in task management

Note:

The attempt to complete the tasks is assessed, not arriving at a 'right' answer within the time available.

Interactive Communication

Ability to interact both actively and responsively; demonstrable sensitivity to the norms of turn-taking.

Candidates are assessed on their own individual performance according to the established criteria and are not assessed in relation to each other.

Grading is global and is not related to performance in particular phases of the test. The Assessor gives each candidate a global mark of 0-8 and a mark of 0-8 for each of the six assessment criteria. The Interlocutor gives the candidate a global mark of 0-8 only.

Phase B (3 to 4 minutes):**Holidays and People** (Describe, hypothesise and comment)**Note:** Tasks B1 and B2 are linked**Note:** Also suitable for groups of 3.

Give one picture to each member of the group in turn and encourage group discussion after individual observations.

Interlocutor

In this part of the test I'm going to give each of you the chance to talk for about a minute. You'll each see a picture of a type of holiday and I'd like you to say as much as you can about the kind of person you think would enjoy this sort of holiday. Think about the person's age, personality, what type of job he/she might have and whether he/she would prefer to go alone or with friends or family. You might also consider what time of year he/she would choose to go on this type of holiday.

You each have about one minute to talk about your picture.

When you have both/all finished talking about the pictures, I'd like you to comment on each other's observations and compare opinions on the people described.

All right? So, Candidate A, here is your picture.

Hand over one picture of a holiday to Candidate A.

Would you like to begin now, please?

Candidate A

One minute

Interlocutor

Thank you. Now, Candidate B, here is your picture.

Hand over a different picture of a holiday to Candidate B.

Would you tell us about your picture now, please?

Candidate B

One minute

Interlocutor

Thank you. Now, Candidate C, here is your picture.

Hand over another of the pictures of holidays to Candidate C.

Would you tell us about your picture now, please?

Cand. C

One minute

Interlocutor

Thank you. Now, would you like to look at each other's pictures and see if you agree or disagree with what you have each said?

either

You only have a minute for this, so don't worry if I interrupt you.

or (for groups of 3)

You have less than two minutes for this, so don't worry if I interrupt you.

Cands. A and B

One minute

or**Cands. A, B and C**

One and a half minutes

Interlocutor

Thank you.

Phase C (3 to 4 minutes):

Oral Examiner's Materials

Olympic Symbol (Evaluate and rank order)

Interlocutor

In this part of the test I'd like you to discuss something between/among yourselves but please speak so that we can hear you.

Hand over the pictures of the alternative Olympic Symbols to the pair of candidates.

The International Olympic Committee is considering alternatives to replace the current Olympic Symbol of five circles. Please decide which you think are the best two or three in order of merit. You may, if you prefer, choose something entirely different which you think is more suitable.

You have three to four minutes for this.

Phase D (3 to 4 minutes)

Interlocutor and Assessor *(as appropriate)*

- Which Symbol did you like best? Why?
- Do you think that the Olympic Games have become too commercialised?
- Which of the Olympic sports do you most like to watch? Why?
- Does your country usually do well? Why do you think that is?
- Do you think enough is being done to prevent the use of drugs in sporting competitions?
- Do you think international sport encourages international friendship?

- Do events like the Olympic Games develop feelings of nationalism?
- Do you think sports people enter competitions for the glory of winning or for the money they can win? Why?

APPENDIX B

QUESTIONNAIRE ON AUTHENTICITY RANKING*

Name: Surname:

Please specify whether the conversation definitions given below are "Authentic" or "Inauthentic". Put an "X" mark on the right column according to your own choice. Do not hesitate to choose the definition that best describes the types of conversations, for there are no simply "Right" or "Wrong" definitions, but rather the way in which you approach the conversation definitions from the point of authenticity. All the data collected will be used for a research on EFL conducted in the Department of English Teaching. <i>THANK YOU VERY MUCH FOR YOUR PATIENCE AND COOPERATION.</i>	Inauthentic	Almost inauthentic	Semi-authentic	Almost authentic	Authentic
1. Native speakers' spontaneous conversations produced for their own purposes (no knowledge of being monitored)					
2. Conversations in which one participant is aware of being monitored or recorded					
3. Simulated roleplay by native speakers					
4. Plays written by a genius in language use and enacted by good actors/actresses					
5. Excerpted portions of native speakers' spontaneous conversations produced for their own purposes (no knowledge of being monitored)					
6. Excerpted portions of conversations in which one participant is aware of being monitored or recorded					
7. Excerpted portions of simulated roleplay by native speakers					
8. Reenacted portions of native speakers' spontaneous conversations produced for their own purposes (no knowledge of being monitored)					
9. Reenacted portions of conversations in which one participant is aware of being monitored or recorded					
10. Reenacted portions of simulated roleplay by native speakers					
11. Altered versions of native speakers' spontaneous conversations produced for their own purposes (no knowledge of being monitored)					
12. Altered versions of conversations in which one participant is aware of being monitored or recorded					
13. Altered versions of simulated roleplay by native speakers					
14. Plays whose dialogue does not correspond to actual dialogue					
15. Conversations composed for textbooks and acted out by native speakers					
16. Composed conversations printed in textbooks					

* Adapted from Rings' Article on Authentic Language and Authentic Conversational Texts. *Foreign Language Annals* v19 n3 p207 May 1986

APPENDIX C

SCORES GIVEN TO THE QUESTIONNAIRE ON
AUTHENTICITY RANKING

PARTICIPANTS	ITEM NUMBER															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ID#1	5	4	4	4	5	4	3	4	3	3	2	2	2	1	1	1
ID#2	5	3	1	3	5	3	1	3	3	2	1	1	1	1	1	1
ID#3	5	4	3	3	5	4	3	3	3	4	1	1	1	1	3	3
ID#4	5	3	3	4	4	3	3	3	2	2	4	3	3	3	2	2
ID#5	5	4	5	5	5	4	4	5	4	1	5	4	1	1	4	3
ID#6	5	3	3	3	5	3	3	5	3	3	5	2	3	2	2	2
ID#7	5	4	3	4	3	4	3	4	3	2	3	2	2	3	1	1
ID#8	5	3	1	5	5	3	1	5	3	1	1	1	1	1	1	1
ID#9	5	3	4	3	4	3	4	4	3	4	2	1	1	1	2	1
ID#10	5	3	1	3	5	3	1	5	3	1	5	1	1	3	1	3
ID#11	5	4	3	3	5	5	4	2	2	3	3	3	5	1	4	3
ID#12	5	3	4	5	3	2	4	4	3	4	5	2	3	1	5	4
ID#13	5	4	3	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1
ID#14	1	5	5	5	2	2	3	5	2	4	5	2	4	5	5	5
ID#15	5	4	3	2	3	2	1	3	2	1	3	2	2	4	1	1
ID#16	5	4	4	5	5	3	3	4	3	3	3	2	3	3	3	3
ID#17	5	3	4	1	5	3	5	4	3	2	1	1	1	1	2	1
ID#18	5	5	3	2	5	5	3	4	5	2	5	5	5	5	1	3
ID#19	5	3	3	4	4	3	3	5	3	3	4	2	2	1	2	1
ID#20	5	3	3	3	5	4	3	5	3	4	4	2	2	3	2	1
ID#21	5	4	5	5	5	4	5	5	4	5	5	4	5	5	4	4
ID#22	5	3	5	1	5	3	5	5	3	5	5	3	4	1	1	1
ID#23	5	4	3	1	5	4	3	4	4	3	3	3	1	1	1	1
ID#24	5	4	3	5	4	4	3	5	4	3	5	4	3	5	3	3
ID#25	5	2	3	4	5	1	3	2	1	1	3	2	3	1	3	3
ID#26	5	4	3	4	5	4	3	5	4	3	3	2	1	1	2	2
ID#27	5	4	5	3	5	3	4	4	3	2	1	2	1	1	1	5
ID#28	2	2	3	3	3	2	2	4	2	2	2	2	3	3	2	2
ID#29	5	3	2	4	5	3	4	4	3	4	4	3	2	1	3	2
AVERAGE	4,8	3,5	3,3	3,4	4,4	3,2	3	4	2,9	2,7	3,2	2,2	2,3	2,1	2,3	2,2

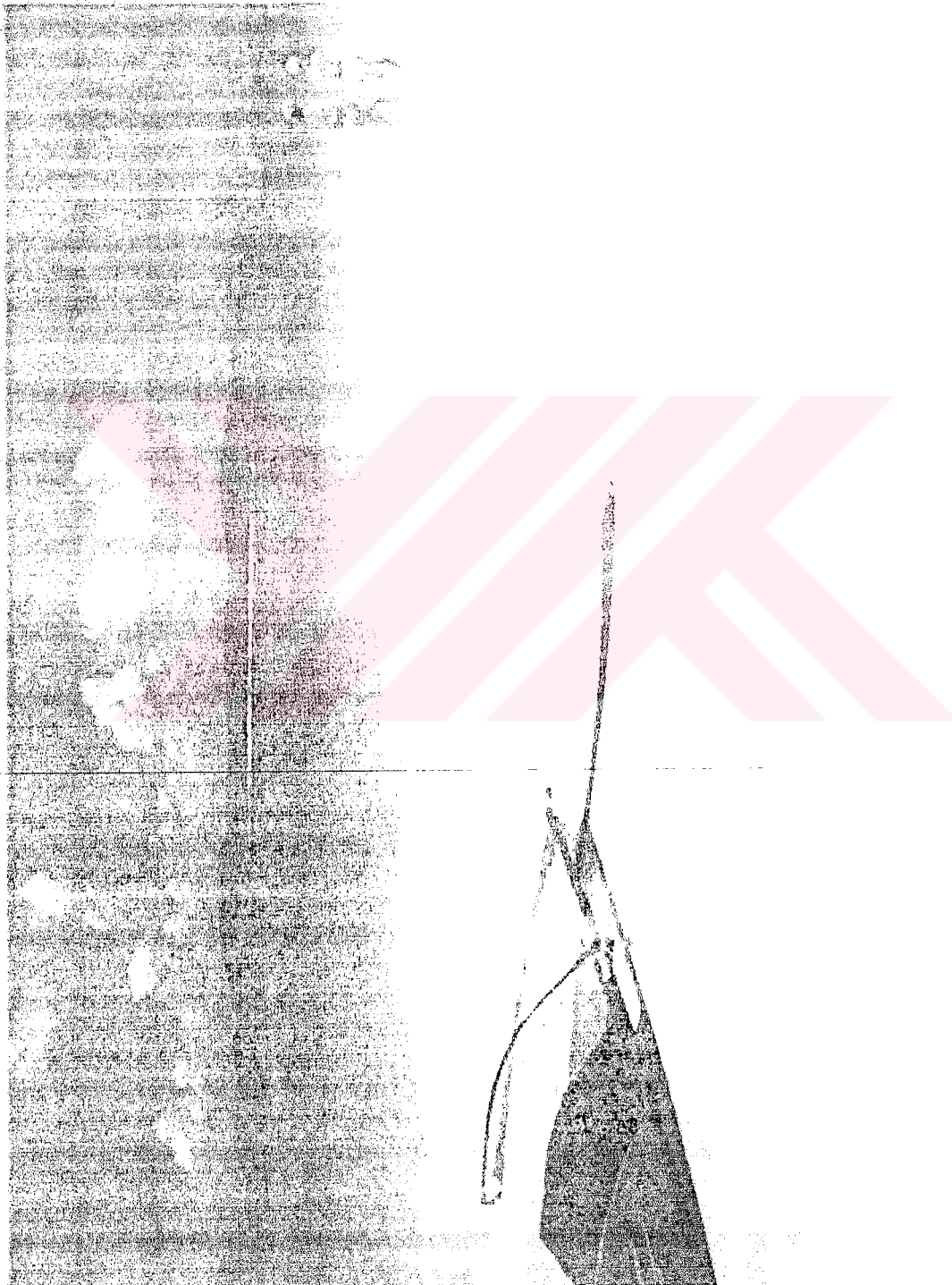
APPENDIX D1

Picture 1 (B1 and B2)

APPENDIX D2

Picture 2 (B1 and B2)

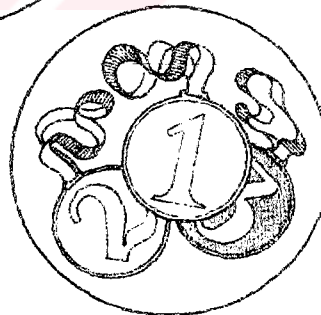
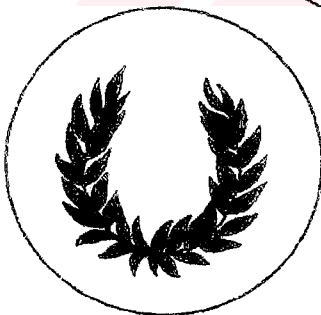
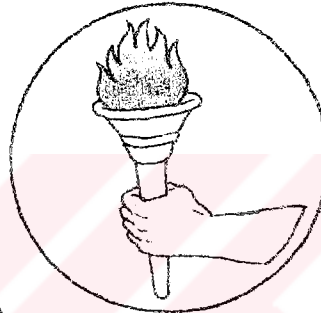
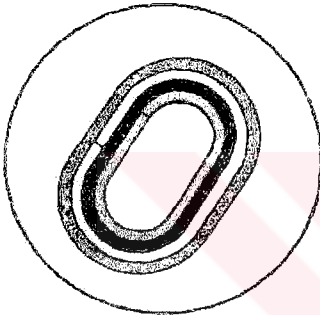
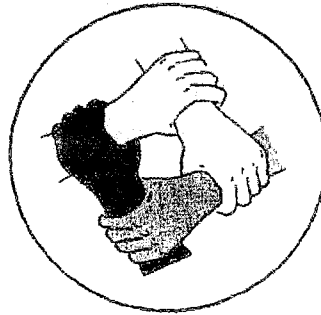
APPENDIX D3

Picture 3 (B1 and B2)

APPENDIX D4

C

APPENDIX E1*

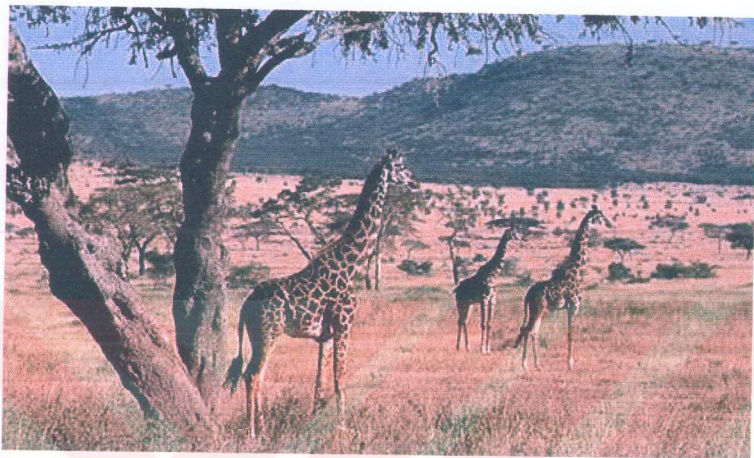
* This picture (Neuschwanstein Castle) was taken from CD 1 of Compton Multimedia Encyclopaedia.

APPENDIX E2*

* This picture (Alaska Range; Mount Brooks) was taken from CD 2 of Compton Multimedia Encyclopaedia.

APPENDIX E3*

* This picture (Giraffes; Somalia) was taken from CD 2 of Compton Multimedia Encyclopaedia.

APPENDIX E4*

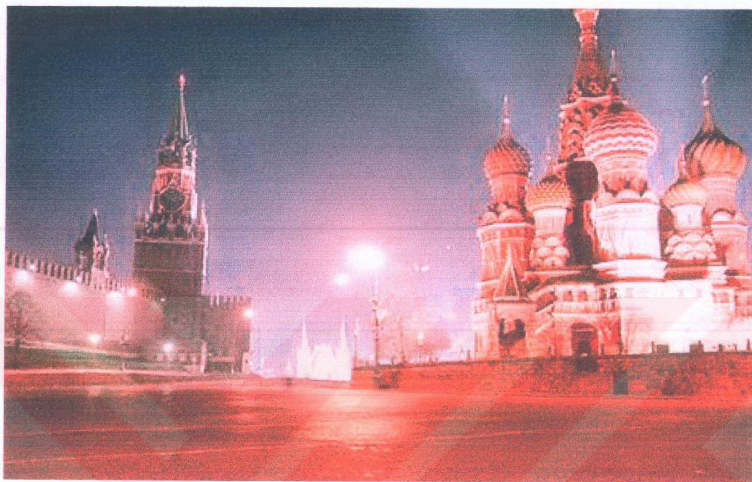
* This picture (Great Pyramids) was taken from CD 2 of Compton Multimedia Encyclopaedia.

APPENDIX E5*

* This picture (Jamaica Negril's Seven Mile Beach) was taken from CD 2 of Compton Multimedia Encyclopaedia.

APPENDIX E6*

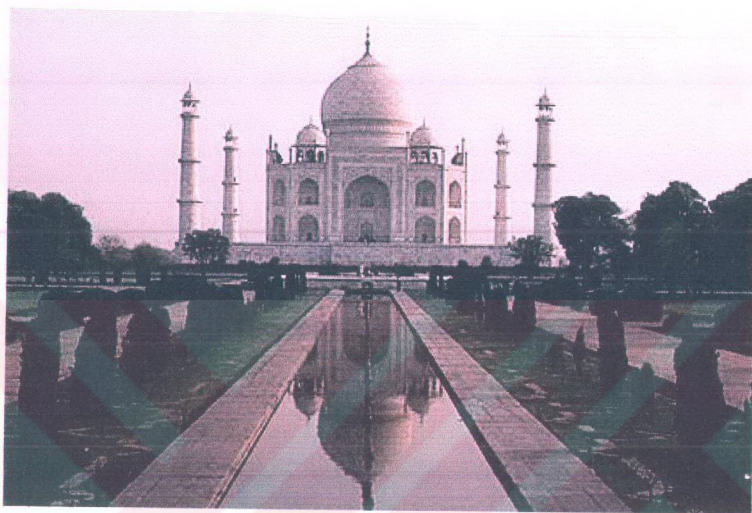
* This picture (Kremlin; Cathedral of St. Basil the Blessed) was taken from CD 2 of Compton Multimedia Encyclopaedia.

APPENDIX E7*

* This picture (New York's Manhattan borough) was taken from CD 2 of Compton Multimedia Encyclopaedia.

APPENDIX E8*

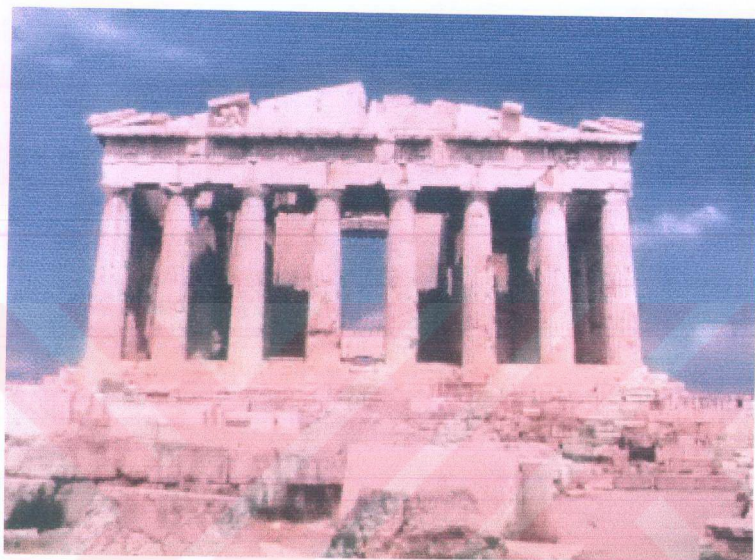
* This picture (The Taj Mahal outside Agra, India) was taken from CD 2 of Compton Multimedia Encyclopaedia.

APPENDIX E9*

* This picture (Venice; Italy) was taken from CD 2 of Compton Multimedia Encyclopaedia.

APPENDIX E10*

* This picture (Athens; Greece) was taken from CD 1 of Grolier Multimedia Encyclopaedia.

APPENDIX E11*

* This picture (Japan) was taken from CD 1 of Grolier Multimedia Encyclopaedia.

APPENDIX F

Assessment Sheet of Interlocutor

Class:	Number:
Name:	Surname:
Global	0 1 2 3 4 5 6 7 8

Assessment Sheet of Assessor

Class:	Number:
Name:	Surname:
Fluency	0 1 2 3 4 5 6 7 8
Accuracy	0 1 2 3 4 5 6 7 8
Range	0 1 2 3 4 5 6 7 8
Pronunciation	0 1 2 3 4 5 6 7 8
Task Achievement	0 1 2 3 4 5 6 7 8
Interactive Communication	0 1 2 3 4 5 6 7 8
Global	0 1 2 3 4 5 6 7 8

APPENDIX G

DETAILED PRETEST SCORES OF EXPERIMENTAL GROUPS

ID #	GR	IN		AS							TOTAL
		G	G	F	A	R	P	T	I		
1	EG1	4	4	3	3	3	3	4	3		47
2	EG1	4	4	4	4	3	4	4	3		49
3	EG1	8	6	6	6	5	6	6	5		82
4	EG1	5	4	4	3	3	3	4	3		51
5	EG1	3	5	5	5	4	4	5	4		52
6	EG1	4	4	4	4	3	4	5	4		50
7	EG1	4	4	3	3	3	4	4	3		47
8	EG1	4	4	3	4	3	4	4	3		48
9	EG1	4	4	4	4	3	4	4	4		49
10	EG1	4	5	5	5	4	5	5	4		57
1	EG2	4	4	4	4	3	4	6	4		51
2	EG2	5	5	5	5	5	5	5	5		63
3	EG2	3	5	6	6	5	5	5	4		55
4	EG2	2	3	1	3	2	3	4	2		31
5	EG2	4	5	5	5	5	5	5	5		58
6	EG2	4	4	2	4	3	4	4	3		47
7	EG2	3	5	4	4	4	5	5	4		51
8	EG2	6	4	4	4	3	4	4	4		58
9	EG2	3	4	4	4	3	4	4	3		44
10	EG2	4	4	3	4	3	4	3	3		47
11	EG2	7	5	5	4	4	5	5	5		69
12	EG2	2	4	3	3	3	4	3	3		38
13	EG2	4	4	3	3	3	3	4	3		47
14	EG2	5	5	4	4	5	4	5	4		60

APPENDIX H

DETAILED PRETEST SCORES OF CONTROL GROUPS

ID #	GR	G	G	F	A	R	P	T	I	TOTAL
1	CG1	3	4	3	3	3	4	4	3	43
2	CG1	3	5	5	5	4	5	5	4	53
3	CG1	7	7	7	7	7	7	8	7	88
4	CG1	6	6	6	7	5	7	6	6	76
5	CG1	3	6	5	5	5	6	6	6	60
6	CG1	4	5	4	4	4	5	5	4	56
7	CG1	3	4	4	4	4	4	5	4	47
8	CG1	4	5	6	6	5	2	5	4	57
9	CG1	3	5	4	4	4	5	5	4	51
10	CG1	4	4	3	3	3	3	4	3	47
11	CG1	5	5	5	4	4	5	6	4	61
12	CG1	6	7	7	7	6	8	6	7	83
13	CG1	2	5	5	4	4	5	4	3	47
14	CG1	3	6	6	6	6	6	5	5	61
15	CG1	2	4	3	3	3	4	3	3	38
16	CG1	2	5	4	4	3	4	4	5	46
17	CG1	2	5	5	5	4	5	5	4	49
18	CG1	3	4	3	3	3	4	4	3	43
1	CG2	3	4	3	3	3	3	4	4	43
2	CG2	4	4	3	3	3	3	3	4	47
3	CG2	3	6	6	6	6	6	6	6	63
4	CG2	3	4	3	3	3	4	4	3	43
5	CG2	6	4	4	3	3	2	4	3	55
6	CG2	5	5	4	5	5	5	5	4	61
7	CG2	3	4	3	4	3	4	3	3	43
8	CG2	6	5	4	5	4	5	5	5	65
9	CG2	2	4	3	3	3	4	4	3	39
10	CG2	4	4	4	4	4	4	4	3	49
11	CG2	5	5	5	5	4	5	5	5	62
12	CG2	6	4	4	3	3	2	4	3	55
13	CG2	5	4	3	3	3	3	4	3	51
14	CG2	3	4	3	4	3	4	4	3	44
15	CG2	4	6	6	6	5	6	4	5	64
16	CG2	4	4	3	4	4	4	4	3	49
17	CG2	5	4	4	4	3	4	4	3	53
18	CG2	4	4	4	3	3	4	4	3	48
19	CG2	2	4	3	3	3	4	4	3	39
20	CG2	3	4	4	4	3	4	4	3	44
21	CG2	3	4	3	3	3	4	4	3	43
22	CG2	4	4	4	4	3	3	4	3	48
23	CG2	7	4	3	4	3	4	3	3	60

APPENDIX I

DETAILED POSTTEST SCORES OF EXPERIMENTAL GROUPS

ID #	GR	IN	AS							TOTAL
		G	G	F	A	R	P	T	I	
1	EG1	3	3	3	2	2	2	3	2	35
2	EG1	7	5	4	5	4	5	5	4	69
3	EG1	5	5	5	4	5	5	5	4	61
4	EG1	3	4	3	3	3	2	4	2	41
5	EG1	5	5	4	4	4	5	5	4	60
6	EG1	1	4	3	3	3	4	4	3	35
7	EG1	1	4	3	3	3	4	4	3	35
8	EG1	5	4	3	3	3	4	4	3	51
9	EG1	5	5	4	4	5	4	5	4	60
10	EG1	6	4	3	4	3	4	4	3	56
1	EG2	6	5	5	4	4	4	5	5	65
2	EG2	7	6	6	5	6	5	6	6	78
3	EG2	6	5	4	4	4	5	5	4	64
4	EG2	3	5	5	5	4	5	5	4	53
5	EG2	4	5	5	5	4	5	5	4	57
6	EG2	4	5	4	4	4	5	5	4	56
7	EG2	3	4	4	3	3	4	4	3	44
8	EG2	6	4	4	4	3	4	4	3	57
9	EG2	4	5	5	4	4	5	4	5	56
10	EG2	4	4	3	3	3	4	4	3	47
11	EG2	4	4	4	3	3	4	4	3	48
12	EG2	1	2	2	2	2	2	2	2	21
13	EG2	2	4	4	3	3	3	4	3	39
14	EG2	2	5	5	5	4	5	5	5	49

APPENDIX J

DETAILED POSTTEST SCORES OF CONTROL GROUPS

ID #	GR	IN	AS							TOTAL
1	CG1	7	4	4	3	3	3	4	3	60
2	CG1	3	4	3	3	3	4	4	3	43
3	CG1	7	7	7	6	7	7	7	7	87
4	CG1	7	6	6	5	5	6	5	6	77
5	CG1	5	5	4	5	4	5	4	4	60
6	CG1	5	4	4	4	4	5	4	4	55
7	CG1	2	3	2	3	3	3	3	2	32
8	CG1	2	3	3	3	3	2	4	3	33
9	CG1	6	5	4	5	4	5	5	4	65
10	CG1	4	5	5	4	4	4	5	4	56
11	CG1	6	5	4	5	4	5	5	4	65
12	CG1	5	5	5	5	5	5	5	4	62
13	CG1	3	4	3	4	3	4	3	3	43
14	CG1	3	4	3	3	2	3	4	3	42
15	CG1	6	5	5	4	4	4	5	4	64
16	CG1	5	3	2	2	2	3	3	2	43
17	CG1	1	4	3	4	3	4	4	3	35
18	CG1	6	4	3	3	3	4	4	3	56
1	CG2	5	5	5	4	4	4	5	4	60
2	CG2	2	5	4	4	4	5	5	4	47
3	CG2	7	6	6	5	6	6	6	5	78
4	CG2	4	5	4	4	4	4	5	4	55
5	CG2	3	5	5	4	4	4	5	4	51
6	CG2	8	6	6	6	5	5	6	5	81
7	CG2	4	6	6	6	5	6	5	5	65
8	CG2	7	7	7	7	6	7	7	6	86
9	CG2	4	6	6	6	5	6	6	5	65
10	CG2	7	6	5	5	6	5	5	5	76
11	CG2	7	7	7	7	6	7	7	6	86
12	CG2	6	5	5	4	4	4	5	4	64
13	CG2	5	4	4	3	3	3	4	3	51
14	CG2	2	3	2	3	2	3	2	2	31
15	CG2	8	7	7	7	7	7	7	6	91
16	CG2	7	5	3	4	4	5	5	4	67
17	CG2	7	6	5	5	5	6	6	5	76
18	CG2	5	6	6	5	6	6	6	5	69
19	CG2	3	5	5	4	4	5	4	4	51
20	CG2	5	5	4	4	4	5	5	4	60
21	CG2	7	5	5	4	4	4	5	4	68
22	CG2	6	5	5	4	4	4	5	4	64
23	CG2	4	4	3	4	3	4	4	3	48

APPENDIX K

T-test for Independent Samples of EG1

GROUP	Mean Group 1	Mean Group 2	t - value	df	p	Valid N Group 1	Valid N Group 2
EG1 vs. EG1	53.20000	50.30000	.553154	18	.586963	10	10

Std. Dev. Group 1	Std. Dev. Group 2	F - ratio variances	p variances
10.53882	12.79800	1.474690	.572056

Note: Variables were treated as independent samples
Marked differences are significant at $p < .05000$

T-test for Independent Samples of EG2

GROUP	Mean Group 1	Mean Group 2	t - value	df	p	Valid N Group 1	Valid N Group 2
EG2 vs. EG2	51.35714	52.42857	-.239558	26	.812552	14	14

Std. Dev. Group 1	Std. Dev. Group 2	F - ratio variances	p variances
10.10413	13.34002	1.743071	.328788

Note: Variables were treated as independent samples
Marked differences are significant at $p < .05000$

T-test for Independent Samples of CG1

GROUP	Mean Group 1	Mean Group 2	t - value	df	p	Valid N Group 1	Valid N Group 2
CG1 vs. CG1	55.88889	54.33333	.320602	34	.750474	18	18

Std. Dev. Group 1	Std. Dev. Group 2	F - ratio variances	p variances
13.94902	15.13858	1.177830	.739650

Note: Variables were treated as independent samples
Marked differences are significant at $p < .05000$

isabetli olacağını tahmin etmek zor olmayacaktır.

Bilindiği gibi gelir tablosu, belirli bir zaman süresi içinde oluşan gelir ve giderleri içermektedir. Gelir ve giderler, dönem içinde değişen paranın çeşitli satın alma güçlerine göre oluşur. Örneğin, belirli bir dönemdeki satış tutarlarının içinde, paranın bu dönem içinde çeşitli satın alma güçlerinin hemen hemen tüm seviyeleri yer alır. Dönem boyunca yapılan giderlerde de aynı durum sözkonusudur. Böylece ortaya çıkan kâr ya da zarar tutarının içinde paranın tüm satın alma güçleri yer almış olacaktır³⁸¹. Böylece gelir tablosu anlamsız bir rakam ve bilgi yığını haline geldiğinden, işletmeden bilgi almak durumunda olanlar yanlış bilgilendirilmiş olur³⁸².

Enflasyonun gelir tablosu üzerindeki etkilerini incelerken, gelir tablosunun gelir gruplarını ve bu gelirlerin elde edilmesi için katlanılan giderleri bölümler biçiminde gösterildiği göz önünde tutulmalıdır. Gelir kalemleri, faaliyet gelirleri ve faaliyet dışı gelirler olmak üzere iki grupta toplanabilmektedir. Bunlardan birincisi satış gelirleri, işletmenin temel uğraşı olan mal ya da hizmetlerin satışından ortaya çıkmakta ve fiyatların yükseldiği dönemlerde mal ve hizmetlerin birim satış fiyatlarındaki artışa paralel olarak artmaktadır. Ancak bu artışın gerçek olup olmadığı, satılan malın niceliğinin ve paranın satın alma gücündeki artışların dikkate alınması ile belirlenebilir³⁸³.

Enflasyonun gelir tablosu üzerindeki etkisi, gelir tablosunun içerdiği bölümler itibariyle ele alınıp, genel hatları ile incelenecektir.

1). Enflasyonun Satışlar Üzerindeki Etkisi

Bilindiği üzere enflasyon, toplam talebin toplam arzı aşması dolayısıyla fiyatlar genel seviyesinin devamlı olarak yükselmesi, yani paranın satın alma gücünün hızla düşmesi olayıdır. Dolayısıyla, enflasyon dönemlerinde mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları da artış göstereceğinden, işletmelerin satış hasılatlarında bir artış olacağı

³⁸¹ Oktay Güvemli, "Mali Tablolar ve Yeniden Değerleme", *Mükellefin Dergisi*, Sayı: 58 (Ekim, 1997), s.82.

³⁸² Göksel Yücel, "Hiperenflasyon Koşullarındaki Ekonomilerde Finansal Tablolar Nasıl Düzenlenmelidir", *İ. Ü. İşletme Fakültesi Dergisi*, Sayı: 59 -60, 1990, s. 5.

³⁸³ Nejat Akıncı ve Necmettin Erdoğan, *Finansal Tablolar ve Analizi*, 4. Baskı, İzmir: Barış Yayınları, 1995. s. 315.

muhtemeldir. Ancak bu artışın reel ya da nominal olduğunun tespiti için satılan mal miktarının ve paranın satın alma gücünde meydana gelen azalmanın dikkate alınması gerekir. Ancak geleneksel muhasebe sisteminde satış hasılatındaki artışlar fiktif reel ayırımı yapılmaksızın kayda geçirildiğinden bu işlemi gerçekleştirme olası değildir. Bu şekilde hazırlanan gelir tablosunun pek anlam ifade etmeyeceği aşikardır.

Gerçekten, enflasyon işletmelerin gelir tablosunu etkileyerek işletmelerin içinde buldukları gerçek durumu yansıtamaz hale getirmektedir. Gelir tablosunun en önemli kalemlerinden olan satış geliri kalemi, satışların bir döneme yayılması nedeniyle fiyatlar genel düzeyinde meydana gelen artışlardan doğrudan etkilenmektedirler. Enflasyon ortamında bir işletmenin satış hasılatı satılan miktar değişmediği halde dönem sonlarında artış gösterir. Ancak satış hasılatında meydana gelen bu artış reel bir artışın olmadığı açıktır³⁸⁴.

2).Enflasyonun Satışların Maliyeti Üzerine Etkisi

İşletmenin dönem içindeki stok hareketleri ile satılan mamul, yarı mamul, ilk madde ve malzeme ile ticari mal gibi maddelerin ve satılan mal ve hizmetlerin üretimi (imalat işlemleri için) ya da satın alınması için yapılan tüm giderleri içermektedir³⁸⁵

Gelir tablosundaki gider unsurlarının en önemlisi olan satılan malın maliyeti, ticari ve üretim işletmelerinde farklı şekillerde hesaplanmaktadır. Ticari işletmeler, stok için mal satın alır, bu malları bir süre için elinde tutar ve sonra satar. Ancak, üretim (sınai) işletmelerinde üretim ön plana geçtiğinden, mamulün üretilmesinde gerekli girdi ve işlemlere ait giderlerin hesaplanarak mamul maliyetinin doğru biçimde saptanması zorunludur. Bunun için de yeterli ve sağlıklı bir maliyet muhasebesi sisteminin kurulmuş olması gerekir.

Maliyet muhasebesinden sağlanacak bilgiler arasında; üretilen mamullerin birim maliyetine doğrudan yüklenebilecek direkt hammadde, direkt işçilik ile genel üretim giderleri sayılabilir. Bunların dışında, ayrıntıları yardımcı defterler ile üretim ve stok

³⁸⁴ Asomedyay, Gerçek Karların Hesaplanmasında Enflasyon Muhasebesi, Asomedyay Dergisi, Ağustos, 1996, s.33.

³⁸⁵ Gücenme. a. g. c., s. 39.

kartlarında gösterilen dönem başı yarı mamul stoku ile dönem sonu mamul stoku değerlerinin de bilinmesi gerekir³⁸⁶.

Geleneksel muhasebe sisteminde, satılan malın maliyeti, muhasebe açısından; geçen dönemden devredilen stokların tarihi maliyetleri ile dönem içinde satın alınan malların tarihi maliyetlerinin toplamından, dönem sonu stokların tarihi maliyetinin düşülmesiyle elde edilen değer şeklinde belirlenmektedir³⁸⁷. Ancak bu işlem gerçek anlamda satılan malın maliyetini vermemektedir. Mesela, satışların maliyetinin bir unsuru olan stokların maliyet fiyatıyla gösterilmesi, aktiflerin olduklarından küçük görünmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, bu şekilde hesaplanan satılan malın maliyeti, cari satışlarla karşılaştırıldığında işletme karının olduğundan yüksek hesaplanmasına yol açacaktır. Diğer taraftan, stokların maliyet fiyatına göre işlem görmesi, faaliyet sonuçlarının yanlış hesaplanmasına neden olmaktadır³⁸⁸.

Böylece enflasyon dönemlerinde tarihi maliyet esasına dayalı düzenlenen gelir tablosunda yer alan satışların maliyeti hesaplanması yanıltıcı ve gerçek dışı bilgiler vermektedir. Zira, satışların maliyeti tarihi değerle değerlendirilince, cari değerlerden uzak ve birbirinden farklı maliyetlerin bir karışımı haline gelmekte ve dolayısıyla aritmetik esaslara göre bir anlam ifade etmemektedir.

Enflasyonist dönemlerde, direkt işçilik, amortisman giderleri ve stoklar da olduğundan az kayıtlarda yer aldıklarından gayrisafi hasılat olduğundan fazla gözükecektir. Ücretler de fiyat artışlarını yakından izleyemedikleri için, burada hasıl olan reel kazançlar, gelir tablosunda işletme neticelerine karışmış bir halde görülecektir³⁸⁹. Dolayısıyla enflasyonist dönemlerde işletmeler tarafından hazırlanan gelir tablosu, değişen fiyat seviyesi nedeniyle cari hasılatın cari maliyetlerle karşılaştırılması bakımından elverişli değildir³⁹⁰.

³⁸⁶ Akıncı ve Erdoğan, a. g. e., s. 315- 316.

³⁸⁷ Solaş, a. g. e., s. 49 - 50.

³⁸⁸ Akdoğan, enflasyon Muh..., a. g. e., s. 11- 12.

³⁸⁹ Uman, Fiyat Hareketlerinin..., a. g. e., s. 84; Akıncı ve Erdoğan, a. g. e., s. 316.

³⁹⁰ Çömlekçi, a. g. m., s. 161.

3). Enflasyonun Faaliyet Giderleri Üzerine Etkisi

Bu giderler doğrudan maliyete girmeyen veya maliyet unsuru kabul edilmeyen giderleri kapsamaktadır. Diğer bir deyişle, her ne şekilde olursa olsun, bir ticari organizasyonun mevcudiyeti halinde yapılması gerekli olan giderler olup, genellikle gelecek dönemleri de ilgilendirdiklerinden aktifleştirilmeleri söz konusu olmayan giderlerdir.

Bütün işletmeyi ilgilendirdiği için üretim maliyetine dahil edilmeyen bu giderler (Ar-Ge harcaması, Genel giderler gibi), fiyat hareketlerini yakından izledikleri için enflasyondan pek etkilenmemektedirler.

4).Enflasyonun Faaliyet Dışı (Arızı) Gelir ve Giderler Üzerindeki Etkileri.

İşletmede faaliyet kârı büyüklüğüne etki eden ancak ana faaliyetlerle ilişkisi olmayan gelir ve giderlere faaliyet dışı gelir ve giderler denir³⁹¹. Bu tür gelir ve giderler, işletmenin cari faaliyeti ile ilgili olmayan arızı nitelikteki gelir ve giderlerdir.

Faaliyet kârı ve zararı işletmenin bir mali dönemdeki normal faaliyetlerinin bir ürünüdür. Ancak, faaliyet kârı, bir dönemde işletmenin elde ettiği toplam gelir olmayıp onun bir kısmını oluşturmaktadır. Zira, işletme dönem içinde normal faaliyetinin yanında bunlara ek veya geçici faaliyetlerden dolayı da gelir elde etmesi ya da zarara uğraması mümkündür³⁹².

Enflasyon gelir tablosunda yer alan diğer kalemler gibi bu kalemleri de etkilemektedir. Ancak geleneksel muhasebe ilkelerine göre düzenlenen gelir tablolarında bu etkiyi görmek mümkün değildir. Örneğin, işletmenin iştirak zararlarında, işletmenin iştirak ettiği işletmeler faaliyet sonuçlarını klasik muhasebeye göre hesaplıyorsa, iştiraklerin zararları içinde fiktif ve reel unsurlar bir arada bulunacağından zararın gerçek miktarı ancak iştirak edilen işletmenin yeniden değerlemeye gitmesiyle ortaya çıkacaktır. Bu nedenle, iştirak eden işletmenin gelir tablosunda gözükken iştirak zararlarının ne kadarının gerçek olduğunun tahmin etmeye

³⁹¹ Fevzi Sürmeli ve Yılmaz Benligay, **Genel Muhasebe**, Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayınları, 1983, s.28.

³⁹² Cevat Sarıkamış, "Gelir Tablosu", Türkiye Muhasebe Uzmanlarıca 8- 10 Eylül 1969 tarihinde düzenlenen "*Bilanço ve kâr - zarar*" adlı XI Muhasebe Kongresi'ne sunulan Tebliğ, s. 97 - 98.

imkan yoktur. Bu zarar kalemi, realiteden uzak olduğu ölçüde, işletmenin neticelerini etkileyecektir³⁹³

Aynı durum faiz ve komisyon gelirleri için de geçerlidir. Bilindiği gibi faizler, belirli bir tutar üzerinden ödenen ve borç verilen fonların başkalarınınca kullanılması karşılığı şeklinde bir gelir olduğundan, enflasyon, faiz gelirlerinin reel değerini azaltır. Fakat geleneksel ilkelere bağlı gelir tablosunda, bütün unsurlar nominal değerleriyle kaydedildiklerinden bu kıymet kaybı tabloya yansıtılmamakta, dolayısıyla işletme gelirleri, reel bazda olduklarından daha fazla görünmektedirler.

İşte bütün bu işlemler, işletme yöneticilerinin yanlış bilgilendirilmesine ve yönetimin faaliyetlerinin yönü açısından onların alacağı kararların hatalı sonuçlar vermesine neden olmaktadır.

5). Enflasyonun Dönem Kârına Etkisi

Piyasa ekonomilerinde kâr, girişimciyi üretime teşvik eden ve üretim faktörlerinin etkin kullanımını sağlayan ögedir. Bilindiği gibi, girişimci, diğer üretim faktörlerini bir araya getiren, işi organize eden, işin karını hak eden, rizikosuna katlanmayı göze alan kişi veya kurum olarak tanımlanır. Makro açıdan kâr, söz konusu girişimcinin üretimden aldığı paydır. Bu açıdan kâr da diğer üretim faktörlerinin payları gibi bir üretim maliyetidir³⁹⁴. Fakat girişimcinin payı olan kâr bir kalıntıdır. Kâr satış hasılatı ile işletme dışında sağlanan girdilere yapılan ödemeler arasındaki müspet farktır. Dolayısıyla bu kalıntının içinde işletmeye ait girdilerin izafi payları da yer almaktadır. O halde, girişimcinin payı olan kâra ulaşmak için işletmenin parasal maliyetleri ile birlikte izafi maliyetlerini çıkarmak gerekir. İşte, işletmeyi üretime iten de bu kârın

³⁹³ Uman. Fiyat Hareketlerinin..., a. g. e., s. 85.

³⁹⁴ Üretim faktörlerinin alternatif maliyetleri toplamına eşit olan ve girişimcinin üretim işlemiyle mutlaka elde etmek istediği geliri ifade eden normal kâr, bu özelliklerinden dolayı, maliyet unsuru gibi kabul edilir ve ortalama maliyetin içinde normal kârın da olduğu varsayılır (Bkz. Zeynel Dinler, **Mikroekonomi**, 6.Baskı, Bursa: Ü. Ü. Ç.V. Yayın No: 29, 1989, s. 267). Bir görüşe göre de, modern bir ekonomide, yani bir değişim ve yenilenme ekonomisinde, "kâr" diye bir şey olamaz. Bunlar ya geçmişin maliyetleridir- ki muhasebeciler kaydeder- ya da bilinmeyen bir geleceğin maliyetleridir. Geçmişin faaliyetlerinden gelen asgari mali gelirler, yani geleceğin maliyetini karşılamaya yeterli düzeydeki gelirler, sermayenin maliyetidir (Peter F. Drucker, **Kapitalist Ötesi Toplum**, Çev: Belkıs Çorakçı, İstanbul : İnkılap Kitabevi, 1994, s.119).

büyüküğüdür³⁹⁵.

Kâr, belli bir süre içinde, ekonomik faaliyetleri nedeniyle bir ticari işletmenin mal topluluğunda meydana gelen fazlalık³⁹⁶ olduğundan bu durum muhasebeye bir dönem içindeki öz varlık artışı veya dönem içinde gelir gider farkı³⁹⁷ şeklinde yansımaktadır. Ancak hemen belirtelim ki, kâr tutarı;

- Öz sermayenin korunması kavramına,
- Kalemlerin ifadesinde kullanılan ortak ölçü birimine,
- Değerleme yöntemlerine,

göre farklı büyüklükte çıkabilmektedir³⁹⁸.

Enflasyon dönemlerinde, gider ve gelirleri oluşturan kalemler farklı satın alma gücüne sahip para birimiyle ifade edildiğinden, diğer bir ifadeyle, paranın üretim faktörlerine ödemelerin yapıldığı tarihteki satın alma gücü, satış hasılatının elde edildiği tarihteki satın alma gücüne nazaran daha yüksek olacağından, maliyetler de cari maliyetlerden daha küçük göstereceğinden fiktif kârlar ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan enflasyonist dönemlerde, işletme, düşük maliyetli stokların satışı sonucu muhasebe kayıtlarında yüksek kârlar elde ediyormuş gibi görünebilir. Oysa, işletmeler pahalı stoklanmaya başladıklarında kasalarındaki fonlarda önemli azalmalar olmaktadır. Bu nedenle söz konusu dönemlerde, işletmelerin gelir tablolarında gözükten kârlar genellikle gerçeği yansıtmazlar³⁹⁹.

Enflasyonist dönemlerde, maliyetlerin değeri yüksek parayla buna karşın hasılatın değeri düşük para birimiyle ifade edildiğinden hayali - fiktif kârlar doğmakta ve böylece işletmenin kârı şişerek olduğundan fazla görülmektedir. Bu da;

- İşletmelerin aşırı vergilendirilmesine,
- Ücret artışlarının produktiviteğin üstünde oluşmasına,
- Gereğinden fazla temettü dağıtımına,

³⁹⁵ Hüseyin Şahin, **İktisada Giriş**, Bursa: U. Ü. G. V. Yayın No: 9, 1988, s.210.

³⁹⁶ Mahmut T. Birsal, "Ekonomik Yönden İşletme Kârı Kavramı ve Önemi", **İzmir İ.T.İ.A. Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 3 (Haziran, 1966), s. 46.

³⁹⁷ Nasuhi Bursal, **Muhasebe - Maliyet Finansal Kontrol Konuları**, İstanbul, 1976, s. 11.

³⁹⁸ Nâlan Akdoğan, "Enflasyon Muhasebesi İle Gerçek Kârın Saptanması ve Fazla Vergi Ödenmesinin Önlenmesi", **Möдав Bülteni**, Sayı: 7 (Temmuz, 1997), s. 29.

³⁹⁹ Ali Ceylan, a. g. e., s.11.

- Yöneticilerin işletme faaliyetleri hakkında yanlış izlenimler edinilmesine,
- Yanlış yatırım, üretim, fiyat, satış ve prim politikalarının izlenmesine,
- İşletmenin likidite sıkıntısına girmesine,
- İşletme öz varlığının reel olarak erimesine,
- İşletmenin üretim gücünü tehlikeye sokmaya,
- Kârların aldatıcı etkisine kapılarak maliyet, üretim, yatırımların idame ve yenilemesinde kontrolün gevşemesine ve dolayısıyla prodüktivitenin düşmesine, neden olmaktadır.

Görüldüğü üzere, enflasyonun hızlı olduğu dönemlerde, geleneksel muhasebe esaslarına göre düzenlenen mali tablolarında gözüken kârlar fiktif olup, gerçek olmaktan uzaktır. Hatta işletme zararlı olduğu halde enflasyonist kârlar nedeniyle karlı gözükebilir. İşletme yöneticileri tarafından fiktif karları gerçek kâr olarak algılayıp ona göre politikalar oluşturulması halinde işletmenin geleceği tehlikeye girmektedir.

Bilindiği üzere işletmelerin temel amaçlarından biri de maksimum kâra ulaşmaktır. Ancak burada söz konusu olan kâr, fiktif kârdan arındırılmış reel kârdır⁴⁰⁰. Reel kâr ise, işletme faaliyetleri sırasında harcanan üretim faktörlerinin ikâme edilmesi suretiyle işletmenin mevcut üretim gücünün devamlılığının saptanmasından sonra gelirlerden artan fazlalıktır⁴⁰¹.

İşletmelerin faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kâr olan reel kâr⁴⁰², bir hesap döneminde net aktif farkına, satın alma gücündeki kazançların eklenmesi ve kayıpların çıkarılması ile de bulunabilir⁴⁰³. Bilindiği üzere, enflasyonist dönemlerde, nominal kâr üç gruptan oluşmaktadır. Birincisi, işletmelerin gerçek faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kârdır. Diğer bir ifadeyle, enflasyondan bağımsız olarak işletmenin elde ettiği

⁴⁰⁰ Enflasyondan arındırılmış net kâra ulaşmak için; *Net Kâr = Net Nakit Girişi + Varlıklardaki Değer Artışı - Cari Fiyatlarla Amortisman*. formülü kullanılabilir. Bkz. Cudi Tuncer Gürsoy, *Yönetim ve Maliyet Muhasebesi*, İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları, 1997, s.743.

⁴⁰¹ Kâmuran Pekiner, "Para Değerlerindeki Düşüşlerin Bilanço Kalemleri Üzerine Etkisi (Zahiri Kâr) ve Yeniden Değerleme". *Enflasyon Ortamında Muhasebe, Finansman ve Vergi Problemleri*, İ. Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Yayınlarından No:6, 1974, s. 22

⁴⁰² Alpaslan Peker, *Enflasyon Muhasebesi (Enflasyonda İşletme Kârlılığı ve Ölçülmesi)*, *Enflasyon Muhasebesi Sempozyumu*, a. g. s., s. 142.

⁴⁰³ Eldon S. Henriksen, *Price - Level Adjustments of Financial Statements: An Evaluation and Case Study of Two Public Utility Firms*, Washington: Washington State University Press, 1961, s.27.

kârdır ikincisi, işletmede enflasyon nedeniyle oluşan fiktif kârlardır. Bunlar maliyetleri, gelirlerin teşekkül ettiği tarihteki maliyetlere çıkaramama, gerçek maliyetleri gösterememe dolayısıyla oluşan fiktif sonuçlardır. Üçüncüsü, işletmelerin politikalarının enflasyona göre ayarlanmasıyla (mesela, parasal varlıklardan çok parasal kaynak bulundurma), enflasyondan dolayı elde ettikleri ekstra kâr veya gerçek enflasyon karıdır⁴⁰⁴. Dolayısıyla reel kârı hesaplarırken, tüm bu kâr grupları dikkate alınması gerekir.

İşletmelerin reel öz sermayelerini koruyabilmeleri için, her şeyden evvel reel

kârlarını hesaplayıp ona göre politikalar oluşturmalıdır⁴⁰⁵. Reel kâr miktarının doğru olarak hesaplanabilmesi için, bilançonun aktif ve pasiflerinin doğru olarak değerlendirilmesi ve buna paralel olarak da gelir ve giderlerinin doğru olarak ölçülmesi gerekir⁴⁰⁶. Ayrıca, enflasyonist dönemlerde, muhasebe karından reel sermayenin aynen korunması için gerekli ihtiyatlar ayrıldıktan, diğer bir ifadeyle, fiktif unsurlar çıkarıldıktan sonra geriye kalan kısmı reel kâr olarak kabul etmek gerekir. Böylece, iktisadi potansiyelde bir artış olmadıkça reel anlamda kâr sözkonusu olmayacaktır⁴⁰⁷.

Bazı yazarlar tarafından ileri sürülen modern kâr kavramına göre, nominal kârdan, fiktif kârların düşülmesi ve buna ilave olarak, işletmenin hedeflediği makro büyüme oranını temin edecek bir fonun ayrılması⁴⁰⁸ ve bunun neticesinde oluşan kârın vergi ve diğer yükümlülöklere tabi tutulması gerekir. Modern kârı şöyle formüle edebiliriz;

Modern Kâr = Satış Fiyatı (Hasılat) - (Maliyet + Fiktif Kazanç + Hedeflenen büyüme oranını temin edecek bir fon).

Bu şekilde işlem yapıldığından işletme gerçek kâr üzerinden vergilendirilmiş olur.

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü üzere, enflasyonun hüküm sürdüğü

⁴⁰⁴ Peker, Enflasyon Muhasebesi, a. g. s., s. 142.

⁴⁰⁵ Bkz. Ahmet Kızıl, "Enflasyon Muhasebesi (Enflasyonda İşletme Kârlılığı ve Ölçülmesi)", Enflasyon Muhasebesi Sempozyumu, a. g. s., s. 135 -138.

⁴⁰⁶ İbrahim Ö. Ertuna, " Sabit Aktiflerin Değerlendirilmesi ve Amortisman Yöntemi (Kuramsal Bir Öneri)", Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 1, 1973, s. 60.

⁴⁰⁷ Cumhuriyet Ferman, Fiat Hareketlerinin Muhasebe Prensipleri Üzerine Tesiri ve Bilanço Teorileri, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 41 -23, 1954, s.77 - 78.

⁴⁰⁸ Kızıl, Enf. muh. ..., a. g. s., s.37.

dönemlerde işletmelerin varlığını devam ettirebilmeleri için, her şeyden önce, reel kâr üzerinden işlemlerini yürütmeleri gerekir. Bu ise, ancak işletmelerin sahip oldukları kıymetlerinin gerçek değerleriyle mali tablolarda yer almasıyla mümkündür. Halbuki geleneksel muhasebe sistemine göre hazırlanan tablolarda bunu gerçekleştirmek olası değildir. Dolayısıyla bu tablolara dayanılarak yapılacak tasarruflar işletmeyi yanlış yöne sürükleyeceği gibi, vergilendirme de fiktif kârlar üzerinden yapılmış olur.

Bütün bu açıklamalar neticesinde enflasyonun muhasebe sistemi üzerindeki olumsuz etkileri dikkate alınarak mali tabloların yeniden düzenlenmesi zorunluluğu kaçınılmaz hale gelmiştir. Zira, enflasyon dikkate alınarak yeni düzenlenen mali tablolarla işletmenin durumu daha gerçekçi olarak ortaya konulabileceği için, işletmeyle ilgili kişilerin gereksinmelerini daha doğru ve uygun yanıtlamak söz konusu olur. Yeniden düzenlenen mali tablolar, ortakların işletme varlıkları üzerindeki haklarının ve paylarına düşecek kârın⁴⁰⁹ daha gerçekçi saptanmasını olanaklı kılar. Dolayısıyla, yöneticiler, işletmenin gelişmesini daha doğru olarak ortaya koyabilecekler ve işletme çalışanlarının planlamasını ve işlerin yürütülmesini daha gerçekçi bilgilere dayandırılacaklardır. İşletmeye borç verenler açısından durum, borçlanma olanaklarını daha gerçekçi olarak tespit etmek açısından önem taşımaktadır⁴¹⁰. Vergi hukuku açısından da vergilenecek gelirin safi ve gerçek olması ilkesi sağlanmış olacaktır.

⁴⁰⁹ Muhasebe kârı kavramı ile ekonomik kâr kavramı birbirinden farklıdır. Muhasebe kârı, işletmenin toplam satış hasılatı ile işletme dışında temin edilen üretim faktörlerine yapılan ödemeler arasındaki farktır. Karma bir nitelik taşıyan muhasebe kârı içinde girişim hizmetinin karşılığı olduğu gibi girişimciye ait üretim faktörlerinin payı da bulunmaktadır. Oysa, ekonomik kâra ulaşmak için girişimciye ait üretim faktörlerine izafe edilecek gelir payları da indirmek gerekir. Bkz. Hüseyin Şahin, *Mikro İktisat*, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1996, s.306.

⁴¹⁰ Oktay Güvemli, *Uygulamalı Mali Tablolar Tahlili*, İstanbul : Çağlayan Kitabevi, 1981, s. 185.

İKİNCİ BÖLÜM

ENFLASYONUN MALİ TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİ GİDERMEYE YÖNELİK YÖNTEMLER

I. TEORİK AÇIKLAMALAR

Fiyatlar genel düzeyinin sürekli artması şeklinde kendini gösteren enflasyonun sosyal, ekonomik ve siyasal etkilerinin yanısıra; finansal tablolarda yer alan bilgileri çarpıtması ve bu aracın başlıca amacı olan bilgi verme işlevini ortadan kaldırması gibi olumsuz sonucu da mevcuttur. Diğer bir ifadeyle enflasyonist ortamda, geleneksel muhasebe ilkelerine göre düzenlenen finansal tablolarda yer alan bilgilerin anlaşılabilir, güvenilir, uyumlu, tarafsız, değerlendirilebilir ve karşılaştırılabilir olması gibi muhasebe sisteminden beklenen temel işlevleri beklemek imkansızlaşmaktadır.

İşletmeler, mal ve hizmet üretiminde bulunurken, kâr maksimizasyonu amacını güderler. Ancak, kârın maksimizasyonu, para değerinin düşmesinden kaynaklanan fiktif kârın değil, işletmenin üretim gücünde bir değişiklik olmasına, diğer bir ifadeyle, dönem başı ve dönem sonu itibariyle, işletmenin tüm varlığını teşkil eden iktisadi kıymetlerinin reel olarak aynı durumda muhafaza edilmesine ilaveten elde edilen reel kârın maksimizasyonu olmalıdır. Oysa, paranın satın alma gücündeki düşme dikkate alınmadan tutulan bir muhasebede, işletmelerin satın alma gücü ne olursa olsun, “dönem başındaki bir lira eşittir dönem sonundaki bir lira” anlayışına uygun olarak, satın alma gücü bakımından değişik para birimleri ile ifade edilen dönem başı parasal öz sermaye ile dönem sonu parasal öz sermaye arasındaki fark gerçek kâr olarak görüleceğinden, bundan hissedarlara temettü, devlete vergi, çalışanlara prim ödenmesine neden olacak, bu da, işletmenin farkına varmadan öz sermayesini vergi,

temettü, prim gibi ödemelere yol açacak, böylece, işletmeler fakirleşerek zamanla fonksiyonlarını yerine getiremez hale geleceklerdir¹.

İşletmelerin bu temel amaca uygun şekilde yönetilebilmesi için bütün yönetim kademelerince alınacak işletme kararlarının, enflasyonun bozucu etkilerinden arındırılmış reel, gerçek verilere dayanması zorunludur. Zira, temel amaca uygun kararların alınabilmesi, doğru bilgilerin sağlanması ve kullanılması ile mümkündür. Normal dönemlerin alışılmış ve genel kabul görmüş veri sağlama yöntemleri, enflasyon dönemlerinde etkinliklerini büyük ölçüde kaybederek yetersiz hale gelmektedir. İşletmelerde, başlıca veri sağlama kaynağı olan ve günümüzde de en önemli yönetim aracı olma niteliğini muhafaza eden muhasebe, bu duruma en belirgin örnek teşkil eder. Gerçekten, ekonomik hayatın normal dönemlerinde, muhasebede uygulanan kayıt, tasnif, takdim, yorum usulleriyle değerlendirme ve kontrol metotları yönetim kararlarına mesnet olacak doğru, gerçek bir bilanço ve gelir tablosu ile diğer muhasebe tablo ve verilerinin sağlanmasına imkan verdiği halde, enflasyon döneminde bu vasfını büyük ölçüde kaybetmektedir².

Tüm bu olumsuzlukları gidermek amacıyla, mali tabloların enflasyonist etkiden arındırılması gereği ortaya çıkmaktadır. Diğer bir anlatımla, fiyatlar genel düzeyindeki yükselişler karşısında mali tabloların düzeltilmesi gerekliliği, özet olarak şu amaçlara bağlanabilir³:

- İşletmenin varlık yapısını gerçek tutarı yansıtabilecek biçimde göstermek,
- İşletmede kullanılan öz sermayeyi gerçek tutarına ulaştırmak,
- Fiktif kâr ile reel kârın birbirinden ayırt edilmesini sağlamak,
- Amortismanın düzeltilmesiyle, duran varlıkların yenilenebilmesi için gerekli fonu yaratmak ve işletmenin üretim gücünü korumak,
- Mali tabloların özellikle dönemler arası ve işletmeler arası karşılaştırılmasını anlamlı ve tutarlı kılmak,

¹ Remzi Örtün, **Fiyat Artışlarının İşletmelere Olumsuz Etkisini Önleyici bir Araç Olarak, Genel Yeniden Değerlemenin Önemi ve Muhasebeleştirilme Tekniği**, Ankara: A.İ.T.İ.A. Yayınları: 73, 1974, s. 5-7.

² Cumhuriyet Ferman, "Enflasyon ve İşletme Yönetimi", **Sevk ve İdare Dergisi**, Sayı : 84 (Ağustos.1975), s. 9.

³ Sabri Bektöre, Ferruh Çömlekçi ve Halim Sözbilir, **Mali Tablolar Analizi**, Eskişehir: Birlik Ofset Yayıncılık, 1995, s. 266.

•Mali tabloların gerçeğe yakın analiz sonuçlarını hesaplamak, düzeltmeden önceki sonuçlarla sapmaları bulmak ve sağlıklı yorumda bulunmak.

İşte bu nedenledir ki, enflasyon dönemlerinde, işletme yöneticilerin gerçek, reel veriler sağlayabilmek için bir yandan normal, alışlagelmiş yöntemlerle elde edilmiş yetersiz, yanlış verilerin düzeltilmesine; bir yandan da, enflasyon dönemlerine mahsus, özel nitelikteki bazı yönetim tedbirlerinin kabul ve uygulamasına gerek vardır⁴. Bu durum aynı zamanda vergi hukuku açısından vergiye tabi gelirin özelliklerinden biri olan “gelirin gerçek oluşu” ilkesinin de doğal bir sonucudur.

Enflasyonun tarihi maliyet esasına dayalı muhasebe sistemini tahrip ederek onu anlamsız bir rakam yığını haline getirmesi olgusu, mali tabloların hiç olmazsa aynı para birimiyle ifade edilmesi, yani, bilançoların homojenleştirilmesi tartışmalarını çarnaçar gündeme getirmiştir. Enflasyonun olumsuz etkilerine karşı mali tabloların düzeltilmesi için tedbir alınması isteyenler olduğu gibi, “klasik muhasebe usulünün bütün sakıncalarına rağmen, değerlemeyi objektif bir esasa (maliyet bedeline) dayandırdığı, bu nedenle maliyet usulü subjektifliğe, kişisel karar ve tedbirlere yer vermediği, oysa ileri sürülen diğer usullerin şu ya da bu ölçüde subjektifliğe meydan verdiği için muhasebeyi sağlam temellerden uzaklaştırdığı “ gibi gerekçeleri ileri sürüp tedbir alınması aleyhinde olanlar da vardır⁵. Ancak, hemen belirtelim ki, tüm bu itirazlar düşük oranlı ve süreklilik arz etmeyen enflasyona yöneliktir. Yoksa, önemli fiyat yükselişleri karşısında mali tabloların düzeltilmesi ve köklü tedbirlerin alınması konusuna kimsenin itirazı yoktur.

Enflasyonun özellikle 1970’li yıllardan itibaren ivme kazanarak ve giderek artan bir tempo ile tamamen kronik bir hal aldığı Türkiye’de geleneksel muhasebenin ürettiği bilgileri düzeltmeye tabi tutmadan vergilendirilmesi hem anayasal hem de vergi hukukunun temel ilkeleri açısından sakıncalıdır.

⁴ Cuhur Ferman, "Enflasyon ve İşletme Yönetimi, a.g. m., s.9.

⁵ Enflasyonun muhasebe sistemi ve mali tablolar üzerindeki etkisine karşı tedbir alınıp alınmaması konusunda tartışmalar için bakınız, Eldon S. Hendricksen, **Price - Level Adjustments of Financial Statements - an Evaluation and Case Study of Two Public Utility Firms**, Economic and Business Studies Bulletin No: 3, Washington : Washington State University Press, 1961, s. 1 - 24; Feridun Özgür, **Muhasebe Prensipleri**, İstanbul : İ. Ü. İ. F. İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları, 1967, s. 6; Akgüç, **Mali Tablolar...**, a. g. e., s. 296 - 297; Uman, **Fiyat Hareketlerinin ...**, a.g. e., s. 100 - 105.

Zira, enflasyonist dönemlerde fiyat artışlarıyla birlikte yükselen kişisel nominal gelirin yükümlüyü artan oranlı vergi tarifesinde yüksek gelir dilimlerine kaydırarak, ödeme gücü değişmediği halde, vergi yükünü artırması, bir yandan Anayasamızın 73'ncü maddesinde ifadesini bulan "verginin kanuniliği" ve "ödeme gücüne göre vergilendirilmesi" ilkeleriyle, diğer yandan da Gelir vergisi Kanunumuzdaki yer alan "gelirin gerçek olması" ilkesiyle çelişmektedir⁶. Aynı durum fiktif kârları üzerinde vergiye tabi tutulan işletmeler için de geçerlidir.

Hemen hemen bütün siyasi partilerin seçim propagandalarının ana temasını oluşturduğu ve bütün beş yıllık kalkınma planlarında yer aldığı halde enflasyonun bir türlü önüne geçilmemesi, Türkiye'de M. Friedman'ın, "devletin bir kanuna dayanmadan enflasyon yoluyla gelir elde ettiği ve dolayısıyla bu gelirden mahrum olmamak için enflasyonu önleme çabasına girmedeği" şeklindeki iddiasını haklı çıkarmaktadır.

Bilindiği gibi enflasyon, vergi sistemini esastan çarpıtarak parlamento iradesinin belirlemek istediği şeyin tamamen dışına çıkarıyor⁷. Bu bakımdan enflasyon muhasebesi ekonomik bir müessese olmaktan öte demokratik bir müessese görünümündedir. Zira, vergilendirme, demokrasinin çok önemli bir ayağıdır ve demokratik olmak zorundadır⁸. Nitekim, Anayasamızda da yerini bulan "Temsilsiz vergileme olmaz" sözü despot kralların vergileme yetkilerinin sınırlandırılması için verilen büyük bir mücadele sonucu kazanılarak, bu yetki parlamentoya verilmiştir. Böylece, demokrasi mücadelelerinin başlangıcını oluşturan bu gelişmeler neticesinde vergiler ancak halkın temsilcilerinin izni ve onayı ile konulması gerektiği kabul görmüştür⁹. Oysa enflasyonist dönemlerde vergilendirme halkın dolayısıyla parlamentonun iradesiyle değil enflasyonist gidişe göre olmaktadır. Bu tür bir

⁶ Geniş bilgi için Bkz. Öncel, a.g. m., ss. 503 - 504; Bora Ocakçioğlu, "Enflasyon Nedeni ile Vergi Yükü Artışı Olayının Hukuku ve İktisadi Sonuçları", *İSO Dergisi*, Sayı: 126 (15 Ağustos, 1976), ss. 19 - 20.

⁷ Alpay, Enf. Muh. Sem..., a. g. s., s. 85.

⁸ Erdal Türkkkan, " Reel Kazaçlar Vergilendirilmelidir", *Asomedy Dergisi (Dosya)*, Ağustos, 1996, s. 32.

⁹ Coşkun Can Aktan, " Vergileme yetkisinin Sınırlandırılması ve Anayasal Vergi Düzeni", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 118 (Temmuz, 1998), s.13; Coşkun Can Aktan, " Gerçek Demokrasi Anayasal Demokrasidir", *Başak Dergisi*, Sayı: 98 (Mart- Nisan, 1998), s. 91.

vergilendirme ise gayri meşrudur. Bu nedenle enflasyon muhasebesi vergilemenin meşru hale gelmesi için kaçınılmaz bir araçtır¹⁰.

Diğer taraftan , işletmelerin fiktif kârları üzerinde vergi, temettü ve ücret ödeyerek öz sermayelerinin erimesine seyirci kalmaları pek olası değildir. Bu durumda bir çok işletme bazı yasal (vergiden kaçınma)¹¹ ve yasal olmayan yollara baş vurarak fiktif kârlarının bir kısmını gizleyip kayıt dışına çıkılmaktadırlar. Diğer bir deyişle hızlı enflasyon, yüksek vergi oranları ve bunun getirdiği sıkıntılar nedeniyle işletmeler kayıt dışına yönelmektedirler¹². Dolayısıyla, enflasyonist bir ortamda hem mükellef hem de vergi alacaklısı olan devlet gayri kanuni hareket etme konumuna düşmektedir. Bu nedenle, reel kârların vergilendirilmesine matuf enflasyon muhasebesi, gerek demokratik gerekse ekonomik açıdan uygulanması gereken bir müessesedir¹³.

Ayrıca, enflasyonun olmadığı durumlarda dahi mali tabloların yeniden değerlendirilip düzeltilmesinde yarar vardır. Zira, para değerini kaybetmese bile işletmenin sahip olduğu bazı varlıkların değeri yükselirken (arsa ve arazi gibi gayrimenkuller) bazılarının (makinalar gibi) değeri düşebilir. Paranın erozyonu burada sadece ağırlaştırıcı bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır¹⁴.

Kısaca, enflasyon oranı yüksek olan ülkeler enflasyon kârı üzerindeki vergi yükünü azaltmak amacı ile çok değişik ölçütler kullanmaktadır. Ancak, vergi yasaları, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden çok farklı olduğu sürece, sonuçta kâr ve zarar hesabının sonucu ve bilanço anlamsızlaşmaktadır¹⁵.

Mali tablolar üzerindeki enflasyonun etkisini gidermek amacıyla önerilen yöntemler, kısmi düzeltme yöntemleri ve genel düzeltme yöntemleri olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilir.

¹⁰ Türkkan. a. g. r., s. 32.

¹¹ Bkz. Şenlik, Enf. Muh.,... a. g. s., s. 47.

¹² Orhan Mergil, " Enflasyon Muhasebesi Enflasyonu Hızlandırır ", *Asomedyaya Dergisi (Dosya)*, Ağustos, 1996, s. 34.

¹³ Türkkan. a. g. r., s. 32.

¹⁴ Tokat. a. g. m., s. 56.

¹⁵ ILO. a. g. e., s. 187.

II. KISMİ DÜZELTME YÖNTEMLERİ

Bazı görüşlere göre, cüzi fiyat yükselişlerine karşı radikal tedbirler almaya gerek yoktur. Bu durumda sadece mali tablolardaki bir ya da bir grup bilanço kaleminin düzeltilmesine mahsus bazı tedbirlerin alınması gerekir. Bu görüşün kabul ettiği temel varsayım, "ekonomide para istikrarı muhafaza edilmekte, fakat nispi fiyat değişimleri işletme bünyesinde ve elde edilen neticeleri olumsuz etkiler yaratmaktadır. O halde, klasik muhasebe ilkelerini terk etmeye gerek yoktur. Sadece, aksayan yönlerini, alınacak kısmi tedbirlerle gidermek, amaca ulaşılması için yeterlidir" şeklindedir¹⁶. Bu yöntem geleneksel muhasebe uygulamasına ters düşmeyen, ancak enflasyonun tüm etkilerini giderme ve mali tabloları tamamen anlamlı hale getirme iddiası bulunmayan tedbirlerdir. Ancak kısa süreli ve düşük oranlı enflasyon dönemlerinde uygulanabilir¹⁷.

Enflasyondan kaynaklanan sorunları geçici ve sınırlı olarak çözmeye yönelik bu önlemler, maliyet unsurlarını cari değerlere dönüştürmek için satılan malın maliyeti ve amortisman giderlerinin doğru hesaplanmasını öngörmektedir. Bunlar;

- Son Giren İlk Çıkar (LİFO) Stok Değerleme Yöntemi,
- Baz Stok Yöntemi,
- Yenileme Fonları Yöntemi,
- Sabit Değerlerin Satışından Elde Edilen Kârların Tekrar Sabit Değerlere Yatırılması Yöntemi,
- Hızlandırılmış Amortisman Yöntemi,
- Kısmi Yeniden Değerleme.
- Yenileme Fonu Uygulaması.

Bu yöntemler aslında birbirinin tamamlayıcısı olup her birisi yalnız başına enflasyonun mali tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini giderecek kabiliyete sahip değildir. Ancak, günümüzde bu yöntemler içinde gerek kapsamı gerekse uygulama alanı bakımında en fazla ilgi gören, Son Giren İlk Çıkar (LİFO) Stok Değerleme Yöntemi; Hızlandırılmış Amortisman Yöntemi ve Kısmi Yeniden Değerleme yöntemidir. Yeniden değerlendirme yöntemi ayrı bir bölümde kapsamlı bir şekilde ele

¹⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz, Uman, Fiyat Hareketlerinin..., a. g. e., s. 105 - 133.

¹⁷ Azmi Demirci, "Stok Değerlemede LİFO Yöntemi, Uygulanabilirliği ve Etkinliği", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 159 (Kasım, 1994), s.

alınacağından burada Son Giren İlk Çıkar (LİFO) Stok Değerleme Yöntemi; Hızlandırılmış Amortisman Yöntemi üzerinde durulacaktır.

A. SON GİREN İLK ÇIKAR (LİFO) STOK DEĞERLEME YÖNTEMİ

Son giren ilk çıkar yöntemi, fiyat artışlarının olduğu dönemlerde ortaya çıkan fiktif kârların ortadan kalkması ve maliyetlerin fiyat artışlarını yakından takip edebilmesi amacıyla geliştirilmiş bir yöntemdir¹⁸. Fiyatların sürekli artış gösterdiği ekonomilerde, dönem kârını kısmen de olsa fiktif kârlardan ayıran bir yöntem olan LİFO Yöntemi¹⁹, satılan veya imalata sevk edilen emtianın, işletmeye en son giren partilerden olduğu varsayımına dayanır²⁰. Böylece, Lifo yöntemiyle değerlemede enflasyondan arındırılmış vergi matrahına ulaşılması suretiyle ödenecek vergi ve dağıtılacak kâr daha isabetli, gerçekçi olacaktır.

Ancak, bu yöntemin uygulanması, bilançoların sağlam bir maliyet ve envanter analizine elverişli olmaktan uzaktır. Zira, dönem sonu emtia stoku cari piyasa fiyatlarıyla değil, bir önceki yıl fiyatlarıyla değerlendirilmiş olacağından²¹, bilançoda yer alan stok rakamı gerçeği yansıtmayacaktır. Diğer bir ifadeyle, Lifo metodu ile değerlendirme²² yapıldığından bakiye stok bilançoda cari fiyat değeriyle ilgisi olmayan bir değerle ifade edildiğinden işletmenin çalışma sermayesi hakkında yanlış fikir doğmasına neden olmaktadır²³.

¹⁸ Adem Çabuk ve İbrahim Lazol, *Mali Tablolar Analizi*, Bursa: VİPAŞ A.Ş. Yayını, 1998, s.273.

¹⁹ Çeşitli stok değerlendirme yöntemleri için bakınız, Ejder Ayanoğlu, "Stok Değerleme Yöntemleri ve 1996 Uygulamaları", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 174 (Şubat, 1996), s. 68-74; Selman Aziz Erden, "LİFO ve Getirdikleri", *Kocaeli Üniv. İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı :1, Yıl: 1997, s. 7- 17; N.Kemal Gündüz, "Satılan veya İmal Edilen Emtianın Stok Değerleme Yöntemleri ve LİFO", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 93 (Haziran, 1996), s. 63- 74; Masum Türker, "Stoklarda Değerleme", *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 62 (Şubat, 1998), ss.40-45.

²⁰ Gündüz, "Satılan veya İmal Edilen ...", a. g. m., s. 70; Gücenme, Muhasebe ve Envanter..., a. g. e., s. 210; Ralph D. Kennedy and Stewart Y. Mc Mullen, *Finansal Durum Tabloları* (Çev: Atilla Gönenli), İstanbul, 1967, s. 81 - 85.

²¹ Gündüz, a. g. m., s. 71.

²² Temel yapısı aynı olmakla beraber kapsamlarına temel aldıkları ölçülere, kullanıldıkları alanlara, maliyet saptama zamanlarına, maliyetlemelere temel aldıkları değerlere ve mali durum tablolarına yansıtılış türlerine göre olmak üzere çeşitli Lifo yöntemleri bulunmaktadır. Bu konuda geniş bilgi için bkz., Ahmet Atik ve Nazmi Karyağdı, "Dönem Sonu Stok Değerlemesinde LİFO Yöntemi ", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı : 192 (Ağustos, 1997), s. 42 - 51.

²³ Uman, Fiyat Hareketlerinin..., a. g. e., s. 108.

LİFO nun üstün özelliklerinden biri de, cari satışlarla cari maliyetlerin karşılaştırılmasına ve fiyat farklarından ortaya çıkan kârların minimum seviyede tutulmasına imkan vermesidir. Zaten bu yöntemin temel amacı, cari maliyetlerle cari hasılatı karşı karşıya getirmektir²⁴. Stoktan çekilen mallar derhal yerlerine konulan mallar için ödenecek miktara en yakın²⁵ maliyetle değerlendirilir. Bu nedenle Lifo metoduna ikame maliyeti metodu da denilmektedir. Çeşitli satın almalar söz konusu olduğundan, stoktan çekilen mallar yaklaşık “piyasa değeri” üzerinden değerlendirir²⁶.

Ancak, Lifo'nun değişen fiyat seviyeleri karşısında maliyetin en doğru bir şekilde hesaplanmasını sağlamak bakımından önemli bir noksanlığı, bu usulün yarattığı stok bakiyesi rakamlarında görülür. Bu görüş açısından, mali durum tablosunda en eskiden alınmış mallara ödenen fiyat üzerinden değerlendirilmiş stok rakamlarının yıldan yıla gösterilmesi, son derece zararlı bir sonuç olarak görülebilir. Çok aşırı durumlarda bu şekilde fiyatlandırılmış bulunan bir mal stoku rakamı, işletmenin ömrü boyunca hiç değişmeyecek ve bu nedenle de içinde bulunulan zamanlardaki dönemlerde katlanılan gerçek maliyetlerle hiç bir ilgisi olmayan bir rakamdan ibaret kalabilir²⁷. Bilançodaki stok rakamının cari ikame maliyetini aksetirmeyip daha düşük olan maliyetleri göstermiş olması dezavantajını telafi için cari ikame maliyetleri parantez içinde²⁸ veya dipnotlarında gösterilebilir²⁹.

Diğer taraftan, bir işletmenin yıllar itibarıyla bulundurduğu optimal stok seviyesinin hemen hemen aynı olduğu bir durumda, bu işletmenin stok değeri devamlı surette ilk kayıtlı maliyetlerden oluşması nedeniyle, yıllar itibarıyla hiçbir değişiklik gösteremeyecektir. Başka bir anlatımla, stoklar artık bu yöntemin uygulandığı ilk dönemdeki tarihi maliyetleri ile değerlemeye devam edilecek veya en azından bu

²⁴ Kermit D. Larson, *Fundamental Accounting Principles*, U. S. A.: Richard D. Irwin, Inc., 1990, s.399.

²⁵ Lifo yönteminde en son alımların maliyeti satılan malın maliyetine yansıtıldığından, söz konusu maliyetler, cari maliyetlere yaklaşmakla birlikte eşit olmayabilir. Bkz. Robert N. Antony, *Management Accounting Text and Cases*, Third Edition, Illinois, U. S. A.: Richard D. Irwin, Inc.1964, s. 276.

²⁶ Kennedy - Mullen, a. g. e., s. 84.

²⁷ William A. Paton and Robert L. Dixon, *Muhasebenin Temelleri* (Çev : Mustafa A. Aysan), İstanbul : İkt. Fak. İşletme Enstitüsü Yayınları, VII, 1964, s. 906 - 907.

²⁸ Kennedy - Mullen, a. g. e., s. 85.

²⁹ Robert F. Meigs and Walter B. Meigs, *Accounting the Basis for Business Decisions*, International Edition, Mc Graw- Hill, Inc., 1993, s.415.

maliyetin bir kısmını içinde bulunduracaktır. Bu özelliği dolayısıyla, Lifo metoduna “*ilk giren, hiç çıkmaz*” usulu diyenler de vardır³⁰.

Kısaca, Lifo stok değerlendirme yönteminde enflasyonist dönemlerde satılan malın maliyeti gerçeğe yakın hesaplanacağından brüt satış kârının şişirilmesini önler³¹. Bununla beraber stoklar, daima ilk giren partilerin birim fiyatıyla değerlendirildiğinden reel değerinden çok düşük bir değerle bilançoda yer almış olur. Stok miktarının yıllar

boyunca çok az değişmesi yıllar öncesi stok değerlerinin aynen veya ona çok yaklaşık bir değerle yıllar sonraki bilançoya taşır³². Bu nedenle Lifo yöntemini uygulayan işletmelerin dönem başı stoklarına göre dönem sonu stoklarını azaltmak, aynı seviyede devam ettirmek veya yükseltmek gibi kararlar hem finansal tablolarını hem de vergilendirilebilir gelirlerini etkilemektedir³³.

Lifo stok değerlendirme yönteminin fayda ve sakıncalarını sistematize ederek, inceleyebiliriz;

1. LIFO Yönteminin Faydaları

- Satılan malın maliyetini cari maliyetlere yaklaştırır fiktif kârın doğmasını engelleyerek reel kâra yaklaşmasını sağlar. Dolayısıyla, kâr adı ile, aslında satın alma gücü ile ifade edilebilecek sermaye paylarının işletme dışına çıkmasını önler. Böylece, yöneticilere kâr dağıtımı, vergi, ücret politikası, fiyat ve yatırım politikaları gibi belli başlı alanlarda daha doğru karar alma imkanı verir³⁴.

- Bu yöntem, cari geliri, cari maliyetlerle veya cari satış gelirleriyle satın alınan veya üretilen malların cari maliyetlerini karşılaştırabilme imkanını vermektedir³⁵. Bu

³⁰ Baki Meriç, *Ticari ve Mali Bilançolarda, İşletmeye Dahil İktisadi Kıymetlerde Değerleme*, İstanbul : Hesap Uzmanları Derneği Yayını, 1982, s.77.

³¹ Bkz. Michael S. Knoll, " Accretion Corporate Income Tax", *Stanford Law Review*. Vol:49, No:1 (November, 1996), s. 38- 39.

³² Kızıllı, Dönem Sonu..., a. g. e., s. 79 - 80; S. B. Costales and G. Suzurovy, *The Guide To Understanding Financial Statements*, Second Edition, Mc Graw- Hill, Inc, 1994, s. 36.

³³ Robert M. Bowen and Glenn M. Pfeiffer, "The Year End Lifo Purchase Decision : The Case of Farmer Brother Company", *The Accounting Review*, Vol : LXIV, No : 1 (January, 1989), s. 155.

³⁴ Nevzat Saygılıoğlu ve Göker Erol, *Defterler ve Dönem Sonu İşlemleri*, Ankara: Vergi Yayınları, 1984, s. 186; Peker, Yönetim Muh..., a. g. e., s. 55; Şükrü Kızılot, *Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması-2*, Ankara : Yaklaşım Yayınları, 1995, s. 2238.

³⁵ Michael H. Granof, *Accounting for managers and Investors*, New Jersey : Prentice - Hall Inc., 1983, s. 240.

da, işletmelerde sağlıklı üretim, yatırım, pazarlama ve fiyatlama kararlarının alınmasını sağlamaktadır³⁶.

•Enflasyondan arındırılmış vergi matrahlarına ulaşılması suretiyle ödenecek vergi ve dağıtılacak kârlar minimize edilmiş olur. Diğer bir deyişle, enflasyon dönemlerinde realize edilmemiş kârları minimumlaştırdığı için (stokları ilk maliyet değerleriyle gösterildiğinden) dönem kârının sıhhatli bir şekilde tayinine ve ödenecek verginin de az olmasına neden olur³⁷. Diğer taraftan enflasyonist dönemlerde Lifo yönteminin uygulanmasında, stok elde bulundurma kârları dönem kârına dahil edilmediği için düşük kâr rakamlarının tespit edilmesine neden olmaktadır. Bu da daha az vergi³⁸ anlamına gelmektedir³⁹.

•Enflasyonist dönemlerde, stok seviyesi değişmediği sürece, Lifo yöntemi cari maliyetlerle cari gelirleri karşılaştırdığından bu yöntem, vergi ödemelerinin ertelenmesi suretiyle işletmeye bir avantaj sağlar⁴⁰. Diğer bir ifadeyle, cari maliyetlerle cari hasılatı karşılaştıran bu yöntemde brüt satış kârı diğer yöntemlere göre genellikle daha düşük çıkmakta ve bu da işletmeye vergi tasarrufu sağlamaktadır⁴¹. Ancak Lifo yönteminden beklenen bu vergisel avantaj işletmenin büyüklüğüne⁴², dönem sonu stokların dönem başı stoklardan az olmamasına⁴³, enflasyon oranına, nispi fiyat hareketleri ile enflasyon arasındaki paralelliğe, paranın zaman değerine ve vergi oranına bağlıdır⁴⁴. Bu nedenle Lifo uygulamasına geçmeden önce beklenen fiyat değişimleri, vergi oranları, stok dalgalanmaları ve işletmenin net gelirleri gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır⁴⁵.

³⁶ E. Henry Riggs, *Financial and Cost Analysis for Engineering and Technology Management*, A. Wiley Interscience Publication, 1994, s. 188.

³⁷ Kenan Bulutoğlu, *Türk Vergi Sistemi*, 2. Baskı, İstanbul: 1967, s. 211.

³⁸ Bazı yazarlara göre bir çok işletme başka şartlar altında kullanmayacakları bu yöntemi sadece sağladığı vergi tasarrufundan dolayı tercih etmektedirler. Bkz. Schroeder and Clark, a. g. e., s. 284.

³⁹ Shyam Sunder, "A Note on The Economic Impact of The Lifo Method of Inventory Valuation", *The Accounting Review*, Vol: 51, 1976, s. 287.

⁴⁰ D. E. Kleso and J. J. Weygandt, *Intermediate Accounting*, Third Edition, 1980, s.351; Sunder, a. g. m., s. 305.

⁴¹ Richard G. Schroeder and Myrtle Clark, *Accounting Theory Text and Readings*, John Wiley and Sons, 1995, s.284.

⁴² Dale Morse and Gordon Richardson, "The LIFO / FIFO Decision", *Journal of Accounting Research*, Vol: 21, No: 1, Spring, 1983, s.125.

⁴³ Róbert Halperin, "The Effect of Lifo Inventory Costing on Resource Allocation; A Public Policy Perspective", *The Accounting Review*, Vol: LIX, No: 1 (January, 1979), s. 88.

⁴⁴ Peker, *Modern Yönetim...*, a. g. e., s. 135.

⁴⁵ A. N. Mosich and John Larsen, *Intermediate Accounting*, Fifth Edition, McGraw- Hill, 1982, s. 327.

•Bir önceki maddede sıralanan koşullar sağlandığı takdirde Lifo yöntemi enflasyon dönemlerinde yüksek nakit akışı ile birlikte vergisel avantajlar da sağlayacaktır. İşletmeler, üretime sevk edilen veya satılan stoklarını yenilemek için çoğu zaman kredi alarak belli oranda faiz yükü altına girmektedirler. Bu yöntem ise, özellikle enflasyonist dönemlerde vergi ödemelerini ertelemek suretiyle işletmeye bir nebze de olsa nakit sağlamaktadır. Ancak, Lifo yöntemiyle nakit akış tasarruflarının toplam etkisi, bu nakit akışları kârlı yatırım alanlarında kullanılırsa daha da artacaktır⁴⁶.

•Subjektif değerlemelere yer vermediği, doğrudan doğruya fiili parti maliyetlerini kullandığı için, objektiflik ilkesine uygun bir muhasebe uygulamasıdır⁴⁷.

2. LİFO Yönteminin Sakıncaları

• Lifo stok değerlendirme, yöntemi fiyatların yükseldiği dönemlerde, satılan malın maliyetini gerçeğe yakın hesaplayarak brüt satış kârının şişirilmesini önler. Bununla beraber stoklar, daima ilk partilerin birim fiyatıyla değerlendirildiğinden çok düşük bir değerle bilançoda yer alırlar. Stok miktarının yıllar boyunca çok az değişmesi yıllar önce stok değerini aynen ve ona çok yakın bir değerle sonraki bilançolarda görülür⁴⁸. Dolayısıyla, stoklar cari yerine koyma maliyetlerinin çok altında bir değerle mali tablolarında yer almaktadır⁴⁹. Bu durum hem bilançoların homojenliğini bozmakta hem de ertesi dönemde, mal alışlarının satılan mal miktarının altında kalması halinde dönem kârının hatalı olarak hesaplanmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan, bu durum, işletmenin net işletme sermayesi ile ilgili değerlendirmeleri anlamsız hale getirebilir⁵⁰. Böylece muhasebenin üstlendiği anlamlı ve güvenilir bilgi sunma işlevi kaybolmaktadır.

• Dönemler boyunca, dönem sonu stoklar artarsa Lifo, görünen kârları, gerçek kârlara yaklaştırmada güçlü bir değerlendirme sistemi olarak görevini yapabilmektedir. Ancak dönemler boyunca dönem sonu stokların azalması oranında, Lifo'nun bu gücü

⁴⁶ Kieso and Weygandt, a. g. e., s. 352.

⁴⁷ Peker, Modern Muh..., a. g. e., s.54.

⁴⁸ Ahmet Kızıl, Muhasebe, Envanter ve Değerleme- 2, İstanbul: Der Yayınları, 1982, s. 93; Kieso and Weygandt, a. g. e., s. 352; Eray Mercan, "Enflasyonist Ortamda Stok Değerleme Yöntemlerinin Mali Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi", Vergi Sorunları, Sayı: 1991/6, s.56.

⁴⁹ R. F. Meigs- W. B. Meigs, a. g. e., s. 415.

⁵⁰ Schroeder- Clark, a. g. e., s. 284.

nispi olarak azalmaktadır. Dönem sonu stokların daha da azalması durumunda, stok kombinezonuna bağlı olarak Lifo'nun üstünlüğü azalmakta ve bir noktada Fifo ile aynı sonucu vermektedir. Dönem sonu stokların daha da azalırsa Lifo yönteminde, Fifo'ya göre, görünen kârı daha da kabartmaya başlamaktadır. Yani bu noktadan itibaren Lifo, enflasyonist kârları gelir tablosuna aksetirme yönündeki üstünlüğünü yitirmekle birlikte, enflasyonist kârları Fifo'ya oranla daha kabarık bir biçimde gelir tablolarına yansıtmaya başlamaktadır⁵¹. Böylece, stoklar geçmiş dönem veya dönemlerde raporlanan miktarların altına düşerse çok eski satın alma maliyetli stokların satış maliyetine yüklenmesi dolayısıyla Lifo yöntemi enflasyonist ortamda ek vergi ödemelerine de neden olabilir⁵².

- Lifo yöntemi son giren malların maliyetlerini, satılan mal maliyetlerine doğru kaydırarak bunu yükseltip, dönem sonu stok değerini düşürmesi ve böylece kârların daha düşük tutarda oluşmasına neden olduğundan dolayı bu yöntem enflasyonist dönemlerde önerilmektedir. Ancak günümüzde stokların satışlara olan oranının bir düşme eğilimi içinde bulunduğu düşünülürse, bu yöntemin etkinliği de zayıflayacak, stoksuz çalışan işletmelerde ise kalmayacaktır. Diğer bir ifadeyle stok yöntemini çok iyi uygulayan işletmeleri cezalandıran niteliği nedeniyle, Lifo yöntemi işletmecilik ilkelerine aykırıdır⁵³. Diğer taraftan, lifo yönteminin birden fazla hesap döneminde kendisinden beklenen faydayı sağlayabilmesi için stok düzeyinin azalış göstermemesi gerekir. Stok eritme politikası izleyen işletmelerde bu yöntemin etkinliği azalmaktadır⁵⁴. Bu nedenle, Lifo stok değerlendirme yöntemi uzun vadeli iyi bir araç değildir⁵⁵.

- Enflasyonist ortamda, işletme varlık yapılarının gerçek değerleri ile korunmaları ve mali tabloların sağlıklı olması için Lifo-yönteminin yanında, dönem sonu stoklarının değerlemesinde rayiç bedel esasının da kullanılması gerekir⁵⁶. Zira, enflasyon dönemlerinde geleneksel muhasebe ilkelerine bağlı kalınması bilanço ve kâr -

⁵¹ Bu durumun örnekle açıklaması için bkz., Peker, Yönetim Muhasebesi..., a. g. e., s. 65; Adnan Nas, Eflasyon Muh. Sem..., a. g. s., s. 141.

⁵² Schroeder and Clark, a. g. e., s.284 - 285.

⁵³ Erdoğan Arslan, "Enflasyon Muhasebesinin Neresindeyiz ? ", Yaklaşım Dergisi, Sayı: 54 (Haziran, 1997), s. 31.

⁵⁴ Gündüz, a. g. m., s.72; Demirci, a. g. e., s. 90- 103; Baki Meriç, "Vergi Hukukunda Maliyet Bedeli Ölçüsü ve Lifo Yönteminin İşletmeleri Koruma Gücü", Vergi Dünyası, Sayı: 5 (Ocak, 1982), s.38-39.

⁵⁵ Peker, Enflasyon Muh. Sem..., a. g. s., s. 142. Mustafa Özdiç, Enflasyon Muh. Sem..., a.g.s., s. 140.

⁵⁶ Ersoy, a. g. m., s. 75.

zarar tablolarını anlamsız hale getirmekte ise de, emtianın değerlemesinde Lifo yönteminin uygulanması stokların bile bile gerçek değerinin altında ifade edilmesine neden olacağından, bu yöntem uygulandığından bilançolar daha da değersiz bir mali tablo haline gelecektir. Bu durum ise bilançolar üzerinden yapılacak analizlerin gerçekçi olmasını engeleyecektir⁵⁷.

- Ticaret işletmelerinde mal alımı ile satış tarihi arasındaki sürenin ve imalat işletmelerinde hammadde temini ve üretime alınma tarihleri arasındaki farkın artmasına paralel olarak Lifo nun satılan malın maliyetini cari değerlere yaklaştırma gücü de azalacaktır.

- Stok dönüşüm hızı yüksek olduğu işletmelerde (genellikle ticari işletmeler) fiyatlar stoklara güncel olarak yansıtılabileceği için Lifo yöntemi kullanılabilir. Ancak endüstri işletmelerinde stok dönüşüm hızı yavaş olduğundan üretim aksamaması için emniyet stoku bulundurması gerekir. Emniyet stoku bulundurma zorunluluğu stok değerlendirme yönteminin seçimini etkiler. Örneğin, Eylül'de alınan hammadde stok olarak tutuluyorsa, 31. 12'de dönem sonu stokları Eylül fiyatları ile mali tablolara yansıtılacaktır. Eylül ayından 31 Aralık arasında gerçekleşen enflasyon mali tablolara yansıtılmayacaktır. Yani, işletme, Eylül ile 31 Aralık arasında oluşan fiyat farklarını mali tablolarına yansıtamadığı için enflasyon kadar zarar edecektir⁵⁸. Diğer bir ifadeyle stok devir hızının yüksek olmadığı durumlarda, satılan veya imalata sevk edilen emtia oldukça eski fiyatlarla izleneceğinden Lifo yöntemi fiktif kârların oluşumunu tek başına önleyemeyecektir.

- Lifo stok değerlendirme yöntemi, adından da anlaşıldığı üzere, enflasyonun stoklar dışında, işletme varlıklarını oluşturan diğer kalemler üzerindeki etkilerini giderici hiç bir işlem yapmamaktadır. Dolayısıyla, bilançoda stoklar dışındaki diğer kalemler yine birbirinden farklı değerli paralar ile ifade edilmiş olur. Mesela, bilançolarda stok kalemi dışındaki kalemler, daha eski para birimiyle ifade edilirken, stoklar daha yeni para birimiyle ifade edilecektir. Dolayısıyla, daha eski değerli paralarla çok yeni bugünün paralarına bir arada yer verilmiş olur. Böylece bu yöntem,

⁵⁷ Demirci, a. g. m., s. 96- 103?

⁵⁸ Ersoy, a. g. m., s. 75.

aynı dönemde varlık ve yükümlülükleri gösteren bilanço veya mali tabloları daha anlamsız bir muhasebe belgesi durumuna getirmektedir⁵⁹.

- Lifo yöntemi, nispi fiyat hareketlerinin görüldüğü dönemlerde meydana gelen fiktif kârların ortadan kalkması ve maliyetlerin fiyat artışlarını yakından izleyebilmesi için teklif edilmiş bir yöntemdir⁶⁰. Enflasyonun oranı yükseldikçe, bilanço tarihinden bir kaç ay önce edinilen stok kalemlerindeki bilgiler dahi kullanılmaz hale dönüşür⁶¹. Dolayısıyla, enflasyonun hızlı olduğu bir ortamda Lifo yönteminin yapacağı pek bir şey yoktur.

Lifo stok değerlendirme yönteminin bu eksiklikleri gidermek üzere geliştirilen “*ayarlanmış lifo*” yöntemine göre, bilançoda yer alan stoklarda bilanço gününe en yakın tarihteki maliyet değeri ile değerlendirilir. Stok hesabı ile bu yeni maliyet değeri arasındaki fark, “gerçekleşmemiş kâr” adında bilançonun pasifinde bir karşılık ayrılır. Ancak ertesi dönem, sözkonusu stoklar satıldığından, bu stoklar için pasif bir hesapta ayrılmış olan “gerçekleşmemiş kâr” hesabı çözümlenerek, kâr - zarar hesabına o dönem gerçekleştirilmiş kâr olarak aktarılmaktadır. Böylece, stokların erimesiyle birlikte karşılığındaki gerçekleşmemiş kâr olarak ayrılan fon da eritildiğinden, ertesi dönem yine kâr vergi matrahı haline gelecektir⁶². Diğer taraftan bu yöntemde, dönemler boyunca kâr akışlarının saptanması ve bunun meydana getirdiği sorunlar açısından normal Lifo yöntemiyle neredeyse aynı sakıncaları taşımaktadır⁶³.

Diğer taraftan, stokların kısmi bir değerlemeye tabi tutulmasına bir yöntem olarak, son giren ilk çıkar yöntemine göre bulunan stok tutarlarıyla satış maliyetinin hesaplanması; ilk giren ilk çıkar yöntemine göre bulunan stok tutarının da bilançoda görünmesi bir öneri olarak sunulmaktadır. Buna kısaca, son giren ilk çıkar yöntemine göre kâr; *ilk giren ilk çıkar yöntemine göre stok değerlendirme ilkesi* de denilebilir.

⁵⁹ Peker, Yönetim Muh..., a. g. e., s. 54; Peker, Enflasyon Muh. Sem..., a. g. s., s. 91.

⁶⁰ J. W. Neuner, *Cost Accounting, Principles and Practice*, Forth edition, Illinois: Richard D. Irwin, Inc.: s. 139.

⁶¹ Aysan, Türkiye Muhasebe Standardı- 2, a. g. m., s. 5.

⁶² Peker, Enflasyon Muh. Sem..., a. g. s., s.142.

⁶³ Peker, Yönetim Muh..., a. g. e., s.67.

B. HIZLANDIRILMIŞ AMORTİSMAN YÖNTEMİ

Yüksek enflasyon yaşanan ülkelerde, fiyatlar genel seviyesinin devamlı yükselmesi, diğer bir deyişle, paranın değerinin gittikçe düşmesi nedeniyle, maliyet bedeli ile değerlendirilen sabit kıymetler, olması gereken cari değerlerinden oldukça düşük değerlerle işletme bilançolarında yer almaktadırlar. Bu durum bir taraftan mali tabloları kullanan kişilerin işletmenin büyüklüğü ve mali durumu hakkında eksik bilgilendirilmelerine yol açarken, diğer taraftan tarihi değerler üzerinden amortisman ayrıldığından, işletmelerin vergileme bakımından avantajlı bir konumda bulunmalarına neden olmaktadır⁶⁴. Dolayısıyla, enflasyonist dönemlerde amortismanların fon yaratma gücünü koruyabilmek için duran varlıkların mümkün olan en kısa sürede amorti edilmesi gerekir. Bu nedenle, enflasyon dönemlerinde amaca en uygun yöntem, hızlandırılmış amortisman yöntemidir⁶⁵.

Bilindiği gibi amortisman, işletmede kullanılan iktisadi kıymetlerde bir hesap dönemi içinde meydana gelen değer kaybının, o döneminin giderleri arasına yazılması ya da o hesap döneminde üretilen malların maliyet bedeline eklenmesi suretiyle kendini tezahür ettirir. Diğer bir ifadeyle, amortisman, bir bakıma peşin yapılmış bir giderin ilgili yılların faaliyetlerine yüklenmesi işlemidir⁶⁶.

Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı gibi, amortismanın amacı, işletmelerin sermaye unsurlarında çeşitli nedenlerle ortaya çıkan kıymet azalışlarını ait oldukları dönemlere yüklemek, değerini kaybeden sabit kıymetleri yenilemek ve muayyen bir zamanda işletmeye dahil kıymetlerin gerçek değerinin tespitini sağlamak suretiyle işletmenin gerçek durumunu meydana çıkarmaktır⁶⁷.

Enflasyonist dönemlerde bu amaca en yakın işlev gören hızlandırılmış amortisman yöntemidir. Hızlandırılmış amortisman yöntemlerinin uygulanması, amortismanların sağladığı vergi tasarrufu dizisinin şimdiki değerinin yükseltecek ve enflasyonun olumsuz etkisini azaltacaktır. Ancak, enflasyonun olumsuz etkisinin

⁶⁴ Salim Karadeniz, a. g. m., s. 52.

⁶⁵ Çabuk ve Lazol, a. g. e., s.274.

⁶⁶ Rüştü Erimez, Değerleme ve Mali Tablolar, İstanbul, 1975, s. 158; Ayrıca bkz. Fercan Aykutlu, "Mevcutlarda Amortisman", Vergi Dünyası, Sayı: 196 (Aralık, 1997), s. 97- 113.

⁶⁷ Osman S. Kocahanoğlu ve Naci Yüksel, Amortismanlar Hukuku ve Uygulaması. 2. Baskı, İstanbul: Temel Yayınları, 1985, s. 19.

tamamen ortadan kaldırılabilmesi için ise, amortisman karşılıklarının miktarını genel fiyat endeksiyle artırılması veya karşılıklarının cari ikame değerleri üzerinden hesap edilmesi gerekecektir⁶⁸.

Hızlandırılmış amortisman yöntemi bir vergi erteleme⁶⁹ olarak etkisini gösterdiğinden, işletmenin likidite sıkıntısı çektiği ilk yıllarda kolaylık sağlar. Sermayesini daha ziyade amortisman tabii sabit aktiflere yatırmış olan teşebbüsler, makine ve teçhizat henüz iyi bir halde iken, amortismanı tamamlamış olurlar. Genel olarak ileri sürülen, bilhassa şirket yatırımlarının oto finansman imkanlarıyla sıkı bir şekilde ilgili buldukları tezi kabul edilirse, birikmiş amortisman fonlarının yeni yatırımlara neden olacağı söylenebilir. Diğer yandan, fiyatların devamlı olarak yükselen bir trend takip ettiği dönemlerde, hızlandırılmış amortisman usulü, sermayenin erimesini kısmen önlemektedir⁷⁰. Böylece hızlandırılmış amortisman yöntemi, işletmenin mevcut tesislerin yenilenmesini teşvik etmek, işletmenin likidite durumunu iyileştirmek ve verginin ödenmesini fiilen ertelemek gibi amaçlara hizmet ettiğini ileri sürülebilir⁷¹.

Gerçekten hızlandırılmış amortisman yöntemi, fiyat artışlarının amortisman giderleri üzerindeki olumsuz etkisini kısmen ortadan kaldırmak ve dönem kârının gerçek kâra yaklaştırma⁷² çabası olarak görülebilir. Hızlandırılmış amortisman yöntemlerinin, sabit kıymetlere yatırım yapıldığı ilk yıllarda olumlu etkisi görülürken, sabit kıymetlere sürekli yatırım yapılmadığı durumlarda, bu kıymetlerin ömrü azaldıkça normal amortisman yöntemlerine oranla daha düşük amortisman giderinin hesaplanmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla, hızlandırılmış amortisman yöntemlerinin

⁶⁸ Meriç, a. g. m., s. 3.

⁶⁹ Bir görüşe göre, hızlandırılmış amortisman devletçe verilen faizsiz bir kredidir. Söz konusu görüşe göre devlet, işletmeye hızlandırılma yoluyla tasarruf edilen vergileri ikraz etmiş ve sanki işletme de bu ikrazı yavaşlama döneminde faizsiz olarak ödemişçesine cereyan etmektedir. Devletçe verilen bu faizsiz krediden doğan tasarrufun ölçüsü faiz haddidir. Faiz haddi ne kadar yüksek ise kazanç ta o kadar fazladır. Bkz. Hubert Brochier and Pierre Tabatoni, *Mali İktisat* (Çev : Adnan Erdaş), İstanbul, 1971, s. 327.

⁷⁰ Kızılyallı, a. g. e., s. 298.

⁷¹ Selim Karadeniz, "Hızlandırılmış Amortisman ve Yeniden Değerleme", *Yaklaşım Dergisi*, Sayı : 48 (Aralık 1996), s. 54.

⁷² Bkz. Kâmuran Pekiner, *İşletme Denetimi*, İstanbul : İ. Ü. İşletme Fakültesi Yayınları No: 3271-158/37, 1977, s. 112.

tarihi değerleri cari değerlere yaklaştırma fonksiyonu ve sağladığı vergi avantajı ortadan kalkmaktadır⁷³

Diğer taraftan bu yöntem yatırım yapan kuruluşlar için ilk yıllarda normal amortisman yöntemlerine göre daha fazla amortisman ayırmak suretiyle ödenecek verginin bir kısmının geciktirilmesi imkanı sağladığı gibi, kuruluşlarını izleyen yıllarda zararlı olan işletmelerde zararı artırarak, zarar mahsubundaki zaman aşımı nedeniyle ileride ödenecek vergilerin daha da artması sonucu doğurabilir⁷⁴. Öte taraftan, kârlı olmayan bir işletmenin, bu yöntemle göre amortisman ayrılması durumunda, zararı sonraki yıllara devredecektir. Geçmiş yıl zararları yeniden değerlemeye tabi tutulmadığı için gelecek yıllarda kayıtlı değer üzerinden ve beş yıl süreyle vergi matrahından indirilebilmektedir. Oysa kârlı olmayan bir işletmenin normal yöntemle göre amortisman ayırarak gelecek yıllarda nispeten avantaj yakalayabilir⁷⁵

Özetle, hızlandırılmış amortisman yöntemleri işletmeye, iktisadi kıymetin yatırım maliyetinin kısa sürede vergiye tabi gelirden indirilmesi olanağını vermesi, dolayısıyla riski azaltması ve işletme içinde yeni yatırılabilir fonlar saęlamasına⁷⁶ karşın, bu yöntem enflasyonun amortisman tabi iktisadi kıymetler dışında işletme varlıklarını oluşturan diğer kalemler üzerindeki etkilerini giderici hiç bir işlem yapmadığından tek başına enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkisini giderecek bir çözüm olarak sunulamaz

III. GENEL DÜZELTME YÖNTEMLERİ

Yukarıda ana hatlarıyla ele alınan kısmi düzeltme yöntemleri, enflasyonu ya dikkate almamakta ya da etkilerini giderici yeterli niteliklere sahip bulunmamaktadır. Oysa günümüz Türkiye'sinde enflasyonun şiddetli bir şekilde hüküm sürdüğü yadsınmaz bir gerçektir. Bu nedenle, sadece, cüzi fiyat hareketlerinin oluşturduğu olumsuzlukları bertaraf etmeye yönelik olan kısmi düzeltmelerle , enflasyonun mali

⁷³ Alpaslan Peker, *Modern Yönetim Muhasebesi*, 4. Baskı, İstanbul : Muhasebe Enstitüsü Yayın No : 53, 1988, s. 101- 102.

⁷⁴ Saygılıoğlu ve Göker, a. g. e., s. 243.

⁷⁵ Hayrettin Erdem, " Azalan Bakiyeler Usulüne Göre Amortisman Ayırmak Avantajlı Mıdır ?" *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 68 (Ağustos, 1998), s.110- 111.

⁷⁶ Arif Nemli, *Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Politikası*, İstanbul : İ. Ü. İşletme Fakültesi Maliye Ens. Yayınları, 1979, s.144.

tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini gidermeye çalışmak pek anlamlı sonuç vermeyecektir. Diğer taraftan, kısmi düzeltme yöntemleri, yüksek enflasyonist dönemlerde muhasebe belgelerini düzeltici olmaktan çok, pratik sonuçlar doğuran ama muhasebe belgelerini daha da anlamsız hale getiren önlemlerdir. Dolayısıyla, fiyat hareketlerinin hızlı olduğu dönemlerde daha esaslı önlemler alınması gerekir.

İşte, enflasyonist dönemlerde *toplumsal düzenin bir unsuru olan para*⁷⁷ nın değerinin değiştiği ve bu değişimi dikkate almayan muhasebe ilkelerinin gerçeklerden uzaklaştığı, dolayısıyla söz konusu ilkelerinin de değişime tabi tutulması gerektiğini ileri süren bir kısım yazarlar daha köklü düzeltme yöntemleri geliştirmişlerdir. Genel düzeltme yöntemleri olarak adlandırılan bu tedbirleri iki ana başlık altında toplanabilir⁷⁸:

- Mevcut muhasebe ilkeleri tamamen terk edilmeyip bunlara bazı düzeltme usulleri eklemek suretiyle mali tabloları ihtiyaca cevap verir hale getirmek (Mutedil Düzeltme Yöntemleri).
- Mevcut yöntemler tamamen terk edilerek yerlerine yenilerini koymak (Radikal - Köklü Düzeltme Yöntemleri)

A. MUTEDİL DÜZELTME YÖNTEMLERİ

Paranın değerinde önemli düşüşler olduğu fakat daha fonksiyonlarını tamamen yitirmediği durumlarda, geleneksel muhasebenin ilkelerini tamamen terk etmek yerine, bazı düzeltmeler yapılarak verilerin düzeltilmiş tablolarda cari değerleriyle yer almasını olanaklı hale getirmeyi hedefleyen düzeltici yöntemlere "*Mutedil düzeltme yöntemleri*" denir. Bu yöntemlerin taraftarlarına göre, bu yöntem sayesinde hem mali tabloları anlamlı ve ihtiyacı karşılayacak hale hem de vergilenecek geliri gerçek gelire yaklaştırma mümkündür.

Para değerindeki düşüşleri dikkate alan bu yöntemleri ;

- Altın Esasına Göre Düzeltme,

⁷⁷ Suzanne De Brunhoff, *Devlet ve Sermaye* (Çev: Kuvvet Lordoğlu), Ankara: İmge Kitabevi, 1992, s.169.

⁷⁸ Üman, *Fiyat hareketlerinin.....* a. g. e., s. 134; Çabuk ve Lazol, a. g. e., s. 275.

- Endeks Esasına Göre Düzeltme (Fiyatlar Genel Düzeyi muhasebesi),
- Cari Değer Esasına Göre Düzeltme (Cari Değer Muhasebesi),
- Karma Yöntem,

Şeklinde bir tasnife tabi tutulabilir. Hatta son üç yöntemi enflasyon muhasebesi bünyesinde topladığımızda, altın esası yöntemi ve enflasyon muhasebesi şeklinde ikili bir sınıflamaya tabi tutulabilir. Nitekim bu çalışmada ikinci tasnif dikkate alınacaktır.

1. Altın Esası Yöntemi

Altın esası yönteminin temelini, bilançonun bütün kalemleri altın para ya da altına bağlı yabancı para cinsinden ifade edilmek suretiyle yeniden düzenlenmesi oluşturmaktadır. Böylece, bilançolarının homojenliği sağlanmaya çalışılmaktadır. Düzeltme yapıp bilançolar homojen hale getirildikten sonra, ertesi yıl sadece paranın yeni değerine göre yapılacak bir düzeltme, amacını gerçekleştirmesine yetecektir⁷⁹.

Altın esasının, periyodik ve sürekli olmak üzere iki şekilde uygulanması mümkündür. Periyodik uygulandığında, mali tablolar geleneksel muhasebe ilkeleriyle uyumlu olarak belli dönemlerde düzenlenmektedir. Sürekli uygulamada ise, kıymet hareketleri muhasebe kayıtlarına geçirilirken, aynı zamanda açılacak diğer bir sütuna da altın karşılığı ile kaydedilmektedir. Cari para ile yapılmış işlemlerin altın para ile karşılığının bulunabilmesi için olayın cereyan ettiği güne ait altının piyasa değeri esas alınmaktadır. *Çift sütunlu muhasebe* adı da verilen bu yöntem ile, muhasebe dönemi sonunda, biri geleneksel muhasebe ilkelerine göre düzenlenmiş olan resmi nitelikteki "*kâğıt para bilançosu*" diğeri de gerçek durumu gösteren ve altın para esasına göre düzenlenmiş "*altın para bilançosu*" olmak üzere iki ayrı bilanço elde edilmektedir. Böylece, fiyat hareketlerinin şiddetli olduğu dönemlerde, işletmenin gerçek durumu ve faaliyet sonuçları hakkında, ilgililer, sürekli ve sahih bilgi edinebilme olanağını elde ederler⁸⁰.

Ancak, altın para sisteminin tarihe karıştığı günümüzde, altın fiyatlarının ekonomik gerçekleri yansıtmaktan giderek uzaklaştığı da bilinmektedir. Diğer bir

⁷⁹ Üman, Yeniden değerlendirme, a. g. e., s.18.

⁸⁰ Üman, Fiyat hareketleri..., a. g. e., s. 134 - 136;

ifadeyle, altının değerini belirleyen ekonomik faktörlerle, işletmelerin aktifinde yer alan varlıkları belirleyen ekonomik faktörler bir değildir. Ayrıca, altının kendi değeri devamlı değiştii için bir değerleme ölçüsü olarak kullanılmak uygun olmamaktadır. Bu nedenle, altın esas yönteminin günümüzde kullanılması pek olası değildir.

2. Enflasyon Muhasebesi

Enflasyonun muhasebe sistemi üzerindeki etkisini gidermeye yönelik olarak önerilen önlemler arasında en önemli yeri işgal eden enflasyon muhasebesi, bir taraftan işletmelerin fiktif kârları üzerinden vergi ödemesinin önüne geçerken, öte taraftan enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerini giderecek şekilde bilgilerin ortaya çıkarılmasını sağlayarak, işletme yönetimini bilgilendirmek ve doğru karar almasına yardımcı olmak amacıyla güden bir yöntemdir. Bu başlık altında, enflasyon muhasebesi çeşitli yönleriyle ele alınacaktır.

a. Enflasyon Muhasebesinin Mahiyeti

1914-1918 yıllarındaki I. Dünya Savaşı dönemindeki şiddetli para krizinden sonra, II. Dünya Harbini takiben fiyatlar genel seviyesinde meydana gelen yükselmeler, etkisini günümüze kadar sürdürmüştür. Bu şekilde başlayan enflasyonist süreç, her ne kadar zaman zaman istikrarlı dönemlere girilmişse de, gelişmekte olan tüm ülkelerde fiyatlar genel düzeyindeki yükselmeler olagelmıştır. Özellikle, büyük petrol krizinden sonra başlayan ve 1974 yılından itibaren dünya ekonomisinde uluslararası enflasyonun bir felaket halini alması ve bu enflasyonun daha öncekilerden farklı olarak, yaklaşık tüm ülkelerde hızlı fiyat artışlarının ekonomik durgunluk ve işsizlik ile bir arada ortaya çıkması⁸¹ ve bu olguya karşı keynesgil reçetelerin yetersiz kalması, yeni tartışmalara neden olmuştur. Böylece, bir taraftan enflasyonun ekonomik, mali ve sosyal açıdan etkisi tartışılırken, diğer taraftan da bu problemin muhasebe yönü de gündeme gelmiştir. Özellikle, enflasyonun meydana getirdiği belirsizlik, muhasebeyi - bağlı olduğu prensipler nedeniyle- günün komplike ekonomik olaylarını gerçeğe uygun tarzda

⁸¹ İktisat literatüründe bu olguya "stagflasyon" denilmektedir.

izlemekten alıkoymuş ve bu yüzden klasik muhasebe para değerinde meydana gelen değişiklikleri bünyesine aksettirememiştir⁸²

İşte, enflasyon nedeniyle yaşanan bu olumsuzluklar, genellikle, *enflasyon muhasebesi* olarak alternatif modellere yönelik talebin artmasına ve tarihi maliyet muhasebesinin yetersizliklerinin tartışılmasına yol açmıştır⁸³. Enflasyonun mali tablolar üzerindeki olumsuz etkileri, kuşkusuz farklı bilanço teorilerinin gelişmesine de vesile olmuştur. Bu teorilerin temelinde ise, işletme özvarlığının korunması anlayışı yatmaktadır. Statik bilanço teorisine göre, fiktif kâr diye bir kavram bulunmamaktadır. Dolayısıyla da muhasebenin temel görevi, bilanço işlemlerinin tutarını nominal olarak tespit etmek ve izlemektir. *Eugen Schmalenbach*'ın "dinamik bilanço" yaklaşımı, işletmenin belli bir tarihteki nominal servetini yansıtan anlayışın yetersizliğine dikkat çekerek, bilançonun gelecekteki işletme faaliyetlerinin yeterliliğini artırmak için alınacak tedbirlere ışık tutması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu yöntem dönem başı ve dönem sonu bilançolarının mukayesesini gündeme getirmiştir. Bu yönetime göre, mukayesenin yapılabilmesi için kullanılan para ölçüsünün enflasyondan arındırılması zorunludur. Bu durum, maliyet bedelinin endekslere göre düzeltilmesi ile gerçekleşir. Kâr da endekslere göre düzeltilmiş dönem sonu özsermayesi ile dönem başı öz sermayesi arasındaki olumlu farktır. Böylece işletme öz varlığı, satın alma gücü bakımından korunacaktır. İşletme öz varlığının satın alma gücü bakımından korunması yeterli bulmayan *Fritz Schmidt* tarafından geliştirilen "organik bilanço teorisi" taraftarları ise, bakış açılarını ülke ekonomisine (Makro ekonomiye) çevirerek, üretim gücünü koruyan işletme ancak ülke ekonomisine katkıda bulunabileceği ileri sürmektedirler. Bunun yolu ise, dönem gelirlerinin işletmenin aynı üretimi sağlayacak tüm giderlerini karşılamasından geçer. Bu anlayışa göre, reel kâr, satış fiyatları ile cari ikame giderleri arasındaki farktır. Dolayısıyla, organik bilanço teorisi taraftarları, reel kârı, sadece fiyat hareketlerinden arındırmaktan öte daha geniş kapsamlı olarak ele

⁸² Çiğdem Solaş, " Fiyat Hareketlerinin Cari Değeri ile Muhasebeye Yansıtılması", İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt: 2, Sayı : 1 (Nisan, 1973), s. 232.

⁸³ William Bruns and R. S. Kaplan, *Accounting a Management Field Study Perspectives*, Boston : Harward Business School Press, 1987, s. 17.

almışlardır⁸⁴.

Klasik muhasebenin enflasyon dönemlerindeki yetersizliklerini gidermek amacıyla kurulan ve 19'ncü yüzyılın sonlarından bu yana gelişmelerini sürdüren modern muhasebe teorilerinin başlıcalarını bu şekilde özetlenebilir. Sözkonusu teoriler, işletmelerin bu konudaki davranışlarına, her şeyden önce yöneticilerin kararlarına yön verecektir. Yöneticiler, kararlarını verir, seçimlerini yaparken de mikro ve makro düzeydeki ülke şartlarını dikkate alacaklardır. Mevcut alternatiflerden birisi, eski alışılmış muhasebe uygulamasına devam etmek, bu sistemle elde edilecek verileri, bazı kısmi tedbirlerle (Özel ihtiyatların ayrılması, hızlandırılmış amortisman yöntemi, LIFO Yöntemi vb.) bilançolarını, dönem karını gerçek değerine yaklaştırmaktır⁸⁵. Ancak enflasyonun işletmeler ve mali tablolar üzerindeki olumsuzlukları bu kısmi önlemlerle giderilmesi pek olası değildir. Zira, palyatif önlemlerin tümünün muhasebe belgelerini düzeltici olmaktan ziyade pratik sonuçlar alan, fakat muhasebe belgelerini daha da anlamsız hale getiren önlemlerdir⁸⁶.

Diğer alternatif ise, yukarıda değindiğimiz modern muhasebe teorilerden herhangi birini veya birden fazlasını birlikte uygulayarak işletmenin reel özvarlık ve reel dönem kârını bulmaktır. Bu yol zaman, masraf ve emek sarfını gerektirmekle birlikte, hem işletme yöneticilerine hem de kamuoyu ve kamu otoritelerine yarar sağlayacaktır⁸⁷. Diğer taraftan bu gibi radikal önlemler, genelde palyatif önlemlere göre muhasebe belgelerini daha düzeltici daha anlamlı hale getirci önlemlerdir⁸⁸. Burada her iki alternatif önlemden birini seçme, bir tercih sorunudur. Uygulamanın sağlayacağı yararlar ile külfetler arasında bir karşılaştırma ve seçim yapma sorunudur.

Özetle, yüksek enflasyonun gerek finansal tablolarda gerekse öz sermayenin ve dolayısıyla dönem kazancının tespitinde meydana getirdiği aksaklıkların geleneksel muhasebe anlayışıyla giderilmesinin imkansızlığı ve bu yönüme ters düşmeyen kısmi

⁸⁴ Bkz. Cümhur Ferman, "Yeniden Değerlemenin Teorik Esasları", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, 29. Seri, İstanbul : İ. Ü. İ. F. M. A. M. Yayınları No: 68, 1985, s. 53 - 68; Erdoğan Arslan, " Enflasyon Muhasebesinin Neresindeyiz ? ", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl . 5, Sayı: 52 (Nisan, 1997). s. 34 - 43.

⁸⁵ Ferman, Yeniden Değerleme...a. g. m., s. 67-68.

⁸⁶ Peker. Enflasyon Muh.... a. g. s., s.90 - 91.

⁸⁷ Ferman, Yeniden Değerleme..., a. g. m., s.

⁸⁸ Peker. Enflasyon Muh.... a. g. s., s. 90 - 91.

önlem niteliği taşıyan diğer palyatif yöntemlerde muhasebe belgelerinin daha anlamsızlaştığı gerçeğinin belirginleşmesiyle, günümüzde, zorunlu olarak daha radikal bir yöntem olan enflasyon muhasebesinin uygulaması gündeme gelmiştir.

Enflasyonun yüksek olduğu ve hiperenflasyona doğru yol aldığı ülkemizde de enflasyon muhasebesi ile ilgili tartışmalar yoğunluk kazanarak sürdürülmektedir. Ancak bugünkü mevzuatımız, enflasyon muhasebesi yerine, kısmi düzeltmelere yer vermiştir. Bununla birlikte, Türkiye'de muhasebe ve denetim alanında önemli görevler üstlenmiş olan Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) bünyesinde oluşturulan Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) 14 Nisan 1996 tarihinde kabul ettiği " TMS- 2 Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama"⁸⁹ ile mali tabloların enflasyona göre düzeltilmesini öngörmektedir. Gerçi enflasyon muhasebesi uygulamasının vergi mevzuatımız açısından mümkün olmamakla birlikte, işletme sahiplerinin ve yöneticilerinin hesaplarını daha gerçekçi temellere dayandırıp, işletme politikalarını buna göre oluşturmaları yaşamlarını ve rekabet güçlerini koruyabilme bakımından zorunludur.

Bilindiği üzere muhasebe, zaman içinde ekonomik olayları ve değişiklikleri para cinsinden ölçmeyi amaçlayan bir tekniktir. Ancak enflasyonist bir süreçte bu birimlerin değeri sürekli olarak değiştiğinden muhasebe verileri gerçek veriler olmaktan uzaklaşmaktadır. Her ne kadar, enflasyon oranı küçük olduğu sürece bu fiyat artışlarını dikkate almamak daha pratik olursa da enflasyon oranı önemli boyutlarda (örneğin her yıl % 30 üzerinde)⁹⁰ olduğu zaman muhasebe bilgileri bir yıldan diğer yıla karşılaştırılmaz ve eksik bilgileri ihtiva eder⁹¹. Nitekim 29 Nolu Uluslararası Muhasebe Standardı'nda belirtildiği üzere, hiperenflasyonlu bir ekonomide, değişik

⁸⁹ Bu standartla ilgili açıklamalar ve çözümlü örnekler için Bkz., Yüksel K. Yalkın, **Enflasyon Muhasebesi Uygulaması ve Yönetmelik Kararları**, Ankara: Ankara Sanayi Odası Yayını, 1998; Rüstem Hacırustemoğlu, **Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları (Türkiye Muhasebe Standardı- 2: Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama)**, İstanbul : Ders Kitapları A.Ş., 1997; Aysan, " Türkiye Muhasebe Standardı-2...", a. g. m., s. 5- 16; Abitter Özulucan, "Enflasyonun Muhasebe Verileri Üzerindeki Etkileri, Türkiye Muhasebe Standardı- 2 Çerçevesinde Önerilen Enflasyon Muhasebesi Modeli ve Enflasyon Muhasebesinde Geçişte Alınabilecek Önlemler", **Vergici ve Muhasebeci İle Diyalog Dergisi**, 1998 / 4, ss. 60 - 73.

⁹⁰ 29 No'lu uluslararası Muhasebe Standardının 3 / e maddesine göre; üç yıllık kümülatif enflasyon oranı % 100 yaklaşıyor veya geçiyorsa hiperenflasyonun olduğu ve bu nedenle enflasyon muhasebesine geçilmesi için zemin hazırlandığı belirtilmektedir.

⁹¹ Bkz. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), **Bilanço Nasıl Okunur ?**, Ek- A, (Çev :Nalan Akdoğan ve Nejat Tenker), Gözden Geçirilmiş İkinci Basi, Ankara, s.185.

zamanlarda hatta aynı muhasebe dönemi içinde olan olayların ve işlemlerin miktarlarının karşılaştırılması, paranın alım değerinin düşmesinden dolayı aldatıcıdır⁹². Bu nedenle, böyle bir ortamda enflasyon muhasebesi uygulamaktan başka gerçekçi bir yol görülmemektedir.

b. Tanım

Genellikle, tarihi maliyetlerle ifade edilmiş işletme değerlerine fiyat değişmelerinin etkisini gösteren muhasebe sistemleri olarak tanımlanan⁹³ *enflasyon muhasebesi*, geçmiş maliyetlerle değerlendirilmiş işletme varlık ve borçları üzerinde fiyat değişmelerinin etkisini gösteren⁹⁴ ve gerekli önlemleri alarak işletme değerlerinin gerçeği belirtmesine imkan veren muhasebe sistemleridir⁹⁵.

Kuşkusuz enflasyon muhasebesi kavramı ile, maliyet muhasebesi, banka, vergi muhasebesi gibi uzmanlık muhasebelerinde olduğu gibi özel ihtisas gerektiren işletme türleri ile muhasebe konuları için uygulanacak yöntemleri değil, genel muhasebenin dayandığı temel kavramlardan birinin, parayla ölçülme kavramının, işlevini yitirmesi nedeniyle bu işlevin yeniden tesisine yönelik bir çözümlemeyi ifade etmek istenir. Dolayısıyla, enflasyon muhasebesi bir uzmanlık muhasebesi değil, genel muhasebenin bazı durumlarda ortaya çıkan yetersizliklerinin giderilmesi tedbirleridir⁹⁶.

Enflasyon muhasebesi, muhasebe veri ve bilgilerini üretme işlevini yüklenmez. Geleneksel muhasebe uygulamaları sonucu üretilen muhasebe veri ve bilgilerini, cari maliyetler düzeyine indirgeyerek, cari maliyetler ile cari gelirleri karşı karşıya getirmek suretiyle düzeltir. Böylece mali tablolarda yer alan bilgileri ekonomik ve finansal yönden güncelleştirir. Başka bir deyişle, enflasyon muhasebesinin temel işlevi, geleneksel muhasebenin ürettiği veri ve bilgileri (kullanıcılar için) anlamlı hale getirerek, işletme sermayesinin satın alma veya üretim gücü yönünden korunmasını

⁹² Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu. **Uluslararası Muhasebe Standartları 1- 31**, (Der: Ahmet H. Durmuş), İstanbul : Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği yayını No: 7, 1992, s.234.

⁹³ Ahmet Kızıl, "Enflasyon Muhasebesi", **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yıl . 3, Sayı 7 (Şubat, 1977- I), s. 23.

⁹⁴ Rüstem Hacırüstemoğlu, " Enflasyon Muhasebesi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı : 143 (Temmuz, 1993), s. 51.

⁹⁵ Nalan Akdoğan, **Enflasyon Muhasebesi**, Ankara : M. B. M. Y. Okulu Yayınları No : I, 1980, s. 34.

⁹⁶ Erdoğan Arslan, " Enflasyon Muhasebesinin Neresindeyiz -II ? ", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı : 53 (Mayıs, 1997), s. 9.

sağlamaktır. Böylece geleneksel muhasebenin kayıt, sınıflama ve özetleme işlevlerinin yanına “ ekonomik ve finansal güncelleştirme “eklenerek; gerek muhasebe verilerinin işletme karar süreçlerinde daha etkili kullanılmasına olanak sağlayacak gerekse veri kullanıcılarına anlamlı muhasebe bilgileri sunmuş olacaktır⁹⁷

Özellikle enflasyonun önemli boyutlara ulaştığı dönemlerde, reel kârın hesaplanması gerçek vergilendirme için kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu nedenle enflasyon muhasebesi ile önce gerçek kâr bulunmalı ve vergiler bu kâra göre hesaplanmalıdır⁹⁸.

Ayrıca, enflasyon muhasebesi ne enflasyonu önleyecek⁹⁹ ne de enflasyonun işletmeler üzerindeki tüm olumsuz etkilerini giderebilecek bir araçtır. Enflasyon muhasebesi, sadece enflasyonun işletmeler üzerindeki etkilerini giderecek şekilde bilgilerin ortaya çıkmasına, dolayısıyla işletme yönetiminin bu konuda bilgilendirilmesine ve doğru kararlar almasına yardımcı olan bir araçtır.

c. Enflasyon Muhasebesi Yöntemleri

Yukarıda değinildiği üzere enflasyon sonucunda paranın değişmez ölçü birimi olma niteliğinin kaybolması, finansal tablo rakamlarının anlamlı biçime getirilebilmesi için kısaca “*enflasyon muhasebesi*” olarak bilinen akademik çalışmaların başlatılmasına neden olmuş ve özellikle gelişmiş batı ülkelerinde bu çalışmaların sonuçları yasal düzenlemeler veya meslek kuruluşlarının kararı ile büyük ölçüde uygulamaya aktarılmıştır¹⁰⁰. Ekonomileri ve muhasebe uygulamaları gelişmiş bu ülkelerde finansal tablo rakamlarının enflasyona göre düzeltilmesi ile ilgili uygulamalarda çeşitli yaklaşım farklılıkları gözlenmekle birlikte, bu yaklaşımlardaki ortak nokta finansal tablo açıklamalarında enflasyona göre düzeltilmiş rakamlar ile tarihi maliyetlere göre elde edilmiş rakamların bir arada sunulmasıdır. Diğer bir ifadeyle, tarihi maliyetlere göre

⁹⁷ Akıncı ve Erdoğan, a. g. e., s. 318.

⁹⁸ Nuri Uman, “Enflasyonist Ortamda Vergi Reformu Yasa Taslağının İşletme Finansmanı Açısından Değerlendirme”, *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 17 (Ağustos, 1979-III), s. 20.

⁹⁹ Kimi görüşlere göre, enflasyon muhasebesi, enflasyonu önlemeye yönelik önlemleri içerecek ve kamu kesimini de kapsayacak şekilde ele alınmalıdır. Bkz. İzzettin Önder, “Vergi Sistemi Zorunlu Olarak Karmaşık”, *Asomedyo Dergisi*, Şubat, 1997, s.9.

¹⁰⁰ Enflasyon muhasebesinin çeşitli ülkelerde uygulaması ile ilgili Bkz., Uman, Enflasyon Muh..... a.g.e., s. 97- 126.

elde edilmiş bilgiler her ne kadar enflasyon oranının büyüklüğüne bağlı olarak anlamlarını belirli ölçüde yitirmişlerse de, finansal tablo açıklamalarının ayrılmaz bir parçası olma niteliğini hala korumaktadırlar. Şüphesiz ki, bu uygulamanın temel nedenini, bu ülkelerdeki enflasyon oranının iki haneli rakamların altında kalması oluşturmaktadır. Yoksa yüksek oranlı enflasyon yaşayan ülkelerde; düşük oranlı enflasyon ortamları için geliştirilen “Çift sütunlu” enflasyon muhasebesi yaklaşımlarının yeterli olmadığı açıktır¹⁰¹.

Muhasebe veya bilanço teorilerinden anlaşıldığı üzere, bu teoriler enflasyon muhasebesinin temel iskeletini oluşturmaktadır. Enflasyon muhasebesi sistemlerini oluşturan bu teorilerden hareketle, enflasyon muhasebesi sistemleri üç temel kritere göre tasnif edilebilir¹⁰². Bunlar;

- Değerleme Anlayışı
- Sermayenin Korunması Kavramı
- Endeks Seçimi

İşletme ekonomisinde *değerleme*¹⁰³, miktarlarla gösterilen varlıkların, para birimi ile rakamlandırılmasıdır¹⁰⁴. Değerleme, envanter işleminin ikinci aşaması olup, bir işletmenin iktisadi kıymetlerinin belli bir tarihteki değerinin para ile ifade edilmesine denmektedir¹⁰⁵. Değerleme işleminde, işletmenin aktif ve pasif öğelerine anlamlı kantitatif parasal tutarlara bağlanması işlemidir¹⁰⁶. Değerleme kriteri esasına göre enflasyon muhasebe sistemleri, cari maliyetleri veya tarihi maliyetleri esas almaları bakımından ikiye ayrılmaktadır.

Tarihi maliyetlerden tamamen ayrılarak cari (yerine koyma) maliyetini öneren muhasebe sistemine *Cari (ikame) Maliyet Muhasebesi* denir. Ancak tarihi maliyetlerden cari değerlere geçişi bazı endeksler yardımıyla gerçekleştirmeyi öneren muhasebe sistemine de *Genel Fiyat Seviyesi Muhasebesi* denilir. Her iki yöntemi birlikte

¹⁰¹ Aysan, Türkiye Muhasebe Standardı... a. g. m., s.6:

¹⁰² Bkz. Hacırüstemoğlu, Enflasyon Muh...., a. g. e., s.30 - 31.

¹⁰³ Değerleme ile değerlendirme farklı kavramlar olup, değerlendirme, mevcut değer in biçilmesinden de öte varlığa değer kazandırmayı ifade etmektedir.

¹⁰⁴ Ömer F. Batırel, *Teoride ve Türk Vergi Sisteminde Değerleme*, İstanbul: 1974, s.6.

¹⁰⁵ Ahmet Kızıl, *Muhasebe Envanter...*, a. g. e., s. 13.

¹⁰⁶ Sayarı, a. g. e., s. 29.

kullanılmasını öneren muhasebe sistemine de *Genel Fiyat - İkame Maliyeti Muhasebesi* denilir.

Enflasyon muhasebesi sistemine yön veren ikinci kriter olan sermayenin korunması kavramında ise, sermayenin hangi anlamda korunacağı ölçütüne bakılmaktadır. Sermayenin korunması ise üç şekilde olmaktadır¹⁰⁷;

- Sermayenin nominal olarak korunması (Klasik muhasebe görüşü),
- Sermayenin özvarlığının satın alma gücü cinsinden ifade edilmiş değerinin korunması (Fiyat genel seviyesi muhasebesi görüşü),
- Sermayenin üretim gücü cinsinden korunması (İkame maliyeti muhasebesi görüşü).

Fiyatlar genel seviyesi muhasebesinde sermayenin korunmasından maksat, sermayenin satın alma gücü olarak korunmasıdır. Yani işletme, nominal para birimiyle ifadesi ne olursa olsun, başlangıçta yatırılan sermayenin belirlediği satın alma gücünü koruduğu sürece sermayesini korumuş sayılır¹⁰⁸. Cari veya ikame maliyeti muhasebesinde ise, sermayenin korunması ve varlıkların değerlendirilmesi esas alınmakta ve ikame maliyeti saptanması önemli rol oynamaktadır¹⁰⁹. Bu yöntemde, muhasebede ikame maliyeti esas alındığı zaman işletmenin, ancak varlıklarını ikame edebilecek seviyenin ötesinde gelir sağladığı takdirde kâr ettiği öne sürülmektedir¹¹⁰. Bu durumda kâr, dönem başı özsermayenin üretim gücünü dönem sonunda da aynen korunduktan sonra kalan büyüklüktür¹¹¹.

Enflasyon muhasebesi sistemine yön veren üçüncü kriter ise endeks seçimidir. Çoğu zaman bir değişimi belirlemek için kullanılan endeks¹¹²ler, belirli bir istatistiki

¹⁰⁷ Uman, Enflasyon Muh..., a. g. e., s.27.

¹⁰⁸ Peker, Modern Yönetim..., a. g. e., s. 109.

¹⁰⁹ Hacırüstemoğlu, a. g. m., s. 54.

¹¹⁰ Uman, Enflasyon Muh..., a. g. e., s.35.

¹¹¹ Akdoğan ve Tenker, *Finansal Tablolar ve Analizi*, Ankara: Savaş Yayınları, 1985, s. 421.

¹¹² Münevver Kantarcı, "Endekslerin Matematik İncelenmesi", *İstanbul İ. T. İ. A. Dergisi*, Sayı : 2, 1974, s. 149.

olaya ait değerlerin zaman veya mekan itibariyle gösterdiği oransal değişmelerin ölçüsü¹¹³ olarak tanımlanabilir.

Endeksler, ilk olarak fiyatlar için kullanılmış ve böylece “fiyatların genel düzeyi”ni, dolayısıyla de “paranın satın alma gücü”nü ölçme aracı olmuştur¹¹⁴. Genel fiyat düzeyi terimi ise, ekonomide seçilmiş mal ve hizmetlerin ağırlıklı ortalama fiyatlarını ifade etme¹¹⁵ anlamında kullanılmaktadır. Bu bağlamda, genel fiyat değişmelerinin mali tablolar üzerinde oluşturduğu olumsuzlukları gidermek ve fiyat hareketlerinin işletmenin ekonomik durumunda yarattığı değişmeyi belirtmek amacı ile mali tabloların genel fiyat endeksleriyle ayarlamayı öngören muhasebe sistemine genel fiyat düzeyi muhasebesi denir¹¹⁶. Genel fiyat düzeyi muhasebesi, genel fiyat düzeyindeki artışları esas alarak, tarihi maliyetleri genel fiyat endeksleri yardımıyla cari değerlere dönüştürmeyi hedeflemektedir. Bu endeksler Toptan Eşya Fiyat Endeksleri veya Tüketici Fiyat Endeksi olabilir. Ancak kullanılan endeks tüm fiyat değişmeleri içeren güvenilir ve özellikli endeks olmalıdır¹¹⁷.

Ancak, bir iktisadi kıymetin değerinde, genel fiyat seviyesinde bir değişme olmadan da teknolojik, ekonomik, sosyal ve kanuni faktörlere bağlı olarak ta değişim meydana gelebilir¹¹⁸. İşte fiyatlar genel seviyesindeki artışın tüm mal ve hizmetlerde aynı düzeyde olmaması sonucu özel fiyat değişmeleri ikame maliyeti muhasebesinin esasını oluşturmaktadır¹¹⁹.

Cari (ikame) maliyet muhasebesi, cari maliyetle değerlemeyi ve sermayenin üretim gücünü korumayı amaçladığından, işletmenin elinde bulundurduğu belirli varlık ve kaynakların fiyatlarındaki değişmeyi veya mal ve hizmetlerin fiyatlarının diğer mal ve hizmetlerinin fiyatlarına göre değişmeyi¹²⁰ ifade eden özel (spesifik) fiyat

¹¹³ Özer Serper, *Uygulamalı İstatistik- I*, İstanbul : Filiz Kitabevi, 1985, s. 194; Bu konuda geniş bilgi için bkz. İTO, *Türkiye’de Fiyat İndeksleri Hesaplama Yöntemleri ve Uygulamaları Paneli*, İstanbul: İTO Yayınları No: 1998- 26.

¹¹⁴ Serper, a.g.e., s.194.

¹¹⁵ C. L. Moore and R. K. Jeadicke, *Manegerial Accounting*, 5. edition, Cincinnati : South Westren Co., 1980. s. 340.

¹¹⁶ Akdoğan, *Enflasyon muh...*, a. g. e. . s. 89.

¹¹⁷ Peker, *Modern Yönetim...*, a. g. e. , s. 12.

¹¹⁸ Kızıl, *Enflasyon Muh...*, a. g. m. , s. 25.

¹¹⁹ Hacırüstemoğlu, *Enflasyon Muh...*, a. g. e. , s. 53.

¹²⁰ John G. Helkamp ve diğerleri, *Principles of Accounting*, 3. edition, New York: McGraw - Hill inc., 1989. s.573.

hareketlerini esas almaktadır. Bu nedenle söz konusu yöntemde özel endekslerin kullanılması önerilmektedir. Spesifik fiyat endeksleri ise, paranın değeri belirli unsurlara bağlandığında ya da harcandığında ölçmektedir¹²¹.

Hem genel hem de özel fiyat hareketlerinin bir arada dikkate alınması ve dolayısıyla her iki endeksten de yararlanılmasını öngören muhasebe sistemine de genel fiyat düzeyi ve cari maliyet veya entegre muhasebe sistemi denilmektedir.

Yukarıda ana hatlarıyla değinildiği üzere, gerek genel fiyat düzeyindeki yükselme gerekse nispi (özel) fiyat değişimleri¹²² işletmenin mali tablolarını geniş ölçüde etkilediği yadsınmaz bir gerçektir. Özel veya genel fiyatlar düzeyindeki yükselmelerin nedeni ne olursa olsun, konu, işletme dışı bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu olumsuzluğa karşı, işletmenin önlem alması ve varlığını devam ettirme gayretine girmesi doğal ve zaruridir. Diğer bir ifadeyle, enflasyonun işletmenin varlıkları ve bunların kaynakları üzerindeki değişen ölçüde etkileri enflasyon muhasebesi uygulaması ile giderilmesi haklı olarak gündeme gelmiştir.

Böylece, geleneksel muhasebenin enflasyonist dönemlerde yetersiz kalması üzerine, çeşitli enflasyon muhasebesi yöntemleri önerilmiştir. Nispi ve genel fiyat hareketlerinin ayrı ayrı ya da birlikte dikkate alınmasına göre enflasyon muhasebesi yöntemleri üç ana gruba ayrılmaktadır¹²³. Bunlar;

- Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi
- İkame (Cari) Maliyet Muhasebesi
- Genel Fiyat - İkame Maliyet Muhasebesi.

Enflasyon muhasebesi ekonomik ve finansal güncelleştirme etkinliğini gerçekleştirirken, değişik ekonomik parametreleri kullanmaktadır. Bu değişik parametrelerin kullanılması enflasyon muhasebesi modellerini çeşitlendirmiştir. Ancak tüm enflasyon modellerin genel amacı¹²⁴,

¹²¹ Stickler and Hutching, General Price Level... a. g. e. , s. 3

¹²² Kimi yazarlar, fiyat hareketlerini, fiyatlar genel seviyesindeki yükselmekler, nisbi fiyat değişimleri ve spesifik fiyat değişimleri olmak üzere üçlü tasnife tabi tutmaktadırlar. Bkz. Eldon S. Hendriksen, **Accounting Theory**, Revised edition, Homewood Illinois: Richard D. Irwin, Inc., 1970, ss. 202-206.

¹²³ Nuri Üman, " Enflasyon Muhasebesi (Enflasyonda İşletme Karlılığı ve Ölçülmesi)". **Enflasyon Muhasebesi Sempozyumu**, 1989, İstanbul Mülkiyeliler Vakfı Yayını, 1990, s. 130.

¹²⁴ Akıncı ve Erdoğan, a. g. e. s. 319.

- Farklı dönemlerdeki paranın, dönem sonundaki paranın satın alma gücüne indirgemek suretiyle, homojenliğini yitiren mali tabloları aynı para birimi ile ifade etmek,

- Gerek maliyetleri gerekse gelirleri cari para değeri ile karşılaştırarak gerçek durumu bulmak,

- Parasal değerleri elde bulunduran işletmenin uğradığı kazanç ve kayıpları tespit etmek,

- Böylece finansal tabloların karşılaştırılma olanağını sağlamaktır.

Şimdi enflasyon muhasebesi modellerini ana hatları ile ele alacağız.

1). Genel Fiyatlar Düzeyi Muhasebesi

Cari satın alma gücü veya ayarlanmış tarihi maliyet muhasebesi olarak ta adlandırılan , Muhasebe Standartları Yönetim Kurulu (ASSC) tarafından paranın satın alma gücündeki değişiklikleri muhasebeleştirme ve ortakların özsermayesinin satın alma gücünü korumak amacıyla yayınlanan¹²⁵ 29 nolu Uluslararası Muhasebe Standardı ile resmen gündeme gelen bu yöntemin hedefi , paranın satın alma gücünün değiştiği gerçeğinden hareket edilerek, homojenliğini yitiren mali tabloları aynı para birimiyle ifade etmek, hasılat ve maliyetleri cari para değeriyle ifade ederek gerçek işletme sonucunu bulmak ve nakdi değerleri elde bulundurmaktan dolayı işletmenin uğradığı elde bulundurma kazancı ya da kaybını ortaya koymaktır¹²⁶.

Enflasyonun varlığını kabul eden bu yöntemde, paranın satın alma gücünün değiştiği gerçeğinden hareketle, genel fiyat endeksi (TEFE, TÜFE veya milli gelir fiyat deflatörü) yardımıyla, farklı para birimiyle ifade edilen ve finansal tablolarda yer alan değerler aynı para birimiyle ifade edilmeye çalışılır¹²⁷ Başka bir deyişle finansal raporların bugünkü para değerine göre ayarlanması ve hesapların bugünkü para birimine göre belirtilmesini esas alan bir yöntemdir¹²⁸. Böylece, genel fiyat düzeyi muhasebesi, finansal tabloların homojenliği sağlanması, sermayenin satın alma gücü cinsinden

Keith Robson, " Inflation Accounting and Action at a Distance . The Sandilands Episode", *Accounting Organization and Society*, Volume : 19, Number : 1 (January, 1994), s. 45

Uman, a. g. s., s. 130.

Uman, a. g. s., 130.

Akdoğan, Enflasyon Muhasebesi, a. g. e., s.89.

korunması ve enflasyon dolayısıyla elde edilen enflasyon kazancının finansal tablolarda yer almasını mümkün kıldığı¹²⁹ gibi, geçmiş dönemlerdeki finansal tabloları sabit para birimiyle ifade etmek suretiyle muhasebe bilgilerinin zaman süreci içinde karşılaştırılabilmesi imkanını vermektedir¹³⁰.

Genel fiyat düzeyi muhasebesinde, tarihi maliyetle değerlendirme ilkesinde hareketle işletmenin enflasyona karşı satın alma gücünün korunması prensibini benimsediğinden, işletmeler, geleneksel tarihi maliyet sistemlerini muhafaza etmekte ve hesaplarını tarihi maliyet temelinde hazırlamaktadırlar¹³¹. Diğer bir ifadeyle, genel fiyat düzeyi muhasebesinde geleneksel muhasebenin ilkeleri korunmakta, fark, paranın nominal ve satın alma gücü değerinde ortaya çıkmaktadır¹³². Tarihi maliyetlerden cari değerlere geçiş bazı endeksler yardımıyla gerçekleştirilmektedir¹³³. Bu yöntem, paranın genel satın alma gücündeki değişmelerin etkilerini ölçmeye yönelik olduğu için, işletmenin faaliyette bulunduğu belirli bir sektörü dikkate almaksızın genel fiyat endeksinin tarihi maliyet tablolarını düzeltmek için kullanılmaktadır¹³⁴. Örneğin, 1991 yılında 500 milyon liraya satın alınan bir makinanın 1992 yılındaki para birimi ile ifadesi endeksin 1991 yılında 190, 1992 yılı sonunda 228 oluşuna göre;

$$500 \text{ Milyon X } (228 / 190) = 600 \text{ Milyon TL olacaktır.}$$

Burada 600 milyon liranın neyi ifade ettiğini karıştırmamak gerekir. Genel fiyat düzeyindeki değişmeleri yansıtmakta olup, 1991 yılında alınan 500 milyon liralık makinanın 1992 yılında 600 milyon liraya eş değerde olduğunu belirtmektedir. Yoksa bu değer makinanın 1992 yılındaki yenileme maliyetini yansıtmamaktadır. Makinanın yerine aynı koşullarda yenisinin alınması halinde harcanacak tutar olan yenileme maliyeti ancak cari değerlerinin esas alınması veya özel fiyat endekslerinin kullanılması durumunda saptanabilir. Genel fiyat endekslerine göre düzeltmeler yalnızca tarihi

¹²⁹ Nuri Uman, **Yeniden Değerleme (Teori- Uygulama)**, İstanbul : Çağlayan Kitabevi, 1983, s. 19.

¹³⁰ Graham Pierson, "Three Kinds of Adjustments for Price Changes", **Accounting Review**, (Oct., 1966), s.729 - 730.

¹³¹ Jame Morell and Ashton, Raymond, **Inflation and Business Management**, London : Economic for Caster's Publications Ltd, 1975, s.68.

¹³² Hacırüstemoğlu, a. g. m., s. 52

¹³³ Kızıl, Enf. Muh., a. g. m., s. 25.; Hacırüstemoğlu, a. g. m., s. 53.

¹³⁴ Alan D.Stickler and Christina S. R. Hotchins, **General Price - Level Accounting ,Described and Illustrated**,Canadian Institute of Chartered Accountants, Toronto, 1975, s. 3.

maliyetlerin genel fiyat düzeyine göre düzeltilmiş tutarlarını bulmaya yardım etmektedir¹³⁵

Finansal tabloların ait oldukları dönemde paranın genel satın alma gücünde meydana gelen değişimin, işletme faaliyetleri üzerindeki tahribatını ölçmeyi ve izole etmeyi hedefleyen¹³⁶, farklı dönemlere ait olan paranın tek bir satın alma gücüne göre ifade edilerek¹³⁷; diğer bir ifadeyle farklı dönemlerdeki lirayı, dönem sonundaki liranın satın alma gücüne indirmek amacıyla tüm rakamların karşılaştırılabilirliğini sağlayacak bir biçimde sunulmasına olanak vermeğe¹³⁸ çalışan fiyatlar genel seviyesi muhasebesinde ;

- Uygulamaya dönem başı ve sonu bilançoları ile gelir tablosunun ele alınmasıyla başlanır,
- Bilanço kalemleri parasal ve parasal olmayan kalemler olarak ayrılır,
- Parasal değerler olduğu gibi bırakılıp parasal olmayan değerlerin değişimleri saptanır¹³⁹,
- Dönem başı bilançosu düzeltme katsayısı¹⁴⁰ ile değerlendirilir,
- Dönem sonundaki parasal kazanç ve kayıp bulunur,
- Satılan malın maliyeti ve amortisman giderleri gibi varlıkların ortalama cari maliyetleri esas alınarak hesaplanır.
- Gelir tablosunu geçilir ve bu tablo düzeltme katsayısı ile değerlendirilir. Yani;
 - Gelir tablosunda yer alan satışlar, alışlar, giderler ve diğer dönem gelirleri, dönemin ortalama fiyat endeksine göre düzeltilir.

¹³⁵ Akdoğan ve Tenker, Finansal Tablolar..., a. g. e., s.427.

¹³⁶ Stickler and Hutching, General Price..., a. g. e., s. 1 -2.

¹³⁷ Morell and Raymond, a.g.e., s.346.

¹³⁸ Akdoğan ve Tenker, Finansal Tablolar..., a. g. e., s.426.

¹³⁹ Bir görüşe göre, enflasyonda değer kaybedenler parasal kalemler olduğundan enflasyon muhasebesi sadece bir düzeltme değil, parasal bütün hesaplardaki kayıp ve/veya kazancının zamanlaması ile hesaplanabilmesidir. Yönetimler enflasyon nedeni ile varlık ve borçlarındaki değer kayıp ve/veya kazançlarını görmek zorundadırlar. Bu nedenle sadece parasal olmayanlar değil, dönem içinde işlem görüp kapanmış olan hesaplarda dahil olmak üzere tüm parasal kayıtlar dönüştürülmelidir. Bkz. Kaan Azizağaoğlu, "Enflasyon Muhasebesinin Gerekliliği", Vergi Dünyası, Sayı: 201 (Mayıs. 1998), s.87.

¹⁴⁰ Düzeltme katsayısı: Parasal olmayan hesapların tarihi değeri x (Dönem sonu endeksi / Varlığın elde edildiği tarihteki endeks) şeklinde hesaplanır.

- Dönem başı ve dönem sonu stok hesapları alış zamanları da dikkate alınarak, belirlenecek ortalama endeksle düzeltilir.

- Yeniden düzeltilen dönem başı bilançosunda yer alan duran varlık hesapları temel alınarak, dönemin düzeltilmiş amortisman giderleri hesaplanır.

- Parasal kazanç ve kayıp ile değerlendirilmiş dönem kârı, dönem sonu özsermayenin değerlendirilmesinde kullanılır,

Böylece Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesinde¹⁴¹,

•Duran varlıkların maliyet değeri satın alındıkları tarihten, bilançonun düzenlendiği tarihe kadar olan fiyat değişmelerine göre düzeltilmektedir. Birikmiş amortismanlar ise, düzeltilmiş duran varlık maliyetlerine göre hesaplanmaktadır.

•Dönem başı ve dönem sonu stoklardaki fiyat değişiklikleri satın alındıkları tarihe göre düzeltilmektedir. Satılan malın maliyeti ise, bu verilere göre hesaplanmaktadır.

•Tüm gelir tablosu verileri (satılan malın maliyeti ve amortismanlar hariç) cari fiyat düzeyine göre düzeltilmektedir.

•Net parasal çalışma sermayesi (Alıcılar- Satıcılar) dönemin genel fiyat değişikliğine göre düzeltilmektedir.

2) Cari Değer (İkame Maliyeti) Muhasebesi

Enflasyonda sadece mutlak fiyat seviyesi yükselmez, aynı zamanda nispi fiyatlar da değişmektedir¹⁴². Her ne kadar enflasyon bir ortalama olarak ifade edilmekte ise de, her çeşit mal ve hizmetlerin değeri ortalamaya eşit olarak değişmemekte¹⁴³, başka bir deyişle enflasyonda genel fiyatlar seviyesi yükselmekle beraber, bu yükseliş tüm mal ve hizmetler için aynı anda ve aynı oranda olmamaktadır. Bir zaman dilimi

¹⁴¹ ILO, a.g.e., s.186.

¹⁴² Hüseyin Şahin, *İktisada Giriş*, 5.Baskı, Bursa : Ezgi Kitabevi, 1997, s. 463.

¹⁴³ Zeyyat Hatiboğlu, " Enflasyon ve İşletmelerde Kullanılan Değer Ölçüleri", *Enflasyon Ortamında Muhasebe, Finansman ve Vergi Problemleri Semineri*, İ.Ü. İ. F. Muhasebe Enstitüsü Yayını No :6, s. 10.

içinde bazı malların fiyatları daha fazla, bazı malların fiyatları daha az yükselirken, bazı malların fiyatlarındaki yükselme ise gecikerek ortaya çıkmaktadır¹⁴⁴.

İşte, işletmeler üzerinde nispi fiyat hareketlerinin etkisi bazı hallerde fiyatlar genel düzeyindeki değişimlerden daha fazla olması ve fiyatlar genel düzeyi muhasebesinin bu tip fiyat hareketlerini tam olarak dikkate almaması nedeniyle, bazı yazarlar değerlendirme esası olarak, “*yerine koyma maliyeti* ya da *cari değerin (Current Value)*” muhasebende esas alınması gerektiğini ileri sürmektedirler¹⁴⁵. Bu nedenle, cari değer muhasebesi (Current Value Accounting), yenileme veya ikame maliyeti muhasebesi (Replacement Cost Accounting) olarak ta adlandırılan¹⁴⁶ bu yöntemde, genel fiyat hareketleri değil, işletme faaliyetlerini sürdürürken karşılaştığı cari fiyat hareketleri esas alınmakta ve bu fiyat hareketlerinin işletme üzerindeki olumsuz etkisi giderilmeye çalışılmaktadır. Bu anlayışın temelinde de işletmenin üretim gücünün korunması yatmaktadır. Dolayısıyla kâr kavramı da, işletmenin varlıklarını ikame edecek seviyenin ötesinde gelir sağladığı takdirde geçerli olmaktadır¹⁴⁷.

Özel fiyat hareketlerini dikkate alan ve bu özel fiyat değişimlerini finansal tablolara yansıtan muhasebe¹⁴⁸ olarak tanımlanan cari değer muhasebesi yönteminde, finansal tablolarda yer alan varlıklar ile giderler, bu kaynakları yerine koymak için gerekli olan cari maliyet ile gösterildiğinden dolayı genel fiyat düzeyi muhasebesinden farklıdır. Belirli bir varlığın cari yerine koyma maliyeti genel fiyat düzeyinden farklı olarak artabilmekte veya azalabilmektedir. Gerçi literatürde “*değişkenlik hipotezi*” olarak adlandırılan hipoteze göre enflasyon oranı ile nispi fiyat değişkenliği arasında pozitif bir ilişki söz konusu olup enflasyon oranı artıkça nispi fiyat değişkenliği de

¹⁴⁴ Şahin, a. g. e. , s. 473.

¹⁴⁵ Uman, Yeniden Değerleme, a. g. e. , s. 20; Akdoğan, Enflasyon muh..., a.g.e. , s. 131.

¹⁴⁶ Paul H. Walgenbach ve diğerleri, *Finanacial Management*, 3 .edition, New York: Horcaunt Brance Jawanaurch Inc. , 1982, s.503.

¹⁴⁷ Uman, Enflasyon Muh..., a. g. e. , s.35; E. Arslan, Enf. Muh. II, a. g. m. , s. 17.

¹⁴⁸ Zeki Doğan, "Enflasyonun Muhasebe Üzerindeki Etkisi ve Bu Etkiyi Yok Edecek Bir Muhasebe Modelli : İkame Maliyeti (Cari Değer) Muhasebesi, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı : 165 (Mayıs, 1995), s. 104.

artacaktır¹⁴⁹. Türkiye'de yedi harcama grubu üzerinde yapılan bir araştırmada gıda harcamalarına ilişkin grup hariç, geriye kalan tüm harcamalar grubu için elde edilen istatistiksel bulgular hipotezin geçerliliği doğrultusunda olmuştur¹⁵⁰. Ancak, yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi bu hipotez, tüm ürünler için geçerli değildir. Bu nedenle ikame maliyeti muhasebesi, genel fiyat seviyesindeki değişmelerin aksine belirli bir fiyattaki değişmelerin etkisini göstermektedir¹⁵¹.

Cari değer muhasebesinde üretim gücünün korunması, varlıkların değerlendirilmesi esas alınmakta ve ikâme maliyetinin saptanması önemli rol oynamaktadır¹⁵². Başka bir deyişle, bu yöntem, finansal sermayenin devamından çok, fiziksel kapasitenin veya faaliyet kapasitesinin devam ettirilmesiyle ilgilenmektedir¹⁵³. Cari değer esasına dayalı değerlemede, stoklar ve maddi sabit varlıkların gelecekte sunabilecekleri hizmet ya da hizmet edebilme kapasitesini karşılayabilecek bir başka varlık alındığında katlanılacak cari maliyet esas alınmaktadır. Burada söz konusu cari maliyet, varlığın yerine yenisinin alındığı dönemdeki ikame maliyeti olmayıp, içinde bulunulan dönemin cari piyasa fiyatıdır¹⁵⁴.

Cari değer muhasebesinde, varlık unsurlarının cari değerleri önem taşımaktadır. Söz konusu cari değerler, tarihi maliyetler yerine geçen, ona alternatif olan değerlerdir. İkame maliyeti muhasebesi yönteminde hesapların ifadesinde yine paranın nominal değeri kullanılmaktadır. Burada kâr, dönem başı öz sermayenin üretim gücünü dönem sonunda da aynen korunduktan sonra kalan büyüklüktür¹⁵⁵. Yani, bir dönemde elde

¹⁴⁹ Bu konuda geniş bilgi için bkz. George J. Stigler, "The Economics of Information", *Journal of Political Economy*, Vol:69,1961, ss. 213 - 225.; Richard W. Parks, "Inflation and Relative Price Variability", *Journal of Political Economy*, Volume : 86, Number :1 (February, 1978), ss. 79- 95.; A. Cukierman, "The relationship Between Relative Prices and the General Price Level : A Suggested Interpretation", *American Economics Review*, Vol: 66, 1979, ss. 444- 447; Zvi Hercowitz, "Money And The Dispersion Of Relative Prices..", *Journal of Political Economy*, Volume : 89, Number :2 (April, 1981), ss. 328- 356.

¹⁵⁰ Bkz. Nebiye Yamak, " Türkiye'de Enflasyon- Nispi Fiyat Değişkenliği İlişkisi", *D. E. Ü.İ. İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 12, S: 7,1997, ss. 31- 38.

¹⁵¹ Robert F. Meigs and Walter B. Meigs, *Accounting the Basis For Business Decisions*, New York : McGraw- Hill Publications Co., 1990, 817.

¹⁵² Hacırüstemoğlu, a. g. m., s. 53- 54.;

¹⁵³ Bkz. John Watts, *Accounting In the Business Environment*, London: Pitman Publishing, 1993, s.354.

¹⁵⁴ Nalan Akdoğan ve Nejat Tenker, *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*, 5. Baskı, İstanbul : Lebib Yalkın Yayınları, 1997, s.681.

¹⁵⁵ Akdoğan ve Nejat Tenker, *Finansal Tablolar...*, a. g. e., s. 461.

edilen kazancın tamamı dağıtılırken hala işletme kapasitesi açısından dönem başında mevcut olan sermayenin aynı seviyede devamını sağlayan toplam kazançtır¹⁵⁶.

Cari değer muhasebesinde amaç, cari girdi fiyatları ile cari çıktı fiyatları göz önüne alınarak gelir ve giderlerin daha gerçekçi bir biçimde eşleştirilmesidir. Gelirler cari fiyatlarla yapılan satışlardan doğmakta, bu gelirlere karşılık gelen giderler de kullanılan mal ve hizmetlerin cari fiyatları ile ölçülmektedir. Cari maliyetlerin cari gelirlerle eşleştirilmesi sürekli tekrarlanıcı mahiyetteki işletme faaliyetleri için gelişmiş bir ölçü temin etmektedir. Varlıkları elde tutmanın kazancı veya zararı¹⁵⁷, faaliyetlerden doğan kâr veya zarardan ayrı olarak değerlendirilmektedir¹⁵⁸. Elde varlık bulundurmanın kazancı veya zararı, bu varlıkların fiyatlarının değişmiş olduğu belirli dönemler için ayrı ayrı olarak belirlenebilmektedir¹⁵⁹. Böylece, bu esasa göre hazırlanan finansal tablolar, işletme yöneticilerine fiyat saptama, sermaye yatırımları, büyüme ve saire konularda daha doğru kararlar almalarına yardımcı olmaktadır¹⁶⁰.

İkame maliyeti muhasebesi çeşitli ülkelerde farklı şekilde uygulanmıştır. Bazı uygulamalarda sadece parasal olmayan varlıklar cari değer ile ifade edilmekte, parasal varlık ve yükümlülükler tarihi maliyetleri ile gösterilmektedir. Diğer uygulamalar ise gelir tablosunda satılan malın maliyeti, amortisman giderleri ve net parasal kalemler gibi üç önemli öğede düzeltilme yapılması önerilmektedir. Bu kalemlerden tarihi maliyetleri ile cari maliyetlerine göre ayarlanmış tutarlar arasındaki fark gelir tablosunda ayrı kalemler olarak gösterilmektedir¹⁶¹.

¹⁵⁶ Richard A. Samuelson, "Should Replacement Cost Changes Be Included in Income?", *The Accounting Review*, Vol: IV, No : 2 (April, 1980), s.255.

¹⁵⁷ İkame maliyeti muhasebesinde tarihi maliyetler ile cari değer arasındaki farktan kaynaklanan elde bulundurma kazançlarının muhasebeye nasıl yansıtılacağı konusunda görüşbirliği yoktur. Bazı görüşlere göre, elde bulundurma kârı gerçekleşsin veya gerçekleşmesin dönem karına eklenmelidir. Diğer bir görüşe göre de sermayenin üretim gücü olarak korunabilmesi için elde bulundurma kazançları kâr - zarar hesabına değil, özsermaye grubunda yeniden değerlendirme yedeği olarak yer alması gerekir. Genel beğeni kazanan görüş de budur. Bkz. J. Pearcy, "Problems to be Faced In Inflation Accounting", *Management Accountin*, (March, 1974), s. 65 - 66.

¹⁵⁸ Bkz. Bektöre, Çömlekçi ve Sözbilir, a. g. e., s.267.; Avcılar ve Taun, a. g. m., s. 137.

¹⁵⁹ Ahmet Yüksel, "A. B. D.'de Yerine Koyma (İkame) Maliyeti Muhasebesinin Tarihsel Gelişimi", *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, Yıl : 8, Sayı : 28 (Mayıs, 1982 - II), s. 15.

¹⁶⁰ John Granof, *Accounting For Managers and Investors*, New Jersey : Prentice - Hall Inc. 1983, s. 451.

¹⁶¹ Bu konuda geniş bilgi için bakınız, Patrick R. A. Kirkman, "Inflation Accounting". *Comparative International Accounting*, Britian: Philip Allan Publishers Ltd. 1983, ss. 264 - 271.

Cari değer muhasebesi modeli, fiyatlar genel seviyesi modellinden farklı olarak tarihi maliyetler muhasebesine bir alternatif oluşturmaktadır. Bunun başlıca nedeni, tarihi maliyetler muhasebesinin temel özelliklerinden olan "maliyet esası"nın terk edilmesi ve "gerçekleşme esası"nın da farklı biçimde değerlendirilmesine dayandırılabilir. Bu açıdan cari değer muhasebe modeli sadece fiyat değişmelerinin işletme üzerindeki etkilerini göstermekle kalmayıp, aynı zamanda tarihi maliyetler muhasebesine bir alternatif sistem olarak önerilmektedir¹⁶².

Cari maliyet muhasebesinin en önemli sakıncası, cari değer ölçülmesindeki güçlüktür. Cari değer belirlenmesinde, resmi kuruluşlarca ilan edilen özel fiyat endeksleri, işletmenin kendi geçmiş deneyimlerinden yararlanarak geliştirdiği endeksler, satıcılarda elde edilen satış kataloglarındaki bilgiler, değerlendirme uzmanlarının yaptıkları takdirler v.b. gibi ölçü birimleri kullanılmaktadır¹⁶³. Oysa, bu şekilde tesbit edilen ölçüler subjektif bir nitelik taşımaktadır. Gerçekten, cari yerine koyma maliyetinin hesabı başlı başına bir problemdir. Bir çok durumlarda cari yerine koyma değeri bir tahminden öteye gitmemektedir. Bir iktisadi değer yerine koyma maliyeti genel fiyat seviyesinde bir değişme olmadan teknolojik, ekonomik, sosyal ve kanuni faktörlere bağlı olarak da değişebilir. Teknolojik değişmelerin olduğu yerde netice yerine koyma maliyeti hesaplanmadan bulunmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle bazı durumlarda, cari yerine koyma değeri tayin edilen iktisadi değerler gerçekte bir değer ifade etmemektedir¹⁶⁴. Dolayısıyla, cari değer muhasebesi uygulandığında bulunacak sonuç; enflasyon nedeniyle yapılacak değer düzeltmeleri ile bulunacak sonuçla aynı değildir¹⁶⁵. Ayrıca, bu yöntemde işletmeler tarafından cari maliyet tekdüzen olarak belirlenmediğinden, finansal tabloların mukayese edilmesi anlamını yitirmektedir¹⁶⁶.

¹⁶² Akıncı ve Erdoğan, a. g. e., s. 325.

¹⁶³ Akdoğan, Enf. Muh..., a. g. e., s. 136.

¹⁶⁴ Kızıl, Enf. Muh., a. g. m., s.25.

¹⁶⁵ Arslan, Enf. Muh... II, a. g. m., s. 17.

¹⁶⁶ Bkz. Grahame Thomson, " Inflation Accounting In a Theory of Calculation ", **Accounting Organisation and Society**, Volume :12, Iss : 5, 1987, s. 529 - 532.

3. Genel Fiyat-İkame Maliyeti (Karma, Entegre) Muhasebesi.

İsminden de anlaşıldığı gibi genel fiyat- ikame maliyeti muhasebesi yöntemi, genel fiyat düzeyi muhasebesi ile ikame maliyeti muhasebesinin uzlaştırılarak¹⁶⁷, böylece, genel ve nispi fiyat hareketlerinin tüm etkilerinin muhasebeye yansıtılması düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu yöntemin "en iyi enflasyon muhasebesi yöntemi" olduğunu savunan yazarlar olduğu gibi¹⁶⁸ aksi görüşte olanlar da vardır¹⁶⁹. Bunlara göre de, işletmenin sonuçlarını doğru olarak bulanabilmeleri için genel fiyat ve ikame maliyeti muhasebelerinin uzlaştırılmaması gerekir.

Karma yöntem, genel ve özel fiyat seviyesindeki değişmelerin etkilerini dikkate alarak kârın saptanmasını ve böylece enflasyonun tüm etkilerini finansal tablolara yansıtılması hedeflediğinden, diğer iki modele karşı teorik üstünlüğüne sahiptir. Ancak, uygulamadaki zorluk ve teorik esaslarındaki bazı eksikliklerden (özellikle sermayenin korunması kavramı yaklaşımı) dolayı, şimdiye kadar uygulama olanağını bulmadığı gibi, resmi nitelik taşıyan muhasebe meslek kuruluşları tarafından ihtiyatla yaklaşılmaktadır¹⁷⁰.

Genel fiyat - ikâme maliyeti muhasebesi, gerçek ikâme maliyeti muhasebesi kârını saptamayı amaçlamaktadır. Bilindiği gibi ikâme maliyeti muhasebesi; cari hasılatla bu hasılatın elde edilmesinde kullanılan veya satılan varlıkların cari maliyetini karşılaştırarak cari faaliyet kârını ve dönem içinde kullanılan ve satılan varlıkların tarihi maliyetleriyle ikâme maliyetleri arasındaki farktan oluşan gerçekleşmiş elde tutma kazançlarını saptamakta, tarihi maliyetler muhasebesi kârını bu iki unsura ayırmaktadır. Bu unsurlara ek olarak, model; dönem sonunda elde bulunan nakdi olmayan varlıkların ikâme maliyetindeki artışları temsil eden tutarları da, gerçekleşmemiş elde tutma kazançları olarak sunmaktadır. Ancak hatırlanacağı üzere ikâme maliyeti

¹⁶⁷ Böylece bu yöntemde hem ölçü birimi değişmekte hem de tarihi maliyet esası terk edilmektedir.

¹⁶⁸ Bkz. R. R. Sterling, "Relevant Financial Reporting in an Age Of Price Changes", *Journal Of Accountancy*, February, 1975, ss. 42 - 51.

¹⁶⁹ Bkz. F. Sandilans, *Inflation Accounting. Report Of The Inflation Accounting Committee*, London, 1975, ss. 120.

¹⁷⁰ Bkz. Reg S. Gynther, *Accounting for Price- Level Changes: Thoery and Procedures*, New York: Pergamon Press, Inc., 1975, s.80; James A. Largay and John L. Livingstone, *Accounting for Changing Prices- Replacement Cost and General Price Level Adjustments*, New York: John wiley and Sons, Inc., 1976, s. 262; R.L. Mathews, "Income, Price Changes and The Valuation Controversy in Accounting", *The Accounting Review*, July, 1968, ss. 509 - 516; Karen M. Frey, "Survey of Price- Level Accounting in Practice", *The CPA Journal*, May, 1975, ss. 29 -33.

muhasebesinde genel fiyat düzeyindeki artışlar dikkate alınmamakta diğer bir deyişle sıfır kabul edilmektedir. İşte bu nedenle entegre muhasebe modeli, özel fiyat seviyelerindeki değişimlere göre saptanmış söz konusu ikâme maliyeti muhasebesi kârını fiyatlar genel seviyesindeki değişimlere göre yeniden düzeltmekte ve bu düzeltme işlemi sonunda gerçek olmayan kâr tutarları ayıklanarak, gerçek ikâme maliyeti muhasebesi kârına ulaşılması amaçlanmaktadır. Bu amacın gerçekleştirilmeye çalışılması yanında, fiyatlar genel seviyesi düzeltmelerinin bir sonucu olarak nakdi değerlerle ilgili elde tutma kazanç ve kayıplarının saptanması ve sunulması da sağlanmaktadır¹⁷¹.

Bu modeldeki yaklaşım biçimiyle aynı hedefe varan diğer bir yaklaşım da, nispi fiyat değişimleri dikkate alınarak düzeltmelerin yapılmasıdır. Genel koşullarda farklı yönlerde ve farklı hızlarda değişme gösteren özel fiyatların, fiyatlar genel seviyesindeki değişme hızı ve yönüne göre taşıdığı anlam nispi fiyat değişimi olarak ifade edilmektedir. Mesela, fiyatlar genel seviyesinin % 25 artış gösterdiği bir ortamda M malının fiyatı % 35 artış gösteriyorsa, M malının nispi fiyat artışı, $(135 / 125 - 1.00 = 0.08)$ %8 olacaktır. Fiyatlar genel seviyesi muhasebesi %25 fiyat artışını, ikâme maliyeti muhasebesi % 35 fiyat artışı birbirinden bağımsız olarak ele alırken; entegre modeller, gerçek kârın saptanmasında % 10 nispi fiyat artışı etkisinin finansal tablolara yansıtılması esasına dayanmaktadır¹⁷².

Enflasyon muhasebesi sisteminin savunucuları ya ikame maliyeti muhasebesi sistemini veya genel fiyat düzeyi muhasebe sistemini seçmekte veyahut da her iki sistemin karma bir şekilde uygulamasını önermektedir. Bu bağlamda, genel endeks ile yerine koyma maliyetlerinin kullanıldığı birçok model geliştirilmiştir. Bu modellerden bazılarının uygulama şekiller şöyle gösterilebilir¹⁷³;

¹⁷¹ Ahmet Yüksel, *Enflasyon Muhasebesi*, İstanbul: Literatür Yayınları No: 23, 1997, s.132- 133.

¹⁷² Bkz. Hendriksen, *Accounting Theory...*, a. g. e., s. 217; A. Yüksel, a. g. e., s. 133.

¹⁷³ Kızıl, *Enflasyon Muh...*, a. g. m., s. 26; Ayrıca bkz. Hope Anthony, *Accounting for Price Changes, a Fractional Survey of 6 Methods*, The Institute of Chartered Accountants in England and Wales, Research Committee, November, 1974, s. 11.

Tablo: 13

Muhtelif Enflasyon Muhasebesi Yöntemleri.

Modellerde kullanılan veri tipi	Modellerde net gelir hesaplanma şekli
Genel Fiyat Düzeyi	Tarihi maliyetler fiyat endekslerine göre düzeltilir.
Yerine koyma maliyeti	Satışlar, eksi satışların yerine koyma maliyeti, eksi bütün masrafların yerine koyma maliyeti
Yerine koyma maliyeti	Önceki sütunda hesaplanan gelir, artı veya eksi net parasal değeri elde tutmadan doğan kazanç / kayıp
Yerine koyma maliyeti ve Genel Fiyat Düzeyi	Önceki sütunda hesaplanan gelir, artı veya eksi uzun vadeli borçlardan doğan kazanç / kayıp, artı parasal parasal olmayan değerlerin elde tutulmasının sağladığı kazançlar (fiyat endeksine göre düzeltilmiş)
Yerine koyma maliyeti	Üçüncü sütunda hesaplanan gelir, artı veya eksi net parasal olmayan değerlerin elde tutulmasının sağladığı kazançlar.

Nihai olarak, enflasyonist dönemlerde paranın değeri sürekli değiştiği için fiyatlar genel seviyesi muhasebesi yetersiz ölçümlemeye neden olup, ölçme sorunu yaratmaktadır. İkame maliyeti muhasebesi ise, sadece, nispi fiyat değişiklikleri ele aldığı, genel fiyat seviyesinde meydana gelen değişiklikleri yansıtmamaktadır. Entegre muhasebe modelleri ise, uygulamadaki zorluk ve teorik esaslarındaki bazı eksikliklerden dolayı, şimdiye kadar uygulama olanağını bulmadığı gibi, resmi nitelik taşıyan muhasebe meslek kuruluşları tarafından ihtiyatla yaklaşmaktadır. Bu nedenle günümüzde görüş birliğine varılan bir metoda ulaşamamıştır. Ayrıca, enflasyon muhasebesi modelinin seçiminde enflasyonun tipi ve hızı, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı rol oynamaktadır¹⁷⁴. Enflasyon muhasebesi modelleri çeşitli kriterler bakımından karşılaştırılmasını şöyle bir tablo ile gösterebiliriz;

¹⁷⁴ Hacırüstemoğlu, a. g. m. , s. 54.

Tablo: 14

Çeşitli Kriterlere Göre Muhasebe Sistemlerinin Karşılaştırılması

Modeller	Tarihi Maliyetler	Fiyatlar Genel	İkame Maliyeti	Entegre
Kriterler	Muhasebesi	Seviyesi	Muhasebesi	Muhasebe
		Muhasebesi		Modelleri
Üretilen Bilgilerin Anlamlı ve Yorumlanabilirliği	HAYIR	KISMEN EVET	EVET	EVET
Üretilen Bilgilerin İşletme İlgilerine Yararı	HAYIR	KISMEN EVET	KISMEN EVET	EVET
Uygulanabilirlik	KOLAY	KOLAY	ZOR	ÇOK ZOR
Denetlenebilirlik	KOLAY	ZOR	ZOR	ÇOK ZOR

Kaynak : Ahmet Yüksel, a. g. e., s. 149

B. KÖKLÜ DÜZELTME YÖNTEMLERİ.

Enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkisini gidermek amacıyla köklü tedbirler alınmasının ileri sürenler, klasik muhasebenin dayandığı maliyet esasını tamamen terk edilerek yerine yenisinin koyulması gerektiğini ifade etmektedirler. Bu görüşe göre fiyatların çok hızlı yükseldiği dönemlerde muhasebe fonksiyonlarını yerine getirmediği gibi mali tablolardaki değerler de gerçek değerlerin çok gerisinde kalmaktadır. Bu nedenle klasik muhasebenin maliyet değeriyle değerlendirme ilkesi yerine, Fritiz Schmidt' in ileri sürdüğü ikame fiyatına göre yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu işlemde doğacak değer fazlalarının da pasifte açılacak özel bir hesaba kaydedilip¹⁷⁵ ve sadece işletmenin üretim faaliyetlerinden doğan gerçek kâr ve zararını, kâr ve zarar hesabında izlenmesi gerektiğini savunmaktadırlar¹⁷⁶.

Schmidt, muhasebede bütün işlemlerin maliyet ve cari ikame değeriyle birlikte tutulması ve aradaki farkın kıymet düzeltme hesabına alınması ve bu metodun devamlı olarak uygulanması gerektiğini ileri sürmektedir.

Schmidt'in önerdiği ve savunduğu bu yöntemin güçlükleri gidermek amacıyla W. A. Paton tarafından geliştirilerek "Quasi reorganisation" ya da "fresh start" (yeniden başlama) adındaki yöntem ise, işletmede yer alan bütün kalemler belli bir tarihte cari

¹⁷⁵ Çabuk ve Lazol, a. g. e., s. 277.

¹⁷⁶ Uman, Fiyat Hareketlerinin..., a. g. e., s. 146.

fiyat esasına göre yeniden değerlendirilir. Ancak bu tarihten sonra işletmede cereyan eden tüm işlemler geleneksel muhasebe ilkelerine göre yürütülür. Böylece sanki işletme değerlendirme anında tasfiyeye gidip daha sonra yeniden kurulmuş gibi bir işleme tabi tutulur¹⁷⁷.

Mamafih uygulamada bu yönetime pek baş vurulmadığı gibi teoride de tartışmalı bir konuma sahiptir. Bu nedenle bu yöntemde üzerinde fazla durulmayacaktır.

IV.YENİDEN DEĞERLEME

Enflasyonun işletmeler ve muhasebe sistemi üzerindeki etkileri konusu tartışılırken belirtildiği üzere, enflasyonist dönemlerde, tarihi maliyet esasına dayalı bilançolar işletmelerin ekonomik ve mali yapılarını açık bir şekilde göstermekten uzaktırlar.

Geleneksel muhasebe tekniğince tutulan muhasebede, para değeri sabittir varsayımına göre, işletme tarafından satın alınan ya da elden çıkarılan her bir iktisadi kıymet o anda tedavülde bulunan yasal para ile temsil edilen değeri ile muhasebeleştirilmektedir. Başka bir deyişle, değişmeyen bir ölçü biriminin varlığı hakkındaki görüşler bu muhasebe yönteminin temelini oluşturmaktadır¹⁷⁸.

Öte yandan, geleneksel muhasebe sisteminde temel bir kural olan “gerçekleşme teorisine” göre de işletme mamelekine dahil bulunan bir iktisadi varlık, o günkü gerçek değeri ne olursa olsun, bazı istisnalar dışında, işletmeye mal olduğu değerle bilançoya alınmaktadır. Bu kurama göre, faaliyet halindeki bir işletmede, deftere kayıtlı ya da işletme bilançosuna dahil bulunan iktisadi kıymet fiilen tasfiye edilmedikçe bu kıymetin değerinde meydana gelen artışı muhasebeleştirmek söz konusu olamaz. Zira, fiilen tasfiye edilmedikçe, bir iktisadi kıymetin değerinde meydana gelen gerçek artışı saptamak olanağı yoktur¹⁷⁹.

Özetle, paranın satın alma gücündeki düşme dikkate alınmadan, işletmelerin satın alma gücü ne olursa olsun, “dönem başındaki bir lira dönem sonundaki bir liraya

¹⁷⁷ Uman. Fiyat Hareketlerinin..., a. g. e., s. 147; Çabuk ve Lazol, a. g. e., s. 277

¹⁷⁸ Bkz. William-Dikson, a.g.e. s.897.

¹⁷⁹ Rüştü Erimez, “Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkileri ve Bilançoların Yeniden Değerlenmesi. I” İSO Dergisi, Yıl:16, sayı:190 (15 Aralık 1981), s.13.

eşittir” anlayışına uygun olarak hesaplanan yanlış kâr ve bu kâr üzerinde yapılacak tasarruflar işletmenin çalışma sermayesini¹⁸⁰ erozyona uğratacaktır.

İşte bu sakıncaları önlemek için, işletmelerin fiyat değişmelerini dikkate alarak bütün bilanço kalemlerini düzeltmeleri zarurîdir. Bu işlemi yapacak yöntemlerden biri de *yeniden değerlendirme* metodudur. Böylece, enflasyonun neden olduğu aşırı fiyat artışlarının işletme bünyelerinde meydana getirdiği olumsuz sonuçları ortadan kaldırmak amacıyla “yeniden değerlendirme” müessesesi meydana getirilmiştir¹⁸¹. Ancak, yeniden değerlendirme müessesesi, sadece, muhasebeyi değil, işletme, iktisat, maliye gibi pek çok bilim dalları ile yakın bir ilişki içinde olduğundan değişik anlamlara gelebilmektedir.

Enflasyonun hüküm sürdüğü ekonomilerde enflasyonun işletmelerin mali yapıları ve finansal tabloları üzerinde meydana getirdiği tahribatı önlemeye yönelik olarak önerilen bir araç olan yeniden değerlendirme, esas itibariyle amortisman tabii iktisadi kıymetlerin belli bir endekse göre düzeltilerek, söz konusu kıymetleri günün rayiç değerine yakın değeriyle amortisman tabii tutmaktır. Literatürde radikal bir önlem olarak görülen yeniden değerlendirme müessesesinin uygulanabilmesi için bazı koşullar aranılmaktadır. Zira, bir ekonomide yeniden değerlemenin uygulanabilmesi için bu önkoşullar yoksa, yeniden değerlemenin amacına ulaşması güç hatta bazı hallerde imkansız bir hale gelir.

Yeniden değerlendirme ile ilgili önkoşulları şöyle sıralayabiliriz¹⁸²:

- Ekonomide hızlı bir enflasyon yaşanmalıdır.
- Enflasyon hızı kontrol altına alınmış ve ekonomide nispi bir istikrara ulaşılmış olmalıdır. Ancak bu durum yeniden değerlemeye bir kez gidilecekse önem arz etmektedir. Yoksa, sürekli yeniden değerlemeye gidildiğinden ekonomide istikrarın pek

¹⁸⁰ Çalışma sermayesi konusunda bkz. Naim Ata Atabey, “İşletmelerde Çalışma Sermayesi Yönetiminin Önemi”, *Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, Yıl:1998, Sayı: 1, ss. 189-197

¹⁸¹ Aykon Doğan, “Yeniden Değerleme, Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yeniden Değerleme Özel Sayısı, sayı:32, 1983, s.11.

¹⁸² Bkz. Uman, *Yeniden Değerleme...* a.g.e. s.33-35; Tüzün ve Öncü, a.g.m., s.79; Örtün, a.g.e. s.204-206.

fazla önemi yoktur. Zira, enflasyon devam ettikçe yeniden değerlendirme de devam edecektir¹⁸³.

- Ekonomide, kullanma süresi oldukça uzun olan sabit sermaye stoku önemli bir yer tutmalıdır. Çünkü enflasyonun olumsuz etkileri, büyük ölçüde sanayileşmiş ekonomilerde kuvvetle duyulduğu halde, sermaye stoku az ve kısa ömürlü varlıklara yatırılmış ekonomilerde daha az duyulmaktadır.

- Ekonomide fiyatlar dondurulmuş olmamalıdır. Yeniden değerlendirme sonucunda oluşan maliyet artışlarının satış fiyatlarına yansıtılabilmesi gerekir. Zira, satış fiyatlarını artırmak imkanı yoksa, yeniden değerlendirme önceki kâr marjları, yeniden değerlendirme sonucu ayrılan amortismanları karşılamıyorsa, yeniden değerlemede beklenen amaçlara ulaşmak da mümkün olmayacaktır.

- Ekonomide işçi sendikaları güçlü ve toplu sözleşme, grev hakları işçiye tanınmış olmalıdır. Bununla birlikte gerek işveren gerekse işçi sendikaları fiyatları yükseltici davranışlardan kaçınmalıdırlar.

- İşletmeler gelişmiş bir muhasebe ve yetişmiş muhasebe personeline sahip olmalıdır.,

- Muhasebe standartlarının ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin belirlenmiş ve muhasebe normalizasyonunun yapılmış olması gerekir.

- İşletmelerde denetim yaygınlaşmış olmalıdır.

- İktisadi gerçeklere uygun bir vergi sisteminin uygulanması ve vergi kaçakçılığının önlenmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

A. YENİDEN DEĞERLEMENİN TEORİK ESASLARI:

Yukarıda da değinildiği gibi yeniden değerlendirme klâsik, geleneksel muhasebenin, enflasyon nedeniyle ortaya çıkmış olan yetersizliğini gidermek amacıyla işletme doktrinin ve modern muhasebe ilkelerinin öngördüğü tedbirlerden biridir.

¹⁸³ Yeniden değerlemeye gidilmesi için fiyat istikrarının gerekli olup olmadığı konusundaki tartışmalar için bkz. Erimez, Bilançoların ..., a.g.m., s. 255 – 256.

Geleneksel muhasebe sisteminin enflasyon döneminde yetersiz kalması, bu nedenle yeni yöntem ve tekniklerin geliştirilmesi gerektiği görüşü 19.'cu yüzyılın sonlarından itibaren gündemi işgal etmeye başlamış ve günümüzde yaygın bir şekilde kendinden söz ettiren *stabilize muhasebe* (Stabilized Accounting) veya eşanlamıyla *enflasyon muhasebesi* (Inflation Accounting) sisteminin iskeletini dokulayan teorik görüşler ortaya atılmıştır. Kuşkusuz bu teorik görüşler, aynı zamanda da "yeniden değerlendirme" müessesesini kurumsallaştırmaktadır.

Bilanço teorilerinin kronolojik bakımdan en eskisini oluşturan *statik bilanço* teorisine göre, dönem bilançosunun başlıca amacı, işletmenin mal mevcutlarını, servetini sağlıklı ve tasnif edilmiş şekilde göstermekten ibarettir. Ayrıca, bu teoriye göre, bilançoya dahil edilecek varlıklar maliyet esasına göre defterlere kayıt edilecektir. Amortismanlar ise, sabit varlıkların "maliyet değeri" ile değerlendirilmiş tutarları üzerinden hesaplanacaktır. Dolayısıyla bu teori, "değerleme"yi üzerinde durulacak bir konu olarak görmemektedir.

Statik bilanço teorisi, paranın satın alma gücünde enflasyon nedeniyle meydana gelen değişmeyi dışlayarak "maliyet değeri"ni esas alması, enflasyon dönemlerinde işletmenin öz varlığını reel olarak korumasına, reel üretim gücünün, potansiyelinin aynen muhafazasına engel olmaktadır. Bu nedenle, *statik bilanço* teorisinin uygulanması halinde, işletmenin mal varlığı, servet durumu, öz varlık tutarı ve kârlılığı hakkında gerçek bilgi sağlamak mümkün değildir.

İşte, geleneksel muhasebenin dayandığı statik bilanço teorisinin bu eksiklikleri nedeniyle çeşitli eleştirilere uğramış ve buna alternatif teoriler üretilmiştir. Bu teorilerin başlıcaları, Eugen Schamalenbach'ın 1919'da yayınladığı "Dynamische Bilanz" isimli eseriyle ortaya koyduğu "*Dinamik Bilanço*" yaklaşımı, Fritz Schmidt'in 1921 yılında yayınladığı "Die Organische Bilanz" ile vaz ettiği "Organik Bilanço" teorisi ve H.W. Sweeny tarafından geliştirilen "*İstikrarlı Muhasebe*" anlayışıdır¹⁸⁴

¹⁸⁴ Bilanço teorileri konusunda geniş bilgi için bkz; Cumhuriyet Ferman, *Fiyat Hareketlerinin Muhasebe Prensipleri Üzerine Tesiri ve Bilanço Teorileri*, Ankara: A.Ü.S.B.F. Yayınları No:41-23, 1954; Cumhuriyet Ferman: "Yeniden Değerlemenin Teorik Esasları", *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 29'ncü seri, sene 1983/1984, İstanbul: İ.Ü.İ.F.M.A.M.Y No:68, 1985, s.53-68; Ayşe Bilgin, "Bilanço Kuramları ve özellikle Dinamik Bilanço Kuramı", *İstanbul İ.T.İ.A. İktisat ve Ticari İlimler Dergisi*, Sayı: 2, 1974, ss. 117- 131.

Schmalenbach, Almanya'nın birinci dünya savaşı ve harp sonrası enflasyon tecrübelerinden de yararlanarak geliştirdiği dinamik bilanço teorisine göre, bilançonun temel amacı, statik bilanço teorisinin iddia ettiği işletmenin mal varlığını göstermek değil; işletmenin faaliyet döneminin sonucu, yani kâr veya zararını göstermektir. Bilanço ise, bu amaca hizmet eden bir araçtır¹⁸⁵.

Dinamik bilanço teorisinde, dönem bilançosunun aktif ve pasif kalemlerinin değerlendirilmesinde maliyet değeri ölçütü esas alınmakta; ancak enflasyonist dönemlerde, fiyat artışlarının neden olduğu fiktif kârları bertaraf etmek için bilanço kalemleri faaliyet yılı sonunda fiyat endeksleri yardımıyla düzeltilerek, yeniden değerlemeye tabi tutulmaktadır. Böylece, enflasyonist süreçlerde dönem sonunda oluşan reel kıymet artış/azalışlar fiktif artış/azalışlardan ayrılmış olur. Geçek kâr/zarar kâr-zarar hesabına aktarılırken, fiktif kâr/zarar oluşturulacak bir fon hesabında tutulur. Bu da gerçek dönem kârının hesaplanması olanağını verir. Tabi ki bütün bu işlemler-yeniden değerlendirme ile mümkündür. Schmalenbach burada, bütün bilanço kalemlerini içeren genel yeniden değerlemeyi önermektedir. Ona göre, dönem bilançosunun nominal ve reel yapıdaki bütün kalemlerini içeren bu tür yeniden değerlendirme, işletmenin reel üretim gücünün, potansiyelinin aynen kalmasını mümkün kılacak, böylece, işletmenin öz sermayesi reel olarak korunmuş olacaktır¹⁸⁶.

Kısaca, reel dönem kâr veya zarar hesabının sağlanması şeklinde formüle edebileceğimiz dinamik bilanço teorisine göre, enflasyonist dönemlerde bilanço kalemleri fiyat endeksleriyle yeniden değerlemeye tabi tutulduğundan, işletmenin öz varlığı reel olarak korunmuş, diğer bir ifadeyle işletmenin reel üretim gücü muhafaza edilmiş olur.

İşletmeyi, organik bir sistem olan ülke ekonomisinin bir parçası, birimi, hücresi, bir alt sistemi olarak gören organik bilanço teorisi, işletme ile ilgili olayları, sadece, işletmenin dar çerçevesi içerisinde değil, aynı zamanda, işletmenin bağlı bulunduğu ülke ekonomisi, yani üst sistem bakımından gözlem ve incelemeye tabi tutmaktadır.

¹⁸⁵ Eugen Schmalenbach, "Dynamic Accounting (İngilizceye çev. G.W. Murphy and K.S. Bost); London, 1959; s.197.

¹⁸⁶ Bkz. Schmalenbach, a.g.e. s.219; Ferman; Yeniden değerlendirme..., a.g.m. s.57-58, Solaş, a.g.e., s.14.

Enflasyonun mali tablolar üzerindeki tahribatı dikkate almayan klasik muhasebe sistemini eleştiren Schmidt'e göre, muhasebe sisteminin amacı, işletmenin öz varlık durumu ile faaliyet sonucunu nominal verilerle değil, reel verilerle göstermektir. Bu nedenle işletme dahilinde oluşan her işlemi tek tek yeniden değerlendirilerek, düzeltilmelidir. Ancak, yeniden değerlendirme ve düzeltme işlemi için genel fiyat endeksleri değil, cari ikame değeri (piyasa fiyatı) ya da her mamul çeşidi için özel fiyat endeksi kullanılmalıdır. Cari ikame değeri ile maliyet değeri arasındaki fark ise bir düzeltme hesabına kaydedilmelidir. Amortismanlar da, cari piyasa fiyatı ile yeniden değerlendirilmiş olan sabit varlıkların bu yeni değerleri üzerinden hesaplanmalıdır. Satış kârı, mamullerin satış fiyatı ile cari piyasa fiyatına göre hesaplanmış ikame maliyeti arasındaki farka eşit olacaktır. Böylece, işletmenin üretim gücü, reel öz varlığı veya ekonomik potansiyeli aynen muhafaza edilmiş, işletme öz varlığının veya sermayenin bir kısmı kâr olarak dağıtılması önlenmiş olur. Bir diğer deyimle, sermaye erozyonu önüne geçilmiş olur¹⁸⁷. Tarihi maliyet anlayışından tamamen ayrılarak yenileme değeri öngören bu anlayış, işletmelerin yaşamsal genel amacı çerçevesinde en mantıklı yaklaşım izlenimi vermektedir. Zira, bir işletmenin uzun dönemde yaşayabilmesi için en azından aynı üretim gücünü devam ettirmesi gerekir. Aynı üretim gücünün devam ettirebilmesi ise, işletme öz kaynaklarının, her an gerekli yenilemeleri üretim gücünde düşmelere neden olmadan yapabilecek güçte korunması ile mümkündür. Bunun için de bütün maliyet ve gelir hesaplarının varlık ve edimlerinin "yenileme değeri" anlayışı içinde değerlemeye tabi tutulmaları gerekir. Ancak, "yenileme değeri" bütün varlıklar için uygulandığından "işleyen işletme" (going concern)¹⁸⁸ anlayışına ters düştüğü gibi, geniş çapta subjektif değerlemeye neden olmaktadır. Bu ise, muhasebe belgelerinde doğruluk ve objektifliğin korunması açısından bir handikap teşkil etmektedir¹⁸⁹.

Özetle, statik bilanço teorisine göre, fiktif kâr diye bir kavram bulunmamaktadır. Dolayısıyla da muhasebenin temel görevi, bilanço işlemlerinin tutarlarını nominal olarak tespit etmek ve izlemektir. Bu anlayışın yetersizliğine dikkat çeken dinamik

¹⁸⁷ Daha fazla bilgi için bkz. Ferman, Yeniden Değerleme..., a.g.m. s.59-64; Cumhuriyet Fermanı; "Fiyat Hareketlerinin Muhasebe Prensipleri üzerine ...", a.g.e., ss. 95-107; Solaş, a.g.e., ss. 15-16.

¹⁸⁸ Bilindiği üzere, işleyen bir işletme değeri, sahip olduğu varlıkların değerleri toplamından öteye organizasyonun ve kar elde etme gücünün belirlediği bir değere sahiptir. Dolayısıyla, işleyen bir işletme en kötü koşullarda dahi varlıklarının değerleri toplamına eşit değere sahiptir.

¹⁸⁹ Peker, Yönetim Muh..., a.g.e, s.81-82.

bilanço taraflarına göre ise, bilanço sadece yeni bir tarihteki nominal serveti yansıtan bir araç olmayıp, gelecekteki işletme faaliyetlerinin yeterliliğini arttırmak için alınacak tedbirlere de ışık tutması gerekir. Bu anlayış, dönem başı ve dönem sonu bilançoları mukayesesini gündeme getirmiştir. Ancak mukayesenin yapılabilmesi için, maliyet bedelinin endekslerle düzeltilerek, kullanılan para ölçütünün enflasyondan arındırılması gerekir. Kâr da endekslere göre düzeltilmiş dönem sonu öz sermayesi ile dönem başı öz sermaye arasındaki olumlu farktır. Böylece işletme öz varlığı, satın alma gücü bakımından korunacaktır. İşletme öz varlığının satın alma gücü bakımından korunmasını yeterli bulmayan organik bilanço tarafları ise, bakış açılarını ülke ekonomisine çevirerek, işletmelerin öz varlığının üretim gücü bakımından korunmasını gerektiğini savunarak, üretim gücünü koruyan işletmelerin ancak ülke ekonomisine katkıda bulunabileceğini iddia ederler. Bunun gerçekleşmesinin yolu da öz sermayenin fizikî olarak korunmasıdır. Bu da, dönem gelirlerinin işletmenin aynı üretimi, sağlayacak tüm giderlerini karşılamasından geçer. Bu anlayışa göre; reel kâr, satış fiyatı ile cari ikame giderleri arasındaki farktır. Dolayısıyla organik bilanço teorisi taraftarları, reel kârı, sadece, fiyat hareketlerinden arındırma olarak değil, daha geniş kapsamlı bir şekilde ele almışlardır¹⁹⁰.

Örneğin, işletmenin sermayesi dönem başında 3.5 milyar lira, dönem sonunda ise 7 milyar liradır. Ancak genel fiyat endeksi 100'den 135'e çıkmıştır. Bu durumda nominal kâr (statik bilanço teorisine göre); 3.5 milyar liradır. Ancak dinamik bilanço teorisi taraftarlarına göre, bu kâr tamamı gerçek kâr olmayıp, reel kâr+nominal kâr şeklindedir. Burada reel kâr:

$$3.500.000.000 \times \frac{135}{100} = 4.725.000.000 \text{ (düzeltilmiş dönem başı öz sermaye)}$$

$$7.000.000.000 - 4.725.000.000 = 2.275.000.000$$

fiktif kâr ise;

$$3.500.000.000 - 2.275.000.000 = 1.225.000.000$$

¹⁹⁰ Erdoğan Arslan, "Yeniden Değerleme- I", Maliye Postası Dergisi, Sayı: 294 (1 Aralık 1992), s.33

Organik bilanço teorisine göre ise, “fiyat endeksleri paranın satın alma gücündeki gerçek değişimleri gösterecek güç ve yeterlilikte olmadıkları için bu tür endekslerin kullanılmaması gerekir”¹⁹¹. Bu nedenle değerlemede endeks yerine cari değer, piyasa fiyatı dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla yukarıdaki hesaplamayı gerçekçi bulmazlar. Mesela, 1.5 milyar liraya alınan bir mal, 2.5 milyar liraya satılmıştır. Ancak, bu tarihte söz konusu malın ikame bedeli 1.8 milyar liradır. Bu durumda,

$$\text{Nominal kâr} = 2.500.000.000 - 1.500.000.000 = 1.000.000.000 \text{ TL.}$$

$$\text{Reel kâr} = 2.500.000.000 - 1.800.000.000 = 700.000.000 \text{ TL.}$$

$$\text{Fiktif kâr} = \text{Cari ikameler bedeli} - \text{Maliyet bedeli.}$$

$$\text{Fiktif kâr} = 1.800.000.000 - 1.500.000.000 = 300.000.000$$

“İstikrarlı Muhasebe (Stabilized Accounting)” kurucusu olan H.W Sweeney, enflasyonist ortamda klasik muhasebenin yetersizliğini belirterek¹⁹², mali tabloları yıl sonlarında genel fiyat endeksleri yardımıyla düzeltilerek fiyat hareketlerinin bozucu etkisinden kurtarılması gerektiğini savunmaktadır. Sweeney, bu arada, organik bilanço kurucusu olan Schmidt tarafından önerilen spesifik fiyat endeksini de eleştirerek, spesifik endeksin fizikî sermayeyi korumaya yönelik olduğunu, oysa asıl önemli olanın sermayenin satın alma gücünü korumak bulunduğunu, bu nedenle, genel fiyat endeksinin kullanılması gerektiğini belirtmektedir¹⁹³.

İstikrarlı muhasebe anlayışı dinamik muhasebe anlayışına benzemekle beraber yeniden değerlemeye tabi tutulacak bilanço kalemleri bakımından farklılık arz etmektedir. İstikrarlı muhasebe anlayışında bilanço kalemleri öncelikle parasal değerler ve reel değer şeklinde iki ayrıma tabi tutulmaktadır. Öncelikle bilançonun aktif tarafı parasal ve aynı (reel) kalemlere ayrılarak, parasal değerler olduğu gibi bırakılarak, parasal olmayan kalemler düzeltilmeye tabi tutulmaktadır. Arkasında bilançonun pasifine geçilerek, sermaye hesabı düzeltilmekte, realize edilmiş ve edilmemiş kâr/zarar hesaplanmaktadır. Aynı zamanlarda, amortismanlar da düzeltilmeye tabi tutulmaktadır¹⁹⁴.

¹⁹¹ Bkz. Ferman, Yeniden Değerlemenin... a.g.m, s.62. Solaş, a.g.e, s.23.

¹⁹² Henry W. Sweeney, *Stabilized Accounting*, New York and London: Hariser and Brothers Co. 1946.

¹⁹³ Bkz. Sweeney, a.g.e, s.27.

¹⁹⁴ Bkz. Swcency, a.g.e, s.27.

Buraya kadar özetle sunulan muhasebe teorilerinin hemen hepsinde işletme sermayesinin korunmasının temel amaç olduğu görülmektedir. Ancak, sermayenin korunması üç farklı şekilde yorumlanabilir¹⁹⁵:

- Sermayenin “nominal” olarak korunması,
- Sermayenin “satın alma gücü” olarak korunması,
- Sermayenin “üretim gücü” olarak korunması.

Sermayenin nominal olarak korunmasını benimseyen klasik muhasebe anlayışında, muhasebe verilerinin para değerindeki değişimler nedeniyle ayarlanması söz konusu değildir.

İşletme sermayesinin “satın alma gücü” olarak korunması dikkate alındığı takdirde, bütün muhasebe verilerini aynı para değeri ile ifade etmek ve bunlara dayanarak maliyet ve gelir hesaplarını yapmak gerekir. Bunun için gerekli görülen veriler, para değerindeki değişimlerin gösterdiği kabul edilen genel fiyat endeksleriyle düzeltilir. Bu durumda, varlıklar tarihi maliyetlerle ifade edilmiş olduğundan, klasik muhasebe ilkeleri korunmuş olmakta ve sadece, farklı değerdeki paralarla ifadelendirilmiş rakamlar, aynı değerde para birimlerine çevrilmiş olmaktadır. Bu görüş te, dinamik bilanço teorisinin esasını oluşturmaktadır.

İşletmenin “üretim gücü”nün korunması ise, tarihi maliyet kavramından tamamen ayrılarak yenileme-cari değer anlayışına geçmeyi gerektirmektedir. Bu durumda, yönetici için, ilk plandaki amaç, işletmenin en az başlangıç dönemine eşit bir üretim gücüne sahip olmasıdır. Bu yüzden, genel fiyat hareketleri bir tarafa bırakılarak, işletmenin üretimini devam ettirebilmek için kullandığı her türlü malın özel fiyat hareketleri dikkate alınmaktadır. Bu da organik bilanço teorisinin temelini teşkil etmektedir.

İşte, geleneksel muhasebenin enflasyon dönemlerindeki yetersizliklerini gidermek amacıyla 19. yüzyılın sonlarından bu yana gelişmelerini sürdüren modern muhasebe teorileri arasında yer alan dinamik bilanço teorisi, organik bilanço teorisi ve istikrarlı muhasebe yaklaşımı “yeniden değerlendirme” müessesesinin alt yapısını oluşturmuşlardır. Ancak, modern muhasebe teorisyenleri, yeniden değerlemenin

¹⁹⁵ Bkz. Peker, Y. Muhasebesi.... a.g.e; s.80-83.

metotları, uygulama zamanları ve muhasebe kayıtlarına yansıtılış şekilleri bakımından farklı görüş ve öneriler ileri sürmektedirler.

Nitekim, fiyat hareketlerinin işletmeler üzerindeki bu olumsuz etkilerini dikkate alan Avrupa Topluluğunun 4'ncü Direktifi, değerlemede satın alma maliyeti veya üretim maliyeti esasını benimsemekle birlikte; sabit varlıkların ve stok değerlemede "yenileme maliyeti"ne, enflasyonun etkisini gideren diğer yöntemler veya yeniden değerlemenin yapılabilmesine de izin vermektedir. Diğer taraftan, 29 No'lu Uluslararası Muhasebe Standardı da hiperenflasyonist ekonomilerde mali tabloların fiyat endeksleri kullanarak düzeltilmesini öngörmektedir.

B. YENİDEN DEĞERLEMENİN TANIMI VE AMAÇLARI

1. Tanım

Enflasyonun iktisadi kıymetler üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkileri bir dereceye kadar da olsa giderebilmek ve iktisadi işletmenin normal faaliyet sürecini kesintisiz devam ettirebilmek için olağanüstü bir yöntem olan yeniden değerlendirme, hemen hemen tüm ekonomilerde genel kabul görmüştür¹⁹⁶.

Yeniden değerlemeye geçmeden önce, hem muhasebe hem de vergicilik açısından önemli ve vazgeçilmez bir işlem olan değerlendirme (valuation) kavramını ele almak gerektiği kanısındayız. Değerleme, belirli bir iktisadi kıymetin, belli zamanlarda değerinin para cinsinden ifadesidir¹⁹⁷. Genellikle değerlendirme, iktisadi kıymetlerin değerini belirli bir ölçüte göre tespit için girişilen işleme verilen bir ad olup, bu işlem sonunda iktisadi kıymetlerin açık ve makul bir değeri ortaya çıkmış olur¹⁹⁸. Başka bir deyişle değerlendirme, bir işletmenin varlığını meydana getiren aktif ve pasif iktisadi kıymetlerin muayyen bir tarihteki değerlerini paranın aynı tarihteki kıymetiyle tespit ve

¹⁹⁶ Ali Abdullah Doğan ve Mehmet Nadir Arca, *Türk Vergi Hukukunda Yeniden Değerleme*, Ankara, 1983, s.3.

¹⁹⁷ Baki Meriç, *Değerleme*, İstanbul : Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, 1982, s.4; Ayrıca bkz., Kazım Metin ve Hüseyin Yalçın, *İşletmeye Dahil İktisadi Kıymetleri Değerleme*, İstanbul: Kılavuz Yayınları, 1996; Kazım Yılmaz, *VUK, GVK, KVK ve KDVK Açısından Değerleme*, İstanbul: H. U. D. Yayınları, 1997; C. Murat Aslan, "Vergi Usul Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu Çerçevesinde Değerleme Ölçüleri", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 196 (Aralık, 1997), ss. 73- 97.

¹⁹⁸ Selâhattin Tuncer, "Türk Vergi Sisteminde Yeniden Değerleme ve Sonuçları" *İ.Ü.İ.F. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 29. Seri, 1983/ 1984, s.96

ifade etmektedir¹⁹⁹. Böylece, değerlendirme, vergi matrahının tespitinde kullanılan olağan bir değer biçme yöntemi iken; yeniden değerlendirme, yapıldığı süre içerisinde işletmenin dışında cereyan bazı olaylar karşısında varlıklarının ve amortismanlarının günün ekonomik değerleri ile ifade edilmesi sonucunu doğurmaktadır²⁰⁰.

İşte, işletmenin sahibi bulunduğu varlıklara değer biçme, işletme ekonomisinin anladığı anlamda değerlendirme değildir. Miktarları rakamlarla belirtilmiş olan ve işletmenin tasarrufunda bulunan varlıklara değer takdiri, değerlendirme anlamına gelir. Vergi ve ticaret hukuku açısından değerlendirme ise, her türlü varlığın para ile ifadelendirilmesidir²⁰¹. Kısaca değerlendirme, belirli zamanlar itibariyle bir iktisadi kıymetin değerini tayinden ibarettir²⁰².

Ancak değerlendirme ile yeniden değerlemeyi karıştırmamak gerekir. Değerleme, vergi matrahının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespitidir (V.U.K md.250). Değerlemede, iktisadi kıymetlerin vergi kanunlarında gösterilen gün ve zamanlarda haiz oldukları kıymetler esas tutulur (VUK md.259). Kurumların enflasyon karşısındaki kayıplarını gidermek için oluşturulmuş bir müessese olan yeniden değerlendirme ise, işletmelerin aktifinde kayıtlı amortismanına tabî iktisadi kıymetlerin ulusal paranın satın alma gücündeki devamlı düşüşler yüzünden, halihazır değerlerin gerisinde kalmış bulunan mukayyet değerlerini gerçek değerlerine eşitleme işlemidir²⁰³.

İşletmenin amortismanına tabî iktisadi kıymetlerinin günün ekonomik koşullarına göre gerçeğe en yakın değerlerinin matematiksel olarak tespiti işlemi²⁰⁴ olarak tanımlayacağımız yeniden değerlendirme²⁰⁵, işletme ekonomisi, muhasebe ve vergi hukuku

¹⁹⁹ Rasim Saydar, *Ticari ve Mali Bilançolar*, İstanbul, 1961, s.21.

²⁰⁰ Hasan Hüseyin Bayraklı, *Vergi Hukukunun Temel İlkeleri*, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi. Yayını No:8, 1997, s.125.

²⁰¹ Ömer Faruk Batırel, *Teoride ve Türk Vergi Sisteminde Değerleme*, İstanbul, 1974, s.6; Hayri Tokay, *İşletme İktisadı*, cilt I, Ankara: 1963, s.161; çeşitli değerlendirme ölçüleri için bkz. Gürsel Özkan, "Değerleme Yöntemleri", *Mali Hukuk Dergisi*, Sayı:57 (Mayıs- Haziran, 1995), ss. 7-15; Özkan, Gürsel, "Değerleme Hükümleri", *Mali Hukuk Dergisi*, Sayı:59 (Eylül-Ekim, 1995), ss. 12-25.

²⁰² Oğuz Aydemir, "Değerleme-I" *Maliye Postası Dergisi*, Sayı:174 (1 Aralık,1987), s.15-20.

²⁰³ Hızır Tarakçı, "Yatırım Kredilerinin Kullandıkları Para Cinsi Para Cinsine Göre Yeniden Değerleme Sistemimizde Ortaya Çıkardıkları Sonuçların Karşılaştırılması", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:149, s.28.

²⁰⁴ M. Nadir Arıca, "İktisadi İşletmelerde Yeniden Değerleme" *Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi*, sayı:71, s.50.

²⁰⁵ Yeniden değerlendirme (reevaluasyon) deyimini dilimize Fransızcadaki (réévaluation) kelimesinin karşılığı olarak almıştır. Aynı kavram, İngilizce'de (revaluation) ve Almanca'da (neubewertung) olarak geçmektedir.

alanında önemli bir yer işgal etmektedir. Ancak yeniden değerlemenin ekonomide milli paranın yabancı paralar karşısındaki değerinin yükseltilmesi anlamına gelen revalüasyon (revalorisation) kavramı ile eş değer olarak kullanılmaktadır.

Muhasebe Literatüründe, yeniden değerlendirme, satın alma gücü farklı para birimleri ile satın alınmış ya da edinilmiş bulunan, bilançoya dahil iktisadi kıymetlerin, satın alma gücü yönünden, tek bir para birimine çevrilmesi işlemidir²⁰⁶. Başka bir deyişle, yeniden değerlendirme, bilançoya dahil iktisadi kıymetlere ait değer ölçülerini birleştirmek, ya da farklı tarihlerde satın alma gücü değişik paralarla edinilmiş varlıkların değerini bilançonun düzenlendiği gündeki para ile ifade etmektir²⁰⁷. Başka bir açıdan yeniden değerlendirme, olağanüstü bir değerlendirme yöntemi olup, enflasyonun işletmelerin iktisadî kıymetleri üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkilerin giderilebilmesi için, bilançonun belirli usul ve esaslara göre yeniden düzenlenmesini ifade etmektedir²⁰⁸.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi, yeniden değerlendirme, farklı zamanlarda, satın alma gücü değişik paralarla edinilmiş, bilançoya dahil iktisadî varlıkların halihazır değerini saptamak değil, sadece, bilanço kalemlerinin para bakımından tek bir birime çevrilmesi işlemidir²⁰⁹.

Gerçekten, yeniden değerlendirme, genel fiyat seviyesindeki değişimler için yapılan bir düzeltme olup, değerlendirme işlemi değildir. Yapılan şey, bir skala düzeltmesinden ibarettir. Diğer bir deyişle, işletmenin varlıkları paranın belli bir yıldaki satın alma gücü cinsinden yeniden ifade edilmesi²¹⁰ veya enflasyon oranında cari değerlere eriştirilmesidir²¹¹. Bu nedenle, yeniden değerlendirme ile kurumlara tanınmış haklar bir lütuf değil, enflasyonun işletmeler bünyesinde meydana getirdiği tahribatı gidermeye yönelik bir araçtır.

²⁰⁶ Rüştü Erimez, "Bilançoların Yeniden Değerlenmesi", *İSO Dergisi*, Sayı: 190 (Aralık, 1981), s.14-15.

²⁰⁷ Rasim Saydar, "İktisadî İşletmelere Ait Aktif ve Pasifin Reevalüasyonu Hakkında Rapor, *Hesap Uzmanları Kurulu Etütleri* No:106, s.2.

²⁰⁸ M. Nadir Arıca, *213 Sayılı Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları*, Mersin, 1989, s.1078.

²⁰⁹ Rüştü Erimez, *Muhasebe Değerleme ve Mali Tablolar*, İstanbul, 1974, s.452.

²¹⁰ Yücel Ercan, "Yeniden Değerleme ile İlgili Düzenlemenin Bir Değerlemesi", *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, Yeniden Değerleme Özel sayısı, sayı:32 (Mayıs, 1983/II), s.91.

²¹¹ H. Zaman, a.g.e., s.66.

Bu tanımlamalarla birlikte, yeniden değerlemeden ne anlaşılması gerektiği konusunda bir görüş birliği yoktur. Bazı yazarlar yeniden değerlemeyi geniş anlamda yorumlamakta ve “para değerindeki önemli düşüşler nedeniyle işletme bilançolarını cari para birimiyle düzenlemek amacına yönelik muhasebe içi ve muhasebe dışı işlemlerin bütünü” olarak tanımlamaktadırlar. Buna karşılık bazı yazarlar da yeniden değerlemeyi dar anlamda yorumlamakta ve “bilançolara dahil sabit varlıkların-bazı hallerde yalnızca amortismanına tabi sabit varlıkların-ve bunların amortismanlarının cari para birimiyle değerlendirilmesi” olarak ele almaktadırlar²¹². Yeniden değerlendirme dar anlamda ele alınıp uygulandığından, köklü düzeltme yöntemi olma niteliğini büyük ölçüde yitirerek daha çok kısmi düzeltme yöntemine dönüşmektedir²¹³.

Ancak, yeniden değerlemenin amacı, sadece, enflasyona uygun bir muhasebe düzeni yaratmak değil, aynı zamanda devletin ileriye dönük makro ekonomik politikaları oluşturmasına da yardımcı olmaktır. Dolayısıyla, teknik olarak yeniden değerlemeye yaklaşırken, bir taraftan V.U.K.’nunda yer alan hükümlerden, diğer yönden de mevcut ekonomik gelişmenin çerçevesinden hareket edilmesi daha rasyonel olacaktır²¹⁴.

2.Yeniden Değerlemenin Amaçları

Enflasyonun neden olduğu aşırı fiyat artışlarının işletme bünyelerinde meydana getirdiği olumsuz sonuçları kısmen de olsa ortadan kaldırmak amacıyla oluşturulmuş bir müessese olan yeniden değerlendirme ile ulaşılmak istenen bir takım hedefler söz konusudur. Yeniden değerlemenin esas amacı, işletme öz varlığının fiktif kârlara karşı korunmasıdır. Bilindiği gibi enflasyonist dönemlerde işletmenin dönem gelirleri, fiyat artışlarına paralel olarak arttığı halde, dönem giderleri maliyet değeri üzerinden hesaplara intikal ettirilmesi nedeniyle, aynı artışı gösterememekte ve bu yüzden dönem sonu nominal kârı içinde zahiri kâr meydana gelmektedir. Zahiri kârın da reel kâr ile menfaat grupları arasında paylaşılması halinde ise, işletmenin öz varlığının dağıtılması anlamına geleceğinden, para değerinde düşüşlerin kuvvetli olduğu dönemlerde köklü bir

²¹² Nuri UMAN, *Yeniden Değerleme, Teori –Uygulama*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1983, s.235; Tuncer, *Türk Vergi...*, a. g.m., s.98.

²¹³ Uman, *Yeniden Değerleme*, a.g.e, s.23; Tuncer, a.g.m, s.98.

²¹⁴ Ramazan Uludağ, “İşletmelerde Yeniden Değerleme Nasıl Yapılabilir”, *Vergi Sorunları*, Sayı: 2, 1982. s.54.

tedbir olarak yeniden değerlemeye baş vurma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, işletme içi ve işletmeler arası mukayeseleri mümkün kılmak, finansal tablolarda homojenliği sağlamak, belirli bir tarihte işletme öz varlığının ve faaliyet sonucunun gerçek tutarını tespit etmek amacıyla da yeniden değerlendirme müessesesi zorunluluğu ortadadır²¹⁵. Kısaca, yeniden değerlendirme ile, daha önce ele alınan enflasyon muhasebesine geçilmesini gerektiren bütün nedenler veya enflasyon muhasebesiyle ulaşılmak istenen bütün hedefler aynıdır. Çünkü her iki müessesenin ortaya çıkışı ve varış hedefleri aynı düşüncenin ürünüdür. Bununla beraber yeniden değerlemenin belli başlı amaçları şöyle sıralanabilir²¹⁶:

- İşletmelerin üretim kapasitelerinin korunması,
- Öz sermaye erozyonunun önlenmesi,
- Enflasyon sonucu oluşan fiktif kazançların vergi dışı tutulması,
- Fiktif kâr dağıtımlarına son verilmesi,
- İşletmelerin bazı finansman sorunlarının halledilmesi,
- Kurumlaşmanın teşvik edilmesi,
- İşletmelerin sağlıklı ekonomik ve mali yapılaraya kavuşması,
- Malî tablolarda homojenliğin sağlanarak gerçek bir görünüm kazanması.

Böylece, işletmelerin, bilançolarına dahil sabit kıymetlerin yeniden değerlemeleri sonucunda, bir taraftan sabit kıymetlerin rayiç değerlerle ya da buna yakın değerle gösterilmesi sağlanırken, diğer taraftan işletmelerin birbirleriyle (sabit kıymetlerin parasal değerleri baz alınarak) karşılaştırılması olanak dahiline girecektir.

Ayrıca, bu sayede bilanço esasına göre defter tutmakta olan bütün mükelleflerin, gerek kamu kurumlarına ve gerekse ticari hayatta ilişkide buldukları işletme ve teşekküllere ve ortaklarına gerçek varlık düzeylerini ifade eden bilançolar ibraz etmeleri sağlanmış olacaktır²¹⁷.

²¹⁵ Kâmuran Pekiner. "Para Değerlerindeki Düşüşlerin Bilanço Kalemleri Üzerine Etkisi (Zahiri Kâr) ve Yeniden Değerleme", **Enflasyon Ortamında Muhasebe, Finansman ve Vergi Problemleri Semineri**, İstanbul:İ.Ü.İşl.F. Müh-Enst. Yayınları No:6, 1974, s.30-31.

²¹⁶ Mehmet Özbudak. "Yeniden Değerleme üzerine Bir İrdeleme", **Yaklaşım Dergisi**, sayı:35 (Kasım.1995), s.46.

²¹⁷ M. Salih Özer, "Yeniden Değerleme", **Vergi Dünyası**, Sayı: 126 (Şubat, 1992), s. 32.

C.YENİDEN DEĞERLEME TÜRLERİ

Enflasyon olgusunun işletmelerin iktisadi tablolarında meydana getirdiği tahribatı gidermek, işletmeyi rasyonel ve verimli bir şekilde idare edebilmek, ücret politikasını ve sıhhatli bir finansman politikasını tespit edebilmek, doğru ve akılcı bir kâr dağıtımını ile birlikte işletmelerin gelişme ve oto-finansmanını gerçekleştirmek, üretilen mal ve hizmetlerin fiyatlarını belirlemek ve reel kazançlarının üzerinde vergi ödemek için gerekli olan yeniden değerlendirme²¹⁸ ile varılmak istenen hedefler çok farklı olduğundan uygulamada, birbirinden oldukça farklı yeniden değerlendirme çeşitleri ortaya çıkmaktadır. Ancak belli bazı özellikleri dikkate alarak, yeniden değerlemeyi şöyle sınıflayabiliriz:

1. Kapsamına Göre Yeniden Değerleme

Daha önce de değinildiği üzere, bilanço kalemleri enflasyondan etkilenme dereceleri bakımından iki ana gruba ayrılmaktadır. Bilançoya dahil bir kısım iktisadî kıymetlerin (nominal varlıklar) şimdiki değerleri bilançoda kayıtlı değerine eşit olmasına karşın, diğer bir kısım iktisadî kıymetlerin (reel varlıklar) şimdiki değerleri bilançoda gösterilen değerden daha yüksektir. Bu nedenle, yaygın görüşe göre, birinci gruba giren varlıkların yeniden değerlendirme kapsamı dışında bırakılıp, sadece, bilançoda gösterilen değerleri fiili değerlerinden düşük olan ikinci gruptaki varlıklar yeniden değerlemeye tabi tutulmalıdır.

Aktif kıymetlerin yeniden değerlemeye tabi tutulması konusunda bir ihtilaf bulunmazken, pasifte yer alan bazı bilanço kalemlerinin yeniden değerlemeye tabi tutulup tutulmaması konusunda fikir ayrılığı söz konusudur. İşte, pasifte yer alan bu kalemlerin yeniden değerlemeye tabi tutulup tutulmayacağı açısından iki tür değerlendirme şekli ortaya çıkmaktadır.

a. Genel Yeniden Değerleme

Nakdi kıymetler dahil olmak üzere, bütün bilanço kalemlerinin (borçlar hariç) değerlendirildiği yeniden değerlendirme türüne genel yeniden değerlendirme denir. Özellikle,

²¹⁸ Kadir Özdemir, Sedat Özyerli ve Ahmet Soylu, "Yeniden Değerleme ve Uygulama Esasları", Vergi Sorunları, Sayı: 1983/2, 1983, s.86.

enflasyonun çok hızlı olduğu ve para sisteminin çöküşe doğru gittiği dönemlerde bu uygulamaya başvurulmaktadır²¹⁹. Bir kısım teorisyen, yeniden değerlemenin işletmeyi devamlı şekilde faaliyet gösteren bir varlık olarak kabul edip, işletmenin tümünü veya işletmenin sahip olduğu iktisadî kıymetlerin hepsini tek tek yeniden değerleyerek bilhassa genel fiyat hareketlerinin işletmenin bütünü üzerindeki olumsuz etkilerini gidermeyi öngörmüşlerdir. Buna genel yeniden değerlendirme denir²²⁰. İşte bu şekliyle yeniden değerlendirme enflasyon muhasebesi yöntemlerinden biri olan genel fiyat düzeyi muhasebesine yaklaşmaktadır.

Genel yeniden değerlendirme, para değerindeki düşmenin sadece bilançolarda gösterilmesi veya bütün muhasebe kayıtlarında gösterilmesi şeklinde ikili ayırımı tabi tutulabilir. Para değerindeki düşmenin sadece bilançolarda gösterildiği birinci modelde, para değerindeki düşmeye ilişkin muhasebe içi envanter kayıtları yapılmamakta, muhasebe dışı envanter çalışmaları sırasında fiyatlar genel seviyesindeki yükselmeyi nazara alarak tespit edilen değişiklikler, sadece bilançolarda izlenmektedir. İkinci modelde ise, tüm bilanço kalemleri yeniden değerlemeye tabi tutulmakta, başka bir deyişle, nihaî muhasebe raporları düzenlenmeden önce, fiyatlar genel seviyesinde bir yılda meydana gelen yükselmeyi dikkate alarak, muhasebe dışı envanter çalışmaları sırasında tespit edilen değişiklikler, muhasebe içi envanter çalışmalarına da (muhasebe kayıtlarına da) aksettirmek suretiyle, bilançolar yeniden değerlemeye tabi tutulmaktadır²²¹.

Bu yöntem taraftarlarına göre, işletmelerin satın alma gücü olarak nominal değerler üzerinden elde ettikleri kazançlar ve kayıpların tespit edilebilmesi için bilanço kalemlerinin tümünün yeniden değerlendirilmesi gerekir²²².

b. Kısmi Yeniden Değerleme

Yeniden değerlendirme ile ilgili ileri sürülen çözüm tarzlarında ve uygulamaların bir çoğunda, nakit ve nakde çevrilebilir kıymetlerin yeniden değerlemeye tabi tutulmasına

²¹⁹ Örtün, a.g.e, s.2-3; Uman, Yeniden Değerleme... a.g.e, s.26; Uman, Fiyat hareketlerinin... a.g.e, s.168; Erimez, Yeniden Değerleme Usulü, s.20; Pekiner, a.g.e, s.35.

²²⁰ Ferman, a.g.m, s.65-68.

²²¹ Bkz. Örtün, a.g.e., s.129-150.

²²² Bkz. Burhan Ceyhan, Vergi Muhasebesi Yönünden Değerleme, İzmir:1968, s.141.

gerek olmadığı²²³, sabit kıymetlerin ve bunlara ait birikmiş amortismanların, yabancı para ile olan alacak ve borçların... vs. yeniden değerlendirilmesi yeterli olduğu yönündedir. İşte bilanço kalemlerinin bazılarını yeniden değerlemeye tabi tutup, diğerleri olduğu gibi bırakılan yeniden değerlendirme metoduna kısmî yeniden değerlendirme denir²²⁴.

Diğer bir deyişle, özellikle nispi fiyat hareketlerinin etkilerini giderme amacına yönelik olan bu yöntem, kısmî yeniden değerlendirme ve düzeltme yöntemi denir²²⁵.

Bu görüşün taraftarlarına göre, aktif kıymetlerin yeniden değerlendirilmesi, işletmenin o andaki malî durumunu göstermek için yeterlidir. Aktif kıymetler toplamı ile borçlar arasındaki fark işletmenin öz varlığını gösterdiğine göre, ayrıca sermaye ve yedek akçelerin değerlendirilmesine gerek yoktur. Başka bir deyişle, öz sermaye, aktif toplamı ile borçlar arasındaki olumlu fark olduğundan, aktif kalemlerin yeniden değerlendirilmesi, öz sermayeden meydana gelen artışı ortaya çıkaracağından, sermaye ve yedek akçelerin yeniden değerlendirme işlemine tabi tutulmasına gerek yoktur²²⁶.

Bilanço kalemlerinden bazılarının yeniden değerlemeye tabi tutulup diğerlerinin olduğu gibi bırakıldığı yeniden değerlemede, genellikle alacaklar, borçlar, ihtiyatlar, kuruluş giderleri, hatta amortismanına tabi olmayan sabit kıymetler yeniden değerlendirilmenin dışında bırakılır²²⁷. Bu şekliyle, yeniden değerlendirme, köklü düzeltme olma niteliğini büyük ölçüde yitirmekte ve daha çok kısmi düzeltme yöntemine dönüşmektedir.

2. Yapılışındaki Cebrilik Unsuruna Göre

Modern teoriklerin bir kısmı yeniden değerlendirme uygulamasının yasal bakımından zorunlu olması veya işletme isteğine bağlı bulunması konusunda farklı

²²³ Bkz. Nevzat Kesan ve diğerleri, **Bilançoların Yeniden Değerlendirilmesi ve Yeniden Değerleme Vergisi Hakkında Bakanlıklararası Yeniden Değerleme Komisyonu Alt Komisyon Raporu**, Ankara: 1996, s.37.

²²⁴ Bkz. Ökten, a.g.e., s.16; Uman, Yeniden Değerleme, a.g.e., s.26; Uman, Fiyat Hareketi..., a.g.e., s.169.

²²⁵ Ferma, a.g.m., s.65.

²²⁶ Bkz. Erimez, B. Y. Değerlendirilmesi-II..., a.g.m., s.14.

²²⁷ Selahattin Tuncer, "Yeniden Değerleme (reevalüasyon)", **İktisat ve Maliye Mecmuası**, cilt x, sayı:3, s.121.

görüşler ileri sürmüşler²²⁸. Bu açıdan yeniden değerlemeyi zorunlu (cebrî), isteğe bağlı (ihtiyarî) yeniden değerlendirme olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

a. Zorunlu Yeniden Değerleme

Kanun koyucu bütün işletmeleri veya belirli özelliklere sahip işletmeleri yeniden değerlemeye tabi tutabilir²²⁹. İşte bu yöntemce cebri yeniden değerlendirme denir.

Zorunlu yeniden değerlemeye gidilmesinin nedeni, yeniden değerlendirme ile ulaşılmak istenen amaçlara gerek işletme, gerekse milli ekonomi yönünden verilen önemdir. Ancak, bütün işletmelerin yeniden değerlendirme yapmaları her zaman yararlı sonuçlar doğurmayabilir. Zira, yeniden değerlendirme güç, pahalı ve belli bir düzeyde kayıt düzeni gerektiren bir işlemdir²³⁰.

b. İhtiyarî (İsteğe Bağlı) Yeniden Değerleme

Kanun koyucu yeniden değerlemeye müsaade etmekle birlikte, uygulamasını işletmelerin isteğine bırakması şeklindeki yeniden değerlemeye ihtiyarî yeniden değerlendirme denir. Nitekim, V.U.K. mük 298 madde bu istikamette bir düzenlemeye yer vermektedir.

Yeniden değerlemenin güç ve karışık bir işlem olması dolayısıyla kanun koyucu, yeniden değerlemeye izin vermekle beraber, yapılmasını müteşebbislerin ihtiyarına bırakabilir. Yeniden değerlemenin geniş bir şekilde uygulanmasını temin için de değer artışının vergiden bağışık tutması, yeni değerler üzerinde amortisman ayrılmasına imkân tanınması gibi mali avantajlar tanıyabilir²³¹.

Yeniden değerlemenin ihtiyarî olması halinde bir kısım işletmeler yeniden değerlemeyi uygulamayacaklardır. Bu durum ise, denetim, özellikle işletme içi ve

²²⁸ Geniş bilgi için Bkz., N. T. Baxter, *Accounting Values and Inflation*, London: McGraw-Hill Book Co. Ltd. 1975, ss.30-35.

²²⁹ Mesela, Almanya, 1923 yılında bütün işletmelere yeniden değerlendirme zorunluluğu getirmiştir. Fransa ise, sinai ve ticarî faaliyette bulunan ve son üç yılın ortalama satış geliri 5 milyon yeni frank üzerinde olan işletmeleri, 28 Aralık 1959 tarihli kanunla yeniden değerlemeye tabi tutulmuştur. V.U.K. mük. 298'nci maddede ise K.İ.T. 'leri yeniden değerlemeye zorunlu tutarken diğer işletmeleri ise ihtiyarî bırakmıştır.

²³⁰ Uman, *Yeniden Değerleme*, a.g.e., s.27.

²³¹ Uman, *Fiyat Hareketlerinin...* a.g.e., s.170.

işletmeler arası mukayeseler bakımından yeknesak verilerin elde edilmesi güçleşecektir²³².

İsteğe bağlı yeniden değerlemenin başarılı olabilmesi, enflasyonun şiddetine, vergi avantajlarının büyüklüğüne, fiyatların serbest olup olmamasına, mali denetimin etkinliğine bağlıdır. Mali denetim etkin, şiddetli bir enflasyon yaşanmış, yeterince malî avantaj sağlanmış ve yeniden değerlemenin ön koşulları da varsa, yeniden değerlendirme ihtiyarî de olsa, yaygın bir şekilde uygulanacaktır²³³.

c.Özel ya da Dahili (Firma İçi) Yeniden Değerleme

Vergi idaresi veya kanunkoyucu tarafından yeniden değerlemeye müsaade edilmediği hallerde, girişimcinin, işletmenin gerçek durumunu ortaya koyabilmek için yaptığı yeniden değerlemeye “özel veya işletme içi yeniden değerlendirme” adı verilmektedir²³⁴.

Görüldüğü gibi bu türde, yeniden değerlendirme, herhangi bir hukuki mesnede dayanmaksızın sadece, girişimcinin, enflasyonist ortamda rasyonel davranışının bir sonucu olarak, işletmenin gerçek durumunu öğrenip ona göre politikaları saptaması isteğinden kaynaklanmaktadır.

3.Yapılışına Göre Yeniden Değerleme

Modern teoricienlerin bir kısmı, yeniden değerlendirme ve düzeltme işlemlerinin devamlı, sürekli bir biçimde ve aralıksız şekilde yapılmasını; diğer bir kısmı ise, kısa ve uzun zaman aralıkları ile periyodik bir biçimde ve aralıksız olarak uygulanması görüşünü benimsemişlerdir. Bu açıdan yeniden değerlendirme, iki gruba ayrılabilir:

a. Aralıklı Yeniden Değerleme

Aralıklı yeniden değerlendirme ve düzeltme uygulaması taraftarları, bunun, fiyat dalgalanmalarının şiddetine ve mahiyetine göre, gerektiğinde bir defaya mahsus olarak

²³² Pekiner. a.g.e., s.36.

²³³ Uman. Yeniden Değerleme..., a.g.e., s.27.

²³⁴ Otto Fişcher. *De L'Influence des Fluctuations Monétaires sur les Bilans et le Probleme de la Réévaluation*, Wetzikon, Aktienbuchdruckerei wetzikon und rüti, 1940, s.110'dan aktaran Uman, fiyat hareketlerinin... a.g.e., s.171.

yapılmasını; veyahut da, kısa ve uzun zaman aralıkları ile, ama düzenli bir biçimde tekrarlanmasını öngörmüşlerdir²³⁵.

Nitekim, Türkiye’de ilk kez V.U.K’na 205 sayılı Yasa ile eklenen geçici 11’nci maddenin 21.1.1983 gün ve 2791 sayılı Kanununun 14’ncü maddesiyle uygulamaya yeni geçen yeniden değerlendirme müessesesi, bir defa uygulanmak üzere tanzim edilmişti. Ancak ülkede enflasyon oranının belli bir düzeyin altına düşmemesi, yeniden değerlemeyi sonra çıkan yasalarla devamlı bir hale getirmiştir.

Bir defaya mahsus yeniden değerlemeyi, özellikle fiyatların şiddetli yükseldiği ya da devalüasyondan sonra fiyatların istikrara geldiği dönemlerde uygulamak mümkündür. Yoksa, fiyatlar genel düzeyindeki artışların süreklilik kazandığı dönemlerde yeniden değerlendirme, bir kerelik değil, periyodik olarak her yıl uygulanan bir müessese haline gelmesi zorunludur.

b.Sürekli Olarak Yapılan Yeniden Değerleme

Fiyatlar genel düzeyi devamlı yükseldiği takdirde, bir süre önce yapılmış bulunan yeniden değerlendirme etkisini tümüyle yitirebilir. Bu bakımdan yeniden değerlendirme, bir kez başvuru olan bir yöntem değil şartların varolduğu ve ekonomik zorunlulukların gerektirdiği durumlarda tekrarlanması gereken bir işlemdir. Böylece, bir kerelik değil, periyodik olarak her yıl uygulanan yeniden değerlemeye sürekli yeniden değerlendirme diyoruz.

Sürekli yeniden değerlemeyi, bütün muhasebe sistemi içine alacak bir genişlikte olmasını savunanlar olduğu gibi sadece bilanço ve gelir tablosuyla sınırlı kalmasını isteyenler de vardır.

Kısaca, bu yöntemde, her bilanço ve kâr-zarar çıkarıldığı dönem sonunda para değerindeki değişme dikkate alınıp, yani periyodik, düzenli olarak her yıl uygulanan²³⁶ yeniden değerlendirme çeşidine sürekli yeniden değerlendirme denir.

²³⁵ Ferman, a.g.m., s.53-68.

²³⁶ Bkz. Aysan, a.g.m., s.10.

4.Vergiye Tabi Tutulma Şekline Göre Yeniden Değerleme

Bilindiği üzere yeniden değerlemeye gidilmesinin bir nedeni de zahiri kâr ile reel kârın birbirinden ayrılarak fiktif kârın vergi dışı tutulmasıdır. Yani, işletme gerçek faaliyet kârı nedeniyle vergiye tabi tutularak, anayasal bir ifadeyle ödeme gücüne göre kamu harcamalarına katılmasıdır. Böylece, işletmeler hem anayasal görevlerini yerine getirirken hem de öz sermayelerini korumuş olmaktadır. Ancak kanun koyucu, daima yeniden değerlendirme sonucu oluşan değer artışlarını vergiden bağışık tutmayabilir. İşte kanun koyucunun tutumuna göre, yeniden değerlendirme üçlü bir tasnife tabi tutulabilir.

a.Tümüyle Vergiye Tabi Yeniden Değerleme

Bu tür yeniden değerlendirme, yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışları gerçek bir gelir olarak kabul edilmekte ve realize edildikçe vergilendirilmektedir. Diğer bir ifadeyle, yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışları vergilendirilmemiş ve bu kıymet fazlaları özel bir hesapta muhafaza edilmişse bu taktirde, yeni değerler üzerinden ayrılan amortismanların değer artışına isabet eden kısımlarının vergi matrahından düşürülmemesi suretiyle değer artışlarının sadece realize edildikçe vergilendirilmesi öngörülmektedir²³⁷.

Nitekim V.U.K geçici 11'nci maddesi 1963 yılında kabul edildiği zaman böyle bir yeniden değerlemeyi düzenlemekteydi. Öyle ki, işletmeler yeniden değerlendirme dolayısıyla, ekstradan vergi ödemek durumunda kalacaklardı. Söz konusu yasaya göre, maliyetler yeni amortismanlara göre yapılacak, ancak, eskiyle yenisi arasındaki fark kâr-zarara, bir gelir gibi kaydedilecektir. Eğer, üretilen malın kârlı satışı olmazsa, bir taraftan üretilen malın maliyeti stokta yüksek değerde gözükecek, öbür taraftan fark kâr olarak gösterileceğinden fazladan vergi verilecekti²³⁸.

Ancak, değer artışları da bu şekilde vergilendirilmesinin yeniden değerlemenin amacına ters düştüğü apaçık ortadadır.

²³⁷ Uman, Fiyat Hareketlerinin..., a.g.e., s.171-172; Uman, Yeniden Değerleme..., a.g.e., s.28.

²³⁸ Alpaslan Peker, Yeniden Değerleme ve Türkiye Ekonomisine Getirdikleri Semineri, Paneldeki konuşması, Muh. Enst. Dergisi, Yeniden Değerleme Özel Sayısı, sayı:32 (Mayıs, 1983-II), s.57-58.

b. Kısmen Vergiye Tabi Değerleme

Yeniden değerlendirme sonunda ortaya çıkan değer artışları gelir olarak kabul edilmemekte, fakat düşük oranlı bir vergiye tabi tutulmaktadır²³⁹. Böylece, yeniden değerlendirme sonucu kamu gelirindeki azalış bir ölçüde önlenmek istenmektedir²⁴⁰. Türkiye’de de 1983 düzenlemesiyle dolaylı bir şekilde, bu amaca ulaşılmak istenmiştir.

Bilindiği üzere, Türkiye’de 28 Şubat 1963 yılında hazırlanan, fakat 20 yıl boyunca sayfalar arasında kalan, yeniden değerlendirme ile ilgili yasa 1.1.1983 tarihinde 2791 sayılı Kanunla değişikliğe uğrayarak yürürlüğe girmiştir. Ancak, hazineci bir yaklaşımla ele alınan yeniden değerlendirme müessesesinde, kanun koyucu, kamu gelirlerini fazla aşındırmamak amacıyla yeniden değerlendirme sonucu oluşan değer artış fonunu bazı koşullarda vergilendirilmesini öngörmüştür. Nitekim V.U.K.’nun geçici 11.inci maddesinin 4’üncü bendinin (a) fıkrasına göre, “bilanço esasına göre defter tutan gelir vergisi mükellefleri, bilançolarını yeniden değerlemeleri halinde, değer artışını pasifte özel bir fon hesabında tutarlar ve iktisadi kıymetlerin değerlemeden önceki değerleri üzerinden amortisman ayırmaya devam ederler”. Söz konusu maddeye göre, gelir vergisi mükellefleri, yeniden değerlendirilen varlığın cinsi ne olursa olsun bunların ilk maliyetleri üzerinden amortisman ayrılacaktı. Böylece, gelir vergisi mükellefleri yeniden değerlemeden sonra varlıklarının yeni değerler üzerinden amortisman ayırmaları mümkün olmadığından yeniden değerlendirme fonu, dolaylı bir şekilde vergilenmiş olmaktadır. Ancak yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışları, özel fon hesabında tutulduğu sürece, vergiden bağışık tutulmuştur.

Özetle, nasıl uygulanırsa uygulansın, yeniden değerlemenin işletmelerin karar alma ve denetlemede kullandıkları verilerin daha doğru olmasını sağlayacağı umulmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da işletmenin sermayesinin zaman içinde erimesini önlenebilecek; ücret, kâr dağıtımı, yatırım gibi konularda daha gerçekçi

²³⁹ Örneğin, Fransa’da 1959’da yürürlüğe konan yeniden değerlemede, değer artışları dağıtılmadığı ya da sermayeye eklenmediği ve yeniden değerlendirme özel ihtiyatı hesabında tutulduğu takdirde %3 oranında götürü bir vergiye tabi tutulmakta idi.

²⁴⁰ Uman, Yeniden Değerleme..., a.g.e., s.28.

kararlar alınabilecek ve yanlış muhasebe verilerinin yol açacağı fazla vergi ödeme gibi önemli bir sakınca, hiç değilse kısmen, giderilebilecektir²⁴¹.

c. Vergiden Bağışık Yeniden Değerleme

Bilindiği üzere, yeniden değerlendirme, enflasyonun neden olduğu aşırı fiyat artışlarının işletme bünyelerinde meydana getirdiği olumsuz sonuçları ortadan kaldırmak için getirilmiş bir müessesedir²⁴². Dolayısıyla vergi idaresi veya kanunkoyucu buna izin vermekle bir lütufta bulunmuş olamamaktadır. Zira, bu düzenleme, enflasyon kanalıyla devletin zaten fazladan aldığı verginin bir kısmından vazgeçmesinden ibarettir²⁴³. Diğer bir ifadeyle yeniden değerlendirme, kurumların enflasyon karşısındaki kayıplarını gidermek için oluşturulmuş bir sistem olup, bu vasıta ile kurumlara tanınan bazı haklar ile enflasyonun işletme bünyelerinde meydana getireceği tahribatın giderilmesi amaçlanmıştır²⁴⁴. Bu nedenle, yeniden değerlemenin amaçlarına ulaşılabilmesi için, yeniden değerlendirme sonuçlarının dolaylı ya da dolaysız vergilendirilmemesi gerekir²⁴⁵.

Diğer taraftan, yeniden değerlendirme sonucu bilançoda yer alan değer artışı, işletme öz sermayesinin nominal değeri ile reel değeri arasında enflasyon nedeniyle meydana gelmiş gizli ihtiyatın ortaya çıkmasından başka bir şey değildir. Bu itibarla bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında yer alan değer artışının vergi konusu edilmemesi gerekir. Ayrıca, enflasyon nedeni ile birikmiş amortisman tutarlarının yetersiz kalması işletmelerin sabit varlıklarını yenileyememeleri gibi bir durum yaratmaktadır. İşte, yeniden değerlendirme ile oluşturulacak olan değer artışları sayesinde bu yetersizlik giderilmekte ve işletmeler üretim güçlerini muhafaza edebilmek üzere, sabit varlıklarını yenileyebilme imkanına kavuşmaktadırlar. Dolayısıyla, değer artışlarının vergiden istisna edilmesi gereği de kendiliğinden ortaya çıkmaktadır²⁴⁶.

²⁴¹ Özhan Uluatam, **Vergi Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1995, s.169.

²⁴² A. Doğan, a.g.m., s.17.

²⁴³ Peker, a.g.e.s.57-58 (Panel).

²⁴⁴ Tarakçı, a.g.m.,s.28.

²⁴⁵ Hiç, Reevalüasyon...,a.g.m., s.190-200; Karayalçın, a.g.e., s.132; Uman, Yeniden

Değerleme...,a.g.m., s.106; Pekiner, a.g.m., s.46.

²⁴⁶ Bkz., Pekiner, a.g.m.,s.46.

İşte, yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışları vergi dışı bırakıldığı ve yeni değer üzerinden ayrılan amortismanların tümünün gider yazıldığı bu yöntemle tamamen “*vergiden bağışık yeniden değerlendirme*” denir. Böylece devlet, yeniden değerlendirme sonuçlarını doğrudan ya da dolaylı bir şekilde vergilendirmekten vazgeçmektedir²⁴⁷.

D.YENİDEN DEĞERLEME YÖNTEMLERİ

Yeniden değerlendirme mahiyeti itibariyle birbirinden farklı usullerle yapılması mümkündür. Ancak, belli bazı özellikleri dikkate alarak bu yöntemleri iki ana grupta toplayabiliriz. Bununla birlikte bu iki yöntemin karması olan üçüncü bir yöntemde önerilmektedir. Bunlar; ikame değeri yöntemi, katsayılar yöntemi ve karma yöntem.

İkame (cari) değeri yöntemi, her sabit varlığın yeniden değerlendirme yapıldığı gündeki cari/piyasa fiyatını tespit edilmesi esası üzerinde durmakta ve dolayısıyla özel fiyat hareketleri izlenmektedir. Katsayılar yönteminde ise, bilançoya dahil iktisadi kıymetlerin paranın satın alma gücünde meydana gelen düşüşü temsil edilen katsayılar veya endekslerle çarpılması suretiyle yapılan yeniden değerlendirme metodudur. Bu yöntemde ise genel fiyat hareketleri izlenmektedir.

Bu iki yöntemin hedefleri farklıdır. Takdir usulü, bütün bilanço kalemlerini aynı para ile ifade etmeyi amaçlar. Yani, bu değerlendirme yönteminde genel fiyat endeksine göre düzeltilmeye gidildiğinden bütün kalemler aynı para ile ifade edilmektedir. Dolayısıyla, bu yöntem, bilançoda yer alan kalemlerin bugünkü değerlerini tespit etmek iddiasında değildir.

İkame değeri yönteminde ise, bilançoda yer alan kalemlerin aynı para birimi ile ifade edilmesi yerine bilançodaki varlıkların gerçek değerlerini tespiti çalışmaktadır. Dolayısıyla, birinci yöntem sermayenin aynı para ile ifade edilmesini hedeflemiş iken, bu yöntem sermayenin aynı üretim gücünde kalmasını sağlama amacındadır.

İşletmeler (mikro) açısından bakıldığında, ikame değeri yöntemi, varlıkların bugünkü değeriyle bilançoda gözükmesini sağladığından daha cazip gözükmektedir. Fakat, makro ekonomik açıdan bakıldığında ekonomide sermaye hareketlerinin tahlili açısından, genel fiyat hareketlerine dayalı olduğu için katsayılar yöntemi daha

²⁴⁷ Tuncer, Yeniden Değerleme...a.g.m., s.122.

makuldür. Bir diğ er açı dan ise, katsayı lar yönt emi objektif bir değ erleme yönt emi iken, takdir yönt emi subjektif değ erlemelere neden olmaktadır.

1. Takdir Usulü (İkame Değ eri Yönt emi)

Literatürde takdir usulüne, ekspertiz yönt emi, ikame değ er veya cari değ er yönt emi, giriş yönt emi de denilmektedir. Bu yönt emin esası, yeniden değ erlenecek kıymetlerden her birinin ikame (halihazır) değ eri²⁴⁸ uzmanlar (ekspertler) tarafından takdir edilerek ve iktisadi kıymetlerin değ erini buna göre düzeltilmekten ibarettir. Diğ er bir ifadeyle, yeniden değ erlenecek sabit varlıkların, değ erlemeye gidildiğ i tarihteki “cari değ er”leri uzmanlar yardımıyla bulunmakta²⁴⁹ ve mali tablolar bulunan bu değ erlere göre düzeltilmektedir²⁵⁰.

Takdir usulü, “enflasyonist dönemlerde, sadece, fiyatlar genel düzeyi değ işmekle kalmaz; aynı zamanda mallar arasındaki nispi değ işim oranları da önemli ölçüde değ işikliğ e uğ rar. Dolayısıyla, tarihi maliyetlerin katsayı lar yardımıyla basit şekilde düzeltilmesi, mali tabloların gerç eği göstermesi için yeterli değ ildir. Çünkü, nispi fiyatlardaki değ işmeler, paranın satın alma gücündeki değ işmeleri ölçmeye yarayan endeksleri tam olarak yansınamaktadır. Bu nedenle yeniden değ erleme sonucu düzenlenen, finansal tablolar, aynı para birimiyle ifade edilmiş tablolar olmakta fakat varlıkların piyasa değ erlerini göstermemektedir. Ş u halde mali tabloların düzeltilmesinde sadece, paranın satın alma gücündeki düşmelerin dikkate alınması gerekli fakat yeterli değ ildir. Bunun için, varlıkların piyasa değ eri belirlenmeli ve yeniden değ erlemede bu değ erler temel alınmalıdır²⁵¹” varsayımına dayanmaktadır.

Teorik bakımdan en ideal değ erleme yönt emi olmakla beraber, değ er takdirleri sırasında subjektif unsurların büyük rol oynamasının ortaya çıkardığı sakıncalar ve her

²⁴⁸ Ancak literatürde ikame (cari) değ er üzerinde görüşbirliğ i yoktur. Kimine göre cari değ er, sözkonusu varlığ ın satış değ erini ifade ederken, kimine göre de “kullanma değ erini” ifade etmektedir. Büyük bir çoğ unluğ a göre de, “yerine koyma değ erini” ifade etmektedir.

²⁴⁹ Takdir yönt emine göre yeniden değ erlenecek iktisadi kıymetin değ erleme günü itibariyle belirlenmiş hali hazır değ erine yine aynı tarihe kadar ayrılmış amortismanlar tutarı ilave edilmekte ve böylece bulunan değ erin, iktisadi kıymetin cari değ erine (ikame değ eri) iblağ ı ile değ erleme işleminin gerçekleştirilmektedir (Doğ an ve Arıca, s.32).

²⁵⁰ A.Doğ an, a.g.m.,s.18; Pekiner, a.g.em., s.43; Uman, Yeniden Değ erleme...a.g.e.,s.29; Uman, Fiyat Hareketlerinin...a.g.e.,s.156; Saul ve Erol, a.g.m.,s.46; Erimez, Bilançoların Yeniden Değ erlemesi-II, a.g.m.,s.13.

²⁵¹ Umun, Yeniden Değ erleme...a.g.e.,s.29-30; Uman, Fiyat Hareketlerinin...a.g.e.,s.156; Bkz., Zeki Doğ an, a.g.e., s.104-106.

iktisadi kıymetin ayrı ayrı takdir edilmesinin meydana getirdiği güçlükler ve uygulaması güç, pahalı ve zaman alan bir yöntem olması²⁵² nedeniyle bu yöntem genel bir uygulama alanı bulmamıştır. Dolayısıyla, bu usul, ancak yardımcı tamamlayıcı bir yöntem olarak kullanılabilir²⁵³. Bununla beraber para sistemin tamamen çöktüğü veya yeni bir para sisteminin kurulduğu ve benzeri gibi olağanüstü dönemlerde bu sisteme başvurulması kaçınılmazdır.

2. Katsayılar Yöntemi

Takdir metoduna göre yapılan yeniden değerlemenin sübjektif olduğu ve bu nedenle istenilen hedefe ulaşılmayacağı şeklindeki yoğun eleştiriler karşısında Schmalenbach, Sweeneey, Schaer, O.D. Westfull, G.Husband gibi yazarlar tarafından önerilen katsayılar metodu, paranın satın alma gücündeki değişmeye göre düzenlenmiş bir tablodan yararlanarak orijinal maliyet değerinin cari para birimiyle ifade edilmesi ve bilançoların yeni değerlere göre düzenlenmesidir²⁵⁴.

Sabit dolar yöntemi olarak da adlandırılan bu yöntemde, sabit kıymetler, paranın değerindeki düşme derecesini temsil eden katsayılarla çarpılmak suretiyle yeniden değerlenir²⁵⁵. Diğer bir ifadeyle bu yöntem, fiyat endekslerinden yararlanılarak sabit kıymetin gerçek değerinin tespitini amaçlar. Fiyatlar genel seviyesindeki değişmeler dikkate alınarak yıllara göre sabit katsayılar tespit edilir²⁵⁶. Yıllar itibariyle tespit edilen katsayılarla sabit kıymetin tarihi maliyeti çarpılarak yeni değeri bulunur²⁵⁷.

Örneğin (x) işletmesi 1990 yılında 2.5 milyon TL'ye aldığı sabit kıymetin 1994 tarihindeki bilanço değerini hesaplayalım. 1990 yılından TEFİ (1987=100), 52, 3 ve 1994 yılında TEFİ=120.7 sabit kıymetin

$$\text{Yeniden Değeri} = (120.7/52.3) \times 2.5 \text{ milyar}$$

²⁵² Bu yöntemin sakıncaları için bkz. Altıntaş, a.g.e., s.100-101.

²⁵³ Bkz., A.Doğan, a.g.e., s.18, Pekiner, a.g.m., s.43; Uman, Yeniden Değerleme...a.g.e, s.30-31; Uman, Fiyat Hareketlerinin...a.g.e.,s.157-160.

²⁵⁴ Bkz: Uman, Fiyat Hareketlerinin...a.g.e., s.160; Altıntaş, a.g.e., s.101.

²⁵⁵ Aykon Doğan, a.g.m., s.18:

²⁵⁶ Bunu şöyle bir formüle yaparız,

$$\text{Tarihi Maliyet} \times \frac{\text{Cari Dönemdeki Fiyat Endeksi}}{\text{Tarihi Maliyeti Tarihindeki Fiyat Endeksi}}$$

Bkz, Robert F.Meigs, Walter B.Meigs, **Accounting the Basis for Business Decision**, NewYork: McGraw-Hill Pub.Co; 1990,s.823.

²⁵⁷ Bkz., F.Meigs-B.Meigs, a.g.e., s.817.

Yeniden Değeri=(2.3 x 2.5 milyar) =5.75

Yeniden Değeri=5.75 milyar TL' dir.

Görüldüğü üzere, katsayılarla değerlendirme yöntemi ile yeniden değerlemede, geçmişteki maliyetler genel fiyat endeksi kullanarak yeniden düzenlendiğinden, sabit dolar yöntemi genel fiyat seviyesindeki değişikliklerin etkisini göstermekte, diğer bir ifadeyle finansal tablolarda yer alan geçmişe ait maliyetler, eşit miktarda satın alma gücünü gösteren cari para rakamlarıyla düzeltilmektedir²⁵⁸. Böylece, bu yöntem, gerçek anlamda bir yeniden değerlendirme, yani, bilanço kalemlerinin gerçek ve fiili değerini tespitinden çok, eldeki muhasebe verilerinden hareketle, geleneksel mali tabloların "düzeltmesi" bağlamındadır. Başka bir deyişle, bilançoya dahil iktisadi kıymetlerin, aynı satın alma gücüne sahip tek bir para birimi ile ifade edilmesini sağlayan bir yöntemdir. Bunun içindir ki, yeniden değerlendirme sonucu elde edilen mali tablolara "düzeltmiş mali tablolar" adı verilmektedir. Takdir yöntemine göre kolay, masrafsız ve özellikle objektif olduğu için günümüzde yaygın bir şekilde başvurulmuş bu yöntemde, sabit kıymetlere ilişkin amortismanların değerlendirilmesinde farklı düşünceler ve bunun sonucu olarak da farklı metodlar söz konusudur. Genel olarak bu metodları iki ana başlık altında toplayabiliriz.

a. İdari (Götürü) Metod

Literatürde "Götürü Yöntem" olarak da tanımlanan bu yöntemin esası amortismanların da aynen sabit kıymetler gibi işletmede yer aldıkları yıldan itibaren fiyat hareketlerinden etkilendiği mantığına dayanmaktadır.

Bu yöntemde, sabit varlıkların satın alındıkları yılın katsayısı uygulanırken, bunlar için ayrılmış bulunan yıllık amortisman tutarlarına ayrıldıkları yılların katsayıları uygulanmak suretiyle yeniden değerlemeye tabi tutulur. Bu şekilde yapılan değerlemeden sonra, aktifteki sabit kıymetlerle pasifteki birikmiş amortismanlar hesabı, tespit olunan yeni değere yükseltilmekte, yeni ve eski net değerler arasındaki fark da pasifte açılan düzenleyici bir hesaba kaydedilmektedir²⁵⁹.

²⁵⁸ Bkz., Uman, Yeniden Değerleme...a.g.e., s.31; Rüşü Erimez, "Bilançoların Yeniden Değerlemesi-II", ISO Dergisi, yıl:16, sayı:191 (15 Ocak, 1982), s.13.

²⁵⁹ Pekiner, a.g.m., s.44-52; A.Doğan, a.g.m.,s.18-25.

İdari metodun uygulanmasında, şu sıra takip edilmektedir²⁶⁰.

- Öncelikle, sabit varlığın maliyet değeri satın alındığı yılın katsayısı ile çarpılarak yeni değeri bulunur.
- Her yıla ait amortismanın tutarı o yılın katsayısı (oranı) ile çarpılarak birikmiş amortismanlara ait yeni değer hesaplanır.
- Yeniden değerlemeden önceki net aktif değer ile yeniden değerlendirme sonrası net aktif değer arasındaki fark değer artışı hesabına aktarılır.
- Yeniden değerlendirme neticesinde doğacak değer artışı, bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında gösterilir.

b. Net Değer Metodu (Ekonomik Yöntem)

Bu yöntemle hesaplanan nakit akışları belli bir oranla iskonto edilerek, sabit kıymetin yarattığı nakit akışlarının şimdiki değeri tespit edilir²⁶¹. Literatürde, “Basit Yöntem” olarak da tanımlanan ve Profesör Lauzel tarafından ortaya atılmış bu metoda göre, sabit kıymetler ve birikmiş amortismanlar iktisadi kıymetin aktife girdiği yılın katsayısı ile uygulanarak değerlendirilir. Yeni aktif değerden birikmiş amortismanların yani tutarı düşürülerek “yeni net değer” bulunur. Yeni net değer ile eski net değer arasındaki fark “değerleme fonu”nu oluşturur²⁶². Bu yöntemde, iktisadi kıymetler ile bu kıymetler üzerinden ayrılan amortismanlar, iktisadi kıymetlerin aktife alındığı yıla ait katsayı (oran) ile çarpılmak suretiyle yeniden değerlendirildiğinden, amortismanların ayrıldıkları yıllara ilişkin katsayılar (oran) ile değerlemesi söz konusu değildir.

Örneğin, 1990 yılında 5 milyar liraya satın alınan ve %10 oranında (normal amortisman usulü) amortismanına tabi tutulan bir iş makinasının 1994 yılındaki yeniden değerlendirilmesi şöyle olacaktır;

²⁶⁰ Bkz., Pekiner, a.g.s., s.38.

²⁶¹ Sauls-Erol, a.g.m., s.46.

²⁶² Pekiner, a.g.m., s.44-50; A.Doğan, a.g.m., s.19; Yüksel, Yeniden Değerleme... a.g.m., s.94.

Tablo: 15

Net Değer Metoduna Göre Yeniden Değerleme

Yıllar	Birikmiş Amortisman	Y.D. Oranı(%)	Y.D. Sonraki Amortisman
1990	500.000.000.	55.5	777.500.000
1991	500.000.000	54.1	770.500.000
1992	500.000.000	61.5	807.500.000
1993	500.000.000	58.4	792.000.000
1994	500.000.000	107.6	1.038.500.000

Burada hem sabit varlığa hem de birikmiş amortismanına iktisadi kıymetin iktisap edildiği yılın katsayısı uygulanmaktadır. Dolayısıyla; sabit varlığın (makinanın) yeniden değerlendirilmiş değeri 5 milyar + (5 milyar x 55.5)=7.775.000.000 TL, birikmiş amortismanın yeniden değeri=2.5 milyar + (2.5 milyar x 55.5)=3.887.500.000 olarak hesaplanacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, amortismanın yeni değerlendirilmiş tutarı 4.185.500.000 TL değil, 3.887.500.000 TL'dir.

İktisadi kıymetin iktisap değeri=5 milyar TL

B.Amortisman = 2.5 milyar TL

Net Değer = 2.5 milyar TL

İktisadi kıymet yeni değeri = 7.775.000.000.

B.Amortisman Yeni değeri = 3.887.500.000

Net Değer = 3.887.500.000

Değer Artış Fonu=3.887.500.000 – 2.500.000.000=1.387.500.000

Ülkemize gelen yeniden değerlendirme uzmanı P.Lauzel tarafından ortaya atılan bu usulün bir başka uygulaması şöyledir²⁶³:

Önce sabit varlığın maliyet bedeline, onun geriye kalan kullanma süresi ile normal kullanma süresi arasındaki oran uygulanmak suretiyle net değeri tespit edilir;

²⁶³ Pierre Lauzel, *La Réévaluation des bilans*, 15 Aralık 1965 tarihli rapor, s.35; Erimez, *Bilançoların Y. Değerlemesi II*, a.g.m., s.16; Pierre Lauzel, *Bilançoların Yeniden Değerlemesi* (çev: Ülker A.Yüksel), Ankara, 1968.

ondan sonra, yeniden değeriyecek sabit kıymete benzer yeni bir sabit kıymetin yerine koyma değeri ve buna göre de aynı sabit kıymetin yeni net değeri bulunur. İki net değeri arasındaki fark değeri artışı olarak kabul edilerek özel bir hesaba yazılır. Bunu şöyle formüle edebiliriz;

Sabit kıymetin maliyet bedeli (amorti edilmemiş): V_0 ,

Normal kullanma süresi: T

Geriye kalan kullanma süresi: n

Katsayı : k

Sabit kıymetin net değeri: $V_0 \frac{n}{T}$

Değeri artışı $P = V_0 \cdot k \frac{n}{T} - V_0 \frac{n}{T} = V_0 \frac{n}{T} (k-1)$

Yeniden değerilemeye tabi tutulan varlığın yeniden değerileme önceki değeri;

$V_0 = 5$ milyar $n = 5$ $T = 105$ milyar $\frac{5}{10} = 2.5$ milyar lira.

Sabit varlığın yeniden değerileme sonraki net değeri: $(V_0 \times k) \frac{n}{T}$, $k =$ sabit varlığın

satın alındığı yıla ait katsayı (oran) olduğuna göre;

$(5 \text{ milyar} \times 0.555) \frac{5}{10} = 3.887.500.000 \text{ TL}$

Değeri artışı ise; $p = V_0 \cdot k \frac{n}{T} - V_0 \frac{n}{T} = 3.887.500.000 - 3.000.000.000$

$p = 887.500.000 \text{ TL}$

Bu değeri artışı tıpkı idari yöntemde olduğuy gibi bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında tutulur. Bu metodun bir özelliği de örnekte görüldüğü gibi, idari metoda göre daha düşük bir değeri artışı hesaplamasıdır. Katsayılar yönteminin uygulanması halinde söz konusu olabilecek temel sorun, yeniden değerilemeye konu olan iktisadi değeriye uygulamak üzere katsayıların belirlenmesidir. Katsayıların belirlenmesinden endekslerden yararlanılmaktadır. Yeniden değerileme katsayılarının saptanmasında hata yapılması önemli sakıncalar doğuracağından bu konuda hassas davranılması gerekir. Zira, katsayılar olduğundan düşük saptanması halinde, yeniden değerileme hedefine

ulaşamaz; büyük saptanması halinde de işletme varlıkları olduğundan fazla gözükeceğinden finansal tablolar gerçekleri yansıtmaktan uzaklaşacağı gibi işletmenin kârının olduğundan düşük gözükmeye neden olur²⁶⁴. Bilindiği üzere, yeniden değerlendirme müessesesinde düzeltme ölçütü olarak kimi ülkelerde kamu otoritesince katsayılar düzenlenmiş, kimi ülkelerde de toptan eşya ya da tüketici fiyat endeksi gibi endeksler kullanılmaktadır. Doğal olarak, hangi endeks kullanılırsa kullansın, enflasyonun meydana getirdiği çarpıklıkları bütünüyle düzeltmek olanaksızdır²⁶⁵. Nitekim, organik bilanço teorisi kurucusu olan F.Schmidt'e göre, bu tür endeksler, paranın satın alma gücündeki gerçek değişimleri gösterecek güç ve yeterlilikte değildir²⁶⁶. Ancak yine de kullanılacak endeksin en iyi düzeltmeyi yapacak türden bir endeks olması işletmenin yararınadır²⁶⁷.

c. Karma Yöntem

Her iki yöntemin sakıncasını gören bazı yazarlar ise, her iki yöntemin ayrı ayrı uygulanması yerine birlikte uygulanmasını önermişlerdir. Bunlara göre, yeniden değerlendirme, ilke olarak, katsayı yöntemine göre yapılmalı, fakat değerlendirme anında değerlendirilen varlığın cari değeri de göz önünde bulundurulmalıdır. Cari değer katsayısının uygulanmasıyla elde edilen düzeltilmiş değerlerden daha düşükse, söz konusu varlık finansal tablolarda en fazla cari değerle gösterilmelidir. Öte yandan, cari değer, katsayı yönteminin uygulanması ile bulunan değerden fazla ise, bu değerde en fazla %25 bir artırım ilave yapılmalıdır²⁶⁸.

²⁶⁴ Bkz.: Ali H.Tüzün ve Semra Öncü, "Yeniden Değerleme", *Maliye-Muhasebe Dergisi*, Manisa Maliyet-Muhasebe Yüksek Okulu, Yıl:1, sayı:1 (Mart, 1984), s.78.

²⁶⁵ Alkan, a.g.m., s.38.

²⁶⁶ Ferman, Yeniden Değerleme...a.g.m., s.62.

²⁶⁷ Endeks konusunda ileri sürülen görüşler için bkz. Baxter, a.g.e., s.1-16; 51-76; Uman, Fiyat Hareketlerinin...a.g.e., s.162-167; Y.Goldschmidt ve K.Admon, *Profit Measurement During Inflation Accounting, Economic and Financial Aspects*, New York, John Wileyson, 1977, s.47-50.

²⁶⁸ Uman, Yeniden Değerleme...a.g.m., s.33; Erimez, Bilançoların...II", a.g.m., s.13-14; Altıntaş, a.g.m., s.102.

V. TÜRK VERGİ MEVZUATINDA YENİDEN DEĞERLEME

A. TARİHİ GELİŞİMİ

Türkiye’de, 1950 yıllarına kadar yaşanan iktisadi durgunluğu gidermek amacıyla, bu yıldan sonra, enflasyonun büyümenin finansmanında araç olarak kısa vadede en etkili yöntem olarak seçilmiş olması, iktisadi canlanmayı sağlamış, ne var ki; ülke ekonomisi üzerinde uzun vadede onarılması güç yaralar açmıştır. Dolayısıyla kendisinden 1950’li yıllar gelişme aracı olarak yararlanılan enflasyon, günümüzde iktisadi yapımızın bir kronik hastalığı haline gelerek, işletmelerin, iktisadi değerlerini alt-üst etmiştir²⁶⁹.

Türkiye’de 1938 yılında başlayan fiyat artışlarının bir sonucu olarak 1946 ve 1958 yıllarında yapılan para reformlarından sonra “yeniden değerlendirme”, kavram ve uygulama olarak, ilgi görmüş ve 1960 yıllarından itibaren de konu ciddi bir yaklaşım içinde ele alınmıştır. 1961 yılında Maliye Bakanlığı’nca yayınlanan “Genel Vergi Raporu” ve “İktisadi Devlet Teşekküllerinin Yeniden Düzenlenmesi” çalışmaları, değerlemeye ilişkin görüşlerin sistemli bir şekilde incelendiği ve ortaya çıkarıldığı ciddi incelemeler olmuştur. Yapılan bu çalışmalar sonucunda, ilke olarak, “Yeniden Değerleme”nin gerekli olduğu kanaatine varılmıştır. Nitekim, vergi mükellefiyeti yönünden V.U.K.’nun geçici 11.nci maddesi, İktisadi Devlet Teşekkülleri yönünden de 440 sayılı kanunun geçici 2.nci maddesi bu ilkenin ışığı altında mevzuatımıza girmiştir²⁷⁰.

1961 yılında kurulan *Vergi Reform Komisyonu* tarafından hükümete bir öneri olarak getirilen yeniden değerlendirme müessesesi, gerekli çalışmalar yapılarak ilk kez vergi mevzuatımıza 19.2.1963 tarih ve 11343 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 205 sayılı kanunla V.U.K.’na eklenen geçici 11.nci maddesiyle ihdas edilmiştir. Ancak, yeniden değerlemenin yapılacağı zaman ve değerlemede nazara alınacak emsaller (kullanılacak katsayılar) Maliye Bakanlığı’nca tespit ve Resmi Gazetede ilan edilmediği için bir türlü yürürlüğe girmemiştir.

²⁶⁹ Hesap Uzmanları Derneği, 1994 Beyanname Düzenleme Kılavuzu, s. 703.

²⁷⁰ Yüksel, Yeniden Değerleme..., a.g.e., s. 118.

24 Ocak 1980 düzenlemeleri ve 12 Eylül 1980 hareketinin yarattığı elverişli ortam içerisinde mali ve ekonomik yönden alınan bir dizi tedbir çerçevesinden²⁷¹ yeniden değerlendirme müessesesi 21 Ocak 1983 tarih ve 2791 sayılı Yasa ile işlerlik kazanmıştır. Bu yasanın 14. maddesiyle, Vergi Usul Kanununda 20 yıldır mevcut bulunan fakat sayfalar arasında kalmış olup bir türlü işlerlik kazanamamış olan Geçici 11. madde yeniden düzenlenmiştir. Yasanın uygulanmasıyla ilgili Maliye Bakanlığı 15 Mart 1983 tarihli 17988 numaralı Resmi Gazetede yayımlanan 151 No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğince gerekli düzenleme yapılmıştır. Böylece, 1963 yılında Vergi Usul Kanunumuza geçici 11. Madde ile giren sabit aktiflerin yeniden değerlemesi hükmü, 1983 yılının Ocak ayında VUK'da yapılan değişiklik ile uygulamaya konulmuştur. Ancak bu düzenleme, sadece 1982 yılı öncesinde edinilen sabit varlıklar için bir defaya mahsus olmak üzere yeniden değerlemeye imkan vermiştir.

Kısa bir süre sonra geçici uygulamanın yarattığı yeni zorlukların yanısıra ekonomik²⁷² koşullarda işletmeler üzerinde görülen kötü gelişmeler; yeniden değerlendirme müessesesinin devamlılığını zorunlu kılmış ve 4.12.1984 tarih ve 3094 sayılı Kanun ile geçici madde hükmü, bir kez daha yeniden düzenlenerek müesseseye devamlılık kazandırılmıştır²⁷³. Bu düzenleme ile yeniden değerlemenin her yıl ve DIE'nin Toptan Eşya Fiyatları Genel Endeksinde meydana gelen ortalama fiyat artışının on puan altında yapılması esas getirilmiştir (VUK. geç. mad. 11/10). Ancak, 3332 sayılı Kanun'un 16. maddesiyle düzenlenen VUK. Mük.Mad. 298'nin 10.cu fıkrasına göre bir hesap dönemi sonu itibariyle yapılacak değerlemede esas alınacak yeniden değerlendirme oranı, yeniden değerlendirme yapılacak yılın Ekim ayında (Ekim dahil) bir önceki yılın aynı dönemine göre DIE'nin Toptan Eşya Fiyatları Genel Endeksinde meydana gelen ortalama fiyat artış oranıdır. Bu oran Maliye Bakanlığı'nca her Aralık ayı içinde Resmi Gazete ile ilan edilir.

Diğer taraftan, yeniden değerlemeyi düzenleyen anılan geçici 11. Maddenin 10. numaralı bendi, 25.3.1987 tarih ve 3332 sayılı Kanunla yeniden değiştirilmiş, bu

²⁷¹ Kemal Kurtuluş, "Yeniden Değerleme ve Türkiye Ekonomisine Getirdikleri Semineri" açılış konuşması, Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yeniden Değerleme Özel Sayısı, Sayı: 32 (Mayıs, 1283-151), s. 5.

²⁷² Kimi görüşlere göre, yeniden değerlemenin bir vergisel tedbir olmaktan öte, ekonomik amaçlı bir tedbirdir. Bkz: Mehmet Yazar, a.g.s. açılış konuşması, Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Sayı: 32, s.7

²⁷³ Arıca, V.U.K. a.g.e., s. 1079.

değişiklikle maddenin geçici olma özelliği kaldırılmış ve mükerrer 298.madde Vergi Usul Kanunu'na monte edilmiştir. Mükerrer 298.nci madde de 3824 sayılı Kanunla küçük değişikliklere uğramış, son olarak 4008 ve 4369 sayılı kanunlarla yapılan değişiklikler sonucu bugünkü halini almıştır.

B. YENİDEN DEĞERLEMESİNE İMKAN VERİLMESİNİN GEREKÇESİ

Bilindiği gibi, yeniden değerlendirme müessesesi, işletmelerin bilançolarında maliyet bedeli ile yer alan ve yıllar geçtikçe enflasyon nedeniyle cari değerler karşısında gittikçe daha fazla anlamını kaybeden sabit kıymetlere ait değerlerin güncelleştirilmesi ve buna bağlı olarak, yeni değerler üzerinden amortisman ayrılması dolayısıyla, vergi avantajı sağlama amacı güden bir uygulamadır²⁷⁴.

19.2.1963 tarih ve 205 sayılı Kanunla V.U.K.'na Geçici 11. Madde olarak eklenmek suretiyle getirilen Yeniden Değerleme müessesesinin amacı kanunun gerekçesinde şöyle belirtilmektedir;

"...İkinci Dünya Harbinin çeşitli yönlerden iktisadi yatırıma yaptığımız tesirlerle, para ve fiyat politikasında belirlenmeye başlayan istikrarsızlık, hâlen bertaraf edilmeden, bundan bir müddet sonra takip edilmeye başlayan enflasyon politikasının da tesiriyle, paramızın iştirâ (satın alma) gücünün düşmesine muvazi (paralel) olarak, alım satım mevzuu her nevi emtia meyânında işletmelerin sahip oldukları iktisadi kıymetlerin değerleri de seri tempolarla yükselmekte devam etmiştir. Böylece, bilhassa son 15-20 seneden beri işletmelerin bünyelerine dahil bulunan sabit kıymetlerin hali hazır fiili değeri, bunların bilançolarında görünen mukayyet değerleriyle kıyas kabul etmeyecek seviyelere ulaşmıştır. Bunun neticesi olarak da ticari ve sınav müesseselerinin bilançolarına istinaden hesaplayacak öz varlıklarının para ile ifade olunan değerleri, bunların paranın bugünkü iştirâ gücüne göre ifade ettikleri gerçek fiili değerlerine nazaran, kolayca irtibat kurulamayacak derecede geri kalmış ve hatta öteden beri faaliyette bulunan bir işletmenin son yıllardaki bilançosu artık hiçbir mana ifade edemez hale gelmiştir.

İşte bu durumu kısmen bertaraf etmek maksadıyla bilanço esasına göre defter tutmakta olan Gelir ve Kurumlar Vergisi mükelleflerinin bilançolarına dahil

²⁷⁴ S. Karadeniz, a.g.m., s. 53.

amortismanına tabi iktisadi kıymetlerini yeniden değerlemenin zaruret haline geldiği kanaatine varılarak, bir defaya mahsus bir değerlemeye imkan verilmek üzere Vergi Usul Kanun'una bu geçici maddenin eklenmesi uygun görülmüştür²⁷⁵.

Yukarıda anılan, 205 sayılı Kanunun gerekçesinde açık bir biçimde belirtildiği üzere, yeniden değerlendirme müessesesinin kuruluş amacı işletmelerin bilançolarında maliyet bedelleriyle yer alan amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin değerlerinin paranın değerlerindeki düşme nedeniyle oluşan artışı telafi edecek bir oranla çarpılması suretiyle günün değerine yükseltilmesi ve böylelikle sabit kıymetlerin güncel değerleriyle bilançoda yer almasının sağlanmasıdır²⁷⁶. Başka bir deyişle, yeniden değerlendirme müessesesinin kuruluş amacı, işletmelerin bilançolarında yer alan amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin bilançoda kayıtlı değerini gerçek değerlerine yaklaştırmaktır²⁷⁷.

Yeniden değerlendirme müessesesinin ilk kuruluşundaki gayesi, sadece yukarıda belirtildiği üzere sabit kıymetlerin güncel değerleriyle bilançoda yer almasını sağlamaktır. Daha sonra 1.1.1983 tarihinde yürürlüğe giren 2791 sayılı Kanunla yapılan değişikliklere 31.12.1982 tarihi itibarıyla K.V. Mükelleflerinin ve 24.6.1994 tarih ve 4008 sayılı Kanunla 1.1.1995 tarihinden itibaren G.V. Mükelleflerinin sabit kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tuttuktan sonraki kıymetleri üzerinden amortisman ayırmalarına ve bu amortisman tutarını gider yazabilmelerine imkan tanınarak vergisel bir avantaj imkanı sağlanmıştır.

İşletmelerin bilançolarının gerçek durumu daha iyi yansıtmasını sağlamak amacıyla getirilen yeniden değerlendirme müessesesi, ilk günden bugüne kadar bir çok defa değişikliğe uğraması, zaman içinde işletmelerin oldukça büyümüş olması, ekonomik şartların değişmiş ve enflasyonun zaman içinde çok yükselmiş olması nedeni ile kuruluş amacının çok ötesinde fonksiyonlar ifade eder hale gelmiştir²⁷⁸.

²⁷⁵ Maliye Bakanlığı, **Türk Vergi Kanunları Gerekçeleri**, Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü Yayını, Cilt: 3, s. 469.

²⁷⁶ N. Kemal Gündüz ve Necati Perçin, **Amortismanlar ve Yeniden Değerleme**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1997, s. 404.

²⁷⁷ Kazım Metin ve Hüseyin Yalçın, **İşletmeye Dahil İktisadi Kıymetleri Değerleme**, İstanbul: Kılavuz Yayınları, 1996, s. 518.

²⁷⁸ Sema Küçük ve Muzaffer Küçük, "Yeniden Değerleme Müessesesi ve Amacı Aşan Uygulamalar" **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 185 (Ocak, 1997), s. 62.

C YENİDEN DEĞERLEMENİN KAPSAMI

VUK Mük. Mad. 298'e göre, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemeye tabi tutulacağı belirtilmiştir. Ancak, teoride, "fiyat hareketlerinden en fazla etkilenen bilanço kalemlerinin her halü kârda yeniden değerlemenin konusunu oluşturacağı"²⁷⁹ hakkında genel bir kabul vardır.

Cari varlık kalemlerinin işletme faaliyetlerine bağlı kalma süreleri bir takvim yılı ile sınırlı olduğu için, bu kalemlerin enflasyondan etkilenmeleri diğer unsurlara nispeten sınırlıdır. Her ne kadar cari kalem içinde yer alan stoklar enflasyona karşı duyarlı ise de, stok dönme hızı ve uygulanan değerlendirme yönteminin etkinliği oranına göre bu varlıkların enflasyona karşı duyarlılığı belirli sınırlar içinde kalabilir. Sabit varlık kalemleri, özellikle amortismanına tabi sabit varlıklar ile yatırım amacı ile satın alınmış hisse senetleri ve iştirak hisseleri bakımından ise durum tamamen farklıdır. Bu kalemlerin nominal değerleri ile reel değerleri arasında, ülkedeki enflasyon oranına göre, önemli farklar meydana gelebilmektedir²⁸⁰.

Enflasyonla birlikte yaşamın bir gereği olan yeniden değerlendirme uygulaması, çeşitli yaklaşımlarda, mikro açıdan işletmelerin devamlılığının sağlanmasına, makro açıdan da enflasyon hızının olumsuz yönde etkilenmesine yardımcı olacağı söylenmektedir²⁸¹. Ancak işletmelerin maksimum yarar sağlayabilmeleri ve finansal tabloların gerçeği yansıtabilmeleri için tüm varlık ve kaynak kalemlerinin yeniden değerlendirilerek düzenlenmeleri gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, yeniden değerlemenin alanı olabildiğince geniş olmalıdır. Kuşkusuz bu görüşe vergi idaresi katılsa bile, olayın vergi gelirlerinde yaratacağı azalışları kamu finansmanı nedeniyle göz ardı edemeyecek ve bu nedenle uygulama alanı daralacaktır. Nitekim, bugün için geçerli uygulama alanının kişi, kurum, varlık²⁸², kaynak ve değer ölçüsünde sınırlı tutulduğu görülmektedir²⁸³.

Gerçekten, muhasebe literatüründe yeniden değerlendirme ile enflasyon koşullarında

²⁷⁹ Pekiner, Yeniden Değerleme ... a.g.m. s. 41.

²⁸⁰ Pekiner, a.g.m. s. 41.

²⁸¹ Ahmet Yüksel, Yeniden Değerleme ..., a.g.m., s. 117.; Morgil, Enflasyon Muhasebesi Enflasyonu Hızlandırır.. a.g.m., s.34.

²⁸² Nitekim, yasa kapsamına sadece amortismanına tabi sabit kıymetler alınmıştır.

²⁸³ Ömer Lalik, "Yeniden Değerleme", Yaklaşım Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 1 (Ocak, 1993), s. 8.

finansal tablolarındaki tüm bilgilerin değerlerinin çeşitli yaklaşımlarla yeniden belirlenmesi ifade edilmektedir. Oysa ülkemizde uygulanan yeniden değerlendirme müessesesi hem kapsadığı finansal tablo bilgileri, hem kapsadıkları işletmeler itibariyle kısmi/ sınırlı nitelik taşımaktadır²⁸⁴.

1 Yeniden Değerlemeye Tabi İktisadi Kıymetler

Paranın satın alma gücünün her yıl giderek önemli ölçüde düşmesi sonucu fiyat ve değer değişimlerinin muhasebeye yansıtılması çalışmalarının bir ürünü olan yeniden değerlendirme, muhasebe verilerinin cari değerlerle gösterilmesini sağlamak için yararlanılan araçlar birimidir²⁸⁵. Bu cümleden olarak fiyat hareketlerinin yoğun bir şekilde yaşandığı ekonomilerde, işletmelerin tamamının bu tedbirden yararlanması gerektiği açıktır. Bununla birlikte, muhasebe tekniği, hukuki statülerinin taşıdığı özel durumlar ve teşvik tedbirleri çerçevesinde bazı işletmelerin yeniden değerlendirme uygulamasından yararlandırılmaması ve kısmen yararlandırılması düşünülmüştür²⁸⁶.

V.U.K. yeniden değerlendirme hükümleri tüm bilanço kalemlerine değil, işletmelerin amortismanına tabi iktisadi kıymetlerine uygulanması imkanını tanımıştır. Bununla birlikte, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin bir kısmı da yeniden değerlendirme kapsamı dışında tutulmuştur (V.U.K. mük. mad. 298). Başka bir deyişle, yeniden değerlendirme yapma hakkına sahip gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri "bilançolarına dahil amortismanına tabi iktisadi kıymetler üzerinden ayrılmış olup, bilançoların pasifinde gösterilen amortismanları" yeniden değerleyebilirler.

Böylece, kanunkoyucu, yeniden değerlendirme ile yalnızca amortismanına tabi varlıkların yenilenmesi, düşündüğünden, amortisman dışındaki giderlerin ve gelir tablosunun diğer kalemleri yeniden değerlendirme kapsamına alınmasına gerek görmemiştir²⁸⁷. Bu durum ise, finansal tabloların tutarlılığı açısından sakıncalı görülmektedir²⁸⁸.

²⁸⁴ Yüksel, Y. Değerleme ... a.g.m. s. 118.

²⁸⁵ A. Bumin Doğrusöz, "Yeniden Değerleme ve İş Ortaklıkları", *Yaklaşım Dergisi*, Yıl: 1. Sayı: 11 (Kasım, 1993), s. 41.

²⁸⁶ E. Arslan, *Yeniden Değerleme I*, a.g.m. s. 36-37.

²⁸⁷ Bkz. 2791 sayılı yasanın genel gerekçesi.

²⁸⁸ Ercan, *Yeniden Değerleme*, ..., a.g.e., s. 92.

a. İktisadi Kıymetlerin Yeniden Değerlemeye Tabi Tutulabilmesi İçin Sahip Olması Gereken Şartlar

V.U.K. mük. mad. 298 göre iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemeye tabi tutulabilmesi için bazı şartlara sahip olması gerekir. Bunlar;

- İşletmenin bilançosunda gösterilmiş olması,
- İşletmede fiilen kullanılması,
- Amortismanına tabi kıymetler olması,
- Bu kıymetler üzerinde ayrılmış olan amortismanların bilançoların pasifinde gösterilmesi,
- İşletmenin mülkiyetinde bulunması,
- İşletme faaliyetinden halen kullanılmakta olması,

Şimdi bu şartları kısaca ele alalım;

1) Bilançoya Dahil Olması

Bilindiği üzere, V.U.K. mük. mad. 298'e göre, bir varlığın yeniden değerlendirilmesi için amortismanına tabi olması ve bilançoda gösterilmesi gerekir. Bu nedenle, öncelikle amortismanına tabi varlıkların neler olduğunun genel hatlarıyla belirlenmesi konunun anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

V.U.K.'nun 313. maddesine göre, işletmede bir yıldan fazla kullanılan, yıpranmaya, aşınmaya veya kıymetten düşmeye maruz bulunan gayrimenkullerle 269'uncu madde gereğince gayri menkul gibi değerlendirilen iktisadi kıymetlerin, alet, edavat, mefruşat, demirbaş ve sinema filmlerinin birinci kısımdaki esaslara göre tespit edilen değerinin, bu kanun hükümlerine göre yok edilmesi amortisman mevzuunu teşkil eder²⁸⁹

Dolayısıyla işletmeye dahil bir iktisadi kıymet için amortisman ayrılabilmesi için;

- İşletmeye dahil (kayıtlı) olması,
- İşletmede birden fazla yıl kullanılması,

²⁸⁹ Amortismanlar konusunda geniş bilgi için, bkz. Kızılot, Vergi Usul Kanunu ve Uygulanması; Gündüz-Perçin, a.g.e., s. 98-178. Ayrıca yeniden değerlendirme, a.g.e., s. 369-452; Kızılot, V.U.K. a.g.e., s. 2643-2974.

- Aşınma, yıpranma veya değer kaybına uğramaya elverişli olması,
- Değerinin 50.000.000 TL'yi aşması gerekir.

Yukarıdaki açıklamaları dikkate aldığımızda amortismanına tabi varlıkları şöyle sıralayabiliriz:

- Gayri menkuller (boş arsa ve arazi hariç),
- Gayri menkul gibi değerlendirilen iktisadi kıymetler (V.U.K. 269. madde)
 - (a) Gayri menkullerin mütemmim cüzleri ve teferruatı;
 - (b) Tesisat ve makinalar;
 - (c) Gemiler ve diğer taşıtlar
 - (d) Gayri maddi haklar
- Alet ve edevat
- Mefruşat ve demirbaş eşya
- Tarım işletmelerinde vücuda getirilen meyvalık, dutluk, fındıklık, zeytinlik ve güllüklerle incir bahçeleri ve bağlar gibi tarım tesisleri (V.U.K.mad. 314)
 - İşletmede inşa edilmiş olan her nevi yollar ve harklar (V.U.K.mad. 314)
 - Sinema filmleri (V.U.K.mad. 313)
 - Madenler (V.U.K.mad. 316)
 - Değersiz alacaklar (V.U.K.mad. 322); şüpheli alacaklar (V.U.K.mad. 323); vazgeçilen alacaklar (V.U.K.mad. 324)
 - İmtiyazlı işletmede sermaye (V.U.K.mad. 325);
 - İlk tesis ve taazzuv giderleri ile peştemallikler (V.U.K.mad. 326)
 - Özel maliyet bedelleri (V.U.K.mad. 327).

Kanunda aksine hüküm olmadıkça bu varlıkların, ilke olarak, yeniden değerlendirilmesi gerekir. Ancak bir varlığın yeniden değerlendirilmesi için amortismanına tabi olması ile birlikte aynı zamanda bilançolarda gösterilmesi gerekir²⁹⁰. Buna göre;

- Amortismanına tabi olmakla birlikte, değeri 50.000.000 lirayı aşmayan peştemallikler ile işletmede kullanılan ve değeri 50.000.000 lirayı aşmayan alet, edevat, mefruşat ve demirbaşlar amortismanına tabi tutulmayarak doğrudan doğruya gider yazılan

²⁹⁰ Uman. Yeniden Değerleme, a.g.e., s. 57.

“varlıklar” (V.U.K.mad. 313) bilançoda yer almayacağından yeniden değerlemeye tabi tutulması da söz konusu olmayacaktır.

•İtfa süresi tamamlanmış bulunan iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemeye tabi tutulmaları halinde, süresiz olarak amortisman uygulaması gibi bir sonucun da ortaya çıkacağı gerekçesiyle, Maliye Bakanlığı 214 no’lu V.U.K. Genel Tebliği ile 1991 hesap döneminden başlayarak tamamen amorti edilmiş iktisadi kıymetleri yeniden değerlemenin kapsamından çıkarmıştır.

Gerçekten, tamamen amorti edilip te defterlerde iz değeri ile gösterildiği halde, halen işletme faaliyetlerinde kullanılmakta olan sabit varlıkların durumu önemli bir sorun teşkil etmektedir. Kanun bu varlıkları yeniden değerlendirme dışı bırakmıştır. Oysa, bu durumda olan sabit varlıklar da değerlendirme tarihinden sonra muhtemelen kullanma süreleri belirlenerek yeniden değerlemeye tabi tutulabilir. Ancak amorti edilecek değerlerin tamamının değer artışı olarak kabul edilmesi gerekir²⁹¹.

2) Amortismanın Bilanço Pasifinde Gösterilmesi

İktisadi kıymetler üzerinde ayrılan amortismanlar mutlaka bilançoda ve özellikle bilançonun pasifinde gösterilmesi gerekmez. Nitekim, dolaysız (direkt) amortisman yönteminde, amortisman tutarı söz konusu değerden doğrudan doğruya düşüldüğünden, birikmiş amortismanlar bilançoda yer almamaktadır. Aynı şekilde, Anglo-Sakson uygulamasında, birikmiş amortismanlar, aktifte, sabit varlıklardan düşülerek gösterilmektedir. Bu bakımdan, kanundaki “bilançolarına dahil amortisman tabi iktisadi kıymetler üzerinden ayrılmış olup bilançolarının pasifinde gösterilen amortismanlar” deyiminden, ister aktif ister pasifte yer alsın; ancak dolaylı (endirekt) amortisman tabi tutulan sabit varlıkların ve amortismanlarının yeniden değerlendirilebileceğini anlamak gerekir²⁹².

Yasayı incelediğimizde, yeniden değerlendirme uygulamasını özellikle işletmede uzun süre kullanılan amortisman yoluyla itfa edilen ve bu sürenin sonunda yenilenmesi gereken sabit varlıklar ile ilgili bu düzenlemeye gidildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla

²⁹¹ Pekiner, Yeniden Değerleme, a.g.e., s. 42.

²⁹² Uman, Yeniden Değerleme..., a.g.e., s. 58.

bu varlıklara ait amortismanların yeniden değerlemeye tabi tutulması da kanunun doğası gereğidir.

3) İşletmenin Mülkiyetinde Bulunması

Yeniden değerlemenin amacı üretim gücünün azalmasına neden olan işletme öz varlığında enflasyonla meydana gelen erozyonu önlemek olduğuna göre, yeniden değerlendirme tedbiri ile işletmeye ancak mülkiyetinde bulunan sabit varlıkları yenileyebilme imkanını vermenin doğru olacağı kabul edilmiştir²⁹³. Bu bağlamda, işletme kiralama yoluyla ya da leasing sözleşmesi çerçevesinde bulundurduğu sabit kıymetler için yeniden değerlemeye gitmesi mümkün değildir.

4). İşletme Faaliyetlerinde Kullanılmakta Olması

Yeniden değerlemenin kapsamına girecek sabit varlıklar, halen işletme faaliyetlerinde kullanılmakta olan sabit varlıklardır. Bu duruma göre, iskartaya çıkarılan veya tabii bir afet sonucu kullanılamaz hale gelen sabit varlıkların yeniden-değerlemeye tabi tutulmaları söz konusu değildir²⁹⁴.

2.Yeniden Değerlemeye Tabi Olmayan İktisadi Kıymetler

a) İktisadi Kıymetlerin Maliyet Bedellerine Eklenmiş Kur Farkları Ve Kredi Faizleri-

Uzun vadeli ve dövizle satın alınan amortismanla tabi varlıkların değeri, döviz kurlarındaki meydana gelen artışlar dolayısıyla değişmektedir. Bu durumda ortaya çıkan kur farkı söz konusu sabit değer maliyetine eklenmekte ve sabit değer kalan amortisman süresi içinde itfa edilmektedir²⁹⁵. İktisadi kıymetlerin maliyet bedellerine eklenmiş kur farkları, yeniden değerlendirme kapsamı dışında bırakılmıştır.

Ancak, yeniden değerlendirme kapsamına girmeyen kur farklarını iktisadi kıymetlerin işletmenin aktifine girdiği tarihten sonraki yıllarda tahakkuk etmiş ve maliyet bedeline eklenmiş olması gerekir. Bu kur farklarına ilişkin amortismanlar da değer artışının saptanmasında göz önüne alınmaz. Buna göre iktisadi kıymetleri

²⁹³ Pekiner, Yeniden Değerleme ... a.g.m., s. 42.

²⁹⁴ Pekiner, Yeniden Değerleme ... a.g.m., s. 43.

²⁹⁵ Uman, Yeniden Değerleme. a.g.e., s. 58.

işletmenin aktifine girdiği tarihe kadar doğan kur farkları ise, maliyet bedeli içine katılmış olmaları nedeniyle yeniden değerlendirilme kapsamına girecektir²⁹⁶. Dolayısıyla, iktisadi kıymetlerin aktife girdiği dönemin sonuna kadar oluşacak kur farkları yeniden değerlendirilme kapsamındadır. Ancak iktisadi kıymetlerin aktife girdiği dönemin sonundan itibaren oluşan ve iktisadi kıymetlerin maliyet bedeline eklenen kur farkları ise yeniden değerlendirilme kapsamı dışındadır²⁹⁷.

Ancak, iktisadi kıymetlerin aktife girmesinden sonraki yıllarda doğan ve iktisadi kıymetlerin maliyetine eklenen faizlerin yeniden değerlendirilme kapsamında alınabilmekte idi (VUK 151 No GT). 22.7.1998 tarih ve 4369 nolu Yasanın 81. maddesinin (A) fıkrasının 12 nolu bendi ile VUK mük.298. maddenin birinci fıkrasının 1 nolu bendinden yapılan değişik ile kredi faizlerinin de yeniden değerlendirilme kapsamından çıkarılmıştır.

b) Sinema Filmleri

Sinema filmleri amortismanına tabi iktisadi kıymet olmalarına rağmen, hem amaç hem de kullanım yönünden çok kısa sürede yıpranmakta, diğer bir ifadeyle ekonomik ömrünü bir-iki hesap dönemini aşmayan hesap süreleri içerisinde yitirmektedir. Hatta yüksek enflasyon dahi sinema filmlerinin zaman içinde aşırı değer kaybetmelerini önleyememektedir. Kanunkoyucu bu hususu göz önünde bulundurarak sinema filmlerini yeniden değerlendirilme kapsamı dışında tutmuştur²⁹⁸.

c) Almeti Farika (Marka) Hakları

Lügat anlamıyla malın yapıldığı fabrikayı veya ilgili malı üretenlerin, satanların kimliğini açıklamaya ve benzerleriyle karıştırmamaya yarayan her türlü işaret ve damga olup amblem olarak ta isimlendirilen almeti farika ya da diğer adıyla "marka", 551 sayılı Kanununun 1. maddesinde; "sanayide, küçük sanatlarda, tarımda, imal, izhar, istihsal olunan veya ticarete satışa çıkarılan her nevi emtiayı başkalarınınkinden ayırt etmek için bu emtia ve ambalaj üzerine konulan, emtia üzerine konulmadığı takdirde

²⁹⁶ VUK 151 Nolu Genel Tebliği; ayrıca bkz; Aydemir, yeniden değerlendirilme -2, a.g.m., s. 20.

²⁹⁷ Metin ve Yalçın, e.g.e., s. 522-523, ayrıca bkz; 151 nolu VUK Genel Tebliği.

²⁹⁸ Süleyman Genç ve Akman Yargıcı, Mali Af Kanunu, Yeniden Değerlendirilme, Hayat Standardı Esası, İstanbul Sürekli Yayınları, 1983, s. 58; Arica, y. değerlendirilme, a.g.e., s. 278; Kızılot, VUK... a.g.e., s. 2562.

ambalajlarına konan ve bu maksada elverişli bulunan işaretler marka sayılır” şeklinde tanımlanmaktadır²⁹⁹.

V.U.K. mük. 298. Maddenin 1. bendi uyarınca alameti farika hakları yeniden değerlemenin kapsamı dışında tutulmuştur. Ancak bunun dışında kalan diğer haklar yeniden değerlemeye tabi tutulabilir³⁰⁰.

d) Peştemallıklar (Firma Değeri, Şerefiye)

Peştemallık; iktisadi bir işletmenin mevki, piyasada sahip olduğu şöhret ve itibar, müşterilerinin miktarı, faaliyet gösterdiği sektörde monopol durumda olması ve sair nedenlerden dolayı bilanço değerlerine ilave olarak sahip olduğu kıymeti ifade etmektedir³⁰¹.

Ticaret Kanununun 111. maddesi “tesisat, kiracılık hakkı, ticaret unvanı ve diğer adlar, ihtira beratları ve markalar bir sanata müteallik veya bir şahsa ait model ve resimler gibi bir müessesenin işletilmesi için daimi bir tarzda tahsis olunan unsurlar, mukavelede aksine hüküm bulunmadıkça, ticari işletmeye dahil sayılır” denilmektedir. Maddede sayılan unsurlardan müteşekkil ticari işletmenin küll (bütün) olarak rehin, devir, kiralanması hali ticari işletmeye giren unsurları kapsar³⁰².

Peştemallık, ticari bir işletmenin sahip olduğu şöhret, tuttuğu müşteri kitlesi, faaliyet gösterdiği sektörde monopol durumda olması, bulunduğu yerin önemi ve benzeri nedenlerden dolayı bilanço değerlerine ilave olarak sahip olduğu değeri ifade eder. Ancak, bu değerleri yaratan işletmenin bunları değerlendirme konusu yaparak bilançosuna dahil etmesi mümkün değildir. Buna karşılık böyle bir işletmeyi, maddi değerinin üzerinde bir bedel (peştemallık) ödeyerek kısmen veya tamamen satın alan bir başka işletmenin, bu ilave değeri peştemallık olarak değerlendirerek bilançosuna dahil etmesi mümkündür³⁰³.

²⁹⁹ Markalar konusunda geniş bilgi için bkz; Reha Poroy, **Ticaret Hukuku**, 6.B., İstanbul; 1991, s. 229; Ali Bozer ve Celal Göle, **Ticaret Hukuku Bilgisi**, 4.B. Bankacılar Serisi, No: 8, Ankara; Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 1994, s. 84-95.

³⁰⁰ Arica, *Yeniden Değerleme a.g.e.*, s. 279; Genç-Yargıcı, *a.g.e.*, s. 58.

³⁰¹ Arica, *a.g.e.*, s. 280, ayrıca bkz. Gündüz Perçin *a.g.e.*, s. 285.

³⁰² Genç-Yargıcı, *a.g.e.*, s. 58.

³⁰³ Celal Yaman, “İşletmelerde İlk Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri ve Peştemallıklar”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 17, s. 59-60.

Uygulamada işletmenin ya da gayrimenkulün müşteri kitlesiyle devri anlamında alınan paralar veya kiracılık hakkının devri amacıyla alınan meblağlar da peştemallığa örnek olup³⁰⁴, bunlar karşılığında maddi bir değer iktisabı söz konusu değildir. Bu nedenle peştemallıklar yeniden değerlendirme kapsamına girmezler³⁰⁵.

e) Organizasyon, Etüt ve Arama Giderleri

Organizasyon, etüt ve arama giderleri de ilk tesis ve taazzuv giderleri olarak kabul edilebilen giderlerden olmaları veya kuruluşla ilgili olmakla beraber karşılığında maddi bir değer edinilmesinin mümkün olmaması nedeniyle V.U.K.'nun mük. 298. maddesi uyarınca yeniden değerlendirme kapsamına girmektedir³⁰⁶.

f) İlk Tesis ve Taazzuv (İlk Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri)

İlk yıllarda kurumlara kolaylık sağlamak üzere kuruluş ve örgütlenme sırasında yapılan, maddi kıymetlerin maliyetine yüklenmesi öngörülme ve genel giderlerden farklı olarak aktifleştirilmelerine olanak tanınan ilk tesis ve taazzuv giderleri³⁰⁷ Vergi Usul Kanununun 282. maddesinde düzenlenmiştir.

İlk tesis ve taazzuv giderleri kurumun tesis olunması veya yeni bir şubenin açılması yahut işlerin devamlı bir surette genişletilmesi için yapılan ve karşılığında maddi bir iktisadi kıymet iktisap olunmayan giderlerdir (V.U.K.mad. 252). Bu giderler ilgili yıl kazancı itibariyle ya doğrudan gider yazılabilir ya da aktifleştirilmesi yoluna gidilebilir.

İlk tesis ve taazzuv giderleri kazancın elde edilmesinden çok onu doğuran kaynağın oluşması ve faaliyete geçirilmesi için yapılan giderlerdir. "İlk tesis giderleri" ve "taazzuv giderleri" olarak da ifade edebileceğimiz bu giderlerden birincisi, kurumun

³⁰⁴ Nitekim Danıştay'ın bir kararında peştemallık, "peştemallık tabiri halk dilinde, ekonomik ve bazı yasal olanakların sağladığı gelir fazlası veya hava parası olarak vasıflandırılan değer olup; bir sermaye şirketinin diğer bir sermaye şirketi tarafından sermaye paylarının nominal değerinden fazla bedelle satın alınmak suretiyle husule getirilen fark..." şeklinde tanımlanmaktadır. (Danıştay 4. Daire Tarih 15.10.1975, Esas No: 1975/551, Karar No: 1975/2578).

³⁰⁵ Gündüz-Perçin, a.g.e., s. 419, Kızılot, VUK... a.g.e., s. 2562.

³⁰⁶ Gündüz-Perçin, a.g.e., s. 420.

³⁰⁷ İlhan Kırıktaş, "İlk Tesis ve Taazzuv giderlerinde Katma Değer Vergisi", *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 46 (Ekim, 1996), s. 43.

kurulması ya da faaliyet kapsamının genişletilmesi; ikincisi ise, kuruluşu tamamlayan bir kurumun normal faaliyete geçebilmesini teminen yapılır³⁰⁸.

İşte, karşılığında maddi kıymet iktisap edilmeyen bu giderler amortisman yolu ile yok edilmekte olsalar dahi yeniden değerlemeye tabi tutulmayacaklardır³⁰⁹.

g). Diğerleri

V.U.K.mük. 298/1. maddesi, yukarıda saydığımız unsurları tadad edildikten sonra, “mahiyet ve amortisman süre ve tarzları itibariyle bunlara benzeyen sayir aktif kıymetler yeniden değerlendirme kapsamına girmezler”³¹⁰ denilerek, genel bir hüküm getirmiştir. Bu kıymetlere ilişkin somut bir belirleme yapılmamış olmasına rağmen, yeniden değerlendirilmeyecek bu kıymetlerin V.U.K.’nun 269. maddesi hükmüne göre gayrimenkul gibi değerlendirilen “gayri maddi haklar” ile “aktifleştirilen giderler” den oluştuğu söylenebilir³¹⁰. Yeniden değerlendirilmeyecek bu kıymetlere örnek olarak şunları gösterebiliriz³¹¹;

- Araştırma, işletme imtiyaz hakları ve ruhsatları
- İhtira beratı, ticaret ünvanı, telif hakları
- Her türlü teknik resim, desen, model ve planlar
- Televizyon filmleri, ses ve görüntü bantları.

Ayrıca, tamamen itfa olunmuş iktisadi kıymetler (bkz.V.U.K. 214 no’lu genel tebliği), boş arsa ve araziler, işletmede alım satımı yapılan iktisadi kıymetler yeniden değerlendirme kapsamı dışındadır.

Yukarıdaki açıklamaları dikkate aldığımızda V.U.K. mük. 298. maddeye göre yeniden değerlendirme kapsamına giren unsurları şöyle sıralayabiliriz:

- Gayrimenkuller (boş arsa, arazi hariç; V.U.K.’nun 314.ncü maddesinde belirtilen tarım tesisleri, işletmede inşa edilmiş her nevi yollar ve haklar dahil) ve bunların mütemmim cüz ve teferruatları;

³⁰⁸ Arıca, yeniden değerlendirme..., a.g.e., s. 280, bu konuda geniş bilgi için bkz. Kızılot, V.U.K... a.g.e., s. 2432-2457; Gündüz-Perçin, a.g.e., s. 267-285.

³⁰⁹ V.U.K. mük. mad. 298; Genç-Yargıcı, a.g.e., s. 59; Kızılot, V.U.K... a.g.e., s. 2563; Arıca, yeniden değerlendirme.. a.g.e., s. 280.

³¹⁰ Bkz. Arıca, Yeniden Değerleme, a.g.e., s. 281, Metin-Yalçın, a.g.e., s. 524.

³¹¹ M. Salih Özel, “Yeniden Değerleme”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 126, (Şubat, 1992), s. 36; Arıca, Yeniden Değerleme a.g.e., s. 281; Metin-Yalçın, a.g.e., s. 524.

- Tesisat ve makinalar,
- Gemiler,
- Taşıtlar,
- Demirbaşlar,
- İktisadi kıymetlerin aktife girdiği tarihe dek oluşan ve maliyete eklenen kur farkları (V.U.K. G.T. No: 151).

- Gayrimenkullerin genişletilmesi veya kıymetinin devamlı olarak aktarılmasına yönelik olarak yapılan ve iktisadi kıymetin maliyetine eklenen giderler (V.U.K. GT 151).

- Yukarıda saydığımız iktisadi kıymetler üzerinden ayrılan amortismanlar.

Tekdüzen hesap planında duran varlıkların gruplandırılmasına göre; 25'li Maddi Duran Varlıklar grubunda yer alan 250-251-252-253-254-255-256 ve 257 No'lu defteri kebir hesapları yeniden değerlemeye konu edilmekte, ancak 258 yapılmakta olan yatırımlar ile 259 verilen Avanslar Hesabı ve boş arsa-araziler için amortisman ayrılması söz konusu olmadığından bunlar yeniden değerlemeye tabi tutulmaz. Diğer taraftan işletme bilançosunda gösterilmekte ve amortisman şartlarını yerine getirmekle birlikte, maddi olmayan duran varlıklar (26'lı grup) ile özel tükenmeye tabi varlıklar (27'li grup) yeniden değerlemeye tabi tutulamaz³¹².

Özetle; yukarıda saydığımız yeniden değerlendirme kapsamı dışında kalan iktisadi kıymetler hariç, değerlemenin yapıldığı hesap dönemi sonunda bilançoda kayıtlı bulunan amortisman tabi iktisadi kıymetler yeniden değerlemeye tabi tutulabileceklerdir. Diğer bir ifadeyle, yeniden değerlendirme müessesesi, amortisman tabi olup henüz amortisman süresi dolmamış sabit varlıkları kapsamına almaktadır.

3. Yeniden Değerleme Kapsamına Giren Mükellefler

Yeniden değerlendirme, fiyat hareketlerinin işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerini gideren en temel tedbirlerden biridir. Bu bağlamda, fiyat hareketlerinin yoğun bir şekilde yaşandığı ekonomilerde, işletmelerin tamamının bu tedbirlerden yararlanması gerektiği açıktır. Bununla birlikte muhasebe tekniği, hukuki statülerinin taşıdığı özel

³¹² Uygur Temizer, "Dönem Sonunda Yeniden Değerleme Uygulaması ve Muhasebeleştirilmesi", *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 62 (Aralık, 1997), s. 64.

durumlar ve teşvik tedbirleri çerçevesinde bazı işletmelerin yeniden değerlendirilmesinden yararlandırılmaması veya kısmen yararlandırılması düşünülmüştür³¹³.

Vergi Usul Kanunu'nun mük.298'inci maddesine göre, genel olarak, bilanço esasına göre defter tutan bütün gelir (ticari ve zirai kazanç sahipleri anlamında) ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bilançolarının aktifinde kayıtlı iktisadi kıymetleri (bazı istisnalar dışında) yeniden değerlemeye tabi tutabileceklerdir. Bu imkan kollektif ve adi komandit şirketlere tanınmış, ancak, parantez için hükümlerle imtiyazlı şirketler kapsam dışı bırakılmıştır.

İşletme itibariyle yeniden değerlendirilme imkanından yararlanabilmek için genel prensip, bilanço esasına göre defter tutmaktır. Mükellefiyet durumları ne olursa olsun, işletme hesabı esasına göre defter tutanlar, yeniden değerlendirilme imkanından yararlanamazlar. Bu kıstasın uygulamasında fiili durum esas alınır. Diğer bir ifadeyle, kanuni ölçülere göre bilanço esasında defter tutması gereken bir işletme, işletme hesabı esasına göre defter tutuyor ise, yeniden değerlendirilme işlemini yapamaz.. Ancak, kanuni ölçüler içerisinde işletme hesabı esasında defter tutma sınırları içerisinde bulunan fakat gönüllü olarak bilanço esasında defter tutan işletme ise, yeniden değerlendirilme uygulamasından yararlanabilirler³¹⁴.

Bu bağlamda, işletme hesabı esasına göre defter tutan ticari kazanç ve zirai işletme hesabı esasına göre kazancını saptayan çiftçiler ile aldıkları özel izin uyarınca işletme hesabı esasına göre defter tutan kurumlar vergisi mükellefleri ile imtiyazlı şirketler hariç olmak üzere, bütün gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri yeniden değerlendirilmekteyler³¹⁵.

V.U.K. mük. 298.nci maddesi gözönüne alındığında;

a) Bilanço esasına göre defter tutan gelir vergisi mükellefleri

- Birinci sınıf tüccarlar,
- Birinci sınıf çiftçiler,
- Kollektif şirketler,

³¹³ E. Arslan, Yeniden Değerleme I, a.g.m., s. 36-37.

³¹⁴ E. Arslan, Yeniden Değerleme I, a.g.m., s. 37.

³¹⁵ A. Bumin Doğrusöz, "Yeniden Değerleme ve İş Ortaklıkları", Yaklaşım Dergisi, Sayı: 11 (Kasım, 1993), s.42.

- Adi Komandit şirketler,
- Adi Ortaklıklar.

b) Kurumlar Vergisi Mükellefleri

- Anonim şirketler,
- Limited şirketler,
- Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler,
- Kooperatifler,
- Dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler,
- İş ortaklıkları (V.U.K. 231. No'lu Genel Tebliğ ile),
- İktisadi Devlet Teşekkülleri.
- Dar mükellefiyete tabi yukarıdaki nitelikleri haiz mükellefler (25.6.1992 Tarih ve 3824 sayılı kanun ile).

Yukarıda saydığımız mükelleflerden İktisadi Devlet Teşekkülleri hariç³¹⁶ olmak üzere, diğer mükellefler, diledikleri takdirde, yeniden değerlemeye gidebilirler. Diğer bir ifadeyle yeniden değerlendirme, İktisadi Devlet Teşekkülleri için zorunlu iken, diğerleri için ihtiyardır³¹⁷. Zira yeniden değerlendirme müessesesi, işletmelere tanınmış bir haktır, mükellef bu hakkı kullanıp kullanmamakta serbestir.

Yeniden değerlemenin ihtiyari bir hak olması dolayısıyla daha önce yeniden değerlendirme yapılmayan yıllar için geriye dönük uygulanması mümkün değildir. Geçmiş dönemlerde yeniden değerlemenin yapılmamış olması bir mücbir sebebe dayanması halinde dahi, V.U.K.'nin mücbir sebep hükümlerinden yararlanmak mümkün değildir.

³¹⁶ Gerek Türk Ticaret Kanunu gerekse özel kanun hükümlerine göre kurulan ve sermayesinin yarısından fazlası Hazineye ve İktisadi Devlet Teşekküllerine ait olan ve Kurumlar Vergisi mükellefiyeti bulunan ortaklıkların bilançolarını yeniden değerlemeye tabi tutmaları ihtiyardır (V.U.K. G.T. 151).

³¹⁷ İlke olarak, yeniden değerlendirme uygulamasının işletmelerin ihtiyarına bırakılması, işletme bilançolarının mukayese edilebilir niteliğini ortadan kaldırmaktadır. Aynı ekonomilerde bulunan işletmelerin, aynı döneme ait mali tabloları yeniden değerlendirme uygulamasından yararlanıp yararlanmamasına göre homojenlikten uzaklaşacağı açıktır. Bu itibarla, böyle bir uygulama, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden, tutarlık kavramına ters düşmektedir. Aynı sorun, yeniden değerlemenin herhangi bir yıl yapılmaması veya değerlendirme oranlarının düşük uygulanması halinde de bulunmaktadır (Bkz. E. Arslan, Yeniden Değerleme I, a.g.m., s. 38).

Zira mücbir sebep nedeniyle sürelerin işlememesi kuralı, vergisel ödevlerle ilgili sürelerde geçerlidir³¹⁸.

4. Özel Durumları Olan İşletmeler ve İktisadi Kıymetlerde Yeniden Değerleme

a. Banka ve Sigorta Şirketlerinde Yeniden Değerleme

Ekonominin en hassas kesiminde faaliyet gösteren bankalar, milli ve milletlerarası düzeyde büyük bir öneme sahip, kendine has finans kuruluşlarıdır. Günümüz iş hayatında bankalar, ekonominin her safhasında çok çeşitli konularda faaliyet gösteren işletmelerdir. Ayrıca, her ülkenin ekonomik ve sosyal özellikleri, genel ekonomik politikası, bankacılık mevzuatı ve iş hayatına yerleşmiş olan örf ve adetler gibi çeşitli etkenler nedeniyle banka işletmelerinin özellikleri ülkeden ülkeye değişmektedir³¹⁹.

Bankaların, bir yandan, anonim şirket biçiminde kurulmaları (Bankalar K. Md. 5/1) ve tüzel kişi tacir olarak değerlendirilmeleri (TTK Md 18/1), diğer yandan ise bankacılık işleri ile uğraşan işletmelerin ticari işletme sayılmaları (TTK Md 11/1) karşısında; bir taraftan Bankalar Kanunu hükümlerine, hakkında hüküm olmayan hallerde ise, genel hükümlerden öncelikle Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olan işletmelerdir³²⁰.

Görüldüğü gibi Türk mali sisteminin en büyük sektörü konumunda olan bankalar, ülkemizde, sermaye ve hukuki organizasyon yapısı açısından farklılık gösteren kurumlardır³²¹. Özellikle, 1980 sonrası mali liberalizasyon döneminde hızlı bir yükseliş göstererek Türk mali sisteminin dominant (hakim) unsuru olan bankacılık sektörünün ekonomi içindeki nispi hacmi artış trendinde iken, mali piyasaların asli fonksiyonu olan üretken yatırımlara kaynak aktarım sürecinde yeterince başarılı bir

³¹⁸ Doğrusöz, a.g.m., s. 42. Ayrıca mücbir sebepler için bkz: Tugay Yücel, "Mücbir sebepler ve Sonuçları" *Yaklaşım Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 5, (Mayıs, 1993), s.15.

³¹⁹ Fikri Pala, *Banka Muhasebesi ve Maliyet Sistemi*, Bursa: U.Ü.G.V. Yayın No: 5, 1988, s. 3-4.

³²⁰ Asuman Turanboy, "Bankalar Kanunu'na Göre Pay ve Pay Sahipliği Pay Sahibinin Hakları ve Borçları", *Başak Dergisi*, Sayı: 89 (Eylül-Ekim, 1996), s. 55.

³²¹ A. İhsan Karacan, "Bankalar Açısından Yeniden Değerleme ve Sonuçları", *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, Yeniden değerlendirme özel sayısı, Sayı: 32 (Mayıs, 1983-II), s. 123.

performans göstermediği gözlenmektedir. Bankacılık sektörünün kullandığı kredi tutarındaki gelişmeler, bu müşahadeyi destekler niteliktedir³²².

İçinde faaliyet gösterdikleri ekonominin koşullarından büyük ölçüde etkilenen bankalar, Türkiye’de uzun bir geçmişi olan enflasyondan da ciddi bir şekilde etkilenmektedirler³²³. Gerçekten de bankaların toplam kârları, nominal olarak büyük tutarlara ulaşmış görünmekle birlikte, enflasyon oranının altında artış gösterdiğinden özkaynaklardaki aşınmayı karşılamada yetersiz kalmaktadır. Böylece, bankaların net kârı, yüksek oranlı enflasyonun özkaynaklarda meydana getirdiği aşınmayı gidermede yetersiz kalmıştır. Tüm bu gerçekler karşısında, bankaların da yeniden değerlendirme müessesesinden yararlanma gereği ortadadır.

Diğer taraftan, Bankalar Kanunu gereğince anonim şirket şeklinde kurulma zorunluluğu olan bankaların, tümü bilanço esasına göre defter tutan kurumlar vergisi mükellefi olduklarından, hukuki olarak, yeniden değerlendirme olanağından yararlanmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle, bankaların bilançolarına dahil iktisadi kıymetlerin ve birikmiş amortismanlarının yeniden değerlendirilmesinde K.V. mükelleflerinin tabi oldukları esaslar geçerlidir. Ancak, bankalar yeniden değerlendirme artışlarını, diğer K.V. mükellefleri gibi, sermayeye eklemekte serbest değildirler.

Bankalar yeniden değerlendirme neticesinde doğacak değer artışlarını, nakit karşılığı hisse senedi ihracı suretiyle sermaye artırımına gidilmesi ve taahhüt edilen pay bedellerinin ödenmesi şartıyla, sermayelerine ekleyebilirler. Ancak, her yıl sermayeye eklenecek değer artışı, taahhüt edilen pay bedellerinin ödenen kısmına isabet eden miktarı aşamaz (V.U.K.mad. 298/5). Yani, bankaların değer artış fonunun sermayeye eklenebilmesi için;

- Nakit karşılığı hisse senedi ihraç etmek suretiyle sermaye artırımına gidilmesi,
- Taahhüt edilen pay bedellerinin tamamının ödenmiş olması,

³²² TOBB, Banka ve Sigorta Sektörleri, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: TOBB Genel Yayın No:315 BÖM:38, 1996, s. 19.

³²³ Enflasyonun bankalar üzerindeki etkileri için bkz.. Cornelius j. Casey and Michael j. Sandretto, “Internal Uses of Accounting for Inflation”, *Harvard Business Review*, March- April, 1982, ss. 149-156; Peter C. Eisemann, “ Enflasyonun Banka Kazançlarına Etkisi” (Çev: İhsan Feyzibeyoğlu), *Maliye Dergisi*, Sayı: 56 (Mart-Nisan, 1982), ss. 76-80; Nejat Erk, H. Mahir Fisunoğlu ve Altan Çabuk, *Enflasyonun Bankalar Üzerine Etkileri*, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No: 186, 1994; TOBB, a.g.e., ss. 109 - 112.

•Her yıl sermayeye eklenecek değer artışının taahhüt edilen pay bedellerinin ödenmiş kısmı kadar olması,
gerekir.

Örneğin, A Bankası 400 milyon lira tutarındaki değer artış fonunu sermayesine ilave etmek isterse, 400 milyon nakit karşılığı sermaye artırımına gitmesi ve pay bedellerinin tamamının ödenmiş olması gerekir. Eğer pay bedellerinin 200 milyon liralık kısmı ödenmişse, bu durumda aynı miktar (200 milyon) değer artış fonu sermayeye ilave edilebilir.

Görüldüğü üzere, kanunkoyucu bankalardaki likitide durumunu ön plana almış olup, değer artışının amortismanlar yoluyla realize edilmesini beklemenin sakıncalı olacağı görünüşünden hareketle, yukarıdaki hükmü öngörmüştür³²⁴.

Ancak, bankaların para kredi kurulunun 5.11.1981 tarihli ve 55 sayılı kararı gereğince sermayelerini artırmaları halinde; bu sermaye artırımları, nakit karşılığı yapılmış sermaye artışı olarak kabul edilecek ve buna göre ödenmiş olan hisse bedellerine isabet eden değer artışlarını da, sermayeye ekleyebileceklerdir.

Bankaların bilançolarını yeniden değerlemeleri sonucu ortaya çıkan değer artışının pasifte fon hesabında tutulması halinde, Bankalar Kanunu uygulamasında bu ihtiyat olarak kabul edilmiştir. Bu durumda sermayeye ilave edilmeyen değer artışları da ihtiyat gibi muamele görecektir (V.U.K. G.T. 151). Bankalar açısından değer artışının sermayeye eklenmesi özel şartlara bağlı olduğundan, değer artışı fonunu da sermayenin bir cüz'ü olarak görmek yanlıştır; dolayısıyla kanunkoyucu bu fonu bankalar açısından ihtiyat olacağını hükme bağlamıştır.

b. Dar Mükellefler

Bilanço esasına göre defter tutan Gelir ve Kurumlar vergisi mükelleflerinden "dar mükellef" durumunda bulunanlar, yeniden değerlemenin kapsamı dışında bırakılmıştır. Ancak 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile Petrol Kanunu ve

³²⁴ Uman, Yeniden Değerleme... a.g.e., s. 105.

diğer mevzuat hükümlerine göre kurulmuş olan ve yabancı ortağı bulunan kurumlar, tam mükellef olmaları şartıyla yeniden değerlendirilebilmekte idiler (VUK. G.T. 151).

VUK'nun mük. 298.nci maddesinde 25.6.1992 tarih ve 3824 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik uyarınca, 1.1.1992 tarihinden itibaren dar mükellefiyete tabi mükellef için de yeniden değerlendirileme hakkı tanınmıştır. Böylece, yeniden değerlendirileme uygulamasından yararlanabilmek için, tam veya dar mükellefiyete tabi olmanın önemi kalmamıştır.

Bilindiği üzere, yeniden değerlendirileme enflasyonun neden olduğu aşırı fiyat artışlarının işletme bünyelerinde meydana getirdiği olumsuz etkileri kaldırmak amacıyla oluşturulmuş bir müessese olduğundan³²⁵, bu sistemle kurumlara tanınan haklarla, enflasyonun işletme bünyelerinde meydana getireceği tahribatın giderilmesi amaçlanmıştır³²⁶. Ekonomide tüm işletmelerin tam ve dar mükellef farkı olmadan fiyat hareketlerinden etkilendiği dikkate alınırca, yasal değişiklikte tanınan bu imkanın muhasebe hukuku bakımından olumlu olduğu kuşkusuzdur³²⁷.

c. İş Ortaklıkları

Sermaye şirketleri, kooperatifler ve iktisadi kamu müesseseleri kendi aralarında, şahıs ortakları veya gerçek kişilerle belli bir işin birlikte yapılmasını müştereken taahhüt etmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıklardan vergi dairesinden bu şekilde mükellefiyet tesis edilmesini talep edenler iş ortaklığı (KVK.mük.mad.6) olarak tanımlanır. İş ortaklıkları;

- Kaynakların mobilize edilmesi,
- Politik güvence,
- Kültürel klavuzluk,
- Rekabet aracı

³²⁵ A. Doğan, Yeniden Değerleme... a.g.m., s. 17.

³²⁶ Hızır Tarakçı, "Yatırım Kredilerinin Kullandıkları Para Cinsine Göre Yeniden Değerleme Sistemimizde Ortaya Çıkdıkları Sonuçların Karşılaştırılması", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 149, s.28.

³²⁷ E. Arslan, Yeniden Değerleme I. a.g.m., s. 37.

olmak üzere dört stratejik öneme sahiptir³²⁸.

Vergi hukuku açısından, kurum olarak kabul edilen iş ortaklığı, tüzel kişiliği olmayan ve özel hukuk bakımından adi şirket statüsünde kabul edilen bir şirkettir³²⁹. Başka bir deyişle, iş ortaklıkları hukuk süjesi olarak, “adi ortaklık” niteliğinde olmakla beraber, “vergileme tekniği” olarak kurum statüsündedir³³⁰. Ancak bu tür işletmeler, işletmenin sürekliliği kavramının bir istisnası olarak, “belli bir işi belli bir süre içinde gerçekleştirmek üzere” kurulmuşlardır. Nitekim, işin bitim tarihi, GVK md. 44 hükmüne göre belirlenmekte; iş ortaklığı sona ermesinden sonra ortaklık adına tarh olunacak vergi ve cezalardan ortaklar müteselsilen sorumlu tutulmaktadır³³¹.

Ülkemizde gelişen ekonomik faaliyetleri çerçevesinde, özellikle alt yapı alanında, büyük ölçekli projelerin hayata geçirilmesi, son zamanlarda, gündemin ön sıralarını işgal etmektedir. Kalkınmanın temel önceliğini oluşturan kapsamlı alt yapı projelerinin tüm boyutları ile tartışılması, fizibilitelerinin tamamlanması, projelendirilmesi, finansmanının sağlanması ve projenin başarı ile realize edilmesi önemli ölçüde bilgi birikimi ve uluslararası organizasyonları zorunlu kılmaktadır. Sözkonusu projelerin gerçekleştirilmesi için yerli ve yabancı gerçek ve tüzel kişilerin bir araya gelerek çeşitli organizasyonlar oluşturmaları zorunluluk haline gelmiştir. Kazanç paylaşımı amacı ile kurulan bu tür organizasyonlar belli bir işin birlikte yapılmasını müştereken taahhüt etmektedir. Diğer bir anlatımla, ortaklar işin belli bir bölümünü taahhüt etmeyip, topluca işin tamamını müştereken yapacaklarını taahhüt etmektedirler. Adi ortaklık şeklinde örgütlenebilen bu tür organizasyonları vergi yönünden disiplin altına alabilmek amacıyla “iş ortaklığı” adı altında yeni bir Kurumlar Vergisi mükellefiyeti ihdas edilmiş olup, 3239 sayılı Kanunun 72.nci maddesi ile Kurumlar Vergisi Kanununa mükerrer 6.ncı madde olarak eklenmiştir³³².

³²⁸ James E. Austin, *Managing in Developing Countries*, U.S.A. The Free Press Pritited, 1990, s. 330-335.

³²⁹ Doğrusöz, a.g.m., s.42.

³³⁰ KVK.mük.6. maddenin gerekçesinde “şahıs şirketleri veya gerçek kişilerin kurumlarla veya kurumların kendi aralarında oluşturdukları bu tür ortaklıklar yürürlükteki mevzuatımıza göre adi ortaklık sayılmaktadır. Bu durum vergileme açısından büyük problemler çıkarmaktadır. Bu tür kuruluşları vergi mevzuatı yönünden disiplin altına almak amacıyla bu ortaklıkların kurumlar vergisi kapsamına alınması öngörülmüştür” denilmektedir.

³³¹ E. Arslan, a. g. m., s. 41.

³³² Sedat Yalçın, “İş Ortaklıklarında Yeni Bir Sorun: Global İhaleler”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 107 (Ağustos, 1997), s. 40.

Her ne kadar vergi hukukunun diğer hukuk dalları karşısındaki bağımsızlığı açısından eleştirmek mümkün olmasa da, vergi hukuku ile yaratılmaya çalışılan bu ortaklık tipinin, kurumlar vergisi mükellefleri arasında bir çelişki yarattığı muhakkaktır. Zira özel hukukta, hususi bir düzenlemeye sahip olmaması dolayısıyla bir sorun yumağı haline gelen iş ortaklığını yeni bir hukuki tip -kurum- gibi kabul etmek yerine, bu ortaklıklarda oluşan kazancın ortaklar arasında paylaşılmasından sonra kurumlar veya gelir vergisine tabi tutulması yolu ile vergilendirilmesi tercih edilebilirdi³³³.

İşte, 4369 sayılı yasa, daha önce, “Sermaye şirketleri, kooperatifler ve iktisadi kamu müesseseleri kendi aralarında, şahıs ortakları veya gerçek kişilerle belli bir işin biri:

kurdukları ortaklıklar” şeklinde tanımlanan iş ortaklığı tanımından yer alan “...kurdukları ortaklık” ibaresi “...kurdukları ortaklıklardan vergi dairesinden, bu şekilde mükellefiyet tesis edilmesini talep edenler ...” olarak değiştirilmiştir. Böylece, iş ortaklığı müessesesi ihtiyari hale gelerek, kurumların kendi aralarında, şahıs ortakları veya gerçek kişilerle belli bir işin birlikte yapılmasını müştereken taahhüt etmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklık, iş ortaklığı şeklinde kurulabileceği gibi adi ortaklık olarak ta kurulabilecektir.

Maliye bakanlığı, 1991 yılı için yeniden değerlendirme oranını belirlediği 214 no’lu VUK. Genel Tebliği ile, mük. 298.nci maddenin son fıkrasındaki yetkiye dayanarak, “iş ortaklıkları, belli bir işin birlikte yapılmasını taahhüt eden kuruluşlar olduklarından uzun süreli³³⁴ bir faaliyetleri olmaması” gerekçesiyle kurumlar vergisi mükelleflerinde iş ortaklıklarının-kanun hükmüne mugayyir olarak-yeniden değerlendirme yapamayacaklarını hükme bağlamıştır. Böylece, kanunda iş ortaklıklarının yeniden değerlendirme yapabileceklerine ilişkin açık hüküm mevcut iken, bakanlık tebliğ ile getirdiği düzenlemeyle kendisine tanınan yetki sınırlarını aşmış ve yetkisini Anayasanın 73.maddesiyle güvence altına alınan vergilerin kanuniliği ilkesini zedeleyecek şekilde geniş yorumlanmıştır.

³³³ Doğrusöz, a.g.m., s. 43.

³³⁴ Tebliğde yer alan, iş ortaklıklarının “uzun süreli faaliyetleri olmaması nedeniyle” ifadesi de zaten tartışmaya açık bir ifadedir. İş ortaklıklarının belli bir işin birlikte yapılmasını taahhüt eden kuruluşlar olarak faaliyetleri kısa süreli olabileceği gibi uzun süreli de olabilir. İşin mahiyetinin kısa süreli olmasını gerektirebileceği gibi uzun süreli olmasını da zorunlu kılabilir. Gündüz-Perçin, a.g.e., s. 410.

Diğer taraftan İdari Yargılama Usulü Kanununun 2.nci maddesine göre, bir idari işlem olarak genel tebliğlerin de, bütün idari işlemler gibi içermesi gereken beş unsur (yetki, şekil, sebep, amaç, konu unsurları) yönünden de hukuka uygun olması gerekir. Bu unsurlardan biri de yetki unsurudur. Bu açıdan bakıldığında “iş ortaklıklarının yeniden değerlendirme yapmayacaklarına” ilişkin genel tebliğ hükmü, yetki unsuru bakımından hukuka aykırıdır³³⁵.

Nitekim, Danıştay 4.dairesinin E.1992/688 K. 1993/3172 sayı ve 22.6.1993 tarihli kararı ile bu uygulama iptal edilmiştir. Bu durumu gözönüne alan Maliye Bakanlığı, 18.11.1994 tarih ve 22115 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 231 seri No’lu V.U.K. Genel Tebliğinin 1 numaralı bendini 18.11.1994 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlükten kaldırmış ve böylece iş ortaklıklarının da yeniden değerlendirme yapmalarına imkan tanımıştır.

d. Holdinglerin Yeniden Değerleme Karşısındaki Durumu

Gelişen ve büyüyen ekonomilerde, bu gelişme ve büyümenin yarattığı ekonomik birimler olan holdingler, çağımızda gerek ulusal ve gerekse uluslararası sermaye açısından vazgeçilmez bir olgudur³³⁶.

Herkes tarafından kabul edilmiş bir tanımı bulunmamakla beraber, holding, kendisi ticari ve sınai bir faaliyette bulunmayan, kontrol etmek amacıyla başka firmaların pay senetlerine sahip olan “hukuken bağımsız şirket” şeklinde tanımlanabilir³³⁷. Genel olarak holding şirketi, ekonomik bir bütünlük sağlamak amacı ile bir veya daha fazla şirkete yönetim ve denetim olanağı veren oranda katılan (iştirak eden)-ortaklık olarak tanımlayabiliriz³³⁸. Böylece, terminoloji olarak “holding” kelimesi, bir üst kavram ifade eder. Bu tabir altından çeşitli tipte holding şirkete rastlamak mümkündür.

³³⁵ Doğrusöz, a.g.e., s. 45.

³³⁶ Fatih Dural, “Holding Şirketlerinin Bağlı Kuruluşlarına Genel İdare Giderlerinin Dağıtımı”, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 1(Ocak, 1993), s. 62-63.

³³⁷ Öztin Akgüç, *Finansal Yönetim*, 3.B. İstanbul: İ. Ü. İ.Şl. Fak. Muh. Ens. Yay. No: 41, 1982, s.777.

³³⁸ Turgay Bozoğlu, “Holdinglerde Mali Tabloların Kullanımı”, *1992-1993 Hesap Uzmanları Kurulu Konferansları-III*, M. Bakanlığı, A.P.K.K.B. Yayın No: 1993 1327, s. 169, Holdinglerle ilgili çeşit tanımlar geniş açıklamalar ve için bkz; Fahman Tekil, *Şirketler Hukuku*, II. Cilt 2.b. İstanbul, 1978, s. 115-140; Ş. Kızılot ve S. Eyüpgiller, *Şirketler Muhasebesi (Vergilendirilmesi, Hukuku ve Mevzuatı)*, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1996, s. 1351-1374; Akgüç, a.g.e., s. 777-794;

Holding şirket, bir çok şirketlerin hisse senetlerini elinde bulundurmak suretiyle o şirketlerin sevk ve idaresi, kendi kontrolü altında tutan bir şirkete nevi, olarak tanımlayabiliriz³³⁹. Bu tanımda yer alan öğeler şöyle sıralanabilir:

- Ekonomik bir bütünlük sağlamak,
- Başka bir ortaklığa veya ortaklıklara katılmak,
- Bu ortaklıkların yönetim ve denetim olanağını elinde bulundurmadır.

Her ne kadar Ticaret Kanununun sağladığı serbesti nedeniyle³⁴⁰ holding şirketin limited, hatta kollektif şirket türünde kurulması mümkün ise de³⁴¹, genellikle bir anonim şirketler³⁴² topluluğu olarak karşımıza çıkan holdingler, ana kuruluş itibariyle olsun, bağlı kuruluşlar itibariyle olsun, vergi hukuku açısından bağımsız³⁴³ kabul edilmektedir.³⁴⁴

Kurumlara ait iştirak payları ve hisse senetleri, iştirak edilen kurumların bilançolarını yeniden değerlemeleri ve değer artışlarının sermayeye ilavesi halinde, yeniden değerlendirme kapsamına girmektedir. Değerleme yapılan kuruma iştirak eden işletmelerin aktifinde yeniden değerlendirme sonucu doğan değer artışının sermayeye ilavesi nedeniyle meydana gelen ve pasifte özel bir karşılık hesabında gösterilen değer artışlarına iştirak eden kurum bakımından sermayenin cüz'ü kabul edilmektedir (Bkz. 151 VUK. G.T.). Dolayısıyla yeniden değerlemede, iştirak edilen kuruluşlar yeniden değerlendirme yaptığı takdirde, iştirak eden holding ortaya çıkan değer artışını hissesi oranında bilançosunda gösterebilir. Özel bir fonda tutulan bu değer artışı, holding şirketi

³³⁹ İsmail Doğanay, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, cilt: 2-3, Ankara Feryal Matbaası, 1990, s. 199.

³⁴⁰ Türk hukukunda holdingler için açık bir düzenleme sözkonusu olmayıp, sadece, TTK'nun 466/4 hükmünde "gayesi esas itibariyle başka şirketlere iştiraktan ibaret "holding" şirketleri denilerek geniş anlamda holdingi tanımlamıştır. Dolayısıyla T.T.Hukukunda, holding ortaklık, herhangi bir hükme bağlanmamıştır. Zaten, kanunumuzda holding şirket diye bir şirket türüne rastlamak mümkün değildir.

³⁴¹ Ünal Tekinalp, "Holdinglerin Kuruluşunda İzlenebilecek Çeşitli Yollar ve Sorunlar". **Banka Dergisi**, Aralık, 1971, s. 13.

³⁴² Holdingin kurulmasını avantajlı duruma getiren hükümlerden şahıs şirketlerinin yararlanmaması nedeniyle anonim şirket hukuki yapısı, holdinglerin hukuksal biçimi olagelmıştır. (Kızılot ve Eyüpgiller, a.g.e., s. 1353).

³⁴³ Genellikle "holding" şirketler bir anonim şirketin (ana ve çatı şirket), bir veya birden ziyade anonim şirketin (tabir caizse, yavru şirketlerin) hisse senetlerini satınalmak suretiyle o anonim şirketin (yönetim kurulunda) kendi iradesine tabi yöneticileri iş başına geçirerek, o yavru şirketlerin sevk ve idaresini bizzat ele geçirmek gayesiyle, vücut bulur. Fakat bununla beraber, ana anonim şirket ile yavru anonim şirketin müstakil hükmi şahsiyetleri eskisi gibi aynen devam eder (Bkz. Doğanay, a.g.e., s. 1199).

³⁴⁴ Salih Şanver, **Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi**, 1968, s. 231.

açısından, sermayenin bir cüz'ü olduğu gibi, sözkonusu şirket istediği takdirde bu fonu sermayesine de ekleyebilecektir.

Ancak unutulmamalıdır ki, iştirak edilen kurum yeniden değerlendirme yapmasına rağmen, değer artışını sermayeye eklemeyip özel bir fon hesabında tutmuşsa, iştirak eden kurum (holding) açısından yapılacak herhangi bir işlem yoktur. Bu nedenle, yukarıdaki anlatılan durum yeniden değer artış fonunu sermayesine ilave eden kurumlar için geçerlidir. Zira iştirak edilen kurum, yeniden değerlendirme artışını sermayesine ilave ettiği takdirde kurumun bilançosunun aktifinde kayıtlı ve iştirak payı gösteren "iştirakler hesabı"nda bir artış hasıl olacaktır.

e. İmtiyazlı İşletmelerin Yeniden Değerleme Karşısındaki Durumu

Ekonomik ve sosyal ihtiyaçlardan ortaya çıkan ve Türkiye'de kamu finansmanın içine düştüğü darboğaz nedeniyle 1980'lerden itibaren ağırlıklı olarak idare hukukunda yaygınca uygulanmaya başlayan ve kamuoyunun dikkatlerini üzerine çeken³⁴⁵, imtiyaz sözleşmesiyle devlet, enerji, üretim ve dağıtım hizmetleri, otoyol yapım ve işletme hizmetleri, alt yapı üretim ve hizmetleri gibi bazı kamu hizmetlerini, kamu kesim tüzel kişileriyle değil, özel kesim (özel sermaye) tüzel kişileri tercih ettiği görülmektedir³⁴⁶.

Vergi kanunlarımızda herhangi bir tanımı bulunmamakla birlikte, VUK nun mük. 298 ve 325'inci maddelerinde yer alan "imtiyazlı işletme" kavramı, 151 sıra numaralı VUK Genel Tebliğinde, "imtiyazlı şirketler, meydana getirdikleri tesisatı, imtiyaz süresinden sonra devlete veya devletçe tensip olunacak bir teşebbüse veya belediyeye intikal ettirmesi imtiyazname ile kararlaştırılmış bulunan şirketlerdir" şeklinde tanımı yapılmaktadır.

Kamu hizmetlerinin, ilgili idare ile aralarındaki bir idari imtiyaz sözleşmesine dayalı olarak özel hukuk hükümlerine tabi sermaye şirketi statüsüne sahip yerli ve/veya yabancı şirket ortaklıkları tarafından kurulmasına ve görülmesine, kamu hizmetinin imtiyaz usulü ile yürütülmesi denilmektedir³⁴⁷.

³⁴⁵ Şenyüz, Yap-İşlet-Devret ..., a.g.e., s. 54.

³⁴⁶ Vahit Polatkan, "Yap-İşlet Modeli ile Termik Elektrik Üretim Tesisi Kurulması ve İşletilmesi", *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 58, (Ekim, 1997), s. 22.

³⁴⁷ Vahit Polatkan, *Yap-İşlet Devret*, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1997, s. 6.

Kamu hizmeti imtiyazı, demiryolu, elektrik, su vs. gibi iktisadi ve teknik nitelikli kamu etkinliklerinin kuruluş ve/veya işletilmelerinin, kamunun sorumluluk, gözetim ve denetimi altında belirli bir süreyle özel kişiler eliyle gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilir³⁴⁸

İmtiyaz sözleşmesi ise, herhangi bir kamu hizmetinin gördürülmesi amacıyla, yetkili kamu idaresinin özel hukuk kişileriyle yaptığı bir sözleşme olup, kamu kurum ve kuruluşlarıyla özel hukuk kişileri arasında yapılan bu sözleşme ile kamu idaresi, özel hukuk kişilerine herhangi bir kamu hizmetinin görülmesine ilişkin tesislerin kurulması ve işletilmesi konusunda yetki vermektedir³⁴⁹.

Nitekim, Anayasa Mahkemesi bir kararında, *imtiyaz sözleşmesini* "Kamu hizmetlerinin uzun süreli bir idari sözleşme uyarınca, sermayesi, kârı, hasar ve zararı kendilerine ait olmak üzere özel hukuk kişilerince yerine getirilmesi"³⁵⁰ şeklinde tanımlarken, Danıştay da, "idarenin gerçek ve genel olarak sermaye şirketi olan bir tüzel kişiyle yaptığı sözleşmeyle bir kamu hizmetinin belirli ve uzun bir süre içinde kurulmasının ve işletilmesinin karşılığında hizmetten yararlananlardan ücret ya da belirli bir bedel alınmak ve giderleriyle kâr-zarar (riskli) özel girişimciye ait olmak üzere idarenin kendi buyruğu ve sorumluluğu altında sağladığı bir yöntem"³⁵¹ olarak tanımlanmıştır.

Özel hukuk içinde Yap-İşlet-Devret sözleşmesi ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak Medeni Kanun hükümlerine göre oluşturulan "üst hakkı" ve "intifa hakkı" vardır. Üst haklarının sadece gayrimenkuller için tanınabilmesi, intifa hakkının mirasçılara intikal etmemesi, bu hakların Yap-İşlet-Devret sözleşmesi çerçevesindeki uygulama alanını sınırlandırması nedeniyle zayıf taraflarını oluşturmaktadır. Yap-İşlet-Devret sözleşmesi uygulamaya en geniş şekilde aktarılması ve ihtiyaçların giderilmesi imkanını Borçlar Kanununun sözleşme serbestisi içinde bulmaktadır. Yap-İşlet-Devret sözleşmesi, Borçlar Kanununda bir akit tipi olarak açıkça ortaya konmamakla beraber,

³⁴⁸ Lütfi Duran, "Yap-İşlet-Devret", *Siyasal Bilgiler Fak. Dergisi*, No: 1-2 (Ocak, Haziran, 1991), s. 147-170.

³⁴⁹ Sakıp Şeker, "Serbest Bölgelerde Yap-İşlet-Devret Modeli Uygulaması ve İmtiyazlı Şirketler", *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 16 (Nisan, 1994), s. 51, Ayrıca bu konuda geniş bilgi için bkz. Doğan Şenyüz, *Borçlar Hukukuna Göre Yap-İşlet-Devret Sözleşmesi ve Tarafların Vergiler Karşısındaki Durumları*, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1996.

³⁵⁰ Anayasa Mahkemesi 28/06/1995 günlü ve E: 1994/71, K: 1995/23 sayılı kararı.

³⁵¹ Danıştay Birinci Dairesi'nin 24/09/1992 günlü ve E: 1992/232, K: 1992/294 sayılı kararı.

kullanma borcu doğuran sözleşmelerden “kira” ile işgörme (imal) borcu doğuran sözleşmelerden “istisna sözleşmesinin” bazı unsurlarını ihtiva eden “karma tipli” bir sözleşme hüviyetini arz etmektedir. Bu haliyle Yap-İşlet-Devret sözleşmesi, kanunun öngördüğü iki sözleşmenin kanunun öngörmediği şekilde bir araya getirilmesinden başka bir şey değildir. O halde Yap-İşlet-Devret sözleşmesi, ne tam olarak bir kira sözleşmesidir ne de istisna sözleşmesidir. Kira ve istisna sözleşmelerine uygulanan hükümler, uygun düştüğü ölçüde kıyasen Yap-İşlet-Devret sözleşmelerine de uygulanacaktır³⁵².

Yap-İşlet-Devret (YİD) modeli, temelde bir kamu hizmeti imtiyaz niteliği taşımaktadır. Zira, Yap-İşlet-Devret yatırımları, özel sektör değil, kamu sektörü yatırımlarıdır. Nitekim, finansman kaynağı zaman içerisinde kamu, borçların garantörü devlettir ve sonuçta devir sözkonusudur. Ancak risk ve sorumluluk özel sektöre aittir. Olay, bir kamu yatırımının özel sektör eliyle yapılmasıdır. Yatırımın gerçekleşmesine kadar özel sektör bir araçtır³⁵³.

İmtiyazlı şirketler, yatırımlarını Yap-İşlet-Devret şeklinde gerçekleştirmektedirler. Ancak, her YİD modeline göre yapılan yatırım sözleşmesi bir imtiyaz sözleşmesi değildir. YİD modeli, özel hukuk kişileri arasında da olabilir. Özel hukuk kişileri arasında yapılan yap işlet devret modeli yatırımların, V.U.K. nın 272’nci maddesinde yer alan “özel maliyet bedeli” çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir³⁵⁴. YİD sözleşmesi çerçevesinde özel maliyet bedeli uygulamasında bir hususa dikkat etmek gerekir. O da, işletmenin bizzat inşaat yaptırma suretiyle sahip olduğu ya da bitmiş şekilde satın aldığı bir bina için amortisman hükümlerine tabi olarak uzun sürelerle dayalı giderleştirme işlemi yerine, aynı binayı YİD sözleşmesi çerçevesinde elde etmesi halinde, kira süresiyle (bir başka deyişle kullanım hakkı süresiyle) uyumlu gider yazması mümkündür. Binanın, YİD sözleşmesi çerçevesinde elde edilmesinde yapılan

³⁵² Doğan Şenyüz, “Yap-İşlet-Devret Modeli ve Vergilemeye İlişkin Bazı Hususlar”, *Vergi Sorunları Dergisi*, sayı: 110 (Kasım, 1997), s. 110.

³⁵³ Bkz. Yüksel Karaca, “Yap-İşlet Devret Modeli” *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 34 (Ekim, 1995), s. 59, Duran, a.g.m., s. 147-170, : Yap-İşlet-Devret uygulamasının taraflarından birinin kamu kuruluşu olması halinde yapılan sözleşmeler bir imtiyaz sözleşmesi hükmündedir. Bu durumda, Yap-İşlet-Devret sözleşmesinin muhatabı olan şirket imtiyazlı şirket olmaktadır. Bu konuda bkz. Yılmaz Özbacı, “Yap-İşlet-Devret Uygulamasının Vergileme ile İlgili Yönleri”, *Maliye Dergisi*, Sayı: (Mart-Nisan, 1989), s. , Polatkan, a.g.m., s. 22.

³⁵⁴ Bkz. Sakıp Şeker, “Gelir ve Kurumlar Vergisi Yönünde Özel Maliyet Bedeli”, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 13 (Ocak, 1994), s. 105-117; Şenyüz, *Yap-İşlet...a.g.e.*, s. 32.

harcamaların gider yazılması, kira süresinin bu bina için kısa olmasına bağlı olarak, biran önce matrahtan indirilmesine imkan vereceğinden, vergi avantajı sağlayacaktır³⁵⁵.

V.U.K.'nun 325'nci maddesinde, "imtiyazlı işletmelerde" tesisatın imtiyaz süresinden sonra, bedelsiz olarak Devlete veya devletçe tensip olunan bir teşekküle veya belediyeye intikal etmesi imtiyazname gereğinde bulunduğu, imtiyaz mukavelesinde de sermayenin itfası için yıllık belli bir nispet veya miktar üzerinden sermaye itfa olunur" denilmektedir. Bu bağlamda sermayenin itfasından söz etmek için, imtiyazlı bir işletmede imtiyaz süresi sonunda, bedelsiz bir tesisat devri ile imtiyaz sözleşmesinde, devir konusu olacak tesisat için ayrılacak amortisman nispet veya miktarının belirlenmiş olması gerekir.

Bu koşulların gerçekleşmesi durumunda, imtiyazlı işletmeler, bedelsiz devredilecek tesislerin değeri üzerinden ayırdıkları amortismanı vergi matrahından indirebilmektedirler³⁵⁶.

Yukarıdaki madde metninden anlaşıldığı üzere, bu maddeye göre işletmenin imtiyazlı işletme sayılıp sermayesinin itfa edilmesi için;

- Bir kamu hizmetinin görülebilmesi amacıyla imtiyaz sözleşmesi ile imtiyaz tanınması,
- Malın belli bir süre sonra kamu idaresine devredilmesi,
- Bu devrin bedelsiz olarak gerçekleştirilmesi,

• İmtiyaz şirketlerine tanınan bu hak, sermayedarın işletmeye kuruluş aşnasında veya sonradan sermaye artırımını şeklinde koydukları sermaye paylarının amortizasyonunda kullanılacak fonun dönem kârından ayrılması işlemidir. Bu şekilde sermayedar, yatırdığı parayı tesisin devrinden önce geri alabilecektir³⁵⁷.

Sermaye amortismanının uygulandığı imtiyazlı işletmelerde, imtiyaz süresinin sonunda bütün sabit varlıkların devlete intikal etmesi gerektiğinden, bedelsiz devre konu olacak bu varlıklar yönünden amortisman ayrılmasının bir anlamı

³⁵⁵ Şenyüz, Yap-İşlet-Devret... a.g.e., s. 34.

³⁵⁶ Kızılot, V.U.K. ... a.g.e., s. 2906.

³⁵⁷ Can Erol, "İmtiyazlı İşletmeler (Yap-İşlet-Devret Modeli) ve Vergileme ile İlgili Bir Görüş", Vergi Dünyası, Sayı: 157, (Eylül, 1994), s. 27.

bulunmamaktadır. Zira amortisman ayrılması hususu işletmenin sürekliliği kavramı ile yakından ilgilidir. Bununla beraber, kullanma ömrü imtiyaz süresinden kısa olan iktisadi kıymet için, amortisman ayrılacaktır³⁵⁸. Bu husus, imtiyaz süresi sonunda bedelsiz devredilecek iktisadi kıymetlerin yenilenmesinin de gereğidir. Aksi takdirde, imtiyazlı işletme, imtiyaz sözleşmesinde yer alan “bedelsiz devir” yükümlülüğünü yerine getiremeyecektir³⁵⁹. Dolayısıyla; kullanma ömrü imtiyaz süresinden uzun olan iktisadi kıymetlerle, kullanma ömrü imtiyaz süresini taşan yenilenmiş iktisadi kıymetlerin amortisman uygulaması dışında kalması gerekir. Zira, bu iktisadi kıymetlerin kaynağını oluşturan sermaye de amortisman tabi olduğundan, vergi matrahının tespitinde mükerrer indirim önüne bu şekilde geçilmiş olur³⁶⁰. Ancak sermayenin itfası halinde sabit kıymet amortismanı, imtiyaz süresinin sonunda işletmenin tamamı (bütün aktif ve pasif ile) değil yalnızca bir kısmının bedelsiz olarak terk edileceği hallerde, sermaye itfasının şöyle yapılması gerekir³⁶¹.

- Sermaye, bedelsiz devredilecek tesislere bağlı olan ve olmayan kısımları itibariyle ikiye ayrılır. Sermayenin sadece bedelsiz devredilecek tesislere bağlı olan kısmı itfa edilir. İmtiyaz süresinin sonunda terk edilmeyecek tesisler genel hükümler dairesinde itfa olunur.

- Sermayenin bedelsiz olarak intikal edecek tesislere bağlı olan kısmını ayırt etmek zaman zaman güçlük doğurabilir. Bu durumda, yani sermayenin bedelsiz devredilebilecek tesislere bağlı kısmını ayırmanın zor olduğu durumlarda; bedelsiz devredilecek tesislerin imtiyaz süresi içinde itfası ile yetinilir. Sermayenin amortismanı yapılmaz, ancak sonuç sermaye itfasının aynıdır.

4369 sayılı yasanın 7. madde ile Vergi Usul Kanunu'nun 313. maddesine eklenen fıkra hükmüne göre, ilgili mevzuat gereğince, sözleşme süresinden sonra

³⁵⁸ Ancak bu hususlar imtiyaz süresinin sonuna kadar devredilecek ve yenilenmesi gereklidir. Yenilemeden önce imtiyaz süresinin sonuna kadar kullanılabilir ve devir kıymetleri kullanma ömründen daha azsa, yenilenen kıymetler için, yenileme tarihinden itibaren amortisman yine ayrılmayacaktır. Kızılot, VUK. a.g.e., s.2907.

³⁵⁹ Ancak sözü edilen şirketler aracılığıyla gerçekleştirilen büyük bayındırlık ve alt yapı işlerinin, belirli bir süre anılan şirketler tarafından işletilerek nemasından yararlandıktan sonra, işler vaziyetteki kamu idaresine ve/veya halka devredilmesi sözkonusudur. Bkz. Türkmen Derdiyok, “Yap-İşlet-Devret Modeli”, Yaklaşım, Sayı: 9 (Eylül, 1993), s.

³⁶⁰ Erdoğan Arslan, “Yeniden Değerleme-I”, a.g.m. s. 40.

³⁶¹ Gündüz ve Perçin, a.g.e., s. 260; Kızılot, V.U.K., s. 2907.

bedelsiz olarak Devlete veya Devletçe tensip olunan bir teşekküle veya belediyeye intikali öngürülen amortismanına tabi iktisadi kıymetlerden (sözleşme süresinde yenilenmesi gerekenler hariç), sermayenin veya özel maliyet bedellerinin itfa hükümlerine göre amortismanına tabi tutulanlar, genel hükümler uyarınca, ayrıca amortismanına tabi tutulamazlar.

Daha önceden de belirtildiği gibi, imtiyazlı şirket sayılan YİD uygulaması, özel şahıslar arasında da gerçekleşebilir. Ancak, özel şahıslar arasında gerçekleştirilen bu işletmeler, yukarıda zikredilen V.U.K.'nın 325'nci maddesi kapsamında mütaala etmek mümkün değildir. Zira bu modele ilişkin V.U.K.'nda herhangi bir düzenleme olmamasına karşın, bu sözleşme kimi yazarlara göre "Özel Maliyet Bedeli"³⁶² kimilerine göre de "Üst Hakkı"nın tesisine dayanmaktadır.

Ancak hemen belirtelim ki, özel hukuk kişiler arasında bu modelin çalıştırılması, yapılacak sözleşmelere bağlıdır. Bu sözleşmeler de kendine özgü sözleşme niteliğindedir. Borçlar Kanunu'nda ya da başka bir yasada düzenlenmemişlerdir. Bununla birlikte sözleşmenin amacı ve tarafların karşılıklı menfaatleri dikkate alınarak, kıyas yoluyla özel hukuk problemleri çözülebilir. Ancak vergi hukukundaki kıyas yasağı, bu tür sözleşmeler için bir düzenleme yapılmasını gerektirmektedir³⁶³.

V.U.K.'nın mük. 298'inci maddesinin birinci fıkrasında geçen parantez içi hükümlerle, imtiyazlı şirketlerin yeniden değerlendirme yapamayacakları belirtilmiştir.

Ancak imtiyazlı şirketlerin amortismanına tabi iktisadi kıymetlerini yeniden değerleyememeleri ve değerlendirilmiş tutarlar üzerinden amortisman ayıramamaları işletmecilik ilkeleri açısından handikap olmakta; bu modelin uygulanmasına da engel teşkil etmektedir. İmtiyazlı işletmelere yeniden değerlendirme hakkının tanınması halinde, değer artış fonlarının akıbetinin ne olacağı da önemli bir sorun olarak ortaya çıkacaktır. Bilindiği üzere, V.U.K.'nın mük. 298'inci maddeye göre yeniden değerlendirme sonucu oluşan ve bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında tutulan değer artış fonları, sermaye ilavesi dışında, hiç bir şekilde işletmelerden çekilememektedir. Kuşkusuz,

³⁶² Şenyüz, Yap-İşlet..., a.g.e., s.28; Kızılot, VUK..., a. g. e., s.2925-2926; S. Şeker, Serbest Bölgelerde..., a. g. m., s. 52.

³⁶³ Erdoğan Arslan, "Yap-İşlet-Devret Modeli ve Vergilendirilmesindeki Temel Sorunlar", Yaklaşım Dergisi, İnşaat Özel Sayısı Eki, (Ağustos, 1997), s. 33.

yeniden değerlendirilmiş iktisadi kıymetler üzerinden amortisman ayrılması, işletmenin kârını azaltma fonksiyonunu üstlenecektir. Bu bakımdan imtiyazlı işletmelerde yeniden değerlendirme uygulaması yapılmaması, daha fazla kârın işletme dışına çıkarılması anlamına gelecektir. Bu da işletmeyi finansman sıkıntısına sokacaktır³⁶⁴.

Kanunkoyucu, V.U.K. Mük. 298'inci maddesi hazırlanırken, sermaye itfası hakkından yararlanan bu işletmelerin (vergi matrahında mükerrer indirim olabileceği kanısıyla) yeniden değerlendirme uygulamasından mahrum bırakılması, yüksek enflasyonun seyrettiği ülkemizde, imtiyazlı işletmelerin giriştikleri yatırımlar için fon yaratabilme kabiliyetlerini kısıtlayacak ve sermaye erimesine neden olacaktadır. Bu nedenle, imtiyazlı şirketlerin de yeniden değerlendirme yapabilmelerine olanak vermek için gerekli yasa değişikliğinin bir an önce yapılması, söz konusu işletmelerin hem devir aldıkları kamu hizmetini en iyi şekilde yürütülmesini sağlayacak ve hem de vergilemedeki bir adaletsizlik bu suretle önlenmiş olacaktır³⁶⁵. Diğer taraftan, 4369 sayılı yasanın temelini oluşturan *vergi reform tasarısının* gerekçesinden belirtildiği üzere "yap işlet yatırımlarına yeniden değerlendirme hakkı tanınması, yabancı sermayenin getirdiği döviz cinsinden sermayede ortaya çıkan kur farklarının vergilenmemesi sağlayacak ve ülkenin şiddetle ihtiyaç duyduğu fiziki yabancı sermayenin önünü tıkayan engeller ortadan kalkacaktır"³⁶⁶.

Nihai olarak, özel hukuk açısından karma tipli bir özellik taşıyan yeniden Y.İ.D. sözleşmesinde, bu şekilde oluşan aktin vergi hukukuna yansımada duraksamalara düşülebilecek yanlar vardır. Bunlar, YİD modelinin amacı dikkate alınarak idarece tüm ortadan kaldıracak şekilde yorumlanmalı ve mevzuata açıklık getirilmelidir³⁶⁷.

f. Özel Maliyet Bedelleri

İşletmelerin faaliyette bulunacakları işyerlerinde kiracı konumunda bulunmaları iktisadi hayatın olağan gerçeklerindedir. Günümüzde, gayrimenkul satın almak yüksek tutarlı parasal fonların bu alanlara aktarılmasını gerektirmektedir. Oysa, işletmelerinin faaliyetlerini sürdürecekleri, duran varlık niteliğindeki işyerleri için kiralama yolunu

³⁶⁴ Erdoğan Arslan, "Yap-İşlet-Devret", a.g.m., s. 33-34.

³⁶⁵ Erol, a.g.m., s. 28-29.

³⁶⁶ Vergi Reform Tasarısı Gerekçesi, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 63 (Mart, 1998), s.145.

³⁶⁷ Şenyüz, a.g.m., s. 113; Şenyüz, *Yaklaşım Dergisi*, İnşaat Özel Sayısı Eki, s. 26).

seçmeleri, ellerindeki likit kıymetleri kristalize etmemeleri açısından çoğu zaman bir zorunluluktur. Rekabet şartlarının son derece ağırlaştığı günümüz toplumlarından, “fonları en ideal şartlarla temin etme” şeklindeki klasik finansman fonksiyonu yerini, “fonları en ideal şartlarla temin etme ve en ideal alanlara yöneltme” anlayışındaki modern finansman fonksiyonuna bırakmıştır. Bu anlayışın yaygınlaştığı toplumların işletmeleri, diğer şartların sabit olduğu varsayımı altında, kuruluş yeri seçimi açısından dezavantaj yaratmadığı ölçüde faaliyet merkezlerini tedricen daha düşük bedelle gayrimenkul iktisabında bulunabilecekleri yerlere kaydırmaktadırlar³⁶⁸.

Diğer taraftan, günümüzün işletmeleri içinde buldukları işletme sermayesi sıkıntısı nedeniyle, bir çok işletme iktisadi hayatta faaliyet gösterdikleri işyerleri (fiziki mekanları) satın alıp, aktifine dahil etmeleri yerine kiralama yoluna gitmektedirler. Fakat çoğu zaman kiralanan bu işyerleri, işletmelerin faaliyetlerine devam ettirmelerine uyumluluk göstermez. Bu nedenle kiralanan bu mekanlarda önemli fiziki değişiklikler yapılmaktadır³⁶⁹. İşte kiracı için yasal amortisman ayırma dışında herhangi bir mülkiyet hakkı vermeyen³⁷⁰ ve özel maliyet bedeli olarak adlandırılan bu harcamaların vergi hukuku karşısındaki durumu V.U.K. 272 ve 327. maddesiyle düzenlenmiştir.

“Özel maliyet bedeli³⁷¹, iktisadi bir faaliyetin icrası için kiralanan gayri menkullerde bizzat kiracı tarafından gayri menkulü genişletme ve iktisadi kıymetini devamlı olarak arttırmak için yapılan “değer artırıcı” giderler ile kiracının faaliyetini yürütebilmek için oluşturduğu “tesisat”a ait giderleri ifade etmektedir³⁷². Kısaca, özel maliyet bedeli, kiradaki bir taşınmaz varlığın değerine kiracının harcamaları ile yapılan

³⁶⁸ Haluk Kaynak, “Özel Maliyetlerin İktisadi Kıymet Olup Olmadığı ve Söz konusu Maliyetlere İlişkin İndirim KDV'nin Katma Değer Vergisi Kanununun 31. Maddesi Karşısındaki Durumu”, *Vergi Dünyası Dergisi*, 50. Yıl Özel Sayısı, Sayı: 166, (Haziran, 1995), s. 145-146.

³⁶⁹ Murat Erişti, “Özel Maliyet Bedelinin İtfası”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 164 (Nisan, 1995), s. 92.

³⁷⁰ Hayrettin Erdem, “Bütün Yönleriyle Özel Maliyet Bedeli ve Muhasebeleştirilmesi”, *Yaklaşım*, Sayı: 57, (Eylül, 1997), s. 71.

³⁷¹ Bu konuda geniş bilgi için bkz., Kızılot, V.U.K.... a.g.e., s. 2920-2942; Gündüz-Perçin, a.g.e., s. 291-311; Hüseyin Aksoy, “Özel Maliyet Bedeli”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 87 (Kasım, 1988), s. 40; Ahmet Kavak, “Özel Maliyet Bedeli ile İlgili KDV Uygulaması”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 1988/IV, s. 38-43; Haluk Erdem, “Özel Maliyet Bedellerinde KDV Uygulaması”, *Vergi Uygulaması Dergisi*, Yıl: VIII, Sayı: III (Kasım, 1990), s. 38; Özbalcı, Vergi Uşul Kanunu, a.g.e., s. 7145; Musa Yıldırım, “Özel Maliyet Bedeli ve Muhasebeleştirilmesi”, Sayı: 99 (Aralık, 1996), ss. 114-123; Sakıp Şeker, “Gelir ve Kurumlar Vergisi yönünde Özel Maliyet Bedeli”, *Yaklaşım*, Yıl: 2, Sayı: 13 (Ocak, 1994), s. 113-; Yalçın-Yücel, a.g.e., ss. 159-163.

³⁷² Arıca, Y. Değerleme....., a.g.e., s. 279.

eklemeler olarak tanımlanabilir³⁷³. Kiracı tarafından yapılan harcamaların özel maliyet bedeli kapsamında mütalaa edilebilmesi için; bu harcamalar ile oluşturulan değer, gayrimenkulde bir değer azalışına yol açmadan ayrılamaması ve tek başına bir iktisadi değer göstermemesi şarttır³⁷⁴. Böylece, özel maliyet bedeli, Medeni Kanun'un mülkiyet bölümünde "mütemmim cüz" olarak tanımlanan ve "mahalli örf'e göre bir şeyin esaslı unsurunu teşkil eden o şey telef veya tahrip yahut tağyir edilmedikçe ayrılması kabil olmayan" kıymetler için yapılan giderleri ifade etmektedir.

Bilindiği üzere, işletmeler kiraladıkları gayrimenkullerde kendi kullarımlarına elverişli hale getirmek üzere değişiklikler yaparlar. Bunun yanısıra, gayrimenkulün bakım, onarım, temizleme gibi nispeten büyük ölçekli harcamalarını da karşılarlar. Bu harcamalar genellikle gayrimenkulün iktisadi değerini arttırmakta ve bir dönemden daha fazla süre bu harcamalardan yararlanılmaktadır. Kiracı için bu harcamalar duran varlık niteliğindedir. Dolayısıyla doğrudan dönem gideri olarak kaydedilmeleri yerine amortisman yoluyla itfa edilmek üzere aktifleştirilirler. Bu gibi giderlerin aktifleştirilme nedeni mali ağılıklarını yalnızca yapıldıkları hesap dönemine ait sonuçlar üzerinde göstermelerini önlemekten ibarettir³⁷⁵. Böylece, gayrimenkullerini kira ile tutan işletmeler, normal bakım, tamir ve temizleme bakımları dışında, gayrimenkulü genişletmek veya iktisadi kıymetini devamlı olarak arttırmak amacıyla yaptıkları giderler özel maliyet bedeli olarak ayrıca değerlendirilir³⁷⁶.

Özel maliyet bedelleri, kiracı tarafından bizzat yapılan ve kiralayana tarafından kabullenilmeyen (üstlenilmeyen) giderler olması sebebiyle kiracı tarafından amortisman tabii tutulmak suretiyle itfa edilir. İşte bu nedenle de, özel maliyet bedellerinin ilgili buldukları sabit kıymet sahibi tarafından yeniden değerlendirilme kapsamına alınmaması bir zorunluluk olarak görülmüş³⁷⁷, V.Ü.K.mük. 298. madde ile yeniden değerlendirilme kapsamı dışında bırakılmıştır. Böylece, özel maliyet bedeli olarak aktifleştirilen değer enflasyon karşısında yıllara göre sabit kalması, ayrılan

³⁷³ Oktay Güvemli, *Amortisman ve Uygulamaları*, İstanbul, 1989, s. 133.

³⁷⁴ Ahmet Özbakır, "Özel Maliyet Bedelinin Mahiyeti ve Muhtelif Durumlarda Uygulama Yöntemleri", *Vergi Dünyası*, Sayı: 194, (Ekim, 1997), s. 47.

³⁷⁵ Mazhar Hiçşaşmaz, *Genel Muhasebe ve Teorisi ve Uygulama Esasları*, Ankara, Banka ve Tic. Huk. Enst. Yayınları, 1969, s. 226.

³⁷⁶ Genç-Yargıcı, a.g.e., s. 59.

³⁷⁷ Arıca, Y. Değerleme, a.g.e., s. 279-280.

amortismanın vergi yükü azaltıcı işlevini ortadan kaldırmaktaydı. Ancak, 4369 sayılı yasa ile yapılan değişiklik sonucu kiraya tutulan iktisadi unsurlar için yapılan harcamaların aktifleştirilmesini müteakip yeniden değerlemeye tabi tutulmasına olanak tanınmıştır.

D. YENİDEN DEĞERLEME MÜESSESİNİN UYGULANMASI ESASLARI

Bilindiği üzere yeniden değerlendirme, geçmiş yıllarda işletmelerin aktifine girmiş sabit kıymetlerin değerinin, paranın değerindeki düşüşe paralel olarak, revizyona tabi tutularak günün rayiç değerine yükseltilmesini ifade etmektedir³⁷⁸. Bu bağlamda yeniden değerlendirme, amortismanına tabi iktisadi kıymetler'in aktive kayıtlı değerleri ile amortismanlarının yeniden değerlendirme oranıyla çarpılması suretiyle uygulanmaktadır. Ancak, işlemin sağlıklı bir şekilde yürümesi için, bunun belli bir sıraya göre takip edilmesi yararlı olacaktır. Şöyle ki³⁷⁹;

- Yeniden değerlendirilecek varlık kalemlerini belirlemek,
- Bu varlıkları tasnife tabi tutmak,
- Maliye Bakanlığı'na ilgili yıl için ilan edilmiş oranı esas alarak bunu titizce uygulamak,
- Yeniden değerlendirme sonucunda net değer artışını hesaplamak,
- Değer artışını muhasebeleştirerek özel fon hesabında izlemek.

1. Yeniden Değerleme Oranı

Yeniden değerlendirme müessesesinden beklenen hedeflere varmadan yeniden değerlendirme oranının (katsayısının) tespiti son derece önemli bir konu olup, nispi ve genel fiyat seviyesinin seyri, mevcut fiyat endekslerinin durumu, ekonominin gelişme derecesi ve yeniden değerlendirme ile ulaşılmak istenen hedefler gibi başlıca faktörler

³⁷⁸ İlhan Alkılıç, "Yeniden Değerleme ve Amortisman Ayırma", *Maliye Postası Dergisi*, Sayı: 259 (15 Haziran 1991), s. 66.

³⁷⁹ Bkz. Arıca, *Yeniden Değerleme* a.g.e., s. 287-288; Lalik, *Y. Değerleme*...., a.g.m., s. 11. Kızılot, *V.U.K.* ... a.g.e., s. 2571-72.

yeniden değerlendirme katsayısının miktarı ile mahiyetinin tayininde önemli rol oynamaktadırlar³⁸⁰.

Yeniden değerlemenin fiyat dalgalanmalarının değil, para değerindeki düşmenin olumsuz etkisini gidermek amacıyla yapıldığı nazara alındığında; fiyatlar genel seviyesindeki yükselmeyi (para değerindeki düşmeyi) yaklaşık olarak en iyi bir şekilde ifade edecek tarzda hazırlanan bir tek katsayının, ayırım yapmaksızın, bütün iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemesinde kullanılması daha uygundur³⁸¹.

Yeniden değerlendirme müessesesi ilk uygulamaya geçtiğinde, yeniden değerlemeye tabi tutulacak iktisadi kıymetler ile bu kıymetler için geçmiş yıllarda ayrılmış olan amortismanlar anılan iktisadi kıymetlerin bilançoğa dahil edildikleri yıl için tespit olunan katsayı ile çarpılmak (net değer metodu) suretiyle değerlendirilirdi (V.U.K. 151. No'lu G.T). Ancak, daha sonra Maliye Bakanlığı bu usulden vazgeçerek, yeniden değerlemenin katsayı ile yapılması yerine, değerlendirme oranı ile yapılmasına ve bu oranın her yıl Aralık ayının 15.ci gününe kadar Bakanlık tarafından Resmi Gazete'de ilan edilmesini kararlaştırmıştır (V.U.K. 160 No'lu G.T).

Maliye Bakanlığı, bir hesap dönemi sonu itibarıyla yapılacak değerlemede esas alınacak yeniden değerlendirme oranı, yeniden değerlendirme yapılacak yılın Ekim ayında (Ekim ayı dahil), bir önceki yılın aynı dönemine göre DİE'nin Toptan Eşya Fiyatları Genel Endeksinde (TEFE) meydana gelen ortalama fiyat artışına göre tespit edip³⁸²; Aralık ayı içinde Resmi Gazete'de ilan eder (V.U.K. mük.mad. 298/10).

Sözkonusu oranlar yıllar itibarıyla şöyledir;

³⁸⁰ Bkz.. Uman, Fiyat Hareketlerinin a.g.e., s. 368; yeniden değerlendirme oranının (katsayısının) hesaplanma tekniği ve yeniden değerlemede hangisinin esas alınması gerektiği konusundaki tartışmalar için bkz; Ökten, a.g.e., s. 181-192. Erimez, Bilançoların y.d. a.g.e., s. 254.

³⁸¹ Ökten, a.g.e., s. 187.

³⁸² Yeniden değerlendirme oranı 1987 yılına kadar aynı şekilde tespit edilen endeksten 10 puan düşülmek suretiyle hesaplanmıştır. Ancak 3332 sayılı yasa ile bu uygulamadan vazgeçilerek, DİE tarafından tespit edilen endeksin hiçbir değişiklik yapılmadan, aynen yeniden değerlendirme oranı olarak kullanılması kabul edilmiştir.

Tablo: 16

Çeşitli Yıllarda Uygulanan yeniden Değerleme Oranları

Uygulanan Yıl	Belirlenen Oran (%)	V.U.K. G.Tebliğ No	Resmi Gazete Tarihi	Resmi Gazete Sayı
1984	37.5	160	14.12.1984	18.605
1985	35.9	166	13.12.1985	18.957
1986	21.7	174	11.12.1986	19.308
1987	29.1	178	10.12.1987	19.660
1988	63.2	187	13.12.1988	20.018
1989	70.4	201	14.12.1989	20.372
1990	55.5	207	4.12.1990	20.715
1991	54.1	214	14.12.1991	21.081
1992	61.5	219	8.12.1992	21.429
1993	58.4	223	4.12.1993	21.778
1994	107.6	233	7.12.1994	22.134
1995	99.5	245	5.12.1995	22.484
1996	72.8	252	4.12.1996	22.837
1997	80.4	259	14.11.1997	23.170

Mükelleflerin ilgili yıl için Maliye Bakanlığı'nca belirlenen yeniden değerlendirme oranından daha düşük bir oranla değerlendirme yapmalarından herhangi bir sakınca olmasa da, uygulamada böyle bir duruma rastlamak pek mümkün değildir. Ancak, düşük uygulanan oran nedeniyle gelecek yıllarda değerlendirme oranını yükseltmek mümkün değildir.

Her ne kadar TTK, SPK ve Tek Düzen Muhasebe Sistemi bilanço günündeki varlıkların değerleriyle mali tablolarda yer almasına yönelik düzenlemeler getirmişler de, vergi matrahın saptanmasında V.U.K. hükümleri geçerli olduğundan, işletmelerin, Bakanlıkça belirlenen yeniden değerlendirme oranından daha büyük bir oran, tatbik etmeleri söz konusu değildir. Ancak, dönem sonunda gerekli düzenlemelerin yapılması kaydıyla, böyle bir uygulamaya gitmek imkân dahilindedir.

İşletmeler varlıklarını gerçek değerleriyle mali tablolara yansıtma amacıyla, öncelikle vergi kaygısından uzaklaşarak varlıklarını ya gerçek değeriyle belirleyerek muhasebe kayıtlarına yansıtabilirler ya da Maliye Bakanlığı'nca saptanan yeniden değerlendirme oranından daha yüksek bir oranla yeniden değerlemeye gidebilirler. Ancak bu durumda, aradaki değerlendirme farkından kaynaklanan "amortisman giderinin" yıl içinde nazım hesaplarda izlenerek vergi matrahının saptanması aşamasında dönem

kârına ilave edilmesi zorunludur³⁸³.

Yeniden değerlendirme oranı ile çarpılacak amortisman tutarı, değerlemenin yapıldığı yıla kadar ayrılmış olan amortisman miktarı ile önceki yıllarda ayrılabilmesi halinde herhangi bir nedenle ayrılmamış olan amortismanların toplamıdır. Yasal olarak ayrılması mümkün olduğu halde ayrılmamış amortismanlar, yeniden değerlendirme yapılırken ayrılmış olarak kabul edilir. Ancak ayrılmamış olan bu amortismanlar kayıtlarda birikmiş amortismanına eklenmez³⁸⁴.

Maliye Bakanlığı'nca V.U.K. Mük. 298. Madde 10.bendine uygun V.U.K. Genel Tebliğleriyle çeşitli yıllar için belirlenmiş yeniden değerlendirme oranlarına baktığımızda, bunların yeniden değerlendirme müessesesinden beklenen amaçları gerçekleştirmekten bir hayli uzak olduklarını görüyoruz. Maliye Bakanlığı'nın sadece TEFE gibi tek kıstastan yararlanarak tespit ettiği bu oranın, döviz ve altın fiyat değişim oranları gibi diğer kıstaslarla karşılaştırıldığında, oldukça düşük saptandığı kolaylıkla görülebilir.

Tablo: 17

Çeşitli Yıllarda Fiyat endeksleri ile döviz ve altın fiyat değişim oranları

YH	Y.D.O %	TEFE %	TÜFE %	DOLAR (1)	MARK (1)	DOLAR (2)	MARK (2)	K.ALTIN (3)	C.ALTIN (3)	R.ALTIN (3)
1983	*									
1984	37,5	49,53	48,4	58,3	38,77	58,03	38,77	23,46	16,12	20,97
1985	35,9	41,61	44,95	29,71	65,12	2971	65,12	23,51	24,05	27,92
1986	21,7	27,93	34,62	31,68	66,39	3170	66,41	53,69	59,45	76,40
1987	29,1	36,77	38,85	34,72	64,62	3465	64,69	58,11	55,86	60,40
1988	63,2	64,55	73,7	78,03	60,15	7809	60,09	84,83	78,47	57,73
1989	70,4	67,3	63,27	27,48	33,39	2746	33,33	24,42	27,51	38,52
1990	55,5	53,1	60,3	26,64	42,73	2665	42,81	06,16	04,36	05,73
1991	54,1	55,3	66,0	73,37	71,48	7338	71,45	51,24	51,46	40,66
1992	61,5	62,1	70,1	68,59	58,77	6859	58,77	57,03	56,53	57,16
1993	58,4	58,4	66,1	68,98	57,42	6898	57,42	68,44	72,76	76,10
1994	107,6	120,7	106,3	167,58	198,57	167,58	198,56	252,99	243,48	218,22

- (1) VUK Genel tebliğleriyle belirlenmiş Dolar ve Mark döviz kurlarının bir önceki yıl aynı döviz kurlarına göre yüzde değişim oranları
 (2) T.C. Merkez Bankası'na belirlenmiş yıl sonları Dolar ve Mark döviz alış kurlarının bir önceki yıl sonu aynı döviz kurlarına göre yüzde değişim oranları
 (3) Altın neveleri itibarıyla altın fiyatlarının bir önceki yıl aynı altın nevi fiyatlarına göre yüzde değişim oranları
 * 1983 Yılında yeniden değerlendirme geçici nitelikte idi.

³⁸³ İslam Çankaya, MDV Yeniden Değerlemesi ve Amortisman Ayrılması, 2. Baskı, Ankara: 1995, s. 23-24.

³⁸⁴ Kazım Yılmaz, a.g.e., s. 268.

Ekonomideki genel fiyat düzeyinin bir göstergesi olarak çeşitli projeksiyonlara olanak sağlayan toptan eşya fiyatları endeksinin kısmi bir enflasyon muhasebesi olan yeniden değerlendirme'de çarpan olarak kullanılması kabul görmüş bir uygulamadır. Ancak burada dikkati çeken nokta, DİE'nin ilan ettiği yıllık toptan eşya fiyat endeksinin iki adet olması³⁸⁵ ve bunlardan hangisinin yeniden değerlemede çarpan olarak dikkate alınması gerektiğidir. Vergilerin belirlenmesinde yeniden değerlendirme oranı çarpan olarak kullanılması kolay ve hatırda tutulabilir olmasıyla birlikte, genel fiyat düzeyinin bir önceki yıla göre fiyatlar genel düzeyindeki değişimi gösteren oran yerine, yeniden değerlendirme oranının esas alınmasının doğru olmadığı söylenebilir³⁸⁶.

Diğer taraftan, yeniden değerlendirme konusunu oluşturan amortisman tabi iktisadi kıymetler'in yatırım unsurları olduğu ve yatırım unsurlarının değerlerinin ise yatırımlar öncesi düzenlenen fizibilite raporlarında döviz değerleriyle yer aldığı gözönünde bulundurulacak olursa, Maliye Bakanlığı'nın yeniden değerlendirme oranlarını daha gerçekçi, yeniden değerlendirme müessesesinden beklenen amaçları sağlayabilecek şekilde ve VUK. Mük. 298 madde 10.bent düzenlemesine aşarak belirlenmesinde yarar görülmektedir. Aksi takdirde, yeniden değerlendirme müessesesinden beklenen amaçlar tam olarak gerçekleşmeyeceği gibi, yatırım unsurlarına yapılacak harcamalar olumsuz yönde etkilenebilecektir. Böylece, yeniden değerlendirme müessesesinden yararlanabilecek mükellefler açısından spekülasyon amaçlı yatırımlara yönelme, şüphesiz, rasyonel ve mantıklı hale gelecektir³⁸⁷.

2.Yeniden Değerleme (Değer Artışı) Fonu

Yeniden değerlendirme değer artışı, amortisman tabi iktisadi kıymetin yeniden değerlendirilmiş muhasebe değeri ile önceki muhasebe değeri arasındaki olumlu farktır. Bilindiği gibi muhasebe değeri (book value), bir varlığın aktife giriş değerinden, varsa o

³⁸⁵ Bunlardan birisi 1994=100 temelinde dayalı 01.11.1995-31.10.1996/01.11.1994-31.10.1995 12 aylık ortalamalara göre TEFE'deki değişim oranıdır ki bu oran 1996 yılı için 72.8 dir. Diğeri ise, 1994=100 temel yıllık Toptan fiyatları genel endeksindeki bir önceki yılın aynı ayına göre gerçekleşen endeks artışıdır. Bu oran Ekim 1996 itibarıyla de %82,8 olarak gerçekleşmiştir. Başka bir ifadeyle, 1994'de 100 olan değer Ekim 1995'de 206,5 ve Ekim 1996'da 377,6 olmuştur. Dolayısıyla bir yıllık süreçte TEFE artış $[(377,6-206,5)/206,5]=\%82,8$ olarak gerçekleşmiş olup her iki endeks oranı arasındaki fark 10 puandır.

³⁸⁶ Bkz. Nuran Cömert Doyrangöl, "Yeniden Değerleme Oranı Geniş Bir Kullanım Alanı Olabilecek Bir Ekonomik Gösterge midir?, Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) Bülteni, Sayı: 6 (Nisan, 1997), s. 33-34.

³⁸⁷ Özbudak a.g.m., s. 46.

ana kadarki birikmiş amortismanlarının düşülmesi ile elde edilen değerdir³⁸⁸. V.U.K.'nun mük.298. maddesinin üçüncü bend hükmü, muhasebe değerine "net bilanço aktif değeri" demektedir ve bunu "iktisadi kıymetin bilançosunun aktifinde yazılı değerinden, pasifte yazılı amortismanın tenzili suretiyle bulunan miktar" şeklinde tanımlamaktadır.

V.U.K.nun mük.298.maddesinin 3 no'lu bendine göre yeniden değerlendirme neticesinde doğacak değer artışı, bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında gösterilir. Bilindiği gibi realize edilmemiş değer artışlarının³⁸⁹ muhasebeleştirilmesi geleneksel muhasebe sistemine göre mümkün değildir. Yeniden değerlendirme ile bu kural kısmen çığnendiğinden yeniden değerlendirme yapan hemen hemen tüm ülkelerde, yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan değer artışlarının, realize edilmemiş olması nedeniyle, bilançonun pasifinde özel bir hesapta gösterilmesi esası öngörülmüştür³⁹⁰. Nitekim, aynı görüşten hareket eden yasakoyucu, yukarıdaki hükümlerle hareketle bunu zorunlu hale getirmiştir.

Böylece, yeniden değerlendirme sonucunda ortaya çıkan değer artışının hesaplanmasında kanunkoyucu, net değer artışı esasını benimsemiştir. Değer artışı, amortisman tabii iktisadi kıymetler'in yeniden değerlendirme öncesi net bilanço aktif değerlerinin, bu kıymetlerin yeniden değerlendirme oranı ile çarpımından sonra bulunacak net bilanço aktif değerinden indirilmesi suretiyle hesaplanır.

Daha önce geniş bir şekilde üzerinde durulan ve Prof. Lauzel tarafından geliştirilen net değer metodunun ülkemizde uygulanışı şu aşamalardan oluşur;

- Bilançoda yer alan iktisadi kıymetler ile bu kıymetler için ayrılmış amortisler yeniden değerlendirme oranı ile çarpılarak yeniden değerlendirilir.
- Amortisman tabii iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemeden önceki net bilanço aktif değerinin³⁹¹ bu kıymetlerin yeniden değerlendirme oranı ile çarpımından sonra bulunacak net bilanço aktif değeri arasındaki fark hesaplanır. Bu da iktisadi kıymetlerin

³⁸⁸ Uman, Yeniden Değerleme, a.g.e., s. 91.

³⁸⁹ Söz konusu varlığın satılarak bedelinin alacak ya da paraya dönüşmesi, dolayısıyla gerçek değeri ile maliyet bedeli arasındaki farkın işletmeye fon olarak dönmesine, muhasebe literatüründe, değer artışlarının realize edilmesi, şeklinde ifade edilmektedir.

³⁹⁰ Uman, Yeniden Değerleme, a.g.e., s. 91.

³⁹¹ Net bilanço aktif değeri iktisadi kıymetlerin bilançonun aktifinde yazılı değerinden pasifte yazılı amortismanın düşülmesiyle bulunur.

değer artışından birikmiş amortismanda meydana gelen değer artışı düşülmesi sonucu ulaşılacak rakamla aynıdır.

- Yeniden değerlendirme ile ortaya çıkan bu fark, bilançonun pasifinde yer alan “yeniden değerlendirme fonu” hesabına aktarılır.

Bu işlemler matematiksel olarak ifade edilirse;

- amortismanına tabi iktisadi kıymetler’lere yeniden değerlendirme oranı uygulamasından sonra bulunan değere (x),

- Birikmiş amortismanların yeniden değerlendirme oranıyla çarpılmasından sonraki bulunan değere (y),

- amortismanına tabi iktisadi kıymetler’lerin yeniden değerlendirme önceki değerine (W),

Demek şartıyla,

Yeniden değerlendirme artış fonu $[(x-y)-(w-z)]$

Şeklinde bir denklem elde edilebilir.

Diğer taraftan, bir düzeltme işlemi olarak yeniden değerlemeye baktığımızda, bilançoda yer alan iktisadi kıymetler ile bu kıymetler için ayrılmış amortismanların aynı oranla yeniden değerlemeye tabi tutulduğundan bilançonun aktif tutarı ile pasif tutarı arasında bir fark oluşarak bilanço dengesi bozulacaktır. Yani, aktifin değeri pasifin değerinden yüksek çıkacaktır. Bu fark ise pasifte bir fonun oluşumu anlamına gelmektedir. İşte bu fon, doğuş nedenine bağlı olarak “yeniden değerlendirme artışı fonu” olarak adlandırılmaktadır. (VUK. G.T. 151).

Yukarıda anlatılanlar sayısal bir örnekle şöyle ifade edebilir:

Yeniden Değerleme Öncesi Net Aktif Değer (Y.D.Ö.N.A.D)

Yeniden Değerleme Öncesi Aktif Değer (+) : 5.000.000.000

" " " B Amortisman (-) : 500.000.000

Net Aktif Değer : 4.500.000.000

Yeniden Değerleme Sonrası Net Aktif Değer (Y.D.S.N.A.D)

Y. D. sonrası aktif değer (+) : 7.775.000.000

Y. D. sonrası b. amortisman (-) : 777.500.000

Net aktif değer : 6.997.500 000

$$\begin{aligned} \text{Değer artışı} &= \text{Y. D. Ö. N.A.D-YDSNAD} \\ &= 6.997.500 000-4.500 000 000 \\ &= 2.497.500 000 \end{aligned}$$

Bu işlem matematiksel olarak formül yardımıyla şöyle yapılabilir:

$$\begin{aligned} &= \text{Değer artışı } [(7.775.000 000-777.500 000)-[5 \text{ milyar}-4.5 \text{ milyon}]] \\ &= [6.997 500 000-4.500 000 000]=2.497.500 000 \text{ şeklinde yapılabilir.} \end{aligned}$$

Bu işlemi bir tabloda gösterirsek;

Tablo: 18.

Yeniden Değerleme Değer Artış Fonunun Hesaplanması

*	1	2	3
<u>İkt.Kıy. Türü</u> Makina	<u>Maliyet Bedeli</u> 5 Milyar	<u>Amort. Oranı (%)</u> /10	<u>B. Amort.</u> 500 Milyon
4	5	6	7
<u>Net Değer</u> 4.5 Milyar	<u>Y.D. Oranı %</u> 55.5	<u>İkt. Kıy. Değer Art.</u> 2,775 milyar	<u>B. Amort. Değer artışı</u> 277.5 milyon
8	9	10	11
<u>İkt. Kıymet. Yeni Değer</u> 7,775 Milyar	<u>B. Amort. Y.D.</u> 777.5 milyon	<u>Y.Net Değer</u> 6.9975.milyar	<u>Değer Artış Fonu</u> 2,4975 milyar

Yukarıda matematiksel olarak yapılan işlemlerden sonra, iktisadi kıymetler ile bunların birikmiş amortismanlarındaki artış tutarı ve bu iki tutar arasındaki safi değer artışı aşağıdaki şekilde özetlenip muhasebe kayıtlarına geçirilecektir.

$$\begin{aligned} \text{Makinadaki değer artışı} & \quad 2.775.000.000 \\ \text{B. Amorti değer artışı} & \quad \underline{277.500.000} \\ & \quad 2.497.500.000 \end{aligned}$$

Bu şekilde hesaplanan yeniden değerlendirme sonucu oluşan değer artışı, bilançonun pasifinde yeniden değer artış fonu hesabına kaydedilerek muhasebeleştirilir. Yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi kıymetlerin herbirisine isabet eden değer artışları ve bu değer artışlarının hesaplanması amortisman kayıtlarında ayrıntılı bir şekilde gösterilmesi zorunludur. Dolayısıyla, ileride çıkması muhtemel karşılığın önü bu şekilde kesilmiş olur.

Yeniden değerlendirme değer artış fonunun muhasebe kayıtlarına intikali tek düzen muhasebe sisteminde "522 Yeniden Değerleme Değer Artış Fonu"na kaydedilerek yevmiye maddesinin tesisi ile gerçekleştirilir.

253 Tesis, Makina ve Cihazlar	2.775.000.000
257 B. Amortismanlar	
257.01 A Makinası Amort.	277.500.000
522 MDV Y. Değer Artışı	
522.01 A. Makinası Yeniden Değerleme Artış Fonu	2.497.500.000

151 no'lu V.U.K. Genel Tebliğine göre, yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi kıymetler ile bu kıymetlerin yeniden değerlendirme sonucu herbirisine isabet eden değer artışlarının, bunların hesaplanma şekillerinin, yeniden değerlendirme yapan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin amortisman kayıtlarında ayrıntılı olarak göstermeleri gerekmektedir. Söz konusu tebliğe göre:

- Amortisman defteri veya amortisman cetvellerinden yararlanmak suretiyle, yeniden değerlendirme sırasında bilançonun aktifinde kayıtlı amortisman tabi iktisadi kıymetlerin herbirinin aktife girdiği hesap dönemi ile bunların üzerinden değerlemenin yapıldığı tarihe kadar ayrılan ve ayrılmış olarak kabul edilen amortismanlar ayrı ayrı gösterilecektir.

- Yeniden değerlendirme oranı uygulanmasından sonra her iktisadi kıymetin ve amortismanın yeni değeri gösterilecektir.

- Yeniden değerlendirilen iktisadi kıymetlerin ve amortismanların, ayrı ayrı ele alınarak, değerlemeden önceki ve sonraki net bilanço aktif değerleri hesaplanacaktır.
- Bu işlemlerinin tamamlanmasından sonra her iktisadi kıymete ait değer artışları ile toplam değer artışı bulunarak envanter defterinin ayrı bir sahifesine kaydedilecektir.

Yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi kıymetlerin amortisman kayıtlarında, aşağıdaki şekilde gösterilmesi gerekmektedir.

- İktisadi kıymetin cinsi,
- Aktife giriş tarihi,
- Aktife giriş değeri,
- Amortisman oranı,
- B. amortisman tutarı (ayrılmamış olanlar ayrılmış kabul edilir).
- İktisadi kıymetin yeniden değerlendirme önceki net bilanço aktif değeri,
- Yeniden değerlendirme oranı,
- İktisadi kıymetin yeniden değerlemeden sonra bulunacak yeni değer,
- Birikmiş amortismanlarının yeniden değerlendirme sonraki yeni değeri,
- İktisadi kıymetin yeniden değerlendirme sonraki net bilanço aktif değeri , -
- Değer artışı

3.Yeniden Değerlemeye Tabi Tutulan İktisadi Kıymetlerde Amortisman

Bilindiği gibi yeniden değerlendirme, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin aktifte kayıtlı değerleri ile amortismanlarının yeniden değerlendirme oranıyla çarpılması suretiyle yapılmaktadır. Diğer taraftan, amortisman, iktisadi kıymetin yeni değeri üzerinden ayrılacağından, yeniden değerlemenin hesap dönemi sonunda fakat amortisman ayırma işleminden önce yapılması gerektiği³⁹² açıktır. Ancak, bina, arsa ve arazi için yeniden

³⁹² Orhan Kayaol, "Örnekler ve Muhasebe Kayıtları ile Yeniden Değerleme İşlemleri", Vergi Sorunları, 1990/3. s.24.

değerlemeden sonraki değer üzerinden değil, bunların aktife kaydedildikleri yıldaki iktisap değeri üzerinden amortisman ayrılmaktadır. Daha sonraki yıllarda bunların maliyetlerine eklenen kıymetler de aynı şekilde yeniden değerlemeden önceki tutarları üzerinden amortismanına tabi tutulmaktadır.

Ancak bina, arsa ve arazilerin, yeniden değerlemeden önceki eski değerleri üzerinden amortismanına tabi tutulmaları, bu gayrimenkullerin amortismanlarının, amortisman sürelerinin sonunda gayrimenkulün aktif değerine eşit hale gelmesini engelleyen bir durumdur. Diğer bir deyişle, işletmenin aktifinde itfa edilmemiş bir gayrimenkul değer kalmaktadır³⁹³.

a. Normal Amortisman Yöntemi ve Yeniden Değerleme

Her yıl aynı oranın uygulanmasından ibaret olup ayrılacak amortisman tutarının hesaplanması herhangi bir aritmetik güçlük içermeyen normal amortisman yöntemi, değer kaybının her hesap döneminde oransal olarak değişmeyeceği varsayımına dayalı olan ve duran varlığın önceden tahmin olunan kullanım süresi boyunca, her hesap döneminde eşit oranda amortismanın ayrılması suretiyle uygulanan bir yöntemdir³⁹⁴.

Daha önceden de değinildiği gibi iktisadi varlık aktife girdiği yıl her ne kadar amortismanına tabi tutulsa bile, ancak bir dönem sonra yeniden değerlemeye tabi olmaktadır.

Normal amortisman yöntemine göre amorti edilen bir iktisadi kıymetin yeniden değerlendirme karşısındaki durumu, basit bir rakamsal örnekle şöyle gösterilebilir;

³⁹³ Fahri Tugay, "Gayrimenkullerde Yeniden Değerleme ve Amortisman Ayrılması" *Petkim Uygulamalı Mevzuat Dergisi*, No: 15, Şubat, 1991, s. 27; Ayrıca bkz. Fahri Tugay, "Vergi ve Sermaye Piyasası Mevzuatı Yönünden: Gayrimenkullerin Yeniden Değerlemesi ve Amortisman Hesaplanmasında Bir Problem", *Vergi Dünyası*, Sayı: 109 (Eylül, 1990), ss. 52-58.

³⁹⁴ Güvemli, *Amortisman*, a.g.e., s. 45.

Tablo:19

Normal Amortisman Yöntemine ve Yeniden Değerleme

(000) İlaveli

<i>İktisadi Kıymetin Türü</i>	Giriş Bedeli	Yıl	Y.D. Öncesi Değeri	Y.D.O %	Y.D. Sonraki Değer
Makine	8 milyon	1990	5.000.000	-	5.000.000
Makine	8 milyon	1991	5.000.000	54.1	7.705.000
Makine	8 milyon	1992	7.705.000	61.5	12.443.575
Makine	8 milyon	1993	12.443.575	58.4	19.710.623
Makine	8 milyon	1994	19.710.623	107.6	40.919.253

Y.D. Ön Değer	Birikmiş Amortisman		Net Bilanço Değeri		Değer Artışı	B. Amortisman
	Amort. Oranı	Y.D.S. Değ	Y.D. Önceki	Y.D. Sonraki		
1.000.000	%20	1.000.000	4.000.000	4.000.000	-	1.000.000
1.000.000	%20	1.541.000	4.000.000	6.164.000	2.164.000	3.082.000
1.546.000	%20	4.488.715	6.164.000	9.954.860	3.790.860	7.466.145
2.488.715	%20	3.942.125	9.954.860	15.768.478	5.813.638	15.768.499
3.942.125	%20	8.183.851	15.768.498	32.735.402	16.966.904	40.919.253
3.942.125	%100	17.155.691	15.768.498	32.735.402	28.735.402	40.919.253

b. Azalan Bakiyeler Yöntemiyle Amortisman ve Yeniden Değerleme

Her yıl üzerinden amortisman hesaplanacak değer; önceden ayrılmış olan amortisman toplamının indirilmesi suretiyle hesaplanan azalan bakiyeler yönteminde, bilanço esasına göre defter tutan mükellefler, %40'ı geçmemek üzere normal amortisman süresi içinde ve normal amortisman oranının iki katı oranında amortisman ayırabilmektedirler. Bu sürenin son yılına devreden bakiye değer, o yıl tamamen yok edilir.

Bazı görüşlere göre, yeni yatırımların yapılması, mevcut tesislerin yinelenmesi veya teşvik edilmesi suretiyle üretimde verimlilik ve etkinliğin, işletmelerde likidite durumlarının iyileştirilmesi sağlanması gerekçesiyle³⁹⁵ getirilen ve mali yönüyle bir teşvik tedbiri niteliğinde olan azalan bakiyeler usulü ile amortisman ayırma yöntemi

³⁹⁵ Bkz. 205 Sayılı Kanunun 19. Maddesiyle Eklenen Maddenin Gerekçesi. Ayrıca bkz. Şaban Erkilat, "Amortisman,3". Maliye Postası Dergisi, Sayı: 159 (Nisan, 1987), s. 44.

yeniden değerlendirme müessesesi ile birlikte uygulandığında tersine bir etki meydana getirdiği gibi aynı mali yapıya sahip farklı işletme bilançolarındaki harmonizasyonun da bozulmasına imkan vermektedir³⁹⁶.

Kimi görüşlere göre de, yeniden değerlendirme ile azalan bakiyeli amortisman (hızlandırılmış) aynı zamanda uygulandığında, işletmecilik ve vergileme anlamında işletmeler lehine daha da büyük bir imkan sağlanmaktadır. Bu imkan, enflasyonist ortamlarında, özellikle sabit kıymetleri fazla olan işletmelerce tercih edilmektedir³⁹⁷.

Azalan bakiyeler usulünde, önceki yıllar ayrılmış amortisman iktisadi kıymetin değerinden düşülmek suretiyle, amortisman ayırmak esas olduğundan, diğer bir ifadeyle bu yöntem net değer üzerinden amortisman ayrılmasına olanak sağladığından³⁹⁸, daha kolay yeniden değerlendirme müessesesine intibak etmektedir.

Azalan bakiyeler yöntemine göre amorti edilen bir iktisadi kıymetin yeniden değerlendirme karşısındaki durumu, basit bir rakamsal örnekle şöyle gösterilebilir;

Tablo:20

Azalan Bakiyeler Yöntemiyle Amortisman ve Yeniden Değerleme

İktisadi Kıymetin Türü	İktisadi Kıymetin (000) İlaveli 1			Amortismanlar		
	Y.D. Ön Değeri	Yıl	Y.D. Son Değeri	Amortisman Oranı	Y.D. Önce Değer	Y.D. Sonra
Makina	5.000.000	1990	5.000.000	%40	-	-
Makina	5.000.000	1991	7.705.000	%40	2.000.000	3.082.000.
Makina	7.705.000	1992	12.443.000	%40	5.082.000.	8.207.430.
Makina	12.443.000	1993	19.710.623	%40	8.927.430.	14.141.049
Makina	19.710.623	1994	40.919.253	%40	14.573.049	30.253.650.

Net Bilanço Değeri			
Y.D. Önceki	Y.D. Sonraki	Değer Artışı	İlgili yıl Amortisman
-	-	-	2.000.000
3000.000.	4.623.000.	1.623.000.	1.200.000
2.623.000.	4.235.570.	1.612.570.	720.000
3.515.570.	5.569.574.	2.054.004.	432.000.
5.137.574.	10.665.603	5.528.029.	648.000.
5.137.574.	10.665.603	10.817.603.	5000.000.

³⁹⁶ Erdoğan Arslan, Yeniden Değerleme. III, a.g.m., s. 35.

³⁹⁷ Karadeniz, a.g.m., s. 55

³⁹⁸ Erdoğan Arslan, Y. D. III, a.g.m., s. 34.

Şimdi rakamsal örnekteki verileri kullanarak bu iki yöntemi karşılaştıralım;

Tablo: 21

Normal ve Azalan Bakiyeli Amortismanı Yöntemlerin Karşılaştırılması

Yıllar	Yöntemlerin Karşılaştırılması Dönem Amortismanı		Değer Artış Fonları	
	Normal	Azalan Bakiyeli	Normal	Azalan Bakiye
1990	1.000.000	2.000.000	-	-
1991	1.000.000	1.200.000	2.434.500	1.623.000
1992	1.000.000	720.000	4.264.717	1.612.570
1993	1.000.000	432.000	25.628.111	2.054.004
1994	1.000.000	648.000	16.966.903	5.528.029
	5.000.000	5.000.000	28.735.402	10,817.603

Görüldüğü üzere normal amortisman yönteminin gerek azalan bakiyeler usulünün uygulanmasından yeniden değerlendirme işlemi aynı şekilde yürütülür. Ancak azalan bakiyeli amortisman usulünden, önceki yılın birikmiş amortismanının, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin değerinden indirilmesinden³⁹⁹, normal amortisman yönteminde, amortisman süresinin sonunda, azalan bakiyeler usulüyle amortisman ayrılmasına nazaran daha fazla değer artış fonu oluşmaktadır. Bununla beraber, enflasyonist ortamlarda azalan bakiyeler usulüyle amortisman ayrılması, iktisadi kıymetin daha çabuk amorti edilmesini sağladığından, işletme ilkeleri açısından daha tutarlıdır.

4. Yeniden Değerlenmiş İktisadi Kıymetlerin Satışı

Amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemeye tabi tutulduktan sonra satılması halinde, satılan iktisadi kıymetlere isabet eden değer artışlarının aynen amortismanlar gibi işleme tabi tutulmaktadır (VUK. Mük. 298/9 madde).

V.U.K.'nun 328'nci maddesinde "Amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin satılması halinde alınan bedel ile bunların envanter defterinde kayıtlı değerleri arasındaki fark kâr ve zarar hesabına geçirilir.

³⁹⁹ Oğuz Aydemir, Yeniden Değerleme Örneği, Maliye Postası Dergisi, Sayı: 276 (1 mart 1992), s. 18.

Amortisman ayrılmış olanların değeri ayrılmış amortismanlar düşüldükten sonra kalan meblağdır denilerek, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin satılması halinde kâr ve zararın nasıl hesaplanacağı açıklanmıştır.

V.U.K. 328'nci madde gözönünde bulundurularak yeniden değerlendirilmiş iktisadi kıymetlerin satılması halinde, bu kıymet için ayrılan amortismanlar ile bu kıymetlere isabet eden yeniden değerlendirme fonu, iktisadi kıymet envanter defterinde kayıtlı değerinden çıkarılarak iktisadi kıymet bedeli tespit edilecek ve kâr ve zarar da bu bedel ile satış tutarı arasındaki fark olarak hesaplanacaktır⁴⁰⁰.

Daha önceden de belirtildiği üzere, yeniden değerlendirme değer artışının hesaplanması sırasında yeniden değerlemenin yapıldığı döneme kadar olan dönemlerde, yasal olarak ayrılabilmesi halinde ayrılmamış olan amortismanların da fiilen ayrılmış gibi işleme tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla, amortismanına tabi iktisadi kıymetin satılması halinde amortismanlara eklenen "ayrılmış sayılan amortismanların" mali kârın tespitinde kazançtan indirilmesi gerekmektedir.

Yeniden değerlendirme sonucu oluşan değer artışının sermayeye ilave edilmesi veya pasifte özel bir fon hesabında tutulmasına göre satış işlemi farklı bir görünüm arz edecektir. Başka bir deyişle, işletmeden çekilme ve başka hesaplara aktarılma ile kurumlar vergisi mükellefleri tarafından sermayeye eklenme durumları farklı sonuçlar doğurduğundan bunların ayrı ayrı ele alınmasında yarar vardır.

Yeniden değerlendirme sonucu oluşan değer artışının bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında muhafaza edilmesi halinde, fonda tutulan miktardan satılan iktisadi kıymete düşen kısım, satıştan doğan kâr veya zararın tespitinde birikmiş amortisman olarak kabul edilmektedir (V.U.K. 151 No'lu G.T)⁴⁰¹. Yeniden değerlendirme

⁴⁰⁰ Mükellefin maliyet artırımı hakkında yararlanması durumunda, öncelikle iktisadi kıymetin maliyet bedeli artırılacak daha sonra değer artış fonu ve amortismanlar bu bedelden indirilecektir.

⁴⁰¹ Ancak normal amortisman süresini dolduran ve değer artış fonları kısmen ve tamamen önceki dönemlerde sermayeye ilave edilen gayrimenkullerin satışı nedeniyle aktiften çıkarılması durumunda net aktif değerinin nasıl bir işleme tabi tutulacağı sorun yaratmaktadır. Bu konuda geniş bilgi için bkz: Ferhat Fahrhan, "Kurumlarda Yeniden Değerlemeye Tabi Tutulmuş ve Değer Artış Fonları Sermayeye İlave Edilmiş Gayrimenkullerinin Satışından Ortaya Çıkan Kar-Zararın Değerlendirilmesi", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:127 (Mart, 1992); ss. 17-28; Nuran Cömert Doyrangil, "Amortisman süresini Doldurmuş Gayrimenkullerin satışında Değer Artış Fonlarının Sermayeye İlave Edilmiş Olması Halinde Ortaya Çıkan Durumların Muhasebe Tekniği Yönünde Değerlendirilmesi" *Vergi Sorunları*, sayı: 83, (Ağustos 95), ss. 53-57; Nahit Kitiş, "Kurumlarda Yeniden Değerlenen Gayrimenkullerin Satışı", *Vergi Dünyası*, sayı: 117, (Mayıs 1991), ss. 5-9.

uygulamasında satış sırasında sermayeye ilave edilmemiş fonun satış bedeline ilave edilmesi önceki yıllarda tanınan teşviğin geri alınması anlamına gelmektedir⁴⁰².

Örnek; (X) A.Ş.'nin yeniden değerlendirme sonrasındaki kıymeti 5 milyar, birikmiş amortismanı 1 milyar ve değer artışı 1,5 milyar olan bir demirbaş 4,5 milyar liraya peşin olarak satmıştır. Bu durumda;

100 Kasa	4.500.000.000.
257.B.Amortismanlar	1.000.000.000.
522.MDV Y.Değer Artışları	1.500.000.000.
255.Demirbaşlar	5.000.000.000.
679.Diğer Olağan Dışı ve Karlar	2.000.000.000.

şeklinde bir işlemle muhasebe kaydı yapılır.

Yeniden değerlendirme değer artış fonu sermayeye ilave eden K.V. mükellefleri, satış kâr ve zararlarının hesabında değer artışını dikkate alamayacaklardır. Satılan iktisadi kıymetlere ait değer artışlarının sermayeye ilavesi halinde, satış sırasında birikmiş amortisman gibi dikkate alınmayan değer artışları kurumlarının faaliyetlerine devam ettikleri süre içerisinde herhangi bir suretle sermayeden çekilirse, çekilen kısım o dönemin kazancı sayılarak vergiye tabi tutulacaktır⁴⁰³.

Değer artış fonu tamamen veya kısmen sermayeye ilave edilebileceği gözönüne alınırsa, sermayeye ilave edilen değer artış fonu kısmının toplam değer artış fonuna oranlanarak bulunacak oranın, satılan iktisadi kıymete ilişkin değer artış fonuna oranlanması suretiyle ilgili iktisadi kıymete ait fonun sermayeye ilave edilen ve edilmeyen kısımlarının tespiti ve ilave edilmemiş kısmın yukarıdaki belirtilen şekilde satış kâr ve zararının tespitinde amortismanlar gibi dikkate alınması gerekmektedir⁴⁰⁴.

Yeniden değerlemeye tabi tutulmuş bir iktisadi kıymetin satılması halinde yapılacak işlemler ana hatlarıyla şöyle özetlenebilir:

⁴⁰² Sakıp Şeker, "Maliyet Artış Fonunun Hesabında sermayeye ilave edilen Değer Artış Fonunun İndirilip İndirilemeyeceği", *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 48, (Aralık-1996), s. 69.

⁴⁰³ V.U.K. 151 Sıra No'lu Genel Tebliğ.

⁴⁰⁴ Arıca, Yeniden Değerleme, ...a.g.e., s. 339.

- Satış konusu olan iktisadi kıymete ilişkin birikmiş amortismanlar borçlandırılarak kapatılmaktadır.

- Satışlar sırasında iktisadi kıymete ilişkin “Yeniden Değerleme Artışları” hesabında izlenen “değer artış fonu”da amortismanlar gibi işleme tabi tutulur. Bu uygulamada değer artışı kâr gibi işlem görmektedir.

- Kurum değer artışı sermayeye eklenmişse kâr/zarar tespitinde dikkate alınmayacaktır. Bu da değer artış fonunun satış sırasında kâr/zarar hesabına aktarılmayacak anlamına gelen önemli bir ayrıcalıktır.

- Satılan iktisadi kıymete ilişkin “değer artış fonu” sermayeye eklenmişse işletme faaliyeti süresince sermayeden çekilmemesi gerekir. Aksi halde ilgili yılın kazancına eklenerek vergiye tabi tutulacaktır.

- İktisadi kıymetin satışından sağlanan kazanç aynı mahiyeteki yenisinin satın alınmasında kullanılacağı işletmeyi idare edenler tarafından karar vermiş veya teşebbüse geçilmişse, V.U.K.’nın 328’nci maddeye göre yenileme fonu olarak üç yıl vergilendirilmeden “özel fon”da tutulabilecektir.

- Bu süre içinde kullanılmayan kârlar üçüncü yılın matrahına eklenir.

- Bu süreden önce işin terki, devri veya tasfiyesi halinde bu kârlar ilgili yıl matrahlarına ilave edilecektir.

Özetle, V.U.K.’nın mük. 298’nci maddesinin hükmü gereğince kurumlar vergisi mükellefleri, yeniden değerlendirme sonucu oluşan değer artışını işletme sermayesine ekleyebilecekler, sermayeye eklenen bu değer artışları ortaklar tarafından işletmeye ilave edilmiş kıymet olarak kabul edilecektir. Anılan kanunun 9.ncu bendine göre de, yeniden değerlemeye tabi tutulmuş iktisadi kıymetlerin satışı halinde bunlara isabet eden değer artışları aynen amortismanlar gibi işleme tabi tutulacaktır. Yine 151 no’lu V.U.K. Genel Tebliğinde de, sermayeye ilave edilen değer artışlarının, satış sırasında, kâr ve zararın tesbitinde dikkate alınmayacağı belirtilmiştir. Ancak sermayeye ilave edilmemiş değer artışları ilgili iktisadi kıymetin satışı sırasında, satış bedeline ilave edilerek kazancın tespitinde dikkate alınacağından yeniden değerlendirme müessesesiyle daha önceki yıllar işletmeye tanınan vergisel avantajın geri alındığı anlamına gelecektir. Bu da işletmelerin değer artış fonlarını sermayelerine eklenmesini teşvik edecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYONUN MÜKELLEFLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE KARŞI TÜRK VERGİ SİSTEMİNDE YER ALAN MÜESSESELER

İkinci Dünya Savaşından, özellikle, 1970'li yıllardan itibaren bütün dünya ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de de kendini önemli derecede hissettirmeye başlayan enflasyon, toplumsal hayatın çeşitli yönlerinde bilhassa ekonomik ve sosyal kurumlarında meydana getirdiği bir takım yıpratıcı etkileriyle hep gündemde kalmıştır.

Ekonomik yapının ve iş hayatının temel unsurları olan işletmeler, enflasyonist bir ortamda ayakta durabilmeleri ve rekabet güçlerini koruyabilmeleri için enflasyonla birlikte yaşamının koşullarını öğrenip, riayet etmeleri lazımdır. Diğer taraftan devletin de yüksek enflasyon ortamında yaşam mücadelesi veren işletmelerin, sadece, enflasyondan kaynaklanan vergisel yüklerini hafifletici bazı müesseseleri koyması gerekir.

Şimdi Türk Vergi Mevzuatında (V.U.K., GVK, KVK) yer alan mükelleflerin gerçek kâr üzerinden vergilendirilmesini amaçlayan müesseseler ana hatlarıyla incelenecektir. Ancak bu çalışma kapsamı gelir üzerinden alınan vergilerle sınırlı olduğu için burada sadece gelir vergilerini düzenleyen yasalarda yer alan kurumlar dikkate alınacaktır.

I. ENFLASYON VE TÜRK VERGİ SİSTEMİ

Daha önce de belirtildiği gibi, enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde, nominal para birimine göre düzenlenen finansal tablolardaki bilgiler, fiyat hareketleri nedeniyle para biriminin satın alma gücünde meydana gelen azalışlardan dolayı anlamsızlaşmakta ve gerçeği gösterememektedir. Fiktif kârlara göre yapılan ödemeler¹, ise işletmenin öz sermayesini, satın alma gücünü ve üretim gücünü koruyamadığı için işletme faaliyetle-

¹ Enflasyon etkisiyle işletmelerin faaliyet sonuçları gerçeği göstermemekte ve fiktif kâr oluşmaktadır. Bunun sonucu olarak da işletmeler fiktif kârların üzerinden vergi ödemekte ve ortaklarına kâr dağıtımını yapmaktadırlar.

rini aynı düzeyde sürdürülmesinde şirket yönetimi finansal sıkıntılara girmektedir².

Bilindiği üzere, muhasebe hukuku, gerçek ve tüzel kişilerin vergilendirilmesinde gelir (kazanç) veya zararı tespit bakımından vergi hukuku ile yakından ilgilidir. Muhasebe ve vergi hukuku karşılıklı olarak birbirini etkilemekte ve tamamlamaktadır³. Dolayısıyla muhasebeyi bu denli etkileyen enflasyon olgusunun vergi hukukunu da etkilememesi beklenemez.

Karşı ayarlamalar yapılmadığı ve önlemler alınmadığı takdirde enflasyon, vergi sisteminde nominal tutar cinsinden ifade edilen büyüklükleri etkilemek suretiyle, başta vergi matrahı olmak üzere, istisna, muafiyet ve indirim tutarları ile gelir vergisinin artan oranlı tarife dilimlerinin reel olarak aşınmasına yol açmaktadır.

Spesifik tarifelerin uygulanması, verginin tahakkuk ve tahsil süresi arasında zaman diliminin uzunluğu halinde, devlet bir gelir kaybına uğrarken, istisna, muafiyet ve indirim tutarlarının enflasyon karşısında sabit kalması ve nominal gelirdeki artışların artan oranlı vergilemedeki dilim atlaması nedeniyle daha yüksek oranlarda vergilendirilmesi yüzünden de vergi gelirleri artmaktadır. Ayrıca, enflasyonun en kolay, zahmetsiz ve masrafsız bir vergileme metodu olduğu düşünülürse, tedbir alınmadığı sürece, ülkede fonların bir yandan kamu sektörüne akış hızının artması ve öte yandan da yüksek gelirli mükelleflerin vergi yükünün, salt enflasyon nedeniyle, artış hızının düşük gelirli olanlara oranla daha küçük kalmasına neden olacaktır.

Tüm bu sakıncaları ortadan kaldırmanın en etkili yolu, kuşkusuz, enflasyonu önlemektir. Nitekim, enflasyonu sosyal bünyede bir kansere benzeten Mathieu, "İnsan enflasyonla yaşamak zorunda kaldığı ölçüde talihsizdir. Ancak, insanlık, enflasyonun üstesinden gelme ümidini hiçbir zaman kaybetmemiştir"⁴ diyerek teselli bulunmaktadır. M.Friedman da, enflasyonu önlemeye yönelik ciddi önlemlerin alınmamasının temel nedenini, siyasi engeller olduğunu belirterek, enflasyon sona erdirilirse Devletin bir kanuna dayanmadan elde etmekte olduğu gelirden mahrum kalacağını, dolayısıyla, enf-

² Nalan Akdoğan, Enflasyon Muh... a.g.m., s.28.

³ Yaşar Karayalçın, **Muhasebe Hukuku**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın no:216, 1988, s.18.

⁴ Bkz. Gilbert Mathieu, "The Cancer of Society", **Development Forum**, Vol: VIII, No:8 (October, 1980). Makalenin Türkçe Çevirisi İçin Bkz. Gilbert Mathieu, "Enflasyon : Sosyal Bünyede Kanser" (Çev:F. Demir), **Vergileme ve Enflasyon Üzerine Seçme Yazılar** (Der: F.Demir ve M. Tosuner); İzmir: Ege Ün.v. İkt. Fak. Teksir Yayınları No: 60, 1981, ss.37-39.

lasyonla savaşmak yerine, onunla birlikte yaşamının şartlarını tanzim etmeğe çalıştığını belirterek⁵, daha karamsar bir tablo çizmektedir.

Türk vergi sistemine bakıldığı zaman, Friedmanın yukarıda belirtilen düşünce izlerine açık bir şekilde rastlanmaktadır. Gerçekten Türkiye’de, uzun zamandan beri, günümüze kadar süregelen enflasyon illeti ile her ne kadar bütün kalkınma planlarında ve parti programlarında yer almasına rağmen, mücadelede bir türlü başarılı olunamaması ya da görünüşte enflasyonla mücadele ediliyor izlenimi verilip gerçekte enflasyonla savaş yerine, onunla barışmak zemininin oluşturulduğunu görmek mümkündür. Diğer taraftan, halkı enflasyonla birlikte yaşamaya alıştırmak bir yaşam biçimi olarak resmen de benimsenince, bu alandaki düzenlemelere, yasaların tarife ya da matraha ilişkin maddelerine yetki hükümlerinin eklenmesiyle başlanmıştır⁶.

Türkiye’de enflasyonun kronik hale gelmesi, ister istemez mali mevzuatın enflasyona endekslenmesi sonucunu doğurmuştur. Ticari kârın tespitinde enflasyon olgusunun göz önüne alınması gerçekçi bir yaklaşım olmakla birlikte, bu tür düzenlemeler; devletin enflasyonla birlikte yaşamayı bir yaşam tarzı (ekonomi politikası) olarak kabul ettiği anlamına gelmektedir. Bütün ekonomik işlem ve kararlarda enflasyonun bir veri olarak ele alınması, kamuoyunda enflasyonun hiçbir zaman sona ermeyeceği gibi genel bir kanının yerleşmesine neden olmaktadır⁷.

Türk vergi sisteminde bir taraftan beyana tabi vergilerde tarh ve tahsil aşamaları arasında geçen sürenin uzunluğu nedeniyle vergi gelirlerinde meydana gelen aşınmayı kısmen de olsa önleyici niteliği taşıyan geçici vergi, kaynakta tevkifatın yaygınlaştırılması gibi uygulamalarla devletin gelir kaybını önleyici müesseselere yer verilirken, diğer taraftan da, enflasyon nedeniyle meydana gelen fiyat hareketlerinden başta gayrimenkul ve iştirak hisseleri olmak üzere amortismanı tabi iktisadi kıymetler için bir dizi endeksleme ve vergi erteleme gibi müesseseler yer almaktadır⁸. Ayrıca, bazı maktu hadlerin artırılması için Bakanlar Kuruluna verilen yetki de bu uygulamanın bir devamı

⁵ Bkz. Friedman. can Indexation.....a.g.m., s.74.

⁶ Öncel. a.g.m., s.506.

⁷ Sakıp Şeker, İştirak Hisselerinin..., a.g.m., s.39.

⁸ Bkz. Şinasi Candan. “Gelir Vergisi Kanununda Enflasyon Etkisini Azaltıcı Düzenlemeler”, **Vergi Dünyası**, sayı:171 (Kasım, 1995), s.87-94; Osman Yılmaz, a.g.m., s.87-93; Hayrettin Erdem, **Vergi Hukukumuzda**a.g.m., s.103-116; Erdoğan Arslan, **Enf.Muh...III...**, a.g.m., s.28-38.

olarak görebilir. Bu müesseseler, tam anlamıyla öz sermayenin vergilendirilmesini engellemekle beraber kısmen de olsa fiktif kârların vergilendirilmesini önlemektedir.

Amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemeye tabi tutulması gayrimenkul ve iştirak hisselerinin satışında maliyet bedelinin yükseltilmesi, menkul kıymet gelirlerinde indirim oranı uygulaması, stokların değerlemesinde LIFO yönteminin uygulanmasına izin verilmesi gibi enflasyona endeksli uygulamalar, Türkiye'deki yüksek enflasyonun sonuçlarıdır. Türk vergi sistemi, bu uygulamalarla, enflasyon karşısında daha esnek hale getirilmiş olmaktadır⁹.

Gerçekten, Türk vergi sistemi enflasyon olgusu dikkate alınmadan hazırlanmıştır¹⁰. 1950'lerin başında Alman vergi mevzuatından yararlanarak hazırlanan temel vergi yasalarımız kendilerine modellik eden yasalar gibi istikrarlı para sistemi ilişkilerine göre biçimlendirilmişlerdi. Fakat bu varsayım ekonomik yaşamda hiç gerçekleşmemiş, elli, altmışlı yılların nispeten istikrarlı Türkiye'si, yetmişli yıllardan itibaren iki, seksenli, özellikle doksanlı yıllarda üç rakamlı enflasyonlarla tanışmıştır. Başlangıçta benimsemiş modern vergilendirme prensiplerinin zaman içinde bir bir terk edilmesinin yarattığı olumsuz etkilere ilave olarak, sürüp giden enflasyon da sistemin bozulmasına katkıda bulunmuş, çok adaletsiz uygulamalara yol açılmıştır. Belki enflasyonun resmen telaffuz edilip müesseseleştirilmesinden çekinildiğinden, belki de seksenler öncesi dönemde yasaları yapmanın ve değiştirmenin güçlüğünden, yasa koyucu başlangıçta durumu görmezlikten gelmekle yetinmiştir. Bu hareketsizlik içinde devlet gelirleri hızla aşındıktan sonradır ki vergi sistemi, deyim yerinde ise, "inflation-proof" (enflasyondan etkilenmez) yapıya kavuşturmak için faaliyete geçilmiştir¹¹. Ancak yapılan değişiklikler daha çok vergi sisteminin bütünlüğünü dikkate almaksızın kısmi önlemler niteliğinde olmuştur ki, bu da vergi sistemini esastan çarpıtmaya ve hatta parlamento iradesinin belirlemek istediği şeyin tamamen dışına çıkmaya neden olmuştur.

İşte, enflasyonun senelerden beri yüksek oranlarla süregelen Türkiye'de, temel hedefin enflasyonu önlemek olmakla birlikte, artık enflasyon muhasebesine geçme zamanının da geldiğini kanısındayız. Önceki bölümde de değinildiği üzere, bu uygulama-

⁹ Sakıp Şeker, Menkul Kıymetler Kanunu, s.102.

¹⁰ Alpay, a.g.s., s.85.

¹¹ Öncel, a. g. m., s. 505.

nın hem kamu maliyesi hem vergi hukukunun temel ilkeleri hem de işletmeler açısından sağlıklı bir uygulama olacağı izahtan varestedir.

Türk vergi mevzuatında yapılan bunca düzeltmelere rağmen, işletme kârının hesaplanması hususunda enflasyon muhasebesi yöntemlerine yaklaşamamıştır. Bu bağlamda Türk vergi mevzuatı ile Enflasyon Muhasebesi sistemini karşılaştırdığımızda¹² şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır;

Tablo 22

Kârın Saptanmasında Yaklaşımlar

	Türk Vergi Mevzuatı	Enflasyon Muhasebesi
Bilanço Yaklaşımı*	Var	Var
Gelir Yaklaşımı**	Var	Var
Sermayenin Korunması Kavramı	Sermayenin nominal olarak korunması	Sermayenin satın alma gücü veya üretim gücünün korunması
Ölçü Birimi	Paranın nominal değeri	Paranın satın alma gücü
Değerleme Yöntemleri	Tarihi maliyet (MDV hariç)***	Düzeltilmiş tarihi maliyetler veya cari maliyetler

- * İşletmeden çekilen ve konan değerler hariç olmak üzere, belirli dönemlerde, işletmenin dönem sonu öz sermayesi ile dönem başı öz sermayesi arasındaki fark dönem karını verir.
- ** Gelir tablosu aracılığıyla gelir ve gider akımlarının karşılaştırılması suretiyle dönem karı hesaplanır.
- *** Türk Vergi Mevzuatında yeniden değerlendirme yoluyla sadece, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin alınış yılını izleyen yıldan itibaren enflasyon oranına göre düzeltilmektedir.

II. GELİR VERGİSİ KANUNUNDA YER ALAN ENFLASYON ETKİSİNİ AZALTMAYA YÖNELİK DÜZENLEMELER

A. YATIRIM İNDİRİMDE ENDEKSLEME

Kalkınma planları ve yıllık programlarda belirtilenlerden Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı tarafından müştereken tespit edilen sektörler ya da konularda özel sektöre yapılacak yatırımları özendirerek ve bu yolla kalkınmanın hızlandırılmasında katkıda bulunmak amacıyla ihdas edilen yatırım indirimi müessesesi, ilgili dönemde gerçekleştirilecek yatırım harcamaları ile müteakip vergilendirme döneminde yapmayı

¹² Bu konuda geniş bilgi için bkz. N. Akdoğan, Enf. Muh. ile gerçek karın..... a.g.m., ss.29-35.

öngördükleri¹³ yatırım harcamalarının belirli bir yüzdesine tekabül eden kazancı o dönemin gelir veya kurumlar vergisinden istisna edilmesi esas çerçevesinde işlemektedir. Böylece, devlet yatırımcıdan alınacak vergiden feragat etmekle yatırımcıya finansman imkanı sağlamış olmakta ve yatırım maliyetleri düşürülmektedir.. Bu anlamda yatırım indiriminin hem vergi istisna reaksiyonu hem de yatırım (selektif) teşvik fonksiyonu söz konusudur¹⁴.

Önemli bir vergisel teşvik olan yatırım indirimi, yatırımın ilk yıllarında, üretim ve satış ve dolayısıyla kâr olmadığından veya olsa bile çok yüksek düzeyde olmadığından bu teşvik genelde yatırım tamamlanıp üretim ve satışları ortaya çıktıktan sonra gerçek teşvik anlamına kavuşmaktaydı. Türkiye'deki enflasyonist ortamda yatırım indirimi, genelde ilk yatırım teşviki değil de yenileme ve revizyon yatırımları teşviği anlamına gelmekteydi. Bu işe birçok eleştiriye neden olmaktaydı¹⁵. İşte 4108 sayılı Kanunun 17'nci maddesiyle Gelir Vergisi Kanununun Ek-4'ncü maddesine eklenen fıkra ile ilgili yıl kazancından indirilemeyen yatırım indirimi tutarı yatırımın yapıldığı yılı izleyen üç yıl süreyle¹⁶, 4369 sayılı Kanunun 29'ncü maddesiyle Gelir Vergisi Kanununun Ek-4'ncü maddesinden yapılan değişiklikle, süresiz olarak yeniden değerlendirme oranında artırılması imkanı tanınarak, yatırım indirimi teşviğinde ilk yatırım ile yenileme yatırım teşviği ayrımını kaldırılmıştır. Ancak bu uygulanan teşvikten belgesiz yatırımlar yararlanamazlar¹⁷.

Burada özellik gösteren durum, yatırımın tamamlandığı hesap dönemi değil yatırım harcamalarının yapıldığı hesap dönemleri itibariyle ayrı ayrı endekslmeye tabi tutularak alınmasıdır. Mesela, 1997 yılında yapılan yatırım harcamalarının tamamı aynı

¹³ 4369 Sayılı Yasanın 30. maddesiyle değiştirilmiş şekli.

¹⁴ Sema Küçüktop-Muzaffer Küçüktop, "Yatırım İndirimi Müessesesi, (Özel Sektör Yatırımlarının Teşviki ve Yönlendirilmesi)" *Vergi Dünyası*, sayı:171 (Kasım, 1995), s.107-108; ayrıca geniş bilgi için bakınız, Hasan Yalçın, *Yatırım İndirimi Uygulama Esasları*, İstanbul: Kılavuz Yayınları, 1996; N.C. Doyrangöl, *Yatırım İndirimi İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi*, *Vergi Sorunları*, sayı: 100 (Ocak, 1997), s.99-108.

¹⁵ Hasan Aktaş, "Yatırım İndiriminde Yeniden Değerleme Uygulamasının Başlangıç Zamanı Konusunda Bir Sorun", *Vergi Dünyası*, sayı:168, (Ağustos, 1995), s.52-53.

¹⁶ Bu müessesenin uygulaması ile ilgili örnekler için bkz. Şeref Taşkın-Mehmet Atıf, *Yatırım İndiriminde Endekslleme Uygulaması ve Bir Örnek*, *Vergi Dünyası*, sayı:173 (Ocak,1996), ss.88-97; Hasan Yalçın, *Gelir ve Kurumlar Vergisi Uygulamasında Muafiyet ve İstisnalar*, İstanbul: Kılavuz Yayınları, 1997, ss. 490-495.

¹⁷ Teşvik belgesiz yatırım için bkz. Necat Özen, "Yatırım Teşvik Belgesiz Yapılacak Yatırımlarda Yatırım İndiriminden Faydalanma Esasları", *Vergi Sorunları*, sayı:93 (Haziran,1996), s.40-47; Sakıp Şeker, "Teşvik Belgesiz Yatırımlarda Yatırım İndirimi Uygulaması", *Vergi Sorunları*, sayı:102 (Mart, 1997), ss.7-22.

yıl kazancından indirilemiyorsa, indirilemeyen kısım 1997 yılını izleyen yıllarda endekslemeye tabi tutulur. İndirilemeyen yatırım indirimin izleyen yıllarda yeniden değerlendirme oranında kümülatif esasa göre endekslemesiyle¹⁸, yatırımcının enflasyon nedeniyle erozyona uğrayan yatırım indirimi hakkının korunması amaçlanmıştır¹⁹.” Ancak yatırım indiriminde endekslemede kullanılacak yeniden değerlendirme oranının hangi yılın yeniden değerlendirme oranı olacağı konusunda farklı bazı görüşler söz konusudur²⁰.

Yatırım indirimine konu olan aktif değer, yatırım tamamlandıktan sonra komple satılması, yatırım indirimi ile öngörülen amaç gerçekleştiğinden satıcı yönünden herhangi bir işlem yapılmaz. Ancak, yatırım indirimi konu aktif kıymetleri yatırım tamamlamadan ve yasa da belirtilen koşulları taşımadan devreden veya satan mükellef, artık yatırımcı olmaktan çıktığı için yararlandığı yatırım indirimi nedeniyle ödemediği vergiler kendisinden tahsil edilir. Aynı işlem endeksleme uygulanmak suretiyle indirim tabi tutulmuş yatırım indirimi için de söz konusudur.

Yatırım indiriminden kısmen faydalanmış veya hiç faydalanmamış aktif değerleri satın alan mükellefler ise öngörülen diğer şartları yerine getirmek kaydıyla yatırım indiriminden yararlanabilirler. Daha önce yatırım indiriminden hiç faydalanılmamış olması halinde, satan veya devir edene tanınan indirim tutarı satın ve devir alanın faydalanabileceği indirim tutarı olacaktır. Satın alan yönünden yatırım harcaması aktif kıymetleri aldığı yıl yapılmış olduğu için, harcamanın bu yıl yapıldığının kabulü ile ilgili yılda endeksleme yapılmaması, fakat sonraki yıllara devreden indirimin bu yıl yapılan harcamalar üzerinden hesaplanmış yatırım indirimi olarak endekslemeye tabi tutulması gerekir²¹.

Kısaca, endeksleme uygulamasıyla, önemli bir teşvik mekanizması olan yatırım

¹⁸ Uygulanacak endeksleme yöntemi, her yıla ait yatırım indirimi tutarlarından indirilemeyen kısma ayrı ayrı uygulanır ve kayıtlardan yıllar itibarıyla izlenir. Böylece, gerek yıllar gerekse endeksleme yöntemi her yıla ait yatırım harcaması için ayrı ayrı uygulanacaktır.

¹⁹ Hayrettin Erdem, “Vergi Hukukunda Enflasyon Muhasebesinin Uygulandığı Durumlar”, *Yaklaşım*, Sayı:58 (Ekim, 1997), s.104; Halil Koç “Yatırım indiriminde Endeksleme Uygulamasına İlişkin İdari Görüşün Eleştirisi”, *Vergi Dünyası*, sayı:194 (Ekim, 1997), s.138

²⁰ Bu konudaki tartışmalar için bkz. İlhan Kırıktaş, “Yatırım İndiriminde Endeksleme Yöntemi ve Endekslemede Esas Alınacak Oranın Tespiti” *Yaklaşım*, sayı:57 (Eylül, 1997), s.39-42; İsmail Koş ve Hidayet Altınbaş, “Dönem Kârı Zararının Tespitinde Dikkate Alınması Gereken Bazı Müesseseler”, *Vergi Dünyası*, Sayı:196 (Aralık, 1997), s.165.

²¹ Bkz. Kazım Yılmaz: “Yatırım İndirimine Konu Olan Aktif Kıymetlerin Devri veya Satılması Durumundan Endeksleme Uygulaması”, *Yaklaşım*, sayı:48 (Aralık, 1996), s.83-86.

indirimi müessesesi daha anlamlı bir hale gelmiştir²². Diğer bir deyişle, zamanında indirim konusu yapılamayan harcamaların yatırım indirimi, izleyen yıllarda yeniden değerlendirilerek dikkate alınması, yatırımcıları enflasyonun olumsuz etkisinden korumaya yönelik olumlu bir düzenlemedir²³. Böylece, yatırım indirimi müessesesinin amaçlanan etkinliğe kavuşması kolaylaştırılmıştır. Öte yandan, yatırım indirimi için yapılan enflasyonda koruyucu düzenlemenin vergi hukukunun bütününe yaygınlaştırılması zorunluluğu aşikârdır. Aksi halde mükelleflerden bir kısmı diğeri aleyhine enflasyondan korunmuş ve rekabet üstünlüğüne kavuşturulmuş olur²⁴.

B. AMORTİSMANA TABİ İKTİSADİ KIYMETLER VE İŞTİRAK HİSSELERİNİN SATIŞINDA MALİYET BEDELİNİN ARTIRILMASI : MALİYET ARTIŞ FONU

1.1.1994 tarihinde yürürlüğe giren 3946 sayılı Kanunla gayrimenkullerin ve iştirak hisselerinin elden çıkarılmasında maliyet bedellerinin yeniden değerlendirilme oranlarıyla artırılmasına ilişkin düzenleme getirilmiş olup²⁵; arkasından bu düzenlemeyle ilgili olarak 49 seri nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği yayınlanmıştır. Daha sonra 2.6.1995 tarih ve 22301 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4108 sayılı Kanunla Gelir Vergisi Kanununun 38'nci maddesinde yapılan değişiklikle, amortisman tabi diğer iktisadi kıymetler de Maliyet bedeli artırımı (eskalasyon) esasına alınmıştır.

Söz konusu maddenin son fıkrasında; "Mükelleflerin iktisap tarihinde en az iki tam yıl süreyle işletmelerinde kayıtlı bulunan gayrimenkul, iştirak hisseleri ve amortisman tabi diğer iktisadi kıymetleri elden çıkarmaları halinde, bu iktisadi kıymetlerin maliyet bedeli bunların iktisap edildiği ve elden çıkarıldıkları yıllar hariç olmak üzere her takvim yılı için Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre belirlenen yeniden değerlendirilme oranında artırılarak kazançın tespitinde dikkate alınabilir." denilmektedir. İşletmelerin

²² Cemalettin Turan, "Yatırım İndiriminde Endeksleme Uygulaması İçin Yatırım Teşvik Belgesinin Mutlaka 1.1.1995 Tarihinden Sonra Alınmış Olması Gerekli midir?" *Vergi Dünyası*, sayı:185 (Ocak, 1997), s.38.

²³ 4108 sayılı Kanunun genel gerekçesinde belirtildiği üzere, "yatırım indirimi uygulanmasından, indirilemeyecek sonraki yıla devreden yatırım indirimi tutarının yeniden değerlendirilme oranında artırılarak uygulaması esas getirilmektedir. Bu suretle mükelleflerin indirim konusu yapacakları yatırım indirimi tutarının enflasyondan etkilememesi öngörülmektedir.

²⁴ S. Küçüktop-M. Küçüktop, *Yatırım İndirimi...* a.g.m., ss.118-119.

²⁵ Bu düzenleme ile ilgili bkz. Erdal Çalikoğlu, "Gayrimenkuller ve İştirak Hisselerinin Satışında Maliyet Bedelinin Artırılması", *Vergi Dünyası*, sayı:151 (Mart, 1994), s.106-119.

gayrimenkuller, iştirak hisselerinin ve amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin enflasyondan arındırılmış gerçek kazançları üzerinde vergilendirilmeyi amaçlayan bu uygulamanın²⁶ gerçek mahiyetiyle ortaya konulması için, öncelikle gayrimenkul ve iştirak hissesi kavramlarının açıklanması gerekir.

Gayrimenkul kavramından Medeni Kanununun 632'nci maddesinde ortaya konulmuş ve tapu tescil zorunluluğu bulunan kıymetler anlaşılmaktadır. Uygulamada gayrimenkulun teferruatları gayrimenkul kapsamı dışında bırakılırken gayrimenkullerin mütemmim cuzi'leri bu uygulama kapsamı içinde değerlendirilmektedir. KVK'nun 49 no'lu Genel Tebliğine göre, gayrimenkullerin maliyet bedelinin artırılması uygulamasına konu olabilmesi için tapuya tescil edilmiş olmalıdır.

İştirak hisseleri ise, işletmenin menkul değerler portföyüne dahil tam mükellef kurumlara ait hisse senetleri ile ortaklık paylarını ifade etmektedir. Bunlar;

- AŞ'lerin hisse senetleri (SPK göre kurulan yatırım ortaklıkları hisse senetleri dahil)
- Limited şirketlere ait iştirak payları
- Eshamlı komandit şirketlerin komanditer ortaklarına ait ortaklık payları,
- İş ortaklıkları ile adi ortaklık paylarıdır.

SPK'na göre kurulan yatırım fonları katılma belgeleri ise Gelir Vergisi Kanununun 38'nci maddesinin son fıkrası hükmünün uygulanmasında iştirak hisseleri olarak değerlendirilmeyecektir. (Bkz. KVK. G.Teb. No:49).

Yukarıda nitelikleri belirtilmeye çalışılan gayrimenkul, iştirak hisseleri veya amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin satışında enflasyondan dolayı meydana gelen zahiri yüksek değerlerle maliyet bedeli arasındaki farkın vergilendirilmemesi, diğer bir ifadeyle enflasyondan kaynaklanarak ortaya çıkan fiktif kazançların vergi matrahına yansımaları engellemek amacıyla ihdas edilen maliyet bedeli artırımını müessesesinin uygulamasında dikkat edilmesi gereken hususları şöyle sıralayabiliriz:

- Bu uygulamadan bilanço ve işletme hesabı esasına göre defter tutan ticari kazanç

²⁶ Maliyet bedeli artırımını uygulaması bir istisna olup olmadığı konusundaki tartışmalar için bkz. Doğan Şenyüz, *Türk Vergi Sistemi*, 4. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1998, ss.53-56; Erkin Şağban, "Maliyet Bedeli Artırımını Müessesesi İle İlgili Açıklamalar" *Vergi Sorunları*, sayı:100 (Ocak, 1997), s.22; Maliye Bakanlığı, 49 seri nolu Genel Tebliği.

sahipleri, bilanço esasına göre defter tutan zirai kazanç sahipleri²⁷ ile kurumlar vergisi mükellefleri yararlanabilirler.

- Maliyet bedeli artırımdan dar mükellefler de yararlanabilir.
- Yukarıda sayılan iktisadi kıymetler iktisap tarihinden itibaren en az iki tam yıl süreyle işletmede kayıtlı bulunmalıdır.
- İktisap edilen ve elden çıkarılan yıllar için maliyet bedeli artırımını uygulanmaz.
- Söz konusu iktisadi kıymetlerin alım-satımı ile uğraşanlar bu faaliyetleri ile ilgili kıymetlerin satımında maliyet bedeli artırımından faydalanamazlar.
- Maliyet bedeli artırımını VUK hükümlerine göre belirlenen yeniden değerlendirme oranına göre artırılır. Bu işlem kümülatif esasa göre yapılacaktır.
- Maliyet bedeli artırımını sonucu (fiktif) zarar oluşması halinde, zarar safi (mali) kârın hesaplanmasında indirim konusu yapılmaz²⁸.
- Bilanço esasına göre defter tutanlar tarafından artırılan maliyet bedeline tekabül eden kazançlar, bilanço pasifinde özel bir fon hesabından gösterilir. Bu fon sermayeye ilave dışında herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde, o yılın kazancına dahil edilerek vergiye tabi tutulur.
- İktisadi kıymetlerin daha önce yeniden değerlemeye tabi tutulmuş olmaları, bunların satışı anında maliyet bedeli artırımını esasına tabi tutulmaya engel değildir.
- Maliyet bedeli artırımını amortismanına tabi iktisadi kıymetler için yenileme fonu ayrılmasına engel teşkil etmez.
- Bilindiği üzere sermaye taahhüt borcu bazı ortaklarca apeller halinde ödenebilmektedir. İştirak hisseleri iki tam yıl süre ile işletmede bulundurulması şartına uyulup uyulmadığı tespitinde apel ödemelerin ne zaman yapıldığı önem arz etmektedir. Ancak KVK'nun 49 seri nolu Genel Tebliğinde sadece iştirak hisseleri konusunda açıklama

²⁷ Kimi yazarlara göre işletme hesabi esasına göre defter tutan zirai kazanç sahipleri de bu uygulamadan yararlanabilir. Bkz., Sağban, a.g.m., s.29.

²⁸ Her ne kadar KVK'nun 49 seri nolu Genel Tebliğinde açıklama bu yönde ise de literatürde bu konuda görüş birliği yoktur. Çeşitli görüşler için bkz. Ayten Ersoy, "Maliyet Artış Fonu", *Vergi Sorunları*, sayı:86 (Kasım, 1995), s.87-88; Murat Semercigil, *Kurumlar Vergisi Kanunu ve Açıklamalar*, Ankara:1995, s.269; Mehmet Maç, *Kurumlar Vergisi*, İstanbul, 1995, s.17.9.

yapılmış olup, vadeli alımlarla ilgi herhangi bir açıklama yoktur. Vadeli alımlarda, ödemelerin yapılış tarihi değil, iktisadi kıymetin aktife giriş tarihi iki tam yıllık sürenin hesaplanmasında dikkate alınması daima isabetli olacaktır²⁹.

- Maliyet bedeli artırımı nedeniyle yok olan kazanç tutarı v GVK'nun 94'ncü maddesine göre vergi tevkifatına tabi tutulmayacaktır(KVK. G Teb. No:49).

- Maliyet bedeli artırımı uygulaması, bir haktır, mükellef bu hakkı kullanıp kullanmamakta serbesttir.

- Bedelsiz olarak alınan hisse senetlerinde "maliyet artırımı" bu hisse senetlerinin itibari değeri yeniden değerlendirme oranı ile artırılarak bulunacaktır (KVK G.Teb. No:49/g).

- Serbest Bölgelerde çalışan mükellefler vergi, resim, harç, gümrük ya da kambiyo mevzuatı dışında bırakıldıkları için maliyet bedeli artırımı olanağından yararlanmaları mümkün değildir (KVK 6.Teb. No:4/i)

- KVK'nun geçici 23'üncü maddesinde; "1.1.1994-31.12.1998 tarihleri arasında uygulanmak üzere, tam mükellefiyete tabi kurumların iştirak hisselerinin veya gayrimenkullerin satışından doğan kazancın, satışın yapıldığı yılda kurum sermayesine ilave edilen kısmı, kurumlar vergisinden müstesnadır" hükmü yer almaktadır. Söz konusu maddenin devamında bu hükümden yararlanan kurumların maliyet bedeli artırımı uygulamasından yararlanamayacağı belirtilmiştir.

Her ne kadar amortismanını doldurmuş (itfa edilmiş) sabit kıymetlerin "maliyet bedeli artırımına" tabi tutulmayacağı konusunda bazı görüşler mevcut ise de, kanunda yer alan "Amortismanına tabi diğer iktisadi kıymetler" deyimini bir tanımlamaya ifade etmekte olup, uygulamayı amortismanı sona ermemiş kıymetlerle sınırlamayı öngören bir niteliği bulunmamaktadır. Deyim, gayrimenkuller ve iştirak hisseleri dışında kalan amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin de eskalasyon kapsamına alındığını göstermektedir³⁰. Diğer taraftan, bu uygulamanın getirilmesinde kanunkoyucunun amacı, aşırı enflasyon nedeniyle ortaya çıkan ve reel olmayan kazançları vergi dışı bırakılmasıdır. Bu

²⁹ Sağban, a.g.m., s.30.

³⁰ Kadri Özen, "Amortismanına Tabi Diğer İktisadi Kıymetlerde Maliyet Bedeli Artırımı", Vergi Dünyası, sayı:171 (Kasım, 1995), s.5.

açından da bakıldığında, amortismanını doldurmuş ekonomik değerlerin "maliyet bedeli artırımı"na tabi tutulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır³¹.

Yukarıda da değinildiği üzere, iktisadi kıymetlerin vaktiyle yeniden değerlemeye tabi tutulmuş olmaları, bunların satışı sırasında maliyet bedeli artırımına tabi tutulmasına engel teşkil etmez. Zira, maliyet bedeli artırımı esası yüksek enflasyon süreci yaşayan ülkemizde iktisadi kıymetlerin enflasyon nedeniyle her geçen gün yükselen değerleri sonucu sözkonusu iktisadi kıymetin satış esnasında iktisap bedeli ile satış bedeli arasında meydana gelen kazançların vergilendirilmemesi amacıyla konulmuştur³². Yeniden değerlendirme ise, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin enflasyon karşısındaki değer kaybını amortisman süresi ile sınırlı olarak gidermek amacıyla yapılmaktadır³³. Dolayısıyla her iki müessese bir birinin alternatifi olmayıp tamamlayıcı niteliktedirler³⁴. Eğer yalnız başına yeniden değerlendirme enflasyondan kaynaklanan fiktif kârları vergi dışına tutabilme işlevini gerçekleştirseydi eskalasyon uygulamasına gerek kalmayacaktı. Zira, yeniden değerlemenin vergisel planda işletmelere sağladığı tek ayantaj, daha fazla amortisman ayrılmasına imkan vermesi ve değer artış fonunun sermayeye eklenmesi halinde kurumlarda bu fon kadar tutarın satış kârına dahil edilmemesidir³⁵.

Değer artırımı işlemi, Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298'nci maddesinde yer alan "Her yılın yeniden değerlendirme oranı ancak o yıla ait değerlemede nazara alınabilir. Yeniden değerlemenin herhangi bir yıl yapılmamasından veya değerlendirme oranının düşük uygulamasından dolayı daha sonraki yıllar geçmiş dönemlere ilişkin yeniden değerlendirme yapılamaz" hükmünün getirdiği sınırlamayı da kaldırmaktadır³⁶. Gerçekten bu müessese, yeniden değerlemenin eksiklik ve yetersizliklerinin giderilmesi bakımından da ilginçtir. Bu itibarla, maliyet bedeli artırımının yeniden değerlendirme hükümlerine ek-

³¹ Salih Özel, "Maliyet Bedeli Artırımı ve Muhasebeleştirilmesi", *Yaklaşım*, sayı:36 (Aralık, 1995), s.31.

³² Ferhat Fahrhan, "Eskalasyon Uygulamasında Değer Artış Fonu Sermayeye İlave Edilmiş Amortismanına Tabi İktisadi Kıymetin, Satış Durumunda, Kârını Tespitinde Değer Artış Fonunun Maliyet Artış Fonundan İndirilip İndirilmeyeceği", *Yaklaşım*, sayı:46 (Ekim, 1996), s.119.

³³ M.Emin Akyol, "Dönem Sonu İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi", *Vergi Dünyası*, sayı:196 (Aralık, 1997), s.27.

³⁴ Kimi yazarlara göre, maliyet bedeli artışı ile mükelleflere tanınan imkan, değer artış fonu nun sermayeye ilave edilmiş olması halinde, mükerrer bir imkan sağlamakta, doğal olarak haksız bir vergi kaybına neden olmaktadır. Bkz., Fahrhan, a.g.m., s.118-120.

³⁵ Özen, a.g.m., s.5-6.

³⁶ Veysi Seviğ, "Değer Artırımı İşlemleri" *Yaklaşım*, sayı:36 (Aralık, 1995), s.54.

lenmesi vergileme ve muhasebe tekniğine daha uygun bir yaklaşımdır³⁷. Ayrıca, amortisman tabi iktisadi kıymetler açısından yeniden değerlendirilmesinin vergisel avantajı amortisman süresiyle kısıtlı olması, maliyet bedeli artırımı uygulamasının önemini daha da artırmıştır.

Diğer taraftan V.U.K. mük mad.298/7 göre, gelir vergisi mükelleflerince ayrılan değer artış fonu başka bir hesaba aktarılması veya sermayeye ilave edilmesi halinde, bu işlem işletmeden çekilmiş değer olarak kabul edilip vergi matrahına ilave edilecektir. Bu nedenle gelir vergisi mükellefleri, yeniden değerlemeye tabi tuttukları iktisadi kıymetlerin satışı sırasında değer artış fonu birikmiş amortisman gibi işleme tabi tutulacaklar. Böylece, daha önceden elde ettikleri vergisel avantajları kaybetmiş olacaklardır. Bu itibarla amortisman tabi iktisadi kıymetlerde (tamamen amorti edilmiş olsa bile) maliyet bedeli artırımı uygulamasına tabi tutulmadığı takdirde, gerek amortismanlar gerekse değer artış fonu tamamı sabit kıymetin satışı kârına ilave edilerek vergilendirilmiş olacaktır.

Maliyet bedeli artırımı, sabit kıymetin yeniden değerlemeye tabi tutulup tutulmamasına ve sermayeye eklenip eklenmemesine göre değişik işlem ve kayıtların yapılması gerektirir³⁸. Ancak hemen belirtelim ki, maliyet bedeli artırımının uygulamasında, G.V.K'nun 38'nci maddesinin son fıkrası hükmüne göre yeniden değerlendirilmesinin uygulanacağı tutar, V.U.K. hükümlerine göre yeniden değerlendirilmiş tutarlar olmayıp, iktisadi kıymetin iktisap edildiği tarihteki maliyet bedelidir.

Maliyet bedeli artırımı uygulamasında vergiye tabi satış kârı şu formülü kullanarak tespit edilebilir:

Satış kazancı (Vergi tabi)=(Satış bedeli + B. Amortisman+Yeniden Değerleme Değer Artış Fonu)-(Yeniden Değerleme Oranında Artırılmış Maliyet Bedeli + Maliyet Artış Fonları).

³⁷ Erdoğan Arslan, Enf.Müh. Neresindeyiz-III, a.g.c., s.29.

³⁸ Bu konuda değişik örnekler için bkz: Hayrettin Erdem, "Maliyet Bedeli Artırımı-Yeniden Değerleme-Yenileme Fonu Mevzuatı ve Muhasebesi", Yaklaşım, sayı:47 (Kasım, 1996), s.128, Sağban, a.g.m., s.25-29; Özel, a.g.m., 33-35, Gündüz-Perçin, a.g.c., s.369-382.

1. Sabit Kıymetin Yeniden Değerlemeye Tabi Tutulmamış Olması Halinde Maliyet Bedeli Artırımı

Gayri menkullerle amortismanına tabi diğer iktisadi kıymetlerin yeniden değerleme tabi tutulmamış olmaları halinde, satış kazancının vergiye tabi tutulacak kısmı, satış bedeline fiilen gider yazılan amortismanların ilave edilmesi ile bulunan tutardan maliyet bedeli artırımına tabi tutularak tespit edilmiş maliyet bedelinin indirilmesi suretiyle bulunacaktır. Diğer bir ifadeyle vergiden bağışık tutulacak miktar,

Örnek: (X) AŞ'ye ait veriler şöyledir;

- Sabit Kıymet : Gayrimenkul
- Alış Bedeli : 2.000.000.000
- Alış Tarihi : 1994
- Yeniden Değerleme : Yapılmamış
- Satış Tarihi : 30.12.1997
- Satış Bedeli : 9.000.000.000
- Ayrılan Amortisman: 1.200.000.000

Yıllar İtibariyle Arttırma

Yıllar	Y.D. Oranları	Esas Tutar	Artırılmış Maliyet
1995	%99.5	2.000.000.000	3.990.000.000
1996	%72.8	3.990.000.000	6.894.720.000

Bu hesaplama sonucunda gayrimenkulün maliyet bedeli (6.894.720.000-2.000.000.000)=4.894.720.000 artırılmış olacaktır. Söz konusu gayrimenkulün satışından doğan kazancın vergilendirilecek tutarı:

Satış Bedeli	: 9.000.000.000
Fiilen Gider Yazılan Amortisman (+)	: 1.200.000.000
Toplam	: 10.200.000.000
Artırılmış Maliyet Bedeli (-)	: 6.894.720.000
Satış Kârı	: 3.305.280.000 TL dir.

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere 4.894.720.000 liralık kısım vergilendirilerek maliyet artış fonuna alınarak, vergiden bağışık tutulmaktadır.

2. Yeniden Değerlemeye Tabi Tutulmuş Olması

Halinde Maliyet Bedeli Artırımı

a. Yeniden değerlendirme Fonunun Sermayeye Eklenmemesi Durumunda

Maliyet Bedeli Artırımı

V.U.K. mük mad. 298/9 göre yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi kıymetlerin satışı halinde, bunlara isabet eden değer artışları aynen amortisman gibi muameleye tabi tutulur. Bilindiği gibi V.U.K. 328'nci maddesine göre iktisadi kıymetlerin satılması halinde daha önce amortisman yoluyla gider yazılan tutarlar yeniden kâra intikal ettirilmektedir. Yine daha önce belirtildiği üzere, iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemeye tabi tutulmuş olması, G.V.K'nun 38'nci maddesinin sonra fıkrası uyarınca maliyet bedeli artırımına konu olmasına engel teşkil etmemektedir.

Örnek I: (X) İşletmesi 1993 yılında 1.2 milyar liraya bir bina satın almış ve her yıl yeniden değerlediği bu gayrimenkulü 1997 yılında 15 milyar liraya satmıştır. Bu bina için normal usulde ve %2 oranında amortisman ayrılmıştır. Ayrıca, her yıl yeniden değerlemeye tabi tutulmuş, ancak ayrılan değer artış fonu sermayeye eklenmemiştir.

Tablo 23

Yeniden Değerleme Fonunun Sermayeye Eklenmemesi Durumunda Maliyet Bedeli Artırımı

Yıllar	Y.D. Oranları	Y. Değerlerinin Tutarı -	Cari yıl Amor.	Y.D.Ö. B. Amortisman	Y.D.S. B. Amortisman*
1993		1.200.000.000	24.000.000		24.000.000
1994	107.6	2.491.200.000	24.000.000	24.000.000	49.824.000
1995	99.5	4.969.944.000	24.000.000	73.824.000	147.278.880
1996	72.8	8.588.063.232	24.000.000	171.278.880	295.969.905
			96.000.000		

* Birikmiş amortisman sütunu, önceki yıl birikmiş amortismanın yeniden değerlendirme oranında artırılması ile bulunan tutara cari yıl amortismanın ilavesi suretiyle ulaşılan tutarı göstermektedir.

B: Amortisman tutarı :319.969.905; Gider yazılan amortisman tutarı : 96.000.000.

(295.969.905 + 24.000.000)

GM yeniden değerlemede önceki 1.104.000.000

Net değeri (1.200.000.000-96.000.000)

GM yeniden değerlemeden sonraki 8.268.093.327

Net Değeri (8.588.063.232-319.969.905)

Değer artış fonu 7.164.093.327

(8.268.093.327-1.104.000.000)

Söz konusu kurum, maliyet bedeli artırımını uygulamasından da yararlanabilir. Bu durumda;

<u>Yıllar</u>	<u>Y.D.</u> <u>Oranları</u>	<u>Artırıma Esas</u> <u>Tutar (TL)</u>	<u>Artırılmış</u> <u>Maliyet Bedeli</u>
1994	107.6	1.200.000.000	2.491.200.000
1995	99.5	2.491.200.000	4.969.944.000
1996	72.8	4.496.944.000	8.588.063.232

Vergilendirilecek satış kazancının Tespitinde Gayrimenkulun Maliyet Bedeli Olarak Dikkate Alınacak Tutar :8.588.063.232

Maliyet Bedelindeki Artış tutarı :7.388.063.232

(8.588.063.232 – 1.200.000.000)

Vergiye tabi satış kârı= [(Satış bedeli+ Yeniden değerlendirme değer artışı+ B. Amortisman) - (Artırılmış maliyet bedeli+ Maliyet Artış Fonu)]

Vergiye tabi satış kârı = (15.000.000.000 + 7.164.093.327 + 319.969.905)–
(8.588.063.232 +7.388.063.232)
= 22.484.063.232 – 15.976.126.464
= 6.507.936.768

b. Yeniden Değerleme Fonunun Sermayeye Eklenmesi Durumunda

Maliyet Bedelinin Artırımı

Bilindiği üzere bilançolarında kayıtlı iktisadi kıymetleri ve bunların birikmiş amortismanlarını yeniden değerleyen kurumlar vergisi mükellefleri, pasifte özel bir fon hesabına aldıkları değer artışlarını, kısmen veya tamamen sermayelerine ilave edebilirler. Bu şekilde sermayeye eklenen değer artışları, ortaklar tarafından işletmeye ilave edilmiş kıymetler şeklinde kabul edilerek, vergiye tabi tutulmaz. Her ne kadar, yeniden değerlendirme sonucunda kurumların dönem sonu öz sermayelerinde, değer artış fonunda ilave edilen miktar kadar bir artış meydana gelmekte ise de, bu artış, işletmeye ilave edilen kıymet olarak kabul edildiğinden, vergi matrahının tespitinde dikkate alınmayacaktır.

Görüldüğü gibi, değer artış fonunun sermayeye ilave edilmesi durumunda ilgili iktisadi kıymetin satışından buna isabet eden değer artışları aynen amortismanlar gibi işleme tabi tutulurken, değer artış fonunun sermayeye ilave edilmesi durumunda, satış sırasında kâr veya zararın tespitinde dikkate alınmaz. Böylece, değer artış fonunu sermayesine ilave eden kurumlar, değer artışı sermayesine ilave etmeyen gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri karşısında vergisel bir avantaj sağlamaktadırlar.

Ancak, gayrimenkullere ilişkin değer artış fonunun sermayeye eklenmesi farklılık arz etmektedir. VUK'nun mük.298 nci maddesine göre bina, arsa ve araziler yeniden değerlemeden önceki değerleri üzerinden amortismanına tabi tutulmaktadır. Bu bakımdan, sözü edilen gayrimenkullerin yeniden değerlemeye uygulanmasında bir vergi avantajı yaratmaması gerekir. Bu nedenle, gayrimenkullere ilişkin değer artış fonunun sermayeye eklenmesi halinde, hesaplanan değer artış fonunun satış kârını hesabında dikkate alınması gerekir (KVK G. Teb No:49). Bu nedenle, söz konusu mükellefler, maliyet bedeli artırımı uygulamasında sermayeye ilave etmiş oldukları değer artış fonunu düşeceklerdir.

Yukarıdaki örnekte, kurumun gayrimenkulün satışından önce değer artış fonunun sermayesine ilave edilmiş olması durumunda, maliyet bedeli artırımı esasına göre hesaplanan maliyet artışı 7.388.063.232 TL olmasına rağmen, söz konusu gayrimenkulün satışında maliyet artışı olarak, sermayeye eklenen yeniden değerlendirme değer artış fonu düşüldükten sonra kalan tutar [(7.388.063.232 – 7.164.093.327)=223.969.905] eklenecektir.

Örnekteki verileri kullanarak, gayrimenkulün satışından doğan kazanç;

$$(15.000.000.000 + 319.969.905) - (8.588.063.232 + 223.969.905)$$

$$= 15.319.969.905 - 8.837.047.377$$

$$= 6.482.922.528$$

şeklinde hesaplanabilir.

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi, gayrimenkullerde değer artış fonunun sermayeye eklenip eklenmemesi, vergiye tabi satış kârının tespitinde bir değişiklik meydana getirmemektedir.

Ancak, gayrimenkuller dışındaki yeniden değerlemeye tabi diğer iktisadi kıymet-

lerde durum tam net değildir. Başka bir deyişle, maliyet artış fonunun kapsamına amortismanına tabi iktisadi kıymetler de dahil edilince, bu nitelikteki kıymetlere ait olup, sermayeye ilave edilmiş bulunan değer artış fonlarının dikkate alınıp alınmayacağı konusunda bazı tereddütler bulunmaktadır. Aynı zamanda, Maliye Bakanlığı'nın bu konudaki görüşü de net değildir. Bazılarına göre³⁹, gayrimenkullere ilişkin uygulamanın diğer iktisadi kıymetlere de teşmil edilmesi gerekir. Zira, hem yeniden değerlendirme fonunun hem de maliyet artış fonunun sermayeye ilave edilmesi, aynı iktisadi kıymet üzerinden hesaplanmış olan yeniden değerlendirme fonunun iki kere sermayeye ilavesi durumunu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü, maliyet artış fonu tutarı içerisinde, zaten yeniden değerlendirme artış fonu kadar bir tutar bulunmaktadır. Bunun önlenmesi ve yeniden değerlendirme artış fonunu sermayeye ilave etmeyen veya yeniden değerlendirme yapmayan mükelleflere karşı olan bu haksız durumun yok edilmesi için; maliyet artış fonunun hesabında, sermayeye eklenen yeniden değerlendirme fonunun artırılmış maliyet bedelinden düşülmesi gerekir. Ancak genel görüş⁴⁰, değer artış fonu sermayeye eklendikten sonra ilişkin olduğu amortismanına tabi iktisadi kıymet satılırsa, satış kârının tespitinde dikkate alınamaz. Bu nedenle, maliyet artırımı uygulaması da aynı konumdaki gayrimenkullerle ilgili uygulamadan farklılık gösterecektir.

Gerçekten, yeniden değerlendirme işlemi yapıp söz konusu fonu sermayesine ilave eden kurumların daha önce tanınmış olan hakkın maliyet artış fonu uygulaması ile geri alınması pek mantıklı değildir. Maliyet artırımı yapılmayan durumlarda sermayeye ilave edilen değer artış fonu, satış kârının hesabında gelir olarak dikkate alınmadığına göre, maliyet artırımı uygulamasında da dikkate alınmamalıdır⁴¹.

Elden çıkarılan gayrimenkul, iştirak hisseleri ve amortismanlara tabi diğer iktisadi kıymetlerin vergi mevzuatı çerçevesinde arttırılan maliyet bedellerine tekabül eden kazançlar, "yedekler" hesap grubu içinde, "olağanüstü yedekler" hesap kaleminden sonra gelmek üzere "Maliyet Artış Fonu" hesabında izlenebilir. Bu fon, sermayenin bir uzvu olarak kabul edildiği için, sermayeye ilave dışında herhangi bir suretle başka bir hesaba

³⁹ Bkz. Tuncel Atabey; "Amortismanına Tabi İktisadi Kıymetlerde Maliyet Artırımı". *Vergi Sorunları*, sayı:101 (Şubat, 1997), s.120.

⁴⁰ Tarakçı, vergi mevzuatımızda... a.g.e., s.215.

⁴¹ Zeki Doğan, "İşletmeler Açısından Maliyet Bedeli Artırımı Uygulamasının Önemi ve Bu Uygulamaya İlişkin Muhasebe Kayıtları". *Vergi Sorunları*, sayı:103, (Nisan, 1997), s.138.

nakledildiği, işletmeden çekildiği veya ortaklara kâr payı olarak dağıtıldığı takdirde, daha önce vergilendirilmemiş bulunan kazanç kısmı, maliyet artırımını uygulamasını bozan bu halin gerçekleştiği hesap dönemin kazancına ilave edilir ve o dönemde vergiye tabi tutulur.

Enflasyondan kaynaklanan fiktif kârların vergi dışı bırakılması ve işletmelerin öz sermayelerini artırarak mali yapılarını sağlamlaştırılması amacıyla getirilen maliyet bedeli artırımını müessesesi, olumlu bir gelişme olmakla birlikte, enflasyonun nerdeyse üç haneli rakamlara vardığı günümüz Türkiye'sinde yeterli olmayıp, bir adım daha atılarak, diğer bilanço kalemlerinin yeniden değerlendirilmesine olanak sağlayacak bir müesseye dönüştürülmesi zorunludur. Zira, gerek uluslararası 29'ncü Muhasebe Standardı gerekse Avrupa Birliği Muhasebe Uygulamalarına ilişkin Dördüncü Yönergede bu gereklilik açıkça ifade edilmektedir. -

Diğer taraftan, her ne kadar 49 no'lu KV Genel Tebliği'nin 3'üncü bölümünde, GVK'nun 38'nci maddesinin sonuna ilkin 3946 sayılı, bilahare 4108 sayılı Kanunlarla eklenen fıkra hükmü ile mükelleflerin enflasyondan kaynaklanan fiktif kazançlarının vergilenmemesinin amaçlandığı ifade edilmiş; "gayrimenkul, iştirak hisseleri ve amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin elden çıkarılmaları halinde, bunların maliyet bedelleri, her takvim yılı için, yeniden değerlendirilme oranında artırılarak kazancın saptanmasından dikkate alınacağı" dermiş etmiştir. Böylelikle iç kaynakların nakde çevrilmesi suretiyle hazır değerler elde edilmesi ve yüksek paylara ulaşan hisse senetlerinin halka arzı suretiyle de hisse senedi piyasasının canlanması ve sermayenin tabana yayılmasının teşvikinin amaçlandığı söylenebilir⁴².

C. MENKUL SERMAYE İRATLARINDA İNDİRİM UYGULAMASI

İlk olarak, 3946 sayılı Yasanın 39/3'üncü maddesi; bu yasanın 28 nci maddesi ile GVK'na eklenen geçici 39'ncü maddenin 5'nci fıkrasının hükmü 1.1.1997 tarihinden itibaren elde edilen gelirlere uygulanmak üzere 1.1.1997 tarihinde yürürlüğe girmiş; 31.12.1999 tarihine kadar yürürlükte kalacağı belirtilen bu uygulamayı düzenleyen geçici maddenin 5'nci fıkrası 22.7.1998 tarih ve 4369 sayılı Yasanın 82/3 maddesiyle yü-

⁴² Nazmi Karyağdı. "GVK Madde 38 Uyarınca Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri Açısından AŞ'lerin Hisse Senetlerinin Satışında Maliyet Artışı" *Vergi Dünyası*, sayı:185 (Ocak, 1997), s.70.

rürlükten kaldırılarak daha kalıcı bir düzenleme getirilmiştir.

4369 sayılı Yasanın 40'ncı maddesiyle GVK nun 76'ncı maddesine eklenen fıkraya göre; " 75'nci maddenin ikinci fıkrasının 5, 6, 7, 12 ve 14 numaralı bentlerinde yer alan menkul sermaye iratlarına (döviz cinsinden açılan hesaplara ödenen faiz ve kâr payları, dövize, altına veya başka bir değere endeksli menkul kıymetler ile döviz cinsinden ihraç edilen menkul kıymetlerden elde edilenler hariç) aşağıda belirtilen indirim oranının uygulanması suretiyle bulunacak kısım, bu iratların beyanı sırasında indirim olarak dikkate alınır. Bu indirim, menkul kıymetler yatırım fonları ve ortaklıkları, risk sermayesi yatırım fonları v e ortaklıkları ve gayrimenkul yatırım fonları ve ortaklıklarından sağlanan kâr payları hakkında da uygulanır. Ticari işletmelere dahil bu tür gelirler hakkında indirim uygulanmaz. İndirim oranı, Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre o yıl için tespit edilmiş olan yeniden değerlendirme oranının, aynı dönemde Devlet tahvili ve Hazine bonusu ihalelerinde oluşan bileşik ortalama faiz oranına bölünmesi suretiyle Maliye Bakanlığınca tespit edilir".

Söz konusu düzenleme ile bazı menkul sermaye iratlarının enflasyondan arındırılan kısmının (reel gelirin) vergilendirilmesi amaçlanırken, açıkça belirtilmemekle birlikte, Devlet tahvili ve Hazine bonusu faiz gelirleri gibi menkul sermaye iratlarında büyük ölçüde reel gelir elde edildiği hususu da kabul edilmiş olmaktadır⁴³.

Enflasyona karşı korunma gücü zayıf olan menkul kıymetlerin⁴⁴ enflasyondan arındırılmış gerçek kârlarını vergiye tabi kılmak amacıyla geliştirilen bu müessese ile;

- Her türlü tahvil faizleri (GVK md.75/5),
- Hazine bonusu faizleri (GVK md. 75/5),
- Toplu Konut İdaresi ile Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul sermaye iratların (GVK md.75/5),
- Her nevi alacak faizleri (GVK md.75/6), mevduat faizleri (GVK md.75/7),
- Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları (GVK 75/12),

⁴³ Celali Yılmaz, a.g.m., s.121.

⁴⁴ Menkul Sermaye İradı konusunda bkz: M. Derya Mutlu, "Türk Vergi Sisteminde Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi", *Vergi Dünyası*, sayı:185 (Ocak, 1997), s.90-111, Figen Akgül, "Devlet Tahvili, Hazine Bonusu ile Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresince Çıkarılan Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi", *Vergi Sorunları*, sayı:114 (Mart, 98), s.29-38; Musa Örmeci, *Gelir ve Kurumlar Vergisinde Menkul Sermaye Kazançlarının Vergilendirilmesi, Gelir Beyanı ve Beyanname Düzenleme Örnekleri*, İstanbul, 1998.

- Kâr-zarar belgesi karşılığı ödenen kâr payları(GVK md. 75/12),
- Özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma belgesi karşılığında ödenen kâr payları (GVK md.75/2),
- Her nevi tahvil, Hazine bonosu, Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresi'nce çıkartılan menkul kıymetlerin geri alım veya satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkartılması karşılığında sağlanan menfaatler (GVK md.75/14),
- Menkul kıymetler yatırım fonları ve ortaklıkları, risk sermayesi yatırım fonları ve ortaklıkları ve gayrimenkul yatırım fonları ve ortaklıklarından sağlanan kâr payları (GVK.md. 76/2),

Döviz hesaplarından elde edilen faiz ve kâr payları dışındaki faiz ve kâr paylarının enflasyondan arındırılması amacıyla ihdas edilen ve GVK'nın 75/5, 6, 7, 12, 14 bentlerinde sayılan unsurlarına tatbik edilen oran olduğundan düşük tespit edilerek gerçekleşmezse söz konusu unsurlardan gelir elde eden kişiler, negatif faiz gelirleriyle birlikte, kuşkusuz vergi ödeme mükellefiyeti ile de karşı karşıya kalabilmektedir.

Bilindiği gibi, enflasyon karşısında korunmaya en muhtaç gelir türü, menkul kıymet gelirleridir. Menkul kıymet gelirleri enflasyona karşı çok duyarlıdır. Elde edilen faiz veya iratların tamamının normal oranda vergiye tabi tutulması, paranın spekülasyon amaçlarıyla başka alanlarda değerlendirilmesine yol açar. Halkın tasarrufları banka ve finans kurumlarının dışına çıkar. Örneğin, bu paralar, ülkemizde zaman zaman yaşandığı gibi, döviz veya altın piyasasına kaçar ve kara Çarşamba'ların kâra Cumaların meydana gelmesine neden olur. Bu yüzden, enflasyon dönemlerinde, menkul kıymet gelirlerinin vergilendirilmesinde genel vergi rejiminin dışına çıkılması zorunlu hale gelmektedir. Dolayısıyla bu tür vergi politikaları, tasarrufları koruduğu ve paraların ülke dışına çıkmasını önlediği için savunulmaktadır⁴⁵.

Mamafih, yüksek enflasyon oranlarının süreklilik kazandığı ülkemizde enflasyon muhasebesine geçilmesinde de "indirim oranı" müessesesi ile yeniden değerlendirilmesinden sonra, bu sisteme yaklaşma bakımından önemli bir adım atılmış olmaktadır. Diğer bir deyişle, indirim oranı müessesesi, yeniden değerlendirilmesinden sonra, Türk vergi sisteminde henüz kabul edilmeyen enflasyon muhasebesinin dolaylı olarak

⁴⁵ Sakıp Şeker, "Menkul Kıymet Gelirlerinin 01.01.1997 -31.12.1999 Tarihleri Arasındaki Vergilendirme Esasları", *Yaklaşım Dergisi*, sayı:47 (Kasım.1996), s.102.

uygulanmasını sağlayan ikinci önemli bir düzenlemedir⁴⁶. Bu düzenleme ile gerçek kişilerin enflasyonun üzerinde elde ettikleri reel faiz veya gelirler vergilendirilmiş, enflasyona isabet eden kısım vergi dışında tutulmuş olacaktır. Ancak, indirim oranının enflasyon oranının altında kalması⁴⁷ ve ticari işletmelere dahil olan bu tür gelirler hakkında uygulanmaması, bu müessesenin eksikliğini teşkil eder.

D. DİĞER KAZANÇ VE İRATLARDA İNDİRİM.

Bilindiği üzere 22.7.1998 tarih ve 4369 sayılı Yasa getirilmeden önce, kişisel varlıklarda değer yükseltme⁴⁸ olarak da isimlendirilen, GVK'nın mük. 81'nci maddesi son fıkra hükmü gereği olarak, aynı kanunun mük.80/7'nci maddesinde belirtilen değer artış kazancının hesabında iktisap bedeli, gayrimenkul ve bu nitelikteki hakların iktisap bedeli, gayrimenkul ve bu nitelikteki hakların iktisap edildiği ve elden çıkarıldığı takvim yılları hariç olmak üzere, her takvim yılı için V.U.K. hükümlerine göre belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılarak hesaplanması esas, sonuçları itibariyle enflasyon muhasebesinin amaçlarına hizmet eden⁴⁹ bir uygulama olarak yürürlükte idi. Ancak, bu uygulama 4369 sayılı Kanun'unun 82 / 3-d maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. Zira, mük.80 ve mük. 81'nci maddeler sair kazanç ve iratlar içinde yer alan değer artış kazançları ile ilgili hükümler idi. 4369 sayılı Kanun'un 41'nci maddesiyle 193 sayılı Kanunun Yedinci Bölüm başlığı *Diğer Kazanç ve İratlar* şeklinde değişmekle birlikte, müteakip maddelerde de bu kazanç ve iratlarla ilgili hükümler getirmiştir. Dolayısıyla, sair kazanç ve iratlarla ilgili mük.80 ve mük. 81'nci maddelerin kaldırılması doğaldı. Bu bağlamda yukarıda sözü geçen uygulamaya benzer bir uygulama da diğer kazanç ve iratlar için getirilmiştir.

22.7.1998 tarih ve 4369 sayılı Yasa ile düzenlenen GVK 82'nci maddesinin 1 nolu fıkrasının 6 nolu bendine göre; mal ve hakların elden çıkarılmasında⁵⁰ iktisap bedeli, elde çıkarılan mal ve hakların, elde çıkarıldığı ay hariç olmak üzere Devlet İstatis-

⁴⁶ Celali Yılmaz, a.g.m., s.120.

⁴⁷ Yeniden değerlendirme oranı için ileri sürülen tüm eleştiriler indirim oranı için de geçerlidir.

⁴⁸ Seviğ, Değer Artırımı... a.g.m., s.85.

⁴⁹ E. Arslan, Enf. Muh. III, a.g.m., s.35.

⁵⁰ Bu maddenin 8'nci bendinde elden çıkarılma kavramına açıklık getirilerek, "Bu maddede geçen *elden çıkarılma* deyimi, mal ve hakların satılması, bir ivaz karşılığında devir ve temlik, trampa edilmesi, takası, kamulaştırılması, devletleştirilmesi, ticaret şirketlerine sermaye olarak konulması ve mal ve haklar üzerindeki tasarruf edebilme hakkının her hangi bir şekilde devredilmesini ifade eder" denilmektedir.

tik Enstitüsünce belirlenen toptan eşya fiyat endeksindeki artış oranında artırılarak tespit edilir.

Söz konusu maddenin 7 nolu bendinde ise, “Menkul kıymetlerin elden çıkarılması halinde kazanç, yıl içinde elde edilen toplam gelirden, bu kanunun 76’ncı maddesinde belirtilen indirim oranının uygulanması suretiyle bulunacak kısmın düşülmesi suretiyle hesaplanabilir. Bu durumda iktisap bedeli endekslenmez.” denilmektedir.

Enflasyondan kaynaklanan fiktif kazançları vergi dışında bırakmayı amaçlayan bu düzenlemeler, yukarıda söz edilen kıymetlerin satışından doğan kazancın bir kısmının maliyet bedelinin artırılması suretiyle vergi dışı bırakılma gayesine matuf çok sınırlı bir uygulamadır.

E. ZİRAİ KAZANCIN TESPİTİNDE MALİYET BEDELİ ARTIRIMI

GV Kanunun “Zirai işletme hesabı esasında giderler” başlıklı 57’nci maddesine 4108 sayılı Kanunun 21’nci maddesiyle eklenen ve 1.1.1995 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 2.6.1995 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 11’nci bendin son fıkrasında, “Yetiştirilmesi uzun zaman alan ve kesilip satılmak üzere yetiştirilen ağaçların bu maddede yazılı giderlerinden, Vergi Usul Kanununun 283’üncü⁵¹ maddesi uyarınca aktifleştirilen kısmı, ağaçların satıldığı yıl hariç olmak üzere her takvim yılı için Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılarak kazancın tespitinde dikkate alınır” denilmektedir.

Gelir Vergisi Kanununun 59’uncu maddesinin son fıkrasında ise, “zirai kazancın bilanço esasına göre tespitinde, 56, 57 ve 58’inci maddeler hükmü de göz önünde tutularak, ticari kazancın bu konudaki hükümleri uygulanır” denilmektedir. Gerek bu madde hükmü gerekse 57/11 maddesinin son fıkrasının düzenlenmiş şekline bakıldığından, her ne kadar, “gider artırımı” müessesesi zirai işletme hesabı esasında giderleri açıklayan kanun maddesi altında yer almakta ise de bu müesseseden sadece bilanço esasına göre defter tutmakta olan çiftçiler yararlanabileceklerdir. Zira, kanun metninde geçen, “ak-

⁵¹ Bu madde, “Gelecek bir hesap döneminde ait olarak peşin ödenen giderler ile cari hesap dönemine ait olup henüz tahsil edilmemiş olan hasılat mukayyet değerleri üzerinden aktifleştirilmek suretiyle değerlendirilir.

Zirai işletmelerde henüz idrak edilmemiş olan mahsuller için yapılan giderler (hazırlık işleri giderleri gibi) de bu madde hükmüne göre aktifleştirilerek değerlendirilir” hükmünü içermektedir.

tifleştirilen kısmı” lafzında geçen aktifleştirme sadece, bilanço esasına göre defter tutulması durumunda söz konusu olabileceği unutulmamalıdır.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, gider artırımı müessesesi, bilanço esasına tabi ve kesilip satılmak üzere ağaç yetiştiren çiftçilerin sırf ağaç yetiştiriciliğine ilişkin olarak aktifleştirilen giderler için geçerlidir.

Aktifleştirilen giderlerin yeniden değerlendirme oranında artırılması sonucunda pasifte meydana gelen artış, sermaye yedekleri içinde “Gider artış fonu” hesabında izlenecektir. Bu fon gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin sermayelerinin bir cüz’ü olup, kurumlar vergisi mükelleflerince istenildiği takdirde sermayeye eklenebilecektir⁵².

Kurumlar vergisi mükelleflerinde, giderlerin yeniden değerlendirme oranında artırılması sonucunda, gider artış fonundan izlenerek vergilendirilecek kazançta dahil edilmeyen kısmının %25 ve %20⁵³ oranlı kurumlar vergisine tabi tutulmayacağı gibi Gelir Vergisi Kanununun 94’üncü maddesinin 6 nolu bendinin (b) alt bendine göre gelir vergisi tevkifatına da tabi tutulmayacaktır. Ancak, gider artış fonunun ortaklara kâr payı olarak dağıtılması gider artırımı uygulamasından yararlanmama anlamına geldiğinden, bu durumda daha önce vergilendirilmeyen kazanç kısmı işletmeden çekildiği yılın kazancına dahil edilerek vergiye tabi tutulacaktır. (Bkz., 190 nolu, G.V.K.G.T.)

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, kanun metninde bu fonun kullanılmasıyla ilgili herhangi bir sınırlamaya yer verilmemişken, Maliye Bakanlığı, bu müessese ile değer artış fonu arasında bir bağlantı kurarak kanunda yer almayan bir tasarrufta bulunmuş, fonun sadece kurumlar vergisi mükelleflerince istenildiği takdirde sermayeye eklenebileceğini belirtmek suretiyle, gelir vergisi mükelleflerinin bu imkandan yararlanmalarına engel olmuştur.

Ancak, hem değer artış ve hem de gider artış fonlarından amaç sermayenin erimesini önlemektir. Kaldı ki bu fonlar zaten birer sermaye yedeği olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, gelir vergisi mükelleflerinin böyle bir haktan yararlandırılmamalarının vergi hukuku açısından açıklanabilir ve mantıklı bir yanının bulunmadığı kolaylıkla söyle-

⁵² Gelir Vergisi Kanunu 190 seri nolu Genel Tebliği.

⁵³ 4369 sayılı Kanunun 57’nci maddesiyle Kurumlar Vergisi Kanununun 25’nci maddesinde yapılan değişiklik, % 25’lik oran, %30’a çıkarmış ve %20 oranındaki kurumlar vergisini de uygulamadan kaldırmıştır.

nebilir⁵⁴.

Özetle, bilanço esasına göre defter tutan ve kesilip satılmak üzere ağaç yetiştiren mükelleflerin gider artırımını uygulamasından yararlanacak olan giderleri, Gelir Vergisi Kanunu'nun 57'nci maddesinde yer alan ve Vergi Usul Kanununun 283'üncü maddesi uyarınca aktifleştirilmesi gereken giderlerdir. Aktifleştirilmiş olmakla birlikte ağaç yetiştiriciliği ile ilgili bulunmayan giderlerin aktifleştirilmesi mümkün bulunmamaktadır. Giderlerin arttırılması uygulaması ihtiyari olup, bu uygulamadan dileyen mükellefler yararlanacaktır. Mükelleflerin bazı yıllarda gider artırımını uygulaması yapmamaları da mümkün bulunmaktadır. Ancak gider artırımını uygulamasının yapılmadığı yıllar için, daha sonra bu uygulamadan yararlanılması mümkün değildir (G.V.Gen.Teb. no:190).

Önceki yıllar yapılan giderlerin endekslenerek ve enflasyona endekslenmiş maliyet üzerinde vergilendirmenin yapılması amacıyla yönelik düzenlenen⁵⁵ gider artırımını müessesesinde oluşan fark, bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında muhasebeleştirilmektedir.

F. FİNANSMAN GİDERLERİ KISITLAMASI

Bilindiği gibi iktisadi işletmeler, ticari yaşamlarını sürdürebilmek için parasal bazı kaynaklara gereksinim duyarlar. İşletmeler için ilk akla gelen kaynak, kendi öz kaynaklarıdır. Ancak günümüzde gelişen ekonomik koşullar, çoğu zaman öz kaynakları yetersiz kılmakta ve işletmeleri yabancı kaynak kullanmak zorunda bırakmaktadır. İşte bu öz kaynakların yetersizliği nedeniyle, kullanılan yabancı kaynaklar için katlanılan yükü, "*finansman giderleri*" denir⁵⁶.

Yabancı kaynaklara ilişkin finansman giderleri, kurum kazancı veya ticari kârdan indirilmek suretiyle vergi matrahının azaltılmasına yol açan bazı istismar edici durumlar görülmekteydi. Diğer bir ifadeyle, bazen vergi kaçırmak bazen de vergiden kaçınmak aracı olarak finansman giderleri kullanılmaktaydı. Dolayısıyla, bu giderlerin kurum kazancı ve işletme kârından düşülebilmek avantajı; enflasyonun da olumsuz yönde etki-

⁵⁴ Gündüz, Perçin. a.g.e., s.7.

⁵⁵ H.Erdem, Vergi Hukukumuzda... a.g.m., s.107.

⁵⁶ Ercan Beyazıtı, "1997 Yılı İçin Gider Kısıtlaması %20 Oranında Uygulanacak", *Yaklaşım*, sayı:63 (Mart, 1998), s.53.

lenmesi sonucunu doğurmaya neden olduğu iddia edilmekteydi⁵⁷. Bu eleştirilerden ötürü, 1.1.1996 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere 4008 sayılı Kanununun 25 ve 27'nci maddeleriyle yapılan değişiklik sonucu, Gelir Vergisi Kanunu'nun 41/8 ve Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 15/13 maddelerine eklenen birbirine paralel iki bent ile finansman gideri kısıtlaması vergi mevzuatımızda yerini almıştır.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 41/8, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 15/13 maddeleri ve Kurumlar Vergisi 54 ve 54 seri nolu Genel Tebliğlerine göre, dönem sonu stoklarını son giren ilk çıkar (LIFO) yöntemine göre değerleyenler ile amortisman tabi iktisadi kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutan mükellefler finansman giderlerinin indiriminde sınırlamaya tabi tutulacaktır. Bu konunun uygulama esasları daha önce ele alındığından, burada üzerinde fazla durulmayacaktır⁵⁸.

Bu müessese, enflasyondan kaynaklanan finansman giderlerinin vergi matrahını eritmesine müsaade edilmemesi düşüncesine dayanmaktadır. Başka bir anlatımla, reel kârın tespiti için fiktif gelirlerin vergi dışı bırakılması kadar fiktif giderlerin de ayıklanması gerekir.

Diğer taraftan, yapılan araştırmalar, Türk sanayiinin önemli bir bölümünde, işletme sermayesinin yeterli düzeye ulaşmadığı özvarlığın-özsermayenin üretim faaliyetine ve donanımına göre yetersiz kaldığı, bu yüzden de firmaların, yabancı kaynaklar için çok aşırı ölçülerde faiz ödedikleri görülmektedir⁵⁹. Bununla birlikte vergi oranlarının yüksek olduğu ve enflasyon muhasebesinin uygulanmadığı ülkemizde gider kısıtlaması işletmelerinin bu yükünü daha artıracakını, dolayısıyla, maliyetleri milli ekonominin aleyhine, enflasyonu körükleyecek biçimde yükseltmeye neden olabileceği muhtemeldir.

Ayrıca, vergi mevzuatımızda enflasyona karşı oluşturulan tüm müesseseler bir bütünlük arz etmediği gibi, gider kısıtlaması uygulaması da kendinden önce oluşturulan enflasyonist etkileri gidermeye yönelik müesseseler ile birlikte bir bütün olmaktan u-

⁵⁷ Bu konuda yorum ve açıklamalar için bkz. Timur Çakmak, a.g.m., s.68-80; Tarakçı, Vergi Mevzuatında a.g.e., s.223-272.

⁵⁸ Asım Gezer, "Finansman Giderlerine Yönelik Kısıtlama Durumları", Vergi Sorunları, sayı:77 (Şubat, 1995), s.18.

⁵⁹ Bkz. Hayri R. Sevimay, "Firmaların 1994-1995 Yılları Bilançolarına ve Gelir Tablolarına Dayanarak Ulusal Ekonominin Bazı Kesimleri Hakkında Yorumlar", Başak Dergisi, sayı:89 (Eylül-Ekim, 1996), s.17-18.

zaktır. Bu nedenle, söz konusu müessese beklenen amaca hizmet etmeyeceği gibi, vergi sisteminin karmaşıklığını daha da artıracak endişesi duyulmaktadır⁶⁰.

Gerçekten, bu düzenleme gerek vergisel gerekse de işletmecilik açısından olumsuz sonuçları doğuracaktır. Zira, enflasyonist dönemlerde işletmeler, ağır vergisel yüklemelere maruz kalmalarına rağmen, gider kısıtlaması uygulamasıyla vergi yükleri daha da artmakla beraber son derece karmaşık hesaplarla uğraşmak zorunda kalmaktadırlar. Öte yandan, enflasyon muhasebesinin en önemli unsurlarından olan ve işletmelerin bir ölçüde dahi olsa enflasyondan gördükleri zararı azaltan yeniden değerlendirme müessesesi (ve stok değerlemede LIFO sistemi) etkinliği kısmen azalmaktadır⁶¹.

G. ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME HARCAMALARINDA VERGİ ERTELEMESİ

Araştırma ve geliştirme, bilimsel ve teknik bilgi birikimini artırmak amacıyla sistematik bir temele dayalı olarak yürütülen yaratıcı çaba ve bilgi birikiminin uygulamalarda kullanımı şeklinde tanımlanabilir. Dar anlamda Araştırma ve geliştirme ise, işletmelerde yeni mamul ve üretim süreçlerinin ortaya çıkarılmasına yönelik sistemli ve yaratıcı çalışmalar topluluğudur⁶².

Doğrudan doğruya enflasyonun işletmeler üzerindeki etkisini gidermeye yönelik bir uygulama olmayıp, sonucu itibarıyla bu amaca kısmen hizmet eden bir vergi erteleme müessesesi olan bu uygulama, mükellefler yıl içinde yaptıkları kendi araştırma ve geliştirme harcamaları tutarını geçmemek üzere ilgili dönemde ödemeleri gereken yıllık gelir (veya kurumlar) vergisinin %20'sinin kanuni süresinde tahsilinden vazgeçilerek, bu orana isabet eden verginin üç yıl süreyle ertelenmesi esasına dayanmaktadır. Ertelelenen bu vergi, üç yıl içinde gelir (kurumlar) vergisini ödeme taksitleriyle birlikte eşit taksitler halinde ödemektedir (Bkz. GVK Md. 89/2, KVK Md. 14/6)⁶³.

⁶⁰ Bkz. Tarakçı, a.g.e., s.272-274.

⁶¹ Bkz. Serhat Kulan ve Doğan Argun, "Gider Kısıtlaması Uygulamasının Beraberinde Getirdiği Sorunlar", *Vergi Sorunları Dergisi*, sayı:101 (Şubat, 1997), s.107-110.

⁶² Zeyyat Sabuncuoğlu ve Tuncer Tokol, *İşletme I-II*, Bursa, 1997, s.288.

⁶³ Geniş bilgi için bkz.: Mesut Haşıl, "Araştırma Geliştirme Faaliyetinde Bulunan Kişi ve Kurumlara Getirilen Vergisel Teşvikler", *Vergi Raporu*, sayı:31 (Ekim-Kasım, 1997), s.3-10; Öznur Yıldırım, "Araştırma Geliştirme Harcamalarında Vergi Ertelemesi", *Vergi Sorunları*, sayı:113 (Şubat, 1998), s.28-31; Nergis Tek, "İşletmelerde Araştırma-Geliştirme Faaliyetleri ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması", *Vergi Sorunları*, sayı:86 (Kasım, 95), s.73-86; Sedat Duman, "Kurumlar Vergisi Mükelleflerinin AR-GE Problemi" *Vergi Sorunları*, sayı:105 (Haziran, 97), s.36-41.

Araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kişi ve kuruluşların vergi erteleme-sinden yararlanabilmelerinin ön koşulu bu tür faaliyetlerinin yeni teknoloji arayışına yönelik olması gerekmektedir⁶⁴.

Zira, 9 Numaralı Uluslararası Muhasebe Standardında, *araştırma*, yeni bilimsel veya teknik bilgi ve anlayış kazanmak umuduyla girişilen orjinal ve planlı bir soruşturma ve arayış çabası, *geliştirme* ise, araştırma bulgularının veya bulunan diğer bilgilerin yepyeni veya esaslı surette geliştirilmiş maddeler, araçlar, ürünler, işlemler, sistemler veya hizmetler için ticari üretime geçmeden önce bir plana veya tasarıma dönüştürülme-sidir⁶⁵ şeklinde tanımlanmaktadır.

Ancak, ülkemizde GSMH içindeki araştırma-geliştirme harcamalarının çok düşük düzeyde olması⁶⁶, işletmelerin bu alana yeterince yönetilmediğini, dolayısıyla getirilen bu teşvikin mükelleflerce yaygın bir şekilde uygulanmadığı görülmektedir.

Belki de uluslararası anlaşmaların ortaya çıkardığı bir durum sonucu olarak⁶⁷ geti-rilen bu uygulama, dolaylı olarak enflasyon muhasebesi amaçlarına yardımcı olan bir yasal düzenlemedir. Zira, yüksek enflasyonun var olduğu bu ortamda, vergi erteleme-si, reel olarak verginin büyük bir kısmında vazgeçilmesi sonucu doğurmaktadır. Dolayı-sıyla, enflasyon nedeniyle sermaye erozyonuna uğrayan işletmeler bu yolla biraz da olsa kayıplarını telafi etme imkanını elde edebilirler.

H. DİĞER DÜZENLEMELER

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda enflasyonun mükellefler üzerindeki etkisini azaltıcı düzenlemelerle birlikte küçümsenmeyecek bir diğer düzenleme de bu kanunda yer alan bazı hadlerin her yıl Bakanlar Kurulu tarafından enflasyonun oranı da dikkate alınarak yeniden belirlenmesidir. Ancak hemen belirtelim ki, bu uygulama Bakanlar Kurulu söz konusu hadleri yeniden belirlerken enflasyonu dikkate aldıkları ölçüde et-kinliğini gösterecektir.

⁶⁴ Bkz., KVK Genel Tebliği Seri no:31, 40. Ayrıca bkz., Bakanlar Kurulu, 27.12.1994 tarih ve 94/16401 Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu, 95/2 nolu AR-GE Yardımına İlişkin Tebliği.

⁶⁵ Ahmet Hayri Durmuş, *Uluslararası Muhasebe Standartları (1-31)*, İstanbul; Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Yayını, no:7, 1992, s.59.

⁶⁶ Bkz., Sevimay, a.g.m., s.16.

⁶⁷ Dış Ticaret Müsteşarlığı.

Gelir Vergisi Kanununda yer alan bu düzenlemelerin önemli bir kısmı muafiyet, istisna, indirim ve oranlarına ilişkin hükümlerinde Bakanlar Kurulu'nca yapılabilecek değişikliklere yöneliktir. Kalanlar ise, verginin temel unsurları dışında, uygulamanın ayrıntısını düzenlemek amacıyla Maliye Bakanlığı'na tanınmış yetkilerden ibarettir.

GVK'nun 4369 sayılı Yasa ile değişik mükerrer 123'üncü maddesinin⁶⁸ 2'nci fıkrasında, konut istisnası (Mad.21), işverenlerce hizmet erbabına iş yerinde veya müştemilatında günlük yemek bedeli (Md 23/8), yatırım indirimin şartı (Ek-2), basit usule tabi olmanın genel şartları (Md.47) ve basit usule tabi olmanın özel şartları (Md.48) ile ilgili maddelerde yer alan maktu had ve tutarlar, her yıl bir önceki yıla ilişkin olarak Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılmak suretiyle uygulanacağı belirtilerek, bu suretle tespit edilen had ve tutarları yarısına kadar artırmaya veya indirmeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

Aynı maddenin 3'ncü fıkrasında ise GVK'nun 103'ncü maddesinde yer alan Vergi tarifesinin gelir dilimi tutarı yukarıda zikredilen 2 numaralı fıkranın hükmü geçerli olacağını belirterek, vergi dilimlerine karşılık gelen kanuni vergi oranlarını, her bir dilim için ayrı ayrı veya topluca beş puana kadar indirmeye veya kanuni hadlerine kadar yükselmeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

Diğer taraftan, GVK Md.63/5'te düzenlenen özel gider indiriminin üst sınırı (%35)'ni aynı maddeye göre Bakanlar Kurulu, söz konusu nispeti sifıra kadar indirmeye kanuni oranına kadar artırmaya veya harcama konuları, harcama ve ücret tutarları itibarıyla farklı oranlar tespit etmeye yetkilidir.

"İndirim hadleri", düzenleyen GVK Md 31'e göre de Bakanlar Kurulu, özel indirim tutarlarını, sanayi kısmında çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücret tutarına kadar artırmaya yetkili kılındığı gibi, bu tutarın kalkınma plan ve yıllık programlarda özel önem taşıdığı belirtilen sektörler ile kalkınmada öncelikli bölgelerde fiilen çalışanların ücretleri için farklı tespit etmek suretiyle de bu yetkisini kullanabilir.

Ülkemizde uzun yıllardan beri süregelen enflasyon, vergi yasalarındaki parasal olarak ifade edilen tutarları aşındırmaktadır. Bu aşınmayı telafi etmek amacıyla, vergi

⁶⁸ Söz konusu maddenin yorumu için bkz., Abdullah Kütükçü, "Gelir Vergisi Yasasının Mükerrer 123.Maddesi ile Bakanlar Kuruluna Tanınan Yetkiler ve Sonuçları", Vergi Sorunları, sayı:105 (Haziran, 1997), ss.123-137.

mevzuatında yer alan parasal göstergelerin gerçek değerlerini koruma zımında, gerek Anayasanın 73'ncü madde gerekse GVK'nu yürütme organına bazı yetkiler tanınmıştır.

Diğer taraftan, vergilerin kısa vadeli maliye politikası aracı olarak kullanılabilmesi ve ekonomik koşullardaki değişikliklere karşı çabuk ve etkin vergi tedbirleri alınabilmesi için, yürütme organına, sınırlı da olsa, vergilendirme yetkisi devredilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Ancak bu konuda cömertçe davranılarak yürütme organına geniş yetkiler vermek, verginin kanunilik ilkesini zedeleyeceği gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Diğer bir ifadeyle, enflasyon nedeniyle de olsa, bu kadar yetkinin yürütme organına verilmesi hem anayasal hem de vergi hukuku temel ilkeleri açısından önemli sakıncalar doğurmaktadır. Zira, "temel hak ve özgürlüklerle"⁶⁹ yakından ilgili olan vergilendirme yetkisinin (verginin yasallığı) bir dereceye kadar yumuşatılarak verginin bazı temel öğeleri konusunda yürütmeye düzenleme yetkisini tanıyan⁷⁰ Anayasamızın 73.maddesinin 4.fikrasını dar yorumlamak gerekir"⁷¹. Bu konuda, vergi yasalarında yer alan parasal tutarların doğrudan doğruya yeniden değerlemeye tabi tutulması hem daha pratik hem de yasama organının tasarrufunun dışına çıkmadığından verginin kanuniliği ilkesine daha uygun olacağı kanısındayız.

Unutulmamalıdır ki, devletle yuttaşlar arasındaki etkileşimleri sağlayan temel bağ yasallıktır. Dolayısıyla, yurttaşlık eğitimi *adalet* ve *yasallık* fikirlerine dayanır. Adalet ve yasallık fikirleriyle yürütülmeden ayakta durabilen, insanların içten bağlarla birbirine bağlı kalabildiği bir topluluk ve özgürlük temeline dayanarak hareket eden bir devlet topluluğu yoktur⁷²

III. KURUMLAR VERGİSİ KANUNUNDA YER ALAN ENFLASYONUN ETKİSİNİ GİDERMEYE YÖNELİK DÜZENLEMELER

Kurumlar Vergisi Kanununda yer alan enflasyona yönelik düzenlemelerin, bir kısmı gelir vergisi kanununda yer alan düzenlemelerle aynı nitelikte oldukları hatta bazıları KVK'nun sadece Gelir Vergisi Kanununa atıfta bulunmakla yetindiği için (Yatırım indiri-

⁶⁹ Devlet ile yurttaş arasındaki iletişim hakları, özgürlükler ve yükümlülükler olmak üzere üç temele dayanır. Bkz. Ali Y. Sarıbay ve Süleyman S. Ögün, *Bir Politikbilim Perspektifi*, Bursa, Asa Kitabevi, 1998, s.26.

⁷⁰ Sadık Kırbaş, *Vergi Hukuku*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 1996, s.41.

⁷¹ Selim Kaneti, *Vergi Hukuku*, İstanbul 1989, s.36.

⁷² Sarıbay ve Ögün, a.g.e., s.26.

minde endeksleme, Maliyet Artış Fonu, Gider Artış Fonu) bu başlık altında tekrar ele alınmayacaktır. Bilindiği üzere KVK'nun 13/2 maddesinde, "safı kurum kazancının tespitinde GVK'nun ticari kazanç hakkındaki hükümler uygulanır" denilmektedir. Dolayısıyla, GVK ticari bu kazancın tespitinde yer alan düzenlemeler otomatikman kurum kazancının tespitinde de dikkate alınacaktır.

Bu başlık altında sadece KVK'nın da yer alan düzenlemelere yer verilecektir.

A. GAYRİMENKULLERİN VE İŞTİRAK HİSSELERİNİN SATIŞINDAN DOĞAN KAZANÇLARDA İSTİSNA

İşletmelerin aktiflerinde yer alan sabit değerlerin enflasyon dolayısıyla olağanüstü değer kazanmaları ve bunların satışı-halinde de işletmelerin büyük boyutlara varan vergi yükleriyle karşılaşmaları, işletmelerin bu tür aktif kıymetlerini elden çıkarmalarını engellemektedir. Bu durum, özellikle nakit sıkıntısı içinde olan kurumlarda ciddi finansman sorunlarına yol açmaktadır. Kurumların bu tür sıkıntılarını ortadan kaldırmak ve bağlı değerlerini ekonomik faaliyetlerinde etkin bir şekilde kullanmalarını sağlamak için KVK'na geçici 23'ncü madde eklenmiştir⁷³.

İşletmelerin mevcut sabit öz kaynaklarını vergisiz olarak likit öz kaynaklar haline dönüştürmelerini teşvik ve buna imkan tanımak⁷⁴ diğer bir ifadeyle kurumların kendi özkaynakları ile finansal yapılarını, vergi yükü altında kalmadan, güçlendirmeyi amaçlayan bu hükümlerin 3946 sayılı Yasa ile kaldırılmış olması, kurumların özkaynaklarına dayanarak sermayelerini güçlendirme olanağını engelleyecek nitelikte görüldüğünden, 25.5.1995 gün ve 4108 sayılı yasanın geçici 23'ncü maddesi ile bazı değişiklikler ve genişlemeler yapılarak, kaldırılan istisna hükümleri yeniden kurumlara tanınmıştır⁷⁵.

İşletmelerin yabancı kaynaklara asgari seviyede başvurmalarını sağlamak açısından önemli bir teşvik olan⁷⁶ bu müessese, "sermaye birikimine ve tam mükellef kurum-

⁷³ Mehmet Tan, "Tam Mükellef Kurumların Gayrimenkullerinin veya İştirak Hisselerinin Satışından Doğan Kazançlara İlişkin İstisna", *Vergi Sorunları*, sayı:82 (Temmuz, 1995), s.65; Öncel. a.g.m., s.514.

⁷⁴ Muzaffer Koyuncu, "Bilanço Esasına Tabi Mükelleflerin Gayrimenkul ve İştirak Hisselerinin Satışında Enflasyon Muhasebesi" *Vergi Sorunları*, s.71 (Mart-Nisan, 1994), s.36.

⁷⁵ Necdet Taşkıran, "Gayrimenkul veya İştirak Hisselerinin Satışından Sağlanan Kazançlara İlişkin İstisna ile İlgili Olarak 4108 Sayılı Yasanın Getirdikleri" *Vergi Sorunları*, sayı:86 (Kasım, 1995), s.10.

⁷⁶ Tan, a.g.m., s.65.

ların finansal yapıların, güçlendirmesine⁷⁷ karşın, kazancın tamamı vergiden bağışık tutulması, sadece enflasyon dolayısıyla ortaya çıkan fiktif kazançlar değil, enflasyonla ilgili olmayan gerçek kazançlar da vergiye tabi tutulmamış olmaktadır⁷⁸. Başka bir deyişle, bu istisna hükmü ile kapsamına dahil olan kıymetlerin bünyesinde, enflasyon nedeniyle oluşan fiktif gelirlerin yanında rant gelirleri de vergi dışı bırakılmaktadır. Esasında burada vergi dışı bırakılması amaçlanan fiktif gelirler, bu müessese haricindeki müesseseler sayesinde vergi dışı kalmaktadır⁷⁹ şeklinde bir eleştiriye de maruz kalmaktadır.

Böylece, yüksek enflasyon nedeniyle ortaya çıkan kazançların vergi dışında tutulması ve kurumların özsermayelerini güçlendirmesi amacıyla⁸⁰ getirilen bu müessese ile gayrimenkuller ve iştirak hisselerinin satış sonunda 1.1.1994-31.12.1998 tarihleri arasında oluşacak şekilde bir kazanç ortaya çıkarsa, bu kazanç belirli koşullarla geçici olarak vergi dışında bırakılmıştır.

Kurumlar Vergisi Kanununun 3946 sayılı Kanunla değişmeden önceki 8'nci maddesinin 18 nolu bendinde, tam mükellefiyete tabi kurumlar iştirak hisselerinin ve gayrimenkullerinin satışından doğan kazancın, satışı yapıldığı yılda, kurum sermayesine ilave edilen kısmı kurumlar vergisinden müstesna tutulmuştu. Bu hüküm, 3946 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmış, ancak müktesep hakların korunması amacıyla, aynı kanunla Kurumlar Vergisi Kanununa eklenen geçici 21'nci maddenin (d) bendi ile, 8/18 madde hükmünün 1.1.1994 tarihinden önce satışı yapılan iştirak hisselerinin veya gayrimenkullerinin satışından doğan kazançlar hakkında uygulanmasına devam edileceği hükmüne bağlanmıştı. Ancak, 25.5.1995 tarih ve 4108 sayılı kanun ile, Kurumlar Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 23'ncü madde ile bugünkü halini almıştır⁸¹.

KVK'nun geçici 23'ncü maddesinde, "1.1.1994-31.12.1998" tarihleri arasında uygulanmak üzere, tam mükellefiyete tabi kurumların iştirak hisselerinin veya

⁷⁷ Taşkiran, a.g.m., s.10.

⁷⁸ Osman Yılmaz, a.g.m., s.92.

⁷⁹ Hızır Tarakçı, **Vergi Mevzuatında Amortismanlar ve Enflasyona Karşı Oluşturulan Müesseseler**. İstanbul: Kılavuz Yayınları, 1997, s.275.

⁸⁰ Sakıp Şeker, **İştirak Hisselerinin ve Gayrimenkullerinin Satışından Elde Edilen Kazançların Vergilendirilmesinde Son Durum-I**, **Vergi Sorunları**, sayı:71 (Mart-Nisan, 1994), s.22.

⁸¹ Bu uygulamanın Tek Düzen Muhasebe Sistemi Açısından Değerlendirilmesi için bkz. Ferhat Fahrhan, **"İştirak Hisseleri veya Gayrimenkullerinin Satışından Doğan Kazançların İstisnasını Düzenleyen 51 seri nolu KV Tebliğinin TDHP Açısından Değerlendirilmesi"**, **Yaklaşım**, Sayı:54, (Haziran, 97), ss.92-96.

gayrimenkullerin satışından doğan kazancın, satışın yapıldığı yılda kurum sermayesine ilave edilen kısmı⁸², kurumlar vergisinden müstesnadır". Şu kadar ki, vadeli satış halinde, satışın yapıldığı hesap dönemini takip eden ikinci hesap döneminin sonuna kadar tahsil edilen kazançların tutarı, ilgili yıl kurum kazancından indirilir. Bu tarihten sonra yapılacak tahsilat için bu hüküm uygulanmaz. İlk yapılan tahsilatın iştirak hissesi veya gayrimenkulun maliyet bedeline ilişkin olduğu kabul edilir" hükmü yer almaktadır.

Yukarıdaki kanun hükmü gereğince sözkonusu istisnanın uygulanması için bazı şartlar gerekir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- Gayrimenkul ve iştirak hisselerinin satışından doğan kazancın satışının yapıldığı yılda kurum sermayesine ilave edilmesi (1163 sayılı Kooperatifler Kanununa ya da özel kanunlara göre kurulan kooperatiflerde gayrimenkul ve iştirak hisselerinin satışından doğan kazanç sermayeye eklenmeyerek özel bir fon hesabında gösterilir ve hiç bir şekilde ortaklara dağıtılmayarak kooperatifin amaçlarının gerçekleştirilmesinde kullanılır).

- Gayrimenkul ve iştirak hisselerinin iki tam yıl kurumun aktifinde yer alması.
- Kazancın kurumun gayrimenkul ve menkul kıymet ticareti ile uğraşan kurumların ellerinde bulunan değerlerin satışından kaynaklanmaması gerekmektedir.

Yine kanun hükmünde belirtildiği üzere, gayrimenkul veya iştirak hisselerinin vadeli satışı halinde, satışın yapıldığı hesap dönemini takip eden ikinci hesap döneminin sonuna kadar tahsil edilen ve sermayeye eklenen kazanç tutarı, tahsilatın yapıldığı yıl kurum kazancından indirilir. Örneğin, 1995 yılında vadeli olarak satılan gayrimenkul ve iştirak hisseleri kazancı, satışın yapıldığı 1995 yılını takip eden birinci ve ikinci hesap dönemi olan 1996 ve 1997 yılları için tahsil ettikleri ve sermayelerine ekledikleri kazanç tutarını ilgili yıl kurumlar vergisinden istisna edeceklerdir. 31.12.1997 tarihinden sonra yapılan tahsilatları için bu istisna sözkonusu olmayıp vergiye tabi tutulacaktır.

Diğer taraftan, rüçhan hakkı kullanılmak suretiyle edinilen hisse senetleri ile iştirak edilen kurumun ihtiyat akçeleri, banka provizyonları ve Vergi Usul Kanunu'na göre ayrılan yeniden değerlendirme fonlarının sermayeye ilavesi nedeniyle bedelsiz alınan hisse

⁸² Sermaye Artırımından. Yeminli Mali Müşavir, İdare Meclisi, Murakıplar ve Ticaret Bakanlığı ile birlikte. Şirkete, Ortaklara ve Üçüncü kişilere karşı sorumlu olmak durumundadır.

senetleri için, geçici 23'ncü madde hükmünden istifade edilebilmesi için, bunların en az iki yıl öncesinde iştirak edilen şirketlere ait olması gerekmektedir.

Sermayeye eklenecek kısım nakti değer şeklinde olabileceği gibi aynı değerler şeklinde de olabilir. Bu dikkate alınarak kurumların üretim tesislerinin ve bu tesislere yönelik gayrimenkullerin tamamı veya bir kısmı, teşvik belgeli yatırım yapmak üzere kurulacak olan bir sermaye şirketine veya kurulacak yabancı ortaklı anonim şirkete aynı sermaye olarak konulabilir. Yeni kurulacak yabancı ortaklı şirketin tam mükellef olması ve belirli asgari sermaye payı ile şirkete ortak olması gerekir.

Ancak geçici 23'ncü madde hükmünden istifade etmek amacıyla sermayeye eklenen bu kazançların, beş yıl içinde herhangi bir suretle işletmeden çekilmemesi veya bu süre içinde işletmenin tasfiye edilmemesi şarttır. Aksi halde bu kazançlar o yılın kazancı sayılarak vergiye tabi tutulacaktır.

Söz konusu KVK'nun geçici 23/a maddesinde yer alan hüküm hiçbir zaman TTK'na göre yapılması gereken sermaye artırım işlemlerini değiştiremez. Dolayısıyla, anılan kazancın TTK hükümlerine göre, sermayeye eklenebilen kısmı kurum vergisinden istisna edilecektir. TTK'na göre batıl olan sermaye eklemesi istisnadan yararlanması söz konusu olamaz⁸³.

Diğer taraftan, 4108 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra bu madde kapsamında yapılacak tescil işlemleri, tapu ve kadastro harcından, tehe alınan paralar banka ve sigorta muameleleri vergisinden müstesna tutulacaktır.

Konuya ilişkin bir diğer istisnada, 4108 sayılı Kanunla KDV kanununa eklenen geçici 10'ncü madde ile getirilmiş olup, bu maddeye göre, tam mükellefiyete tabi kurumların 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun geçici 23'ncü maddesi kapsamındaki teslimler KDV'den de müstesna tutulmuştur.

⁸³ Şefik Çakmak, a.g.m., s.14.

IV. VERGİ USUL KANUNUNDA YER ALAN ENFLASYONUN ETKİSİNİ GİDERMEYE YÖNELİK DÜZENLEMELER

A. STOK DEĞERLEMEDE SON GİREN İLK ÇIKAR (LIFO) YÖNTEMİNİN KULLANILMASI

Bilindiği gibi, “son giren ilk çıkar” yöntemi en son satın alınan malların ya da madde ve malzemelerin ilk önce satılacağı veya üretime sevk edileceği esası üzerinde kurulmuş bir mal fiyatlandırma yöntemidir. Yöntem yaygın şekilde İngilizce “Last In First Out” sözcüklerinin kısaltılmış şekli olan LIFO yöntemi olarak adlandırılır. Bu yöntemde işletmeye en son giren malların ilk önce çıktığı varsayılır. Bu şekilde dönem sonunda mevcut mallar ilk parti alışların maliyeti ile değerlendirilmiş olur. Ayrıca, LIFO yönteminin uygulamasıyla enflasyonist dönemlerde dönem sonundaki stokların değeri düşük, satılan malın maliyeti yüksek ve dolayısıyla dönemin karı düşük çıkar. Yöntem bu özelliği nedeniyle bir vergi erteleme etkisi yaratır⁸⁴.

Enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerini gidermede bir yöntem olarak sunulan LIFO yöntemi, tarihsel maliyet yöntemine ters düşmeyen bir kısmi bir önlem niteliği taşıyan bir müessese olup, fiyatların yükseldiği dönemlerde, son giren malların maliyetlerini, satılan mal maliyetlerine doğru kaydırarak, bunun yükseltip, dönem sonu stok değerini düşürerek kârların daha düşük düzeyde kalmasına imkan verir. Diğer bir ifadeyle, çıkışı yapılan malların çıkış tarihine kadar stoğa girmiş en son mallardan yapıldığı varsayımına dayanan bu yöntemde, bir taraftan satılan malın maliyetleri yüksek ve dolayısıyla satış kârının düşük olmasını sağlanırken; diğer taraftan dönem sonu mal stoklarının ve bilanço aktif toplamının ve dolayısıyla dönem kazancının daha düşük miktarlarda kalması sonucu doğmaktadır⁸⁵.

Vergi mevzuatımızda öngörülen emtia değerlendirme yöntemi, fiili Maliyet Yöntemidir⁸⁶. Bu yöntemin esasını, satılan her malın, kendi maliyeti ile değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Ancak, bir taraftan, bu yöntemin özellikle fiyat artışlarının yaşandığı dönem-

⁸⁴ Nuran C. Doyrıngöl, “LIFO Yedekleri Nedir? Nasıl Raporlanmalıdır?” *Yaklaşım Dergisi*, sayı:61 (Ocak, 1998), s.39. Ayrıca bkz. Asım Gezer, a.g.em., s. 9-11.

⁸⁵ Bu konu üzerinde II. Bölümde geniş bir şekilde durulduğundan, için burada üzerinde fazla durulmayacaktır.

⁸⁶ Vergi Usul Kanunu’nda öngörülen temel değerlendirme ölçüsü maliyet bedelidir. Maliyet bedelinde tespit edilebiliyorsa fiili maliyet, fiili maliyet belirlenemiyorsa ağırlıklı ortalama maliyet esas alınır. Ayrıca VUK’na göre LIFO yöntemiyle değerlendirme de mümkündür.

lerde uygulanmasının pratikte mümkün olmaması; diğer yandan, vergi matrahlarının enflasyonun olumsuz etkilerinden arındırılması yönündeki talepler, konunun yeniden ele alınmasını zorunlu kılmış ve 4008 sayılı Kanunla, VUK'nun 274' üncü maddesinde yapılan değişiklik ile, sorunun çözümünde belirli bir noktaya gelinmiştir⁸⁷.

4008 sayılı Kanunun 8 nci maddesiyle Vergi Usul Kanunu'nun emtianın değerlendirilmesine ilişkin 274 üncü maddesinin değiştirilmesiyle 1.1.1996 tarihinden itibaren mükellefler satın aldıkları veya imal ettikleri emtianın maliyet bedelini LIFO yöntemini uygulayarak tespit edebileceklerdir⁸⁸.

Kanun koyucu, bir taraftan sözü geçen düzenlemeyle LIFO yönteminin kullanılmasına izin verirken, diğer taraftan da bu yöntemi kullanan ve amortismanına tabi iktisadi kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutan mükelleflerin işletmelerinde kullandıkları yabancı kaynaklar için ödedikleri giderlerin indirimine sınırlamalar getirerek ve ayrıca bu yöntemi seçenlerin 5 yıl uygulama zorunluluğu koymasıyla bu yöntemi seçilmesini zorlaştırmış ve uygulama ortamı bulmasını kısmen engellemiştir.

LIFO yönteminin getirdiği avantajlar G.V.K'nun 40/8 ve K.V.K'nun 15/13 maddesiyle getirilen gider kısıtlaması ile dengelemek istenmiştir⁸⁹.

Bilindiği üzere gider kısıtlamasında, işletmede kullanılan yabancı kaynaklara ilişkin faiz, komisyon, vade farkı, kâr payı, kur farkı ve benzeri adlar altında yaptıkları giderler-maliyet unsurları toplamına V.U.K. hükümlerine göre o yıl için tespit edilmiş olan yeniden değerlendirme oranının, Maliye Bakanlığı'nca o yıl için hesaplanan ortalama ticari kredi faizi oranına bölünmesi ve çıkan sonucun %25 ile çarpılması suretiyle bulunacak oran tatbik edilir. Bulunan tutar, mali kârın tespitinde gider olarak dikkate alınmaz.

Böylece, stok değerlemesinde LIFO yöntemi uygulayan işletmelerde yabancı kaynaklara ait giderlerin bir kısmının kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate

⁸⁷ Mehmet Korkusuz, "Dönem Sonu Stokların Değerlenmesinde LIFO Yönteminin Uygulamasının Sonuçları", *Ankara SMMMO Bülteni*, sayı:70-71, (Aralık 1996/Ocak 1997), s.6-7.

⁸⁸ Bu yöntemin uygulaması ile ilgili bkz. Ahmet Demir, *Tek Düzen Muhasebe Sistemi*, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1995, ss.175- 186.

⁸⁹ Ahmet Atik ve Nazmi Karayağdı, "Dönem Sonu Stok Değerlemesinde LIFO Yöntemi" *Vergi Dünyası*, sayı:192, (Ağustos, 1997), s.47.

alınması bu yöntemin sağlayacağı avantajı kısıtlayacaktır⁹⁰.

Özellikle stokların değerlemesinden en düşük stok değerini veren bir değerlendirme yöntemi olmasına rağmen, stok devir hızı düşük olan işletmelerde fiktif kârların oluşumunu engelleyemeyen LIFO yöntemi, her zaman mükellef açısından rasyonel bir seçim olmayabilir. Ödenecek vergilerin bir anlamda ertelenmesi sözkonusu olan bu yöntemin, kullanılmasının mükellef yönünden kazançlı olup olmayacağı, bir çok etkene bağlıdır. Mesela; yüksek miktarda stok bulundurmamakla birlikte yabancı kaynaklar için faiz, vade farkı, kur vb. ödemeler yapan işletmeler açısından her zaman kazançlı olmayabilir. Böyle bir durumda, stokların LIFO yöntemi ve diğer bir yöntemle değerlemesi arasındaki matrah farkı ile, söz konusu giderlerin toplam tutarı ve indirim oranı uygulandıktan sonraki tutarı arasındaki fark karşılaştırılmalıdır. Ancak, yüksek miktarda stokla çalışan ve yabancı kaynaklar için ödediği giderleri düşük olan işletmeler için bu yöntem (LIFO) mükellef lehine sonuç vereceği aşikardır⁹¹.

Özetle, mükelleflerin fiktif enflasyon kazançları üzerinden vergi vermesini önlemek amacıyla, uygulanması kabul edilen bu yöntemin kendisinden beklenen oranda fayda sağlaması pek kolay değildir. Her şeyden önce vergi matrahlarının enflasyondan arındırılması için LIFO yöntemi tek başına yeterli değildir. Ayrıca bu yöntemle, enflasyon kazançları bir nebze bertaraf edilerek vergi matrahları reel kâr miktarına yaklaştırılırken, dönem sonu emtia stokları cari piyasa fiyatlarının çok altında maliyetlerle değerlendirilerek anlamsız bilançoların ortaya çıkmasına yol açacaktır. LIFO yöntemini seçen mükelleflerin en az 5 yıl süreyle bu yöntemden vazgeçemeyecekleri (VUK mad.274) ve gider kısıtlaması (GVK. mad. 40/8; KVK. mad.15/13) uygulamasıyla karşı karşıya kalacakları göz önünde bulundurulduğundan, bu sakınca daha net bir şekilde görülmektedir⁹².

Diğer taraftan LIFO yöntemi sadece enflasyonun stoklar üzerindeki etkilerini azaltmaya yönelik olması nedeniyle kısmi bir tedbir olmaktan öteye geçmemektedir.

⁹⁰ Bkz. Mehmet Ali Çanoğlu, "Faiz ve Kur Farkları Giderleri ve Muhasebe Kayıtları", *Vergici ve Muhasebeci ile Diyalog Dergisi*, 1997/2, ss.5-21; Zeynep Avcılar, "Enflasyon ve Vergi Mevzuatı Bakımından Stokları LIFO (Son Giren-İlk Çıkar) Yöntemi ile Değerleme", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:107 (Ağustos, 1997), ss.168-171.

⁹¹ Korkusuz, a.g.m., s.9-10.

⁹² Bkz. Gündüz, *Satın Alınan*, a.g.m., s.72-73.

Dolayısıyla, yukarıda sakıncaları belirtilen LIFO yöntemi yerine, stok değerlemede; dönem sonu stok değerlerinin bir endeks (örneğin ya da oranı) yardımıyla düzeltilerek bulunacak tutarların vergi matrahından indirilmesinin sağlanması, işletmeleri enflasyondan daha koruyucu bir etki yapacaktır⁹³.

B. AZALAN BAKİYELER USULÜYLE AMORTİSMAN AYRILMASI

Yeni yatırımların yapılması, mevcut tesislerin yenilenmesi veya teşvik edilmesi suretiyle prodüktivitenin, işletmelerin likiditede durumlarını iyileştirerek rantabilitesinin (verimliliğin) artırılması amacıyla ihdas edilen azalan bakiyelere göre amortisman yöntemi⁹⁴, özellikle fiyatların yükselme eğilimi gösterdiği dönemlerde, ayrılan amortismanların yetersizliği nedeniyle sermaye kayıplarına uğramayı kısmen önlenebileceği⁹⁵ söylenebilir.

V.U.K nun mükerrer 315'inci maddesiyle hükme bağlanmış bulunan azalan bakiyeler usulünde amortisman yönteminde⁹⁶ şu hususları göz önünde bulundurmak gerekir:

- Her yıl üzerinden amortisman ayrılacak tutar, evvelce ayrılmış amortismanlar toplamının tenzili suretiyle bulunacaktır.
- Amortisman oranı, %40'ı geçmemek üzere normal amortisman oranının iki katıdır.
- Amortisman süresi, normal usule göre tespit edilen amortisman süresi kadardır.
- Amortisman süresinin son yılına devreden bakiye değer, o yıl tamamen yok edilir.

Diğer taraftan, azalan bakiyeler usulüne göre amortisman ayrılabilmesi için, mükelleflerin bilanço esasına göre defter tutması gerekmektedir. Dolayısıyla, işletme hesabı esasına göre defter tutan tüccarlar ile zirai işletme hesabı esasına göre defter tutan çiftçiler ve serbest meslek erbabının bu usulden yararlanmaları söz konusu değildir.

⁹³ Osman Yılmaz, a.g.m., s.9.

⁹⁴ Bkz. 205 Sayılı Kanunun 19'uncu Maddesiyle Eklenen Maddenin Gerçekçesine.

⁹⁵ Kızılot, V.U.K., a.g.e., s.2738.

⁹⁶ Bu yöntemin uygulama esasları için bkz: Erkan Atçşli, "Amortisman Hesaplama Yöntemleri ve Muhasebesi", Vergi Sorunları, sayı:112 (Ocak, 1998), s.97-98; Arıca, Yeniden Değerleme ...a.g.e., s.420-424; Tarakçı, Vergi Mevcutumuzda...a.g.e., s.33-35; Gündüz-Perçin, a.g.e., s.104-106.

İşletmelerin sabit kıymeti aktifine aldığı yılda daha fazla gider yazarak verginin sonraki yıllara taşınmasına imkan sağlayan bu yöntemin değerlendirilmesi daha önce yapıldığından üzerinde durmayacağız.

Ancak hemen belirtelim ki, azalan bakiyeler usulüyle amortisman uygulaması, amortismanların sağladığı vergi tasarrufu dizisini şimdiki değerine yükselterek enflasyonun olumsuz etkisini tamamen ortadan kaldırabilmesi için, amortisman karşılıklarının miktarının genel fiyat endeksiyle artırılması veya karşılıkların cari ikame değerleri üzerinden hesap edilmesi gerekmektedir⁹⁷.

Diğer taraftan, bu yöntemin uygulama alanı sadece amortismanına tabi iktisadi kıymetlere münhasır olması nedeniyle, literatürde kısmi bir düzeltme yöntemi olarak mütalaa edilmekte ve hiçbir zaman enflasyon muhasebesinin yerini tutacak kabiliyete bir uygulama olarak görülmemektedir.

C. YENİLEME FONU

İşletmelere mali yönden rahatlık sağlayan ve neticede cari dönemde ödenmesi gereken verginin azaltılmasına yol açan⁹⁸ yenileme fonu müessesesi, işletmelerin aktiflerinde yer alan amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin satışından elde edilen kârların ve sigortadan alınan tazminatlarının tekrar yatırıma dönüşmesini sağlamak ve işletme içinde kaynak temin etmek amacıyla yönelik⁹⁹ olup, Vergi Usul Kanunumuzun 328 ve 329 ncü maddeleriyle düzenlenmiştir.

Yenileme Fonu, V.U.K'nun 328 ve 329'uncu maddelerinin ortak bir uygulaması olarak amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin satışından doğan kâr ile yangın, deprem, sel, şu başması gibi afetler yüzünden ziyana uğrayan amortismanına tabi iktisadi kıymetler için alınan sigorta tazminatı ile iktisadi kıymetin net değerinden (amortisman çıktıktan sonra kalan değer) fazla veya eksik olduğu takdirde, fark kâr niteliğinde ise; ortaya çıkan kazancın vergiye tabi dönem kazancının dışında bırakılması kabul edilmiştir (Bkz. V.U.K. md. 329).

⁹⁷ Bkz. Meriç, a.g.e., s.3-15.

⁹⁸ İsmail Kökbulut, "Yenileme Fonu ve Özellik Arzeden Hususlar", *Yaklaşım Dergisi*, sayı: 384 (Şubat 1996), s.90.

⁹⁹ Necati Perçin, "Yenileme Fonu Uygulaması ve Muhasebesi", *Vergi Sorunları*, sayı:100 (Ocak 1997), s.56; Özbudak, a.g.m., s.40.

Söz konusu yasa hükmünden anlaşılacağı gibi, yenileme fonu ayırmak için bazı şartların mevcudiyeti gerekmektedir. Bunları şöyle sıralayabiliriz;

- Bilanço esasına göre defter tutulması,
- Satılan veya afetler yüzünden elden çıkan iktisadi kıymetin yenilenmesinin zaruri bulunması veya bu hususta işletmeyi idare edenlerce karar verilip teşebbüse geçilmiş olunması,
- Yenilecek (satın alınacak) amortisman tabii iktisadi kıymetin satılan kıymetle aynı nitelikte olması,
- Yenileme fonu uygulamasına esas alınacak kıymetin amortisman tabii iktisadi kıymetlerden olması,

gerekir.

Diğer taraftan, yeni iktisadi değer satış yapıldığı yılı izleyen yıllarda iktisap edilmesine bağlı bulunduğundan, aynı yıl içinde yenileme yapılan durumlarda, satıştan elde olunan kâr gözönüne alınarak pasifte karşılık (yani yenileme fonu) ayrılması mümkün değildir¹⁰⁰.

Vergi Usul Kanunu'nun yukarıda anılan hükümlerinde, yenileme fonunun pasif geçici hesapta (yani, 549.1) azami üç yıl süre ile tutulabileceği ve her ne sebeple olursa olsun¹⁰¹ bu süre içinde kullanılmamış olan kârların üçüncü yılın vergi matrahına ekleneceği öngörülmüştür. Ayrıca üç yıldan önce işin terki, devri veya işletmenin tasfiyesi halinde bu kârların o yılın matrahına ekleneceği de hükme bağlamıştır.

Görüldüğü üzere, işletmece pasifte geçici bir hesapta tutulan yenileme fonu, en fazla üç yıl süreyle bu hesapta tutulabilmekte ve bu süre sonuna kadar yenileme olayının gerçekleşmemesi halinde ise üçüncü yılın sonunda dönem kazancına ilave edilmektedir. Ancak, yenileme fonu uygulamasında, üç yıllık sürenin başlangıç ve bitim tarihlerinin nasıl hesaplanacağı konusunda uygulamada bazı tereddütlere neden olmuş ve bu konuda farklı görüşler öne sürülmüştür.

¹⁰⁰ Bkz. Mehmet Özbudak, "Motorlu Nakil Vasıtaları Alış ve Satışının Muhasebe Kaydı, Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar" *Vergi Dünyası*, s:184 (Aralık 96), s.39; Perçin... a.g.m., s.47-48; Maliye Bakanlığı, 10.08.1993 Sayı:24459-328-7 Özelgesi (Kızılot, a.g.e., s.2649), Aksi görüşler için bkz. Hasan Yalçın, "Yenileme Fonu Ayrılması ve Muhasebesi" *Vergi Dünyası*, sayı:184 (Aralık 96), s.45; Kökbulut, a.g.m., s.76.

¹⁰¹ Kanunda yer alan "Her ne sebeple olursa olsun" ifadesi üç yıllık sürenin mücbir ve haklı sebepler de dahil olmak üzere hiç bir şekilde aşılamayacağı şeklinde anlaşılmaktadır.

Söz konusu sürenin hesaplanması konusundaki birinci görüşe göre, ayrılma tarihi ne olursa olsun, iki dönem bilançosunda matraha ilave edilmeyecek, üçüncü dönemin sonuna kadar kullanılmamışsa, bu dönemin vergi matrahına dahil edilecektir¹⁰². Örneğin, bir aracın 1995 yılı Aralık ayı sonunda satılması sonucu oluşturulan yenileme fonunun kâr zarar hesabına intikali için gerekli olan süre, fonun işletmede ayrıldığı yıldan başlamak üzere toplam üç yıl olarak dikkate alınacak ve 1997 hesap dönemi sonunda kâr-zarar hesabına aktarılarak (fonun kullanılmaması halinde) vergilendirilmesi sağlanacaktır¹⁰³. İkinci görüş, üç yıllık sürenin iktisadi kıymetin satış tarihinden değil değerlendirilme gününden itibaren hesaplanması gerektiği şeklindedir. Bu görüşe göre, üç yıllık süre, bilançonun düzenleme tarihinden sonraki üç yıllık dönemdir¹⁰⁴. Üçüncü görüş ise, üç yıllık sürenin hesabı ele alınarak, birinci ve ikinci yaklaşımlar yönünden irdelenmek suretiyle yorumlama yoluna gidilmektedir. Buna göre, sürenin bitimi, satıştan itibaren birinci yaklaşıma göre üç yıldan az, ikinci yaklaşıma göre de üç yıldan fazla olmaktadır. Örneğin, 23 Nisan 1992 tarihinde satış yapılması durumunda, satılan sabit kıymetin yerine 23 Nisan 1995 günü akşamına kadar yeni bir sabit kıymet satın alındığı takdirde yenileme fonunun amortismanlara mahsubu olanağı da ortadan kalkacak ve yenileme fonunda bekletilen sabit kıymet satış kârı da 1995 yılı kâr-zarar hesabına alacak olarak kaydedilmek suretiyle kapatılacaktır.

Dolayısıyla, üç yıllık sürenin hesabının iktisadi kıymetin satıldığı tarihten itibaren üç yıl olarak gözönünde bulundurulması ve bu üç yıllık süre dolduktan sonra yenileme fonunun dönem kazancına ilave edilmesi gerekmektedir. Nitekim, sürelerin hesaplanmasını düzenleyen VUK'nun 18.inci maddesinde yıl olarak belirtilmiş sürelerde hesap şekli açıklanmamış olmakla beraber, maddenin genel esprisinden hareketle, sürenin sabit kıymet satışı tarihinin ertesi gününden başlaması ve üç yıl sonraki satışa tekabül

¹⁰² Bkz. Nürettin Eroğlu, *Açıklamalı ve İçtihatlı Vergi Usul Kanunu*, 2.b., Ankara:1995, s.550; M. Tahir Ufuk, "Yenileme Fonu", *Vergi Dünyası*, sayı:196 (Aralık, 1997), s.39; Yılmaz Özbacı, *Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları*, Ankara:1988, s.965-966; Fuat Umur Çırağan, "Yenileme Fonu", *Vergi Sorunları*, sayı:1982/IV, s.56-57; M.B. 17.4.1992 tarih, Sayı: 2-24459-328-110/38448 sayılı Muktezası (Kızılot, a.g.e., s.2647); Perçin, a.g.m., s.43; Kökbulut, a.g.m., s.93.

¹⁰³ Arıca, *Yeniden Değerleme*, a.g.e., s.510.

¹⁰⁴ Bkz. Danıştay 4.Daire, Tarih:20.02.1974-gün ve E.1973/4073, K.1974/555; Özbacı, a.g.e., s.2647; Danıştay 4.Daire, 11.10.1991 gün ve E. 1988/4562, K.1991/3074 (Kızılot, a.g.e., s.2647) nolu kararlarına.

eden günün akşamı bitmesi gerekmektedir¹⁰⁵.

Bilindiği üzere, GVK'nun 38 nci maddesinde işletmelerde bulunan gayrimenkul, iştirak hissesi, ve amortismanına tabi diğer iktisadi kıymetlerini elden çıkarmaları halinde, bu iktisadi kıymetlerin maliyet bedellerinin yeniden değerlendirme oranlarında artırılması esası getirilmiştir. Anılan madde uyarınca elden çıkarılan iktisadi kıymet için maliyet bedelli artırımın uygulanmış olması, yenileme fonu ayrılmasına engel teşkil etmez. Diğer bir ifadeyle amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin satışından doğan kârın hesaplanmasında, mükellefler, hem maliyet bedeli artırımından yararlanabilecek hem de satıştan doğan kârın hesaplanan maliyet artışları fonundan fazla olması halinden yenileme fonu uygulamasından faydalanarak artan kârı yenileme fonu olarak ayırabileceklerdir. Zira, maliyet bedeli artırımını uygulamasının getirilmesi amacı, iktisadi kıymetlerin elden çıkarılmasından doğan fiktif kârların vergi dışı tutulmasıdır. Dolayısıyla, maliyet bedeli artırımını uygulanmış olmasına rağmen oluşan bir kâr varsa; gerekli koşulların varlığı halinde kârın yenileme fonuna alınmasında bir sakınca yoktur¹⁰⁶. Bu durumda;

$$\text{Yenileme Fonu} = (\text{Satış Bedeli} + \text{B. Amortisman} + \text{Yeniden Değerleme Artışları}) - (\text{Artırılmış Maliyet} + \text{Maliyet Artışları Fonu})$$

şeklinde hesaplanacaktır.

Diğer taraftan, yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi kıymetlerin, daha sonra satılmaları halinde doğacak kâr; bu kıymetlerin yenilenebilmesi için, üç yıl süreyle bilançosunun pasifinde özel bir fon hesabında tutulması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, yeniden değerlemeye tabi tutulan iktisadi kıymetlerin satışı halinde, bunlara isabet eden değer artışları aynen birikmiş amortismanlar gibi işleme tabi tutulacağı V.U.K. mük. md.298/9 hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla, yenileme fonu uygulaması (V.U.K. md. 328 ve 329), yeniden değerlemeye tabi tutulan iki kıymetlerin satışından doğan kârlar için de geçerli olacaktır.

Örneğin; yeniden değerlemeye tabi tutulan bir makinenin bilanço değeri 40.000.000; birikmiş amortismanı 25.000.000 ve değer artış fonundan (sermaye ilave

¹⁰⁵ Bkz. Mehmet Maç, "Nakit Vasıtalarının Alım ve Satımında Muhasebeleştirme Şekli ve Yenileme Fonu Uygulaması", *Vergi Dünyası*, sayı:101 (Ocak, 1990), s.64; Kızılot, V.U.K...a.g.e..s.2967; Zeki Ulaş, "Amortismanına Tabi Malların Elden Çıkarılması", *Vergi Dünyası Dergisi*, sayı:27 (Mart, 1987), s.25.

¹⁰⁶ Bkz: Perçin. a.g.m..s.46-47; Arıca.V.U.K...a.g.e..s.514-515; Gündüz-Perçin.a.g.e..s.344;Ufuk: a.g.m..s.41.

edilmemiş) makinaya isabet eden değer artışı ise 15.000.000. Söz konusu makine 20.000.000 TL'ye satılarak yenilenmesine karar verilmiş olup, yenileme fonu ayrılması için gerekli koşullar tamamlanmıştır. Bu durum işlem kaydımız şöyle olacaktır:

_____ / _____	
100 Kasa	20.000.000
257 B. Amortisman	25.000.000
549 Özel Fonlar	15.000.000
(Yenileme Fonu)	
253 Tesis, Makine ve Cihazlar	40.000.000
549 Özel Fonlar	20.000.000
(Yenileme Fonu)	
_____ / _____	

Buraya kadar ele alınan bilgiler çerçevesinde yenileme fonunun uygulama şartları, ana başlıklar şeklinde, şöyle sıralanabilir;

- Yenileme fonu ayrabilmesi için; satılan ve ziyana uğrayan iktisadi kıymetin yenilenmesinin ya işin mahiyeti gereği zorunlu olması ya da işletmeyi idare edenlerce, yenileme konusunda karar verilmiş ve teşebbüse geçilmiş olması gerekir.

- Satış veya sigorta tazminatı alınmasından doğan müsbet fark (kâr), ancak satılan veya ziyana uğrayan iktisadi kıymetlerin yenilenmesi için gerekli giderleri karşılamak üzere kullanılabilir. Buradaki yenileme giderlerinden maksat, satılan veya ziyana uğrayan iktisadi kıymetin yerine ikame edilmek üzere yeniden sağlanacak kıymetin alış bedeli ile buna ilişkin diğer (vergi, nakliye vs.) giderlerin toplamıdır.

- Yenileme fonu, bilançonun pasifinde geçici bir hesapta bekletilir.

- İşletmece pasifte geçici bir hesapta tutulan yenileme fonu, en fazla üç yıl süreyle bu hesaptan tutulabilmekte ve bu süre sonuna kadar yenileme olayı gerçekleşmemesi halinde ise, dönem sonu kazancına dahil edilerek vergiye tabi tutulmaktadır.

- İşin terkedilmesi, devri, tasfiyesi halinde, mücbir ve haklı nedenler de dahil olmak üzere, her ne sebeple olursa olsun, bu süre içinde kullanılmamış olan kârlar üçüncü yılın vergi matrahına eklenir. Başka bir ifadeyle, bu gibi hallerde üç yıllık sürenin bitmesi beklenmez. Veraset suretiyle intikallerde de aynı prensip geçerlidir. Zira ölüm, işi terk hükmündedir.

- Yenileme fonundan finanse edilerek satın alınan, daha doğru bir ifadeyle yerine

ikame edilmek üzere alınan yeni kıymetler için ayrılacak amortismanlar, yenileme fonundan mahsup edilir. Yenileme fonunda bu şekilde yeni kıymetlerin amortismanı için mahsup edilebilecek herhangi bir meblağ kalmayınca, amortisman ayırma işlemi genel kaideler göz önünde bulundurularak devam ettirilir. Yenileme fonundan mahsup şeklinde yapılan amortisman uygulamasından da mükellefler direkt veya endirekt usullere göre işlem ve kayıt yapabilirler.

- Yenileme fonundan mahsup şeklinde amortismanına tabi tutulan iktisadi kıymetlerin satışı halinde, satış kârı hesaplanırken birikmiş amortismanlar normal şekilde (genel esaslara göre) işleme tabi tutulur. Ancak, bu şekilde oluşacak yeni satış kârının da yeni bir yenileme fonunun oluşturulmasında kullanılması mümkündür.

Gerek amortismanına tabi tutulan iktisadi kıymetlerin satışı durumunda, gerekse bu kıymetlerin sigortalı olmuş olmaları nedeniyle elde edilecek sigorta tazminatı dolayısıyla ortaya çıkacak müspet kârların bir fonda toplanarak belirli bir süre zarfında yenilenecek iktisadi kıymetlerin iktisabında finansman kaynağı olarak kullanılması imkanını veren yenileme fonu¹⁰⁷ uygulaması, mükellefler arasında bir teşvik niteliğinde olup ve mali açıdan işletmelere bazı kolaylıklar sağlamaktadır. Ayrıca yenileme fonu, bir vergi erteleme müessesesi olup, istisna veya muafiyet değildir¹⁰⁸. Zira, gerek iktisadi kıymetin satılması, gerekse afete maruz kalması durumunda alınan sigorta tazminatı sonucunda oluşan kazanç hemen vergilenmemekte, belli şartlar dahilinde üç yıl sonra vergiye tabi tutulmakta ya da yenilenen iktisadi kıymetin amortismanı giderince mahsup edilmektedir¹⁰⁹. Dolayısıyla, her iki halde de satışın veya tazminatın alındığı yıl oluşan kazanç üzerinden alınması gereken vergi kadar bir fon azami üç yıl işletmede kullanılabilir¹¹⁰.

Her ne kadar, V.U.K 328 ve 329'ncü maddelerin gerekçelerine bakıldığında, bu

¹⁰⁷ Mehmet Tuncer, "Yenileme Fonu", *Maliye Postası*, sayı:189 (15 Temmuz 1988), s.26.

¹⁰⁸ H. Erdem, *Vergi Hukukumuzda...* a.g.m., s.113.

¹⁰⁹ Yeni satın alınan sabit kıymet için, V.U.K. hükümlerine göre ayrılan amortisman tutarı, yenileme fonunda mahsup edilir. Bu işleme fon tutarı bitinceye kadar devam edilir. Diğer bir ifade ile, yenileme giderini karşılamak üzere pasifte, geçici bir hesapta tutulan, eski iktisadi değerlerin satışından doğan, üç yıl geçmeden iktisap olunan yeni demirbaşlar üzerinden ayrılacak amortismanına mahsup edilir. Bkz. İbrahim Değirmenci, "Amortismanına Tabi İktisadi Kıymetlerin Satışı" *Petkim Uygulamalı Mevzuat Dergisi*, sayı:12 (Kasım, 1990), s.15; Kızılot, V.U.K...a.g.e., s.2968-2971; Danıştay, 4.Daire, 12.12.1972 tarih E. 1963/4030.k.1972/7405 (Ekrem İspir, Yılmaz Özbacı ve Tahsin Yağmurlu, *Vergi Usul Kanunu Uygulamasına İlişkin Danıştay Kararları*; Ankara:1985, s.364).

¹¹⁰ Bkz. Osman Yılmaz, a.g.m., s.91.

müesseseler, enflasyonun işletmelerin sabit kıymetleri üzerindeki olumsuz etkileri giderici bir önlem olarak ihdas edilmemesine rağmen, sözkonusu müessese, enflasyon dolayısıyla, fiyat erozyonuna uğrayan iktisadi kıymetlere yatırım yapılmasına, satın alınmasında, yenilenmesinde işletmelere finansal açıdan bir rahatlama imkanı sağlamaktadır. Esasen bu fon, enflasyon dolayısıyla ortaya çıkmış fiktif kârlardan ayrılmaktadır. Bu sebeple, belirli şartlar altında, fiktif kârların vergilenmesi kısmen engellenmekte veya ertelenmektedir.

Ancak daha önce değinildiği üzere, enflasyonist ortamda mükelleflerce ayrılan amortismanlar iktisadi kıymetlerin gerçek değerleri üzerinden ayrılmadığından, bunların ekonomik ömürleri sona erdiğinden yenilemeleri için yeterli fon birikmemekte, hatta biriken bu fonlar sembolik düzeyde kalmaktadır. Gerçi yeniden değerlendirme ve yenileme fonu uygulamaları birlikte dikkate alındığından, bu müesseselerin, söz konusu eksikliğin giderilmesinde önemli bir rol oynamalarına rağmen, hem kapsamlarının dar olması hem de birer kısmi önlem olmalarından dolayı, yüksek enflasyonist dönemlerde daha radikal tedbirler alınmadıkça, sorunun çözümlemeye yetersiz kalacakları söylenebilir.

D. YENİDEN DEĞERLEME

Bilindiği gibi Türkiye uygulamasında, Vergi Usul Kanunu'na göre yürütülen muhasebe "Klasik muhasebe kavramları" ile uyum içindedir. Özellikle maliyet temeli kavramı ile para ölçüsü kavramı normal bir ekonomi düzeninde sağlıklı bilgi üretmek için yeterli olabilir. Ancak, anılan kurallara olan bağlılık, enflasyon ortamında, muhasebe bilgilerini anlamsızlaştırmaktadır. Bu nedenle, muhasebe, özellikle bilanço ve gelir tablosu ile işletme maliyetlerine ilişkin veriler, işletmeyle ilgilenenlerin tümüne bilgi verme niteliğini yitirmektedir. İşletmelerin harcama ve maliyetlerine dayalı verilerini, tümüyle olmasa bile, düzeltilebilmeleri amacıyla gündeme getirilen araç "yeniden değerlendirme"¹¹¹, paranın satın alma gücünün fiyat dalgalanmaları nedeniyle düşmesi üzerine işletme bilançolarının revizyona tabi tutularak günün gerçek değerlerine uygun şekle getirilmesi¹¹² olarak tanımlanabilir.

Gerçekten, 20 yy'in en önemli ekonomik hastalığı, fiyatlar genel seviyesinde sü-

¹¹¹ Ömer Lalik, *Envanter (Dönem Sonu İşlemleri Gelir Tablosu Bilanço)*, Ankara: Bilim Yayınları, 1986, s.253.

¹¹² Tüzün ve Öncü, a.g.m., s.71.

rekli ve büyük ölçüde meydana gelen bir yükseliş olarak tanımlanan enflasyon illeti, para ölçüsünün değişken bir boyuta sahip olmasına neden olmuştur. Mübadele aracı paranın değişkenliği, sürekli değer kaybı niteliğinde kendini göstermiş ve konumuz açısından işletmelerin bilanço kalemlerinin cari değerleriyle kayıtlı değerleri arasında büyük farkların doğması sebebinin oluşturmuş, bunun sonucu olarak da bir yandan cari değer yerine kayıtlı değer üzerinden amortisman ayrılması, diğer yandan da fiktif kârlar üzerinden vergi verilmesi ve fiktif kârların dağıtılması sonucunu doğurmuştur. Bu durumda, fiyatlar genel seviyesindeki artış nedeniyle aktif kıymetlerin maliyet bedelleri üzerinden ayrılan amortismanların oluşturduğu fonlarla bu kıymetlerin yenilenmesine olanak bulunmamaktadır. Ayrıca fiktif kârlardan dolayı işletmeler kârlarını dağıtmayarak otofinansman yoluna gitmekte, bu da hisse senetlerine yapılan yatırımı azaltmaktadır. İşte, yeniden değerlendirme, muhasebe alanında farklı dönemlerde elde edilen ve farklı para birimleri ile değerlendirilerek mali tablolarda yer alan sabit değerleri cari para birimi ile ifade etmek¹¹³ suretiyle, yukarıda sayılan olumsuzlukları kısmen ortadan kaldırmaktadır.

Gerçekten, her yıl yeniden değerlendirme tekrarlandığı takdirde, aşağı yukarı (takriben), enflasyon ya da fiyatlar genel seviyesi düzeyinde bir amortisman ayırma imkanı vermektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus, yeniden değerlendirme miktarı üzerinde amortisman ayırıp bunları gider yazmak bir vergi indirimi olmayıp, sadece, bir vergi erteleme sözkonusudur (iktisadi kıymetin satışından yeniden değerlendirme fonunun amortisman gibi işleme tabi tutulacağını gözardı etmemek gerekir). Diğer taraftan, yeniden değerlendirme müessesesinde sadece, amortisman tabi iktisadi kıymetlerin ve belli özellikleri taşıyan işlemlerle münhasır tutulduğundan kısmi bir çözüm olmaktan öteye gitmemektedir¹¹⁴.

V.U.K'nun mük.298 inci maddesi gereğince, bilanço esasına göre defter tutan gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri bilançolarına dahil amortisman tabi iktisadi kıymetlerini ve bu kıymetler üzerinden ayrılmış olup bilançolarının pasifinde gösterilen birikmiş amortismanlarını yeniden değerlemeye tabi tutmaları sözkonusudur. Yasa, sa-

¹¹³ Ümit Ataman, Genel Muhasebe, (Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri), cilt:II, Gözden Geç. 6.Baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 1997, s.131.

¹¹⁴ Benzer açıklamalar için bkz., Uman, Enf-Muh-Semp...a.g.c., s.144-145.

dece amortismanına tabi iktisadi kıymetleri yeniden değerlemeye tabi tutulmasına¹¹⁵ müsaade etmiş olup, ticari emtia, yarı-mamul, işletme malzemesi gibi diğer kalemleri yeniden değerlendirme kapsamı dışında tutmuştur. Yani yeniden değerlendirme, sadece amortismanına tabi iktisadi kıymetlerle sınırlandırılmış, “amortismanına tabi olmayan iktisadi kıymetler” ile “gayri maddi haklar” yeniden değerlendirme kapsamı dışından bırakılmıştır. Oysa, “yeniden değerlendirme, fiyat hareketleri sonucu cari değerleri muhasebe değerlerinden farklı hale gelen bütün kalemlere uygulanması gereken bir methoddur”¹¹⁶.

Enflasyon olayı, işletmelerin sadece, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerini değil bilançoya dahil bütün kalemleri değişik oranlarda etkilediği bir gerçektir. Dolayısıyla, enflasyonun sadece amortismanına tabi iktisadi kıymetlere olan etkisini dikkate alarak yapılmış olan bu yasal düzenleme, günümüz şartlarında, yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, tüm bilanço kalemlerini ihtiva eden yeniden değerlendirme¹¹⁷ imkanını veren bir yasal düzenlemeye gidilmesi zarureti ortadadır. Böyle bir düzenlemeye gidilmesi, kuşkusuz enflasyon muhasebesinin bir çok işlevini görmüş olacaktır.

Diğer taraftan, bu haliyle yeniden değerlendirme müessesesi, amortismanına tabi iktisadi kıymetleri aktifler içinde payı az olan işletmeler bakımından az, öteki durumdaki işletmeler için ise daha fazla fayda sağlayarak işletmeler arasındaki rekabet eşitliğini bozmaktadır. Diğer bir deyişle, bu durum, sabit yatırımları fazla olan işletmelerle bu çeşit yatırımları az olan veya hiç olmayan işletmeler arasında, birinciler lehine bir durum yaratır¹¹⁸.

Daha önce ayrıntılı bir şekilde üzerinde durulduğu üzere, her ne kadar V.U.K'nun da tamamen amorti (itfa) edilmiş bulunan iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemesini engelleyici herhangi bir düzenleme yer almamakla beraber, Maliye Bakanlığı, “itfa süresi tamamlanmış bulunan iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemeye tabi tutulması halinde süresiz olarak amortisman uygulaması gibi bir sonucun ortaya çıkacağı”¹¹⁹ gerek-

¹¹⁵ Kimi yazarlara göre, sabit kıymetlerin amortismanının aslında bir sermaye kazancı meselesidir. Biz yeniden değerlemeyi yaparak ve yeniden değerlendirme üzerinden ayırdığımız amortismanları vergi matrahından düşürmekle bu sermaye kazançlarını vergiden bağışık tutmuş oluyoruz. Bkz. Adnan Nas: Enf. Muh. Sempozyumu... a.g.e., s.141.

¹¹⁶ Uman, Fiyat Hareketlerinin... a.g.e., s.347.

¹¹⁷ Benzer düşünce için bkz., Ökten, a.g.e., s.19.

¹¹⁸ Bkz. Erimez, Bilançoların Yeniden Değerleme, a.g.m., s.264.

¹¹⁹ Bkz. V.U.K. 214 sıra nolu Genel Tebliği.

çesiyle, bunu yeniden değerlendirme kapsamı dışına çıkarmıştır. Bu nedenle, idare, oranı ve süreleri iktisadi kıymetin kullanım ömrüne göre belirlenmemesi, yeniden değerlendirme uygulamasının doğal olarak 5 yıl ile sınırlı kalması sonucunu doğurmuştur. Bu da işletmelerin yeniden değerlendirme olanağından sınırlı sürede yararlanmasına neden olmuştur.

Doğaldır ki, belirlenen yeniden değerlendirme oranları ile uygulanan amortisman oranı ne kadar gerçek durumu yansıtıyorsa, değer artış fonu tutarı da o denli gerçek durumu yansıtabilecek, bu kıymetin satılması halinde iktisadi kıymetin satışları da bu gerçek durumdan farklı olmayacaktır¹²⁰. Ancak, daha önceden de belirtildiği gibi, Maliye Bakanlığı'nın sadece TEFE gibi tek kıstastan yararlanarak tespit ettiği yeniden değerlendirme oranı döviz ve altın fiyat değişim oranları gibi kıstaslarla karşılaştırdığımızda bu oranın düşük tespit edildiği ve dolayısıyla Maliye Bakanlığının VUK mük. 298/10 maddeye uygun Genel Tebliğlerle çeşitli yıllar için belirlenmiş yeniden değerlendirme oranlarına baktığımızda, yeniden değerlendirme müessesesinden beklenen amaçları gerçekleştirme olanağından uzaklaşıldığı görüyoruz. Ayrıca, DİE ilan ettiği toptan eşya fiyat endekslerinde bir önceki yıla göre fiyatlar genel seviyesindeki değişimi gösteren oranın yerine diğer ölçütün esas alınarak yeniden değerlendirme oranının belirlenmesi, bu oranın düşük hesaplanması sonucunu doğurmaktadır. Bu da enflasyonun etkisini gidermede ölçüt olarak kullanıldığından, kendisinden beklenen işlevi yerine getirmekten aciz kalacağı aşikârdır.

Gerçekten, Maliye Bakanlığı'nca belirlenen yeniden değerlendirme oranlarının o yıllardaki enflasyon seviyesinin çok altında tespit edilmiş olması, sınırlı bir biçimde uygulanabilen yeniden değerlendirme olayına ilgili Bakanlıkça dahi "sembolik anlamda" yaklaşıldığı izleniminin en belirgin göstergesidir¹²¹.

İşletme hesabı esasına göre defter tutanlar ile serbest meslek kazancı defteri ve ziraai işletme hesabı esasına göre kazançlarını tespit eden çiftçiler, yeniden değerlendirme müessesesinden yararlanamazlar. Dolayısıyla yeniden değerlemeden yararlanmayan bu mükellefler enflasyona karşı tamamen korumasız kalmaktalar ve suretle yeniden değerlendirme müessesinin de etki alanı kısıtlamış olmaktadır.

Kanunkoyucu, bazı mükellef gruplarını, belirli gerekçelerle, yeniden değerlendirme

¹²⁰ Erdoğan Arslan, Yeniden Değerleme III. a.g.m., s.42.

¹²¹ Altuğ, Enflasyon Muh...a.g.m., s.39.

yapma hakkından mahrum bırakmıştır. Mükellefler arasında bu tür ayırım yapmak, vergi adaleti bakımından sakıncalı görülmektedir¹²².

Gerek gelir (4008 sayılı Yasa ile birlikte) gerekse KV mükellefleri yeniden değerlemeye tabi tuttıkları amortisman tabi iktisadi kıymetlerini (gayrimenkuller hariç) yeni değerleri üzerinden amortisman tabi tutarak vergisel bir avantaj sağlamaktadırlar. Ancak VUK mük 298/9 maddesi hükmü gereğince, yeniden değerlendirilmiş iktisadi kıymetlerin satılması halinde, bu kıymetlerin yeniden değerlendirme sonucu oluşmuş ve sermayeye eklenmemiş değer artışlar birikmiş amortisman gibi işlem görecektir. Dolayısıyla başlangıçta vergisel bir avantaj sağlayan müessese, iktisadi kıymetin satılması halinde, bu avantajı ortadan kaldırmaktadır. Ancak, hatırlanacağı üzere yeniden değerlendirme bir lütuf değil, enflasyonun meydana getirdiği olumsuzlukları kısmen giderme amacına matuf bir araçtır.

Bilanço pasifinde yer alan değer artış fonu, kurumlardan vergisiz olarak sermayeye ilave edildiğinden, ortaklara bedelsiz hisse senedi¹²³ olarak dağıtılabilir. Bankalarda ise, birebir oranında nakdi sermaye artışı yapma ve bunun tamamının ödenmesi ile fon sermayeye dönüşebilecektir. Ancak gelir vergisi mükelleflerinin değer artışlarını, bilançonun pasifinde bir fon hesabında bekletilmekten başka sermayelerine ilave etmeleri sözkonusu değildir. Bu da, yeniden değerlendirme mükellefleri arasında bir eşitsizlik örneği olarak gösterilebilir.

Yeniden değerlendirme ile ilgili hükümler, gelir vergisi mükelleflerini adeta kurumlaşmaya zorlayacak derecede eşitsizlikler içermektedir. Nitekim, kurumlara, sabit kıymetlerin yeni değerleri üzerinden amorti edilmesi ve oluşan değer artış fonlarının sermayeye eklenmesi durumunda vergilendirilmemesi şeklinde ayrıcalık tanınması, gelir vergisi mükellefleri üzerinde kurumlaşma yönünde ayrı bir baskı unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Kurumlaşmayı teşvik amacını taşımaları nedeniyle¹²⁴, bu hükümler ilk bakışta yararlı olarak görünebilmesine karşın, ülkemiz ekonomik yapısında küçük ve orta ölçekteki işletmelerin önemli bir yer tutması ve önemli sayıdaki işletmelerin aslında bir

¹²² Tuncer, Türk Vergi Sisteminde Yeniden Değerleme ve Sonuçları, a.g.m., s.118.

¹²³ Bu konuda bkz. Haluk Erdem, "Bedelsiz Hisseler", *Vergi Dünyası*, Sayı: 205 (Eylül, 1998), ss.74-83.

¹²⁴ Kurumlaşmanın faydaları için bkz: Mehmet E. Palamut, "Ticari Şirketlerde Kurumlaşmanın Avantajları", *ISO Dergisi*, Sayı: 208(Haziran, 1983), ss.21-24; Mitat Aktaş, "İşletmelerde Kurumlaşma Süreci: Kurumlaşmanın Maliyeti ve Yararları", *Hesap Uzmanları Kurulu Konferansları-IV(1993)*, Maliye Bakanlığı A.PKKK Başkanlığı Yayın No: 1994/339.

aile şirketi olmaktan ileri gitmediği gerçeğini de göz ardı etmek mümkün değildir. Sermaye piyasasının yeterli derecede gelişmesini ve sermayenin tabana yaygınlaştırılmasını özendirerek veya baskı yapacak tedbirler almadan, yalnızca vergi aracılığı ile sağlanacak teşviklerin gelir vergisi mükelleflerinin suni olarak kurum değişimine girmelerine yol açacaktır. Bu durumda, kurum statüsü altında, aslında aile şirketinden öteye gitmeyen müesseselere sağlanan vergi ayrıcalığı ve vergi kaybı nedeniyle katılan sosyal maliyetin, kurumlaşma amacına hizmet ettiğini söylemek pek olası gözükmemektedir¹²⁵. Bu nedenle, gerekli yasal değişiklikler yapılarak değer artış fonunun sermayeye ilave edilmesi olanağı gelir vergisi mükelleflerine de tanınması gerekir. Zira; enflasyondan sözkonusu işletmelerin aynı ölçüde etkilendiği yadsınmaz bir gerçektir.

İmtiyazlı işletmelerin yeniden değerlemeden yararlanmaması ve herhangi bir işletmenin bina, arsa ve arazilerinin yeniden değerlendirme önceki kıymetleri üzerinden amortismanına tabi tutulması da işletme ve muhasebe ilkeleri yönünden eleştirilecek diğer bir konudur. Amortismanların maliyet unsuru olmaları, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerde giderleştirme ve yenilemek için fon oluşturma gibi fonksiyonları da bünyesinde taşınmaları nedeniyle işletmelerin bu imkandan mahrum bırakılmamaları gerekir¹²⁶.

Kanunkoyucu VUK'nun mük. 298'nci maddeyi hazırlarken sermaye itfası hakkından yararlanan imtiyazlı işletmeleri-vergi matrahında mükerrer indirim olunabileceği korkusuyla-yeniden değerlendirme imkanından mahrum bırakması, yüksek enflasyonun seyrettiği ülkemizde, bu işletmelerin giriştikleri yatırımlar için fon yaratma kabiliyetlerini kısacağından, sermayelerinin erimesine neden olacaktır. Diğer taraftan, bu işletmelerin yeniden değerlendirme yapmamaları nedeniyle, daha fazla kârın işletme dışına çıkarılmasına neden olacak ki bu da işletmeyi finansman sıkıntısına sokacaktır.

İşte bu nedenle, imtiyazlı işletmelerin de yeniden değerlendirme yapmalarına imkan sağlayacak şekilde gerekli yasal düzenlemelerin yapılması¹²⁷, bu şirket açısından hem devir aldıkları kamu hizmetinin iyi bir şekilde yürütülmesini sağlayacağı gibi vergilemedeki bir adaletsizliğin de önüne geçilmiş olacaktır.

¹²⁵ Kızılot. VUK...a.g.e., s.2630.

¹²⁶ Erdoğan Arslan, "Enflasyon Muhasebesinin Neresindeyiz-III", *Yaklaşım Dergisi*, sayı:54 (Haziran, 1971), s.30.

¹²⁷ Vergi reform yasa tasarısında imtiyazlı işletmelere de yeniden değerlendirme hakkı tanıyan düzenleme yer almasına karşın, bunun yasalaşmaması ve 4369 sayılı Yasada böyle bir düzenlemenin yer alması bir talihsizliktir.

Yeniden değerlendirme uygulamasında kullanılan endeksin ilgili sabit kıymetin, piyasa değeri ile veya o grup mal kategorisiyle ilişkisi göz ardı edilerek her türlü amortismanına tabi iktisadi kıymetler için aynı endeksin kullanılması¹²⁸, batılılarca genel kabul görmüş muhasebe prensipleri açısından pek yerine oturmayan ve götürü bir yöntem olarak kabul görmesine neden olmuştur¹²⁹.

Her ne kadar, finansman giderleri kısıtlaması konusunun, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutan mükelleflerle sınırlandırılması, bir ölçüde, enflasyondan kaynaklanan kayıp ve kazançların sözkonusu mükellefler açısından dengelenmesi amacına hizmet etmekte ise de, bu tür giderlerin bir kısmının kanunen kabul edilmeyen giderler olarak dikkate alınması, yeniden değerlendirme müessesesinin sağlayacağı avantajları kısıtlayacağı bir gerçektir.

Enflasyon muhasebesinin “gelecek yıl giderlerini” parasız olmayan aktif kalem olarak değerlendirilmesi karşısında, yeniden değerlemenin aktifleştirilmeye bağlı olarak uygulanması¹³⁰, özellikle uzun zaman alan yatırımlarda, maliyet bedellerinin düşük kalmasına yol açacaktır. Bu durumda, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerde uygulanacak yeniden değerlendirme de enflasyona endekslenmemiş, dolayısıyla da gerçek tutarlarından uzak bir baza oturmak gibi yanlış bir yaklaşım sergilenmiş olur. Aynı eleştiri, amortismanına tabi iktisadi kıymetler için aktife girdiği dönemde yeniden değerlendirme yapılmaması bakımından geçerli olabilir¹³¹.

Bilançoda yer almayan tamamen amorti edilmiş aktiflerle, aktife alınmayıp doğrudan doğruya gider yazılan kıymetler yeniden değerlendirme kapsamı dışında tutulmuştur. Oysa, işletmeye ait olmak ve yeniden değerlendirme tarihinde kullanılabilir durumda bulunmak şartıyla bütün iktisadi kıymetlerin yeniden değerlemeye tabi tutulması gerekir. Bu bakımdan, VUK mük.298'nci maddenin bu hükmü, yeniden değerlemenin esprisine uygun değildir. Üstelik Türkiye’de, yeniden değerlendirilecek pek çok değer amorti edilmesine rağmen, hala üretimde kullanılması, çoğunun iz bedeli ile de olsa bilançoda yer almamış bulunması, bunları yeniden değerlendirme dışında bırakır ki, bu durum bir çok

¹²⁸ Bkz. Uman, Enf. Müh. Sem... a.g.e., s.145.

¹²⁹ Bkz. Adnan Nas, Enflasyon Muhasebesi Sempozyumu... a.g.e., s.141.

¹³⁰ Bkz. VUK mük. Md. 298/12.

¹³¹ Erdoğan Arslan, Enflasyon Muhasebesi- III.. a.g.m., s.30-31.

bakımdan mahzurludur¹³².

E. ALACAK VE BORÇ SENETLERİNİN REESKONTU

Bilindiği gibi ticari ilişkiler, her zaman peşin ödeme şeklinde yürütülmediğinden, zaman zaman veya çoğu kez, belli bir vadeye dayalı ödemeler de söz konusu olabilmektedir¹³³. Diğer taraftan, ekonomik ilişkilerin ve bilgilerin gelişmesi, uluslararası hareketlerin artması; para sistemi içindeki çek; seyahat çeki; emre muharrer senet gibi para yerine geçen araçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Enflasyonun para değerinde meydana getirdiği aşınma elde nakit para tutmanın maliyetini yükseltmiş, günümüzde değişim aracı olarak hukuken kıymetli evrak sayılan senet kullanımını yaygınlaştırmıştır. Ayrıca, günümüzdeki ticari işlemlerin bir çoğunun vadeye dayalı olarak gerçekleştirildiği de gerçektir. Hukuki dayanak teşkil etmesi ve ticari işlemlerde nakit para yerine kullanılması nedeniyle, vadeye dayanan alışveriş ya da hizmet ilişkilerinin büyük bir kısmı senede bağlanmaktadır.

İktisadi hayatın işleyişinde senetlerin önemli bir yer almasıyla birlikte, ticari hayat ile sıkı bir bağlantı içinde bulunan vergi mevzuatı işleyişinde dönem sonu işlemlerinin yapılmasında, sözkonusu senetlerin reeskontusu gündeme gelmektedir.

Alacak ve borç senetlerinin reeskontu, dönem sonu işlemlerinden olup, işletmelerin bilanço günü itibariyle envanterlerinde yer alan senede bağlanmış olacak ve borçlarının, söz konusu bilanço (değerleme) günündeki kıymetlerine çevrilmesi anlamına gelmektedir. Anılan işlem, aktife kayıtlı her bir senedin bilanço gününden itibaren vadesine kadar olan süreye ait faiz tutarının, toplam senet tutarından düşülmesi yolu ile gerçekleştirilmektedir¹³⁴.

¹³² Fiyat Hareketlerinin..., a.g.e., s.346; Tuncer, TVS de Yeniden Değerleme..., a.g.m. s.119.

¹³³ Şükrü Kızılot, "Alacak ve Borç Senetlerinde Reeskont Uygulaması", Petkim Uygulamalı Mevzuat Dergisi, sayı:13, (Aralık, 1990), s.7.

¹³⁴ Halit Özdemir, "1996 Yılı Dönem Sonunda Alacak ve Borç Senetlerinin Reeskont İşlemi ve Reeskont Değerlemesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar", Vergi Sorunları, Sayı:101 (Şubat, 1997), s. 61.

Öte yandan, genel kabul görmüş muhasebe temel ilkelerinden biri olan ve aynı zamanda vergi sistemimizde de kabul gören¹³⁵ “dönemsellik ilkesinin” bir gereği olarak da reeskont uygulamasına geçilmesi ihtiyacı doğmuştur.

Dönemsellik kavramı, işletmelerin sınırsız sayılan yaşam sürelerinin sınırlı uzunlukta belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden ayrı olarak saptanmasını ifade etmektedir. Bu kavrama göre, faaliyet sonuçları ilgili olduğu dönemde değerlendirilir. Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi; hasılat, gelir ve kârlarının aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması bu kavramın gereğidir¹³⁶. Yukarıdaki açıklamadan anlaşıldığı üzere, dönemsellik ilkesinin bir sonucu olarak, bir gider unsurunun ilgili dönem kazancının tespitinde dikkate alınabilmesi için, bu giderin de ilgili döneme ait olması gerekmektedir. Aynı şekilde, bir hasılatın belli bir dönemin kazancının tespitinde dikkate alınabilmesi için bu hasılat unsurunun anılan döneme ait olması gerekir. Dolayısıyla, V.U.K.’un 281, 283, 285, 287 ve 288’nci maddeleri de bu bağlamda dönemsellik ilkesinin bir sonucu olarak vergi mevzuatımızda yer aldığını söylenebilir. Diğer bir deyişle, dönemsellik ilkesi gereğince yapılan dönem sonu işlemleri içinde reeskont uygulamasında da yer verilecek, alacaklı tarafa bu dönem gelirlerine intikal ettirdiği, ancak gelecek döneme ilişkin vadeye isabet ettiği için henüz talep edilebilir hale gelmeyen tutarı, senedin nominal bedelinden düşülmesine imkan tanıyan V.U.K.’nun 281 ve 285’nci maddeleri, dönemsellik kavramının pratikteki uygulamaya şekliinden ibarettir.

Bilindiği üzere, V.U.K.’un 281 ve 285’nci maddeleri, iktisadi işletmelere dahil alacak ve borçların değerlemesini düzenlemiştir. Anılan maddelerde, alacaklı ve borçların mukayyet değerleriyle değerlendirilmesi esası getirilmiştir. Ancak, yasada öngörülen şekilde bazı mükellefler zorunlu, diğer bir kısmı ise ihtiyari olarak senede bağlı alacak ve borçlarını değerlendirme gününün değerine irca edebilirler. Bu şekilde senede bağlı alacak ve borçların değerlendirme gününün değerine irca edilmesi işlemine reeskont denilmektedir. Bir başka ifadeyle, alacak ve borç senetlerini mukayyet değerlerinden, vadele-

¹³⁵ GVK’nun 28.39; KVK’nun 13 ve V.U.K.’nun 174’ncü maddeleri kazancın hesap dönemi itibarıyla tespit edileceğini açıkça belirtmiştir.

¹³⁶ Maliye Bakanlığı 1 Seri Numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, Ayrıca bkz. SPK Genel Tebliği, Seri XI, No:1, Madde:7.

rine ve faiz oranına göre değişen, bir meblağı düşmek suretiyle net bugünkü değere (değerleme günü-bilanço günü) ulaşılması reeskont işlemini ifade etmektedir¹³⁷.

1. Reeskont İşlemleri ile İlgili Dikkat Edilecek Hususlar;

a. Reeskont Uygulamasındaki İhtiyarilik

V.U.K.'nun 281 ve 285'nci maddelerine göre Bankalar, Bankerler ve Sigorta Şirketleri, Sermaye Piyasası Mevzuatı gereğince de SPK'nun denetimine tabi işletmeler alacak ve borç senetlerini reeskont işlemine tabi tutmaları zorunlu iken, diğer mükellefler için, ihtiyaridir.

Ancak Sermaye Piyasası Kurulu'na tabi işletmeler için, SPK mevzuatı gereğince reeskontu tabi tutulmaları, V.U.K. gereğince reeskont uygulamaları zorunlu hale getirmemektedir. Bu mükellefler, eğer V.U.K.gereğince reeskont uygulamak istemiyorlarsa, mali kâra geçiş aşamasında gerekli düzeltmeleri yapabileceklerdir.

Maliye Bakanlığı, 1 seri numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) ile reeskont hesaplanmasını zorunlu kılmıştır. Başka bir deyişle, söz konusu tebliğde, dönemsellik kavramına yer verildiğinden, kural olarak dönemin net ticari kazancın hesaplanmasından reeskont işlemlerinin zorunlu olarak uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır¹³⁸. Ancak daha sonra 4 numaralı tebliğde, 1994 yılı için bu zorunluluğun aranmayacağı belirtilmiştir. Alacak senetleri reeskontu gider niteliğinde düzenleyici bir hesap olduğu için, reeskontlarını ayırmak istemeyen işletmeler MSUGT uyarınca reeskontun hesapladıktan sonra, kanunen kabul edilmeyen gider olarak muhasebeleştirilebilirler. Zaten Maliye Bakanlığı, MSUGT ile zorunlu kılınan muhasebe sisteminin vergi kanunları ile uyumsuzluğunu gördüğü için 4 sıra numaralı Tebliğ ile "Bilanço Esasına Göre Defter Tutan Mükelleflere Ait Ticari Kârdan Mali Kâra Ulaşmak İçin Yapılan Hesaplamayı Gösteren Bildirim"i yayımlamış ve bu bildirim doldurulması zorunluluğunu getirmiştir. Bu bildirimde "Ticari Kâra İlave Edilecek Gider ve İndirimler" bölümünün "Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararları" kısmında reeskont faiz giderlerine yer verilmiş olması da, böyle bir işlemin yapılabileceğinin Mali-

¹³⁷ Garip Ayaz, "Alacak ve Borçlarda Reeskont Uygulaması", *Vergi Dünyası*, Sayı:196 (Aralık, 1997), s.191.

¹³⁸ Halit Özdemir, a.g.m, s.63.

ye Bakanlığı'nca kabul edildiğini göstermektedir. Bankalar ve bankerlerle sigorta şirketlerinde reeskont uygulaması zorunlu olduğu olduğundan, bu işletmeler alacak senetleri üzerinden hesaplandıkları reeskontları dönem hesaplarına yansıtma zorundadırlar¹³⁹.

Mükellefler, reeskont uygulaması ile ilgili seçimlik haklarını, alacak ve borçlar için toplu olmak koşuluyla, her yıl ayrı ayrı kullanabilirler. Örneğin, 1996 yılında doğan alacak ve borçlar için reeskont uygulamasını seçen mükellefler, 1997 yılındaki alacak ve borçlar için reeskont uygulamama yoluna gidebilirler. Ancak, 1996'da reeskont tercihi yapılan alacak veya borç üç yıl vadeli olduğunu varsayarsak, üçüncü yıla kadar bu alacak veya borçlar bakımından aynı usulun uygulanmasına devam edilir. 1996 alacak veya borcunun, bu yılda yapılan seçimin devamı içinde 1997 yılında da reeskonta tabi tutulacak olması ise, 1997 yılında doğmuş alacak ve borçlarda da aynı işlemin yapılmasını zorunlu kılmaz¹⁴⁰.

b. Alacak Senetlerini Reeskonta Tabi Tutanların Borç Senetlerini de Reeskonta Tabi Tutması

Mükellefler, V.U.K.'un 281 ve 285'nci maddeleri gereğince senede bağlı olup, henüz vadesi gelmemiş borç ve alacaklarını mukayyet değerle ya da değerlendirme günündeki gerçek değerine irca etmek (reeskonta tabi tutmak) suretiyle tasarruf değeriyle değerlendirme yapmakta serbesttir. Ancak, senetli alacak ve borçlar bakımından aynı değerlendirme ölçüsünü seçmek zorundadırlar.

V.U.K.'un 285'nci maddesinin son fıkrası uyarınca alacak senetlerini değerlendirme gününün değerine irca eden mükellefler, borç senetlerini de aynı şekilde işleme tabi tutmak zorundadırlar. Bir başka ifadeyle, alacak senetlerini reeskonta¹⁴¹ tabi tutarak hesapladığı reeskont tutarını gider yazan mükellefler, aynı şekilde borç senetlerini reeskonta tabi tutarak hesaplayacakları reeskont meblağını gelir olarak hesaplarına yansıtma zorundadırlar.

¹³⁹ Kazım Yılmaz, Değerleme... a.g.e., s.187-188; Ayrıca bkz., Cavit Bilen, "Yeni Reeskont Oranları ve Uygulama Esasları", Yaklaşım, Sayı:57 (Eylül, 1997), s.97; TÜRMOB, Sirküler Raporu, 12.08.1997/46; Maliye Bakanlığı, 11.3.1997 Tarih ve 10113 Sayılı Özelgesi, (Yaklaşım, sayı:52, Nisan, 1997, s.162).

¹⁴⁰ Bkz., Özbalcı, V.U.K. Yorum... a.g.e., s.600-602.

¹⁴¹ Borç senetlerinin değerlendirme günündeki kıymetlerine indirgenmesi işlemine genellikle "Prekont" denilmektedir.

Bu hükmün dönemsellik ilkesi gereğince getirilen reeskont işleminin amacını aşan şekilde suistimal edilmesini önlemek amacıyla getirildiği söylenebilir. Kanuni düzenlemede, borç senetlerini reeskonta tabi tutanların alacak senetlerini de reeskonta tabi tutması gerektiğine ilişkin herhangi bir hüküm yoktur. Bu durum, herhangi bir suistimale meydan vermediğinde, ihtiyari bırakılmıştır¹⁴².

Diğer taraftan, alacak senetleri reeskontu ticari kârı ve vergi matrahını azaltan bir uygulama olduğundan işletmeler bunu isteyerek yaparken, borç senetleri reeskontusu tersi bir işlem niteliği taşıdığından ve dolayısıyla işletmelerin aleyhine bir durum meydana getirdiğinden işletmeler bunları reeskonta tabi tutmalarında pek istekli davranmazlar. Bu nedendir ki yasakoyucu, alacak senetlerin reeskontusu yapılıyorsa, borç senetlerinin reeskontunu da zorunlu hale getirmiştir¹⁴³.

c. Alacak ve Borç Senetlerinin Kısmen Reeskonta Tabi Tutulmaması

V.U.K.'a göre Banka, Bankalar ve Sigorta şirketleri dışındaki mükelleflerin alacak ve borç senetlerini reeskont işlemine tabi tutmaları ihtiyari olmakla birlikte mükelleflerin tercih hakkını reeskont yapmak şekilde kullanmaları durumunda kısmi reeskont işlemi yapmaları mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle, mükellefler alacak ve borç senetlerinin bir kısmının reeskont işlemine tabi tutup, bir kısmı ise dışında bırakmaları mümkün değildir.

2. Reeskonta Tabi Tutulacak Senedin Taşınması Gereken Özellikler

V.U.K.'nın 281 ve 285'inci maddelerinde reeskonta tabi tutulacak senetler konusunda herhangi bir sınırlama bulunmadığından hem kambiyo hem de adi senetler reeskonda tabi tutulabilmektedir¹⁴⁴. Zira, bu şekildeki bir uygulama ilgili maddelerin ihdası amacına da uygun düşmektedir. Bununla birlikte, ilgili maddelerde, senetlerin reeskonta tabi tutulabilmeleri için bazı özellikleri taşınmaları gerektiği belirtilmiştir. Bunlar; alacak veya borcun senede bağlı olması, senedin vadeli olması, hasılat senedi

¹⁴² Halit Özdemir, a.g.m., s.61. Ayrıca bkz., Ekrem Işık, "Alacak ve Borç senetlerinde Reeskont Uygulaması". *Vergi Sorunları*, 1990/IV, s.25.

¹⁴³ Yılmaz Ulusoy, "Vadeli Çeklerde Reeskont". *Maliye Postası*, Sayı:305 (15 Mayıs, 1993), s.41.

¹⁴⁴ Bkz. İhsan Akçol, "İşletmelere Dahil Alacak ve Borçların Değerlenmesi ve Vadeli Çeklerde Reeskont Uygulaması". *Vergi Dünyası*, Sayı:157, (Eylül, 1994), s.57.

olması, aktif veya pasifte kayıtlı olması, değeleme gününde vadesi gelmemiş olması gibi bazı özellikleri taşıması gerekir.

a. Alacak veya Borcun Senede Bağlı Olması

V.U.K'nun 281 ve 285'nci maddelerinde açıkça belirtildiği üzere, bir alacak veya borcun reeskonta tabi tutulabilmesi için, sözkonusu alacak veya borcun bir senede bağlı olması gerekir. Dolayısıyla, senede bağlı olmayan alacak ve borçları, reeskonta tabi tutulması mümkün değildir.

Bilindiği gibi, senet, bir borç veya hakkın bazen ihdası, bazen ispatı, bazen de her iki hususun temini için tanzim edilen ve borçlu tarafından imzalanan yazılı vesikadır¹⁴⁵. Kısaca, bir kimsenin vcudaya getirdiği ve getirttiği ve kendi aleyhine delil teşkil eden yazılı belgeye¹⁴⁶ senet diyoruz.

Bu bağlamda gerek TTK hükümlerine göre kıymetli evrak niteliğinde olan (poliçe, bono vb.) gerekse Borçlar Kanunu hükümlerine göre düzenlenen adi senede bağlı bulunan alacaklar, iktisadi işletmeler açısından, senetli alacak veya borç olarak kabul edilmektedir.

b. Senedin Vadeli Olması

Bankalar ve bankerlerle sigorta şirketleri senede bağlı olsun olmasın bütün alacak ve borçlarını, bunlar dışında kalan ve bilanço esasına göre defter tutan işletmeler ise sadece senede bağlı alacak ve borçlarını reeskont işlemine tabi tutup, oluşan gelir ya da gider unsurlarını vergi matrahının teşpitinde dikkate alabilirler. Ancak bir alacak ve borcun reeskont işlemine tabi tutulabilmesi için bu alacak ve borcun sadece bir senede bağlı olması yeterli olmayıp, aynı zamanda borcun bağlı olduğu senedin belirli bir vadeyi taşıması gerekir. Böylece, sadece, gelecek dönemlerde tahsil edilebilecek bir alacak veya ödenebilecek bir borç reeskont işlemine tabi tutulabilecektir.

Diğer taraftan, SPK'na tabi olan işletmeler ise, vadesi belli senetsiz alacak ve borçlarını reeskont işlemine tabi tutmak zorundadırlar. Buna göre "alacak ve borçlar bilançoda mukayyet değerleri ile gösterilir. Ancak, avans, depozito ve teminat niteliğin-

¹⁴⁵ Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul, 1975, s.4.

¹⁴⁶ Baki Kru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Cilt:2, Ankara:1980, s.1426.

de olanlar hariç olmak üzere, senetli alacak ve borçlar (vadeli çekler ve poliçeler dahil) ile 3 aydan daha uzun vadeli senetsiz ticari alacaklar ve borçların reeskont işlemine tabi tutulması şarttır...¹⁴⁷. Bununla beraber, önce de değinildiği üzere, SPK'nun bu hükmü V.U.K. açısından bağlayıcı değildir. Dolayısıyla, SPK'a tabi işletmelerin bu tarzda yapacakları işlemler vergi matrahının hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır.

Bilindiği gibi, reeskont uygulamasının amacı, vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçların değerlendirme gününün kıymetine irca edilmesiyle, peşin alışveriş yapan işletmelerle vadeli alış-veriş yapan işletmeler açısından vergileme açısından oluşan farkın giderilmesidir. Dolayısıyla bu kanun hükmüne göre, belli bir vadeyi içermeyen senetlerin reeskonta tabi tutulmaması amacına uygun bir düzenlemedir.

c. Değerleme Gününde Senedin Vadesi Gelmemiş Olması

Bir senedin reeskont işlemine tabi tutulabilmesi için, bu senedin vadesinin değerlendirilmenin yapıldığı günde gelmemiş olması veya bu günde tahsil edilebilme imkanının bulunmaması gerekmektedir. Zira, vadesinden önce işletmenin aktif veya pasifinde yer alan alacaklar ya da borçların mukayyet değerleri enflasyonun hüküm sürdüğü günümüzde gerçek değerini ifade etmediği yadsınmaz bir gerçektir. Bu itibarla alacağın veya borcun tahsil olunmayan ya da ödenmeyen tutarının gerçek değerinin değerlendirme gününde dikkate alınması, vergi matrahının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespiti olarak tanımlanan değerlendirilmede (Bkz. V.U.K. mād.258), iktisadi kıymetlerin vergi kanunlarında gösterilen gün ve zamanlarda haiz oldukları kıymetlerin esas alınacağına (V.U.K. md.259) ilişkin amir hükmün gereğidir.

Bir senedin vadeyi içermesi demek, bu senet üzerinde yazılı vadeden önce senette belirtilen alacağın tahsil edilemeyeceği, borçlunun da bu vadeden önce senetle belirtilen borcunu ödemek zorunda olmayacağını veya ödemeye zorlanamayacağını (kanunen veya sözleşme gereği muacceliyet kasbēden durumlar hariç) ifade etmektedir.¹⁴⁸

Değerleme gününde henüz vadesi gelmemiş senede bağlı alacağın, reeskonta tabi tutulmak suretiyle değerlendirme gününün kıymetine irca edilmesi olayı, mukayyet değerle

¹⁴⁷ Bkz. SPK Tebliği, Seri:XI No:1. Madde:26, Ayrıca bu tebliğde değişiklik yapan 11-No'luk Tebliğ ile daha sonra süre ile ilgili değişiklik yapan, SPK Tebliği, Seri:XI, No:13.

¹⁴⁸ Özalıcı, V.U.K. 'u, a.g.e., s.598.

gerçek değer arasındaki farkın, dönem matrahından düşülmesi¹⁴⁹, diğer bir ifadeyle, değerlendirme günü ile senedin vadesine (tahsil veya ödenmesine) kadar geçecek süre ile ilgili faizin, alacak tutarından indirilmesi anlamına gelmektedir¹⁵⁰.

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı borçların değerlendirme gününe irca edilmesi, başka bir ifadeyle reeskonta tabi tutulması ise, senet üzerinde yazılı olan değerle (mukayyet değerle) değerlendirme günündeki değer arasındaki farkın, dönem matrahına ilavesi¹⁵¹ anlamına gelmektedir.

İşte V.U.K. 'nun 281 ve 285'nci maddeleri gereğince mükellefler, diledikleri takdirde senede bağlı olup vadesi henüz gelmemiş alacak ve borçlarını bilanço gününde reeskonta tabi tutarak gerçek değerine irca edebilirler. Başka bir deyişle, mükellefler, senede bağlı alacak ve borçlarından henüz vadesi gelmemiş olanları ya mukayyet değerle ya da değerlendirme günündeki gerçek değerine irca etmek suretiyle tasarruf değeriyle değerlendirme yapma konusunda serbesttir. Ancak, mükelleflerin senetli alacak ve borçları bakımından aynı değerlendirme ölçüsünü seçmek zorunda olduğunu gözardı etmemek gerekir.

d. Senedin Hasılat Unsuru Olması

Kanun metninden de anlaşılacağı üzere, mükellefler, vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacak ve borçlarını reeskonta tabi tutabilirler. Senetsiz borç ve alacaklar ile ileri tarihli çekler için reeskont uygulamaları sözkonusu değildir.

Senetsiz alacak ve borçların kanunen reeskont kapsamına alınmaması, diğer bir ifadeyle bu tür alacak ve borçların değerlendirme gününün kıymetine irca olunamaması, bu tür alacak ve borçlarda vade tarihinin belirlenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Şayet bu tür alacaklarda vade tarihi belirlenmiş olsa bile bu tarihi tevsik eden ve iki tarafı da bağlayan unsurlardan yoksun bulunması, olabilecek muhtemel kötüye kullanımların önüne geçilmesi anlayışını hakim karakter haline getirmiştir. Bu itibarla, senetsiz alacak veya borçlarda reeskont uygulamasına kanun imkan vermemiştir. Yoksa, esas itibariyle bütün alacak veya borçlarda değerlendirme gününün kıymetine irca olunması,

¹⁴⁹ Bkz. Eroğlu, V.U.K. ... a.g.c. s.454.

¹⁵⁰ Ekrem İşik, a.g.m., s.23.

¹⁵¹ Maliye Hesap Uzmanları, 1996 Beyanname Düzenleme Kılavuzu, MHUD Yayını, 1996, s.976.

mali tabloların tutarlı ve gerçek durumu yansıtması bakımından daha uygun bir yaklaşımdır¹⁵².

Dönem kazancının tespitinde, gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi; hasılat (gelir) ve kârların aynı döneme ait olan ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesiyle ilgili maliyet, gider ve zararlar karşılaştırılması esastır¹⁵³. Bu esasa göre bir alacak senedinin reeskont işlemine tabi tutulabilmesi için, bu senedin gelir veya hasılat yaratıcı faaliyetlerden doğan alacaklar ile ilgili olması gerekir. Çünkü alacak senetlerini reeskont işlemine tabi tutmanın amacı, senet tutarı içindeki hesap dönemi içerisinde gelir kaydedilen vade farkı ile ilgili faiz tutarının, ilgili olduğu bir sonraki hesap dönemine aktarılmasıdır. Bu nedenle, hesap dönemi içinde gelir kaydedilmeyi gerektirmeyen bir işleminden doğan alacak senedinin reeskont işlemine tabi tutulması mümkün değildir¹⁵⁴. Bu bağlamda, hasılat unsuru olmayan avans niteliğindeki senetler, teminat için alınmış bulunan alacak senetleri ve hatır senetleri reeskont işlemine tabi tutulması mümkün değildir.

Bilindiği gibi, ilgililerin, gerçeğe uygun olmadığını bilerek, var olmayan bir borcu veya sözleşmeyi varmış gibi göstererek, düzenledikleri senetlere hatır senetleri¹⁵⁵ denir. Hatır senetleri;

- Senedin kredi vasıtası olarak kullanılması,
- Mali bünyenin güçlü gösterilmesi
- Özel amaçlar

gibi nedenlerle düzenlenir¹⁵⁶.

İşte, gerçekte var olmayan bir borç alacak ilişkisini varmış gibi göstererek düzenlenen bu senetler, gerçek bir alacak borç ilişkisine dayanmadıklarından vergi mâtrahını etkileyici bir işleme tabi tutulması mümkün değildir. Zira, bu senetler herhangi bir mal hareketinden doğmamakta, sadece, kredi sağlama konusunda şahsi bir güvence sağla-

¹⁵² Erdoğan Arslan, Döviz...a.g.m.. s.13.

¹⁵³ Sedat Duman, "Alacak Senetlerinin ve Borç Senetlerinin Reeskontu ve Muhasebeleştirilmesi", *Vergi Sorunları*, Sayı:112 (Ocak, 1998), s.44.

¹⁵⁴ M. Vefa Toruslu, "Reeskont İşlemleri" *Vergi Dünyası*, Sayı: 184 (Aralık, 1996), s.113-114.

¹⁵⁵ Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, Genişletilmiş 5.b., Ankara: Yetkin Yayınları, 1996, s.320-321.

¹⁵⁶ Kazım Metin, "Hatır senetlerinin Vergi Hukuku Açısından Sonucu", *Vergi Sorunları*, Sayı:74 (Eylül-Ekim, 1994), s.26.

maktadır. Ancak, bu tür senetlerin MSUGT uyarınca reeskonta tabi tutulmaları zorunluluğu nedeniyle, reeskont hesaplanarak kanunen kabul edilmeyen gider olarak kaydedilmeleri gerekir¹⁵⁷.

e. Senedin Aktif veya Pasifte Kayıtlı Olması

Bir alacak senedinin, reeskont işlemine tabi tutulması için değerlendirme gününde alacak senedinin işletmenin aktifinde, borç senedinin ise işletmenin pasifinde yer alması gerekir. Ancak bankalara teminata veya tahsile verilen alacak senetleri, değerlendirme gününde tahsil edilmemiş olmaları koşuluyla, reeskont işlemine tabi tutulabilir.

Bilindiği gibi alacak senetlerinin değerlendirme günündeki kıymetine indirgenen değeri, bir başka anlatımla, değerlendirme konusu vadesi gelmemiş senedin, vadesine ve belirli bir iskonto oranına göre hesaplanacak bir faiz miktarından vazgeçilmesi durumunda, değerlendirme gününde, ne kadar nakit değer olduğunu göstermektedir. Buna göre, işletmenin senetli alacaklarının, değerlendirme gününde, istenildiğinde nakde dönüştürülebilir durumda, bir diğer ifadeyle işletmenin tasarrufunda bulunması gerekmektedir¹⁵⁸.

Ancak, değerlendirme gününde bir kısım alacak senetleri işletme varlıkları arasında yer almakla birlikte işletmenin kullandığı krediler karşılığı, bankalarca teminat olarak verilmiş olabilir. Değerlendirme gününde bir kısım alacak senetleri işletme varlıkları arasında yer almakla birlikte, bankalarda teminata bulunan alacak senetleri üzerinden reeskont karşılığı ayrılıp ayrılmayacağı konusu uygulamada tartışmalara yol açmış ve işletmeler ile vergi idaresi arasında farklı anlayışlara neden olmuştur¹⁵⁹.

Teminata verilen senetler işletmenin mülkiyetinde olan ve halen işletme için bir alacağı temsil eden senetlerdir. Alacak senetlerinin bankaya teminata verilmiş olması ve karşılığında bir kredi alınmış olması, bu alacağın temlik edildiği anlamına gelmez. Zira, teminata verilen senetler karşılığında bankadan alınan krediler ile senetler arasında ilişki

¹⁵⁷ Bkz: Kazım Yılmaz, a.g.e., s.188; Işık, a.g.m., s.25; Kazım Metin, a.g.m., s.29.

¹⁵⁸ Ertün Taylan, "Bankalara Teminata ya da Tahsile Verilen Alacak Senetlerinde Reeskont Uygulaması", *Yaklaşım*, sayı:13 (Ocak, 1994), s.144.

¹⁵⁹ Kızılot, V.U.K., a.g.e., s.2413; Taylan, a.g.m., s.144. Ayrıca Bakınız; Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu Kararı, Yayın Sıra No:231, Genel Sıra No:230/7, Karar Tarihi: 31.12.1976; Hesap Uzmanları Danışma Komisyonu Kararları (1950-1981), Ankara: M.B.H.U.K. Yayını, 1982, s.398-403.

istenildiğinde başka senetlerle değiştirilebilir. Diğer taraftan, bu senetlerle işletmenin portföyündeki senetler arasında bir fark bulunmamaktadır.¹⁶⁰

İşte bu nedenle bankaya teminata verilen alacak senetleri reeskonta tabi tutulabilmektedir. Nitekim, bu husus Danıştay kararlarında istikrar kazanınca, Maliye Bakanlığı da görüşünü bu doğrultuda değiştirmiştir.¹⁶¹

Bilindiği üzere, senetlerin tahsil olunmak üzere bankaya ciro edilmesi durumunda, yapılan ciro hukuken bir "tahsil cirosu" niteliğindedir. Mükellefler senedi bankaya vermekle, tahsil için bir temsil yetkisi vermektedir. Ancak senet üzerindeki bütün haklar, aslında, mükellefe aittir. Banka, bu hakları sırf tahsil için mükellef adına kullanmaktadır. Bu nedenle, banka, sulh, ibraz ve feragat gibi haklar üzerinde tasarruflara yetkili değildir. Öte yandan, senedi tahsile veren mükellef, tahsil edilene kadar, senet bedeline tasarruf etmiş sayılmaz. Senedin tahsil anına kadar mükellefin portföyünde bulunması ile tahsil için bankaya ciro edilmesi arasında bir fark mevcut değildir. Dolayısıyla, tahsile verilen alacak senetleri, değerlendirme gününde, henüz tahsil edilmemiş olmak şartıyla reeskont konusu yapılabilir.¹⁶²

3. Vadeli Çeklerin Reeskont Uygulaması Karşısındaki Durumu

Gerçekten, "kayıtsız şartsız belli bir bedelin ödenmesi için yapılan havale"¹⁶³ veya "çeki çeken kimse (kişideci) ile, çekte ismi yazılı lehdar arasında bir ödeme (tediye) vasıtası"¹⁶⁴ olarak tanımlayabileceğimiz "çek", TTK uyarınca, görüldüğünde ödenmesi gereken ve buna aykırı bir kayıt varsa yazılmamış sayılan, keşide günü olarak gösterilen günden önce ödenmesi için ibraz edilebilen bir kıymetli evraktır (Bkz. TTK Mad 707). Dolayısıyla, "TTK hükümlerine göre çek bir ödeme belgesinden ibaret olup, HUMK'nun 287'nci maddesi uyarınca bir hakkın ihdas, nakil, tecdit, ikrar, itfa ve iskati

¹⁶⁰ Ayaz, a.g.m., s.193.

¹⁶¹ Danıştay 4.Daire, 5.3. 1985 Tarih ve E.1982/6020, K.1985/886; Danıştay 13.Daire, E.1980/1923, K.1981/2133, Tarih: 17.09.1981; Danıştay 13.Daire, 29.05.1981, E.1980/1989, K.1981/1533; Maliye Bakanlığı, 05.05.1987 Tarih ve 2.24453-281-16/34038 sayılı Muktezası.

¹⁶² Bkz: Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu Kararı, Yayın Sıra No:231, Genel Sıra No:230/7, Karar Tarihi: 30.12.1976; Yalçın-Yücel, a.g.e., s.349; Ayaz, a.g.m., s.194; Taylan, a.g.m., s.146-147.

¹⁶³ Yargıtay Hukuk Dairesi, 23.9.1976 Tarih ve E.1976/3866 Sayılı Kararı.

¹⁶⁴ İsmail Doğanay, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, 2.cilt, 2.Baskı, Ankara, 1981, s.1635; Ayrıca bkz.Rıza Nurettin Selçuk, "Ticaret Hukuku Yönünden çek", Mali Hukuk Dergisi, Sayı: 43 (Ocak-Şubat, 93), s.15-23.

maksadıyla düzenlenmiş bir senet niteliğinde değildir¹⁶⁵. Öte yandan, sonraki tarihli çek, gerçekte düzenlediği günden daha ileri bir tarih taşıyan, gerçeğe aykırı keşide tarihli bir çektir¹⁶⁶.

Gerek doktrin gerekse içtihadta kabul edilen ortak görüşe göre, çek TTK'da kambiyo senetleri başlığı altında düzenlenmiş olmasına rağmen bir senet değil, bir ödeme aracı olarak kabul edildiğinden, V.U.K.'nun 281'nci maddesi hükmü karşısında reeskont işlemine tabi tutulması hukuken mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle, çekin keşide tarihinin değerlendirme günü itibariyle henüz gelmemiş olduğu savı ileri sürülerek reeskont işlemine tabi tutulması olası değildir. Ayrıca, TTK'nun 584 ve 689'uncu maddeleri gereğince, vadesi gelmemiş poliçe ve bonoların da görüldüğünde ödenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, bu şekilde düzenlenen bono ve poliçelerin reeskonta tabi tutulmaları mümkün değildir.

Yukarıda da açıklandığı üzere, reeskont işlemi vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçların değerlendirme günündeki gerçek değerinin bulunması amacıyla yapılmaktadır. Dolayısıyla, bir alacak veya borç senedinin reeskont işlemine tabi tutulabilmesi için hem senede bağlı hem de değerlendirme gününde henüz vadesi gelmemiş olması gerekir.

Her ne kadar, görünüş itibariyle vadeli çekler bu iki şartı sağlıyor gibi görünse de, hukuki yapısı itibariyle çeklerin diğer kambiyo senetlerinden farklı bir yapıya sahip olması nedeniyle, doktrinde, söz konusu çeklerin reeskonta tabi tutulup tutulmayacağı konusunda görüşbirliği yoktur. Bir kısım yazarlar vadeli çeklerin bir alacak senedi olarak kabul edilip reeskonta tabi tutulması, vergi mevzuatına göre mümkün olmadığını belirtirlerken¹⁶⁷, diğer bir kısım yazarlar ise, reeskont işleminin temelinde bugünkü değer tespiti söz konusu olduğu gerçeğinden hareketle aynı durumun ileri tarihli çek-

¹⁶⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 7.1.1966 Tarih ve E.1961, K.84.

¹⁶⁶ Haluk Tandoğan, **Sonraki Tarihli Çekler ve Ticaret Kanunu ile 3167 Sayılı Kanun Açısından Ortaya Çıkardıkları Sorunlar**, 2.b., Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1986, s.5.

¹⁶⁷ Bkz: Nizamettin Demir, "V.U.K.'un 281. Maddesinin Uygulamasına İlişkin İki Sorun" **Vergi Dünyası**, Sayı: 92 (Nisan, 1989), s.30; Hasan Karabacak ve Serdar Koyutürk, "İşletmelerde Vadesi Gelmemiş Olan Alacak ve Borç Senetlerine Reeskont Uygulaması", **Vergi Dünyası**, Sayı:37, s.27; Yalçın ve Yücel, a.g.e., s.353-54; İhsan Akyol, "İktisadi İşletmelere Dahil Alacak ve Borçların Değerlemesi ve Vadeli Çeklerde Reeskont Uygulaması", **Vergi Dünyası**, sayı: 157 (Eylül, 1994), s.63; Ayaz, a.g.m., s.193; Metin ve Yalçın, a.g.e., s.117; M.Nadir Arıcı "1994 Yılında Alacak ve Borç Senetlerinin Reeskont Yoluyla Değerlemesi ve Değerleme İşleminin Muhasebe Kayıtlarına İntikali", **Vergi Sorunları**, sayı: 79 (Nisan, 1995), s.31.

ler için de geçerli olacağı, dolayısıyla, vadeli çekler için de reeskont ayrılması gerekli ve zorunlu olduğu, aksi bir uygulama, nedeni ne olursa olsun aynı nitelikteki iki olaya farklı standartla bakmak anlamına geleceğinden vadeli çeklerin de reeskonta tabi tutulması gerektiğini belirtmektedirler¹⁶⁸.

Maliye Bakanlığı ise, “vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacak (Tahsil veya teminat için bankaya verilenler dahil) ve borç senetlerinin reeskonta tabi tutulması mümkün olup, mükelleflerce düzenlenen ve verilen çeklerin reeskonta tabi tutulmasına imkan bulunmadığı”¹⁶⁹ görüşündedir..

Ancak, uygulamada, özellikle, ticari hayatta, pratik ve masrafsız olması, hukuki yaptırım gücünün fazla olması, kolaylıkla devir ve tahsil edilmesi, damga vergisine tabi olmaması nedenleriyle bono yerine de ikame edilen vadeli çekler¹⁷⁰ sıkça kullanılmaktadır. Dolayısıyla, yasal zemini olup olmadığına bakılmaksızın düzenlenen vadeli çekler tamamıyla ticari itimat ve güven esasına dayanan¹⁷¹ ödeme ve alacağı belgeleyen bir araçtır. Bu çekler de diğer alacak senetleri gibi bir vade içerir ve bu vade sonuna kadar da tahsil edilmezler¹⁷². Her ne kadar bu durum TTK’ya aykırı bir düzenleme ise de ticari hayatta teamül bu şekilde cereyan etmektedir. TTK’da yer alan bu hükümlere rağmen, iktisadi hayatta sıkı bir ilişki içinde olan vergi hukukunun da, uygulamada sık sık kullanılan ve inkarı mümkün olmayan bu gerçeği göz ardı etmesi düşünülemez. Dolayısıyla, bazı yasal değişiklikler yapılarak vadeli çeklerin reeskonta tabi tutulmasına imkan verilmesi uygun olacaktır.

Nitekim 4.seri numaralı Muhasebê Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde, “keza, alınan ya da verilen ileri tarihli çekler vergi uygulamasında normal çek olarak kabul edi-

¹⁶⁸ Bkz. Mevlüt Özer, *Mali Tablolar ve Finansal Analiz*, 1.cilt, 2.b., Ankara: 1997, s.56; Öcal Gözü kara ve Yılmaz Ay, “Döviz Cinsinden Borçların Değerlemesi ve Vadeli Çeklerin Reeskonta Tabi Tutulmasına İlişkin Görüşlerimiz” *Vergi Dünyası*, Sayı:157(Eylül, 1994), s.32.

¹⁶⁹ Bkz: Maliye Bakanlığı, 04.03.1997 tarih ve B.07.GEL.0.64/6430-251/8601 sayılı Özelgesi (Yaklaşım, sayı:52, s.162).

¹⁷⁰ Çek’in diğer kambiyo senetlerinde üstünlüğü için bkz, Mehmet E. Palamut, “Çek ve 3167 sayılı Yasa’nın Eleştirisi”, *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, Sayı: 10 (Ekim, 1989), ss. 27-32; Aydın Erdim, “Senet Reeskontları”, *Maliye Postası*, sayı: 307 (15 Haziran 1993), ss.30-32, Yılmaz Ulusoy, vadeli çeklerde... a.g.m. s.42.

¹⁷¹ Bülent Üstünel, “Tek Düzen Hesap Planı Uygulama Kılavuzu”, 2. Baskı, İstanbul: Denet-Yayıncılık AŞ: 1993, s.22.

¹⁷² Mevlüt Özer, *Mali Tablolar...a.g.e.* s.55. Ayrıca bkz. Zeki Yanık, “Vadeli Çekler, Reeskont işlemleri ve Muhasebeleştirilmesi,” *Yaklaşım*, sayı: 54 (Haziran 1997) s.115.

lirken, muhasebe sisteminde “özün önceliği” kuralı¹⁷³ gereğince olacak ya da borç senedi olarak kabul edilmekte ve reeskonta tabi tutulmaktadır” denilmek suretiyle vadeli çeklerin muhasebe sistemi açısından alacak ve borç senetleri gibi değerlendirilmeleri öngörülmüştür.

Bu bağlamdan kimi yazarlara göre, vadeli çekler TTK'nun belirlediği anlamda çek olmamakla birlikte belli bir borcu veya alacağı temsil eden senet niteliğinde belgedir. Vadeli çekler, şekil yönünden farklılıklar olmakla birlikte, öz itibarıyla senetle aynı nitelikte belgedir. Reeskont işleminin amacı gelecekteki nominal değerleri bilinen alacakların veya borçların bugünkü değerine indirilmesi olduğuna göre, özün önceliği kavramı gereği vadeli çeklerin de reeskont işlemine tabi tutulması gerekir¹⁷⁴.

Diğer taraftan Sermaye Piyasası Kurulu, çeklerin vade konmak suretiyle alacak senedi gibi kullanılmakta olduğu gerçeğinden hareketle, bunların da reeskonta konu edilebileceğini tamim etmiş¹⁷⁵, daha sonra aynı tebliğin 14'üncü maddesiyle bunun bir mecburiyet olduğu yolunda uygulama yapmaya başlamıştır. Bu durumda, vadeli çek reeskont SPK'na tabi işletmelerce yapılacak, fakat bu reeskont V.U.K. hükümlerine uymadığı için, vergi hesaplamasında reeskont tutarı vergi matrahı ile ilgilendirilmeyecektir. Alınan vadeli çeklerin SPK'na tabi şirketlerce reeskonta tabi tutulmasından kaynaklanan gider, kanunen kabul edilmeyen giderdir¹⁷⁶.

4. Döviz Cinsinden Alacak ve Borçlar

Uygulamada, özellikle ithal malı satan işletmeler mal satış fiyatlarını döviz üzerinden belirlemekte¹⁷⁷ ve kredili mal satışlarından doğacak alacaklarını da döviz üzerinden düzenlenen senetlere bağlamaktadırlar. Söz konusu senetlerin reeskonta tabi tutulup

¹⁷³ Özün önceliği kavramı, işlemlerin muhasebeye yansıtılmasından ve onlara ilişkin değerlendirmelerin yapılmasında biçimlerinden çok özlerinin esas alınmasını ifade eder. Genel olarak işlemlerin biçimleri ile özleri paralel olmakla birlikte, bazı durumlarda farklılıklar ortaya çıkabilir. Bu takdirde, özün biçime önceliği esastır. Bkz., 1 sıra nolu MSUGT

¹⁷⁴ SPK. Seri: XI. Nolu Tebliği I/A-3 Bölümü.

¹⁷⁵ Bkz: SPK. XI Nolu Tebliğ. I/A-3 Bölümü. Toroslu, a.g.m., s.115.

¹⁷⁶ Mehmet Maç, Kurumlar Vergisi, 2.Baskı, İstanbul: Denet Yayıncılık,1995, 13.29.

¹⁷⁷ Yabancı Paraların değerlendirilmesi için bkz., Abbas Coşar, “Yabancı Paralar ile Yabancı Paralar Cinsinden Alacak-Borçların Değerlemesi ve Muhasebe Kayıtları”, Vergi Sorunları Dergisi, sayı:112 (Ocak, 1998), s. 145-153.

tutulmayacağı konusunda, bu güne kadar vergi idaresi ve yargısının istikrar kazanmış görüşü¹⁷⁸ bulunmadığı gibi, doktrinde de bir görüş birliği yoktu¹⁷⁹.

Ancak 22.7.1998 tarih ve 4369 sayılı Yasanın 7'nci maddesi ile Vergi Usul Kanununun 280'nci maddesinin üçüncü fıkrasında yapılan değişiklikle bu kargaşalara son verilmiştir. Söz konusu düzenleme, 280'nci maddenin hükmü yabancı para ile olan senetli veya senetsiz alacak ve borç hakkında cari olacağını belirttikten sonra, bunlardan vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar, bu kanununun 281 ve 285'inci maddeleri uyarınca değerlendirme günü kıymetine irca edilebilir. Ancak senette faiz oranının yazılı olmadığı durumlarda, değerlendirme gününde geçerli olan Londra Bankalar Arası Faiz Oranı (LIBOR) esas alınır denilmektedir.

Böylece yabancı para cinsinden senetli alacak ve borçlara bir anlamda Türk lirası cinsinden alacak ve borçlar için aynı muamele yapılmış olacaktır.

5. Reeskont Tutarının Hesaplanması

V.U.K'nun 281 ve 285 maddelerine göre vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar değerlendirme gününün kıymetine irca edilirken, senette faiz nispeti açıklanmışsa bu nispet¹⁸⁰, açıklanmamışsa Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının resmi iskonto hadinde bir faiz uygulanır. Ancak bankalar ve bankerlerle sigorta şirketleri senede bağlı olsun olmasın tüm alacaklarını reeskonta tabi tutarken, söz konusu işletmeler reeskont oranı konusunda seçimlik hakkına sahiptirler. Bu işletmeler reeskont oranı olarak ya

¹⁷⁸ Danıştay 3. Dairesi, 17.3.1993 Tarih ve E: 1991 /1485, K: 1993/ 1240 sayılı Kararı ile Danıştay 4. Dairesi 20.5.1995 tarih ve E. 1990 / 2791, K: 1991 / 1937 sayılı kararı.

¹⁷⁹ Bu konudaki tartışmalar için bkz.: Azmi Demirci, "Döviz Üzerinden Düzenlenen Alacak ve Borç Senetleri Reeskonta Tabi Tutulabilir mi?", *Vergi Dünyası*, sayı:135 (Şubat, 1993), ss. 33-35; Erdoğan Arslan, "Dövizle Bağlanmış Alacaklarda ve Borçlarda Reeskont İşlemi Esnasında Dikkat Edilmesi Gereken Bir Husus", *Vergi Dünyası*, sayı:185 (Ocak, 1997), s.15-16; İstanbul YMM Odası, 18.11.1996 tarih ve 96/32-33-34-35 sayılı Mali Mevzuat Platformu adlı rapor.

¹⁸⁰ TTK'nun 690'nci maddesinin yollamasıyla bonolar hakkında da uygulanan TTK'nun 587'nci maddesi hükmüne göre, ancak "görülmediği" ve "görülmediğinden muayyen bir müddet sonra" şeklindeki bonolarda kapital faizi öngörülebilir. Ancak, kesin vadeli, yani "muayyen bir günde" veya "keşide gününden belli bir süre sonra" şeklinde vadeli bonolarda öngörülen kapital faizi yazılmamış sayılır, geçersizdir. Kısaca, kesin vadeli yani muayyen bir günde veya keşide gününden belli bir süre sonra şeklindeki vadeli bonolarda TTK hükümlerine göre faiz şartı yer alamaz. Bu tür bonolar üzerinde faiz yer alamayacağına göre, o bononun dayanağını teşkil eden ticari muameleye ait satış sözleşmesi gibi her iki tarafın da kabul ettiği bir anlaşmada faiz şartı belirlenmiş ise reeskont işleminde bu faiz nispetinin uygulanması bononun değerlendirme günündeki gerçek kıymetinin tespit edilebilmesi açısından gereklidir. Bkz. Kemal Ünal ve İbrahim Alpay Demirtaş, "Bonoların Reeskont İşlemlerinde Uygulanması Gereken Faiz Nispeti ile İlgili Bir Görüş", *Vergi Dünyası*, sayı:151 (Mart, 1994), ss.140-144.

kendi işletmelerinde kullandıkları faiz oranı ya da T.C. Merkez Bankası'nın resmi iskonto oranını uygulurlar. (Bkz. VUK Md.281-285).

Diğer taraftan, işletmelerin dönem sonlarında bilançolarında yer alan senede bağlı alacak ve borçların değerlendirme günündeki kıymetlerine irca edilmesi sırasında iç ve dış iskonto yöntemlerinden hangisinin uygulanacağı ve bu hesaplamanın hangi faiz oranı esas alınmak suretiyle yapılacağı hususu 2 Mart 1995 tarih ve 2218 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 238 seri numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinde belirtilmiştir. Söz konusu tebliğe göre, senede bağlı alacak ve borçların değerlendirme günündeki kıymetlerine irca edilmesi sırasında senet üzerinde faiz nispetinin belli edilmediği hallerde, T.C. Merkez Bankasının resmi iskonto hadleri uygulanacak, reeskont tutarının hesaplanmasında da iç iskonto yöntemi uygulamak suretiyle

$$F = A - (360/360 + m \times t)$$

Formülü kullanılacaktır. Bu formülde;

F = Reeskont tutarı,

A = Senedin nominal değeri

m = İç iskonto faiz oranı

t = Vadeyi

ifade eder.

Reeskonta konu edilecek senedin net bugünkü değer üzerinden hesaplanan iç iskonto yönteminde; senet üzerindeki vadeye kadar olan gün farkı ve iskonto haddi dikkate alınarak senedin halî hazır değeri üzerinden hesaplama yapılır. Başka bir deyişle, öncelikle senedin değerlendirme günündeki halî hazır değeri bulunur. Daha sonra iskontoya tabi tutulur. İç iskonto oranı,

F = Iskonto tutarı,

A = Senedin nominal değeri

n = Faiz oranı

t = Senedin vadesi

ifade etmek üzere,

$$F = A \cdot n \cdot t / 360$$

Şeklinde formüle edilebilir. Bu formülü,

$$\text{Reeskont Tutarı} = \frac{\text{Nominal Değer} \times \text{Faiz Oranı} \times \text{Gün Sayısı}}{360 \times 100 + (\text{Faiz Oranı} + \text{Gün Sayısı})}$$

Şeklinde belirtilebilir.

V.U.K 238 Genel Tebliğinde, reeskont işlemlerinde faiz olarak T.C Merkez Bankasının reeskont işlemlerinde uygulanan faiz oranının değil, kısa vadeli avans işlemlerinde uygulanan faiz oranının esas alınması gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla, T.C. Merkez Bankasınca yıl sonu itibariyle belirlenecek kısa vadeli avans işlemleri faiz oranının, reeskont işlemlerinde dikkate alınması gerekmektedir.

Örnek: 500 000 000 TL nominal değerli 160 gün vadeli (vadeye 31.12.1997 tarihinden itibaren 160 gün kalmıştır) üzerinde faiz oranı belirtilmemiş bir senet, işletmenin aktifinde yer almaktadır. Söz konusu senedin 31.12.1997 tarihi itibariyle hesaplanması gereken reeskont tutarı ve yapılması gereken muhasebe kaydı;

$$\text{Reeskont Tutarı} = \frac{500.000.000 \times 80\% \times 160}{36.000 + (80 \times 160)}$$

Reeskont Tutarı=131.147.541 TL

657 Reeskont Faiz Giderleri 131.147.541

121 Alacak Senetleri Reeskontosu 131.147.541

Bu şekilde muhasebeleştirilen reeskont işlemleri ertesi yıl başında, 122 nolu hesaba borç; 647 "Reeskont Faiz Gelirleri" hesabına alacak kaydedilmek suretiyle muhasebe kaydı yapılır.

Böylece, birinci yılda vergi matrahını azaltan alacak senetleri reeskontu takip eden yılın matrahını arttırıcı bir unsur haline gelecektir. Bu işlemin matematiksel sağlamlasını yaparken şu mantığa dikkat edilmelidir. Değerleme günündeki değer öyle bir değer ol-

* T.C Merkez Bankası tarafından tespit edilip 02.08.1997 tarih ve 23068 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yıllık avans faiz oranı (%80).

malıdır ki, bu değer üzerinden reeskont oranına göre hesaplanacak faiz, değerlendirme günündeki ilk değere ilave edildiğinde senedin nominal değeri bulunmaktadır¹⁸¹.

Yukarıda verilen örnekte de görüldüğü üzere, 31.12.1997 tarihi itibarıyla senet değeri olan (500 000 000 – 131 147 541 =) 368 852 459¹⁸² TL'na 0.80 faiz oranı üzerinde hesaplanacak 160 günlük faiz tutarının ilavesiyle 500 000 000 TL'lık nominal değere ulaşılabilmektedir.

$$F = A.n.t / 360 = 368 852 459 \times 0.80 \times 160 / 360 = 131 147 541$$

reeskont tutarına ulaşılmaktadır. Hesaplanan reeskont tutarı ile senedin halî hazır değerinin toplamı (368 852 459 + 131 147 541) = 500 000 000 TL'na ulaşmaktadır.

İşte, buraya kadar tafsilatıyla anlatılmaya çalışılan reeskont tutarı hesaplanması ve bu konuda dikkat edilmesi gereken noktalar, ana başlık halinde, şöyle sıralanabilir:

- V.U.K hükümleri bir alacak ve borcun reeskonta tabi tutulabilmesi için;
 - Gerçek bir alacak/borç olmalıdır.
 - Alacak/borç senede bağlı olmalıdır.
 - Değerleme gününde vadesi gelmemiş olmalıdır.
- Bir alacak veya borcun reeskonta tabi tutulabilmesi için, söz konusu alacağın gelir yaratıcı ya da hasılat unsuru, keza borcun da maliyet ya da gider unsuru olması gerekmektedir.
- Alacak senetlerini reeskonta tabi tutan işletmeler aynı zamanda borç senetlerini de reeskonta tabi tutmak zorundadırlar.
- Reeskont işlemine tabi tutulacak alacak veya borç senedinin değerlendirme günü itibarıyla işletmenin aktifinde ya da pasifinde yer alması gerekmektedir.
- Alacak veya borç senetlerinden bir kısmı için reeskont işlemi (kısmî reeskont) mümkün değildir. Aksi uygulama, işletme ve muhasebe ilkelerine de aykırıdır.
- Reeskont uygulaması bankalar ve bankerler ile sigorta şirketleri için zorunlu, bunun dışındaki mükellefler için ihtiyaridir.

¹⁸¹ Ayaz, a.g.m. s.199

¹⁸² Peşin değer hesaplanmasında basit faiz formülünden yararlanabilir. Bu formül aynı zamanda borç senetleri için de geçerlidir. (P) senedin peşin değerini göstermek üzere, $p = A / 1 + (N \times T/360)$; $P = 500 \text{ milyon} / 1 + (0.80 \times 160/360) = 368.852.459 \text{ TL}$ olarak hesaplanır.

- Alacak senedinin değerleme günü itibariyle teminata veya tahsilata verilmiş olması reeskonta tabi tutulmasına engel teşkil etmez.
- Reeskont işlemi sonucu bulunan faiz tutarı hesap dönemi sonunda gelir veya gider yazılmaktadır. Müteakip yıl senedin ödenmesinde veya tahsilinden önceki dönem gelir veya gider yazılan kısım, gelir yazılmışsa gider, gider yazılmışsa gelir yazılarak düzeltilir.
- Vergi mevzuatı gereğince reeskonta tabi tutulması mümkün olmayan alacak ve borçların reeskonta tabi tutulması halinde, hesaplanan reeskont tutarı vergi matrahının hesaplanmasında gider olarak dikkate alınmaz. Eğer gider olarak kayda geçirilmişse kanunen kabul edilmeyen gider olarak düzeltilecektir.
- Alacak ve borç senetlerinde faiz oranı belirtilmemişse, bu taktirde reeskont oranı T.C. Merkez Bankasınca tespit edilen kısa vadeli avans oranı dikkate alınır. Dövizle bağlı alacak ve borçlarda ise LIBOR esas alınır. Ancak bankalar, bankerler ve sigorta şirketleri diledikleri taktirde kendi işlemlerinde kullandıkları faiz oranını da kullanabilirler.
- Alacak ve borç senetlerinin değerlemesinde T.C Cumhuriyet Merkez Bankası'nın iç reeskont haddi diğer bir ifadeyle iç iskonto yöntemi kullanılır.
- Vadeli çekler için reeskont hesaplanıp hesaplanamayacağı konusunda görüş birliği olmamakla birlikte, yürürlükteki mevzuat açısından reeskonta tabi tutulmaları mümkün görülmektedir.
- Döviz cinsinden olan alacaklar da reeskonta tabi tutulacaktır.
- Şüpheli alacak karşılığı ayrılmış senetli alacaklar için reeskont hesaplanamaz.
- Müflisten olan senetli alacaklar için reeskont hesaplanmaz.
- Hatır senetleri, gerçek bir alacağı göstermediğinden, reeskonta tabi tutulamaz.
- Devlet tahvili, Hazine bonusu ile özel kesim tarafından ihraç edilen finansman bonoları, tahviller, Varlığa dayalı menkul kıymetler, Dövizle endeksli finansman bonoları, vs reeskonta tabi tutulamaz.

- Senet bedeli KDV dahil tutar üzerinden düzenlenmişse, reeskont tutarının hesabında senedin nominal bedelin KDV hariç tutar olarak dikkate alınması gerekmektedir.
- İşletmelerin, senetli alacakları için, senede yazılı olan tutar dışında ayrıca faiz almaları halinde, reeskont uygulanmasına gidilemez.
- Vadeli satış kampanyalarında satışa konu olan mal veya hizmet bedeline ait belge düzenlemeksizin senede bağlanan alacak tutarlarından, vadesi gelmemiş alacak senetlerinin reeskonta tabi tutulması mümkün değildir¹⁸³. Ancak MSUGT yürürlüğe girmesiyle, tebliğ gereğince önce reeskont hesaplanıp sonra kanunen kabul edilmeyen gider yazılacaktır.
- Yukarıdaki durum henüz bitmemiş, dolayısıyla sonuç hesaplarına yansımamış yıllara sarî inşaat ve onarma işlemleri içinde söz konusudur. Sonraki yıllara sırayet eden inşaat ve onarma işleriyle ilgili olarak alınmış olan ve dönem sonunda aktifte bulunan alacak senetleri için hesaplanan reeskontlar kanunen kabul edilmeyen gider olarak yazılacaktır¹⁸⁴.

6. Reeskont ile İlgili Genel Bir Değerlendirme

Alacak ve borç senetlerinin değerlerinin değerlendirme günündeki kıymetlerini indirgemek şeklinde tanımlayabileceğimiz reeskont uygulamasının özü, alacak ve borç senetlerinde vadenin, bilanço ya da değerlendirme gününün ötesine taşınmasıdır. Bu bağlamda değer düzeltmesini ifade eden reeskont, gelecekteki vade ile bilanço günündeki zaman farkının değere olan etkisinin ölçülmesi işlemidir. Bu etki, alacak senetlerinde dönem sonucunu(kârını) azaltıcı, borç senetlerinde ise arttırıcı niteliktedir¹⁸⁵.

Bilindiği gibi, değerlendirme gününde senedin nominal değeri, değerlendirme günü ile senedin vade tarihi arasındaki süreye isabet eden faizi de kapsamaktadır. Reeskont işlemi ile faiz miktarı tespit edildiğinden, işletmeler mali kârlarını hesaplarken bu miktarı göz önüne alindiklarından, böylece mükellefler, vergi matrahlarını bir çeşit gelecek dönem-

¹⁸³ Bkz. Maliye Bakanlığı, V.U.K İç Genelgesi, sıra no: 1993/1

¹⁸⁴ Bu konuda bkz. Tuncay Çetin, "Yıllara Sarî İnşaat ve Onarım İşleriyle İlgili Alacak ve Borçlarda Reeskont Uygulaması", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:173 (Ocak, 1996), ss. 124- 129.

¹⁸⁵ Erdoğan Arslan, *Dövize...* a.g.m. s.14.

lerini ilgilendiren gelir ve giderlerinden arındırmaktadırlar¹⁸⁶. Daha önce değinildiği üzere, işletmeler dönem sonu kârını tespit ederlerken enflasyondan kaynaklanan zararlarla birlikte enflasyondan kaynaklanan kârları da göz önüne alarak reel bir tespit yapmaları gerekir. İşte, reeskont uygulamasında dikkate alınan iskonto oranları, enflasyonist eğilimleri de bünyesinde taşıdığından, borç ve alacakların tutarları da kendiliğinden enflasyona göre düzeltilmiş olacaktır.

Örneğin, işletmenin mal veya hizmet satışı sonunda portföyüne giren veya bankaya tahsile verilen senede bağlanmış bir alacağın vadesi dönemi aşan bir tarihte geliyorsa, söz konusu alacak senedinin işletme için ifade ettiği değer, üzerinde yazılı değerden daha düşüktür. Böylece, senedin aktife giriş değeriyle reeskont sonucu bulunacak değer arasındaki fark, dönem sonu itibariyle zarar niteliğindedir. Keza, işletmede satın alınan mal veya hizmet karşılığı borç senedi verilmişse, bu borç senetleri vadesi, dönemi-aşan bir süreden sonra geliyorsa, borç senetleri de, dönemi aşan süreler için reeskonta tabi tutulmaktadır. Borç senetlerinin reeskonta tabi tutulması, borcun azaltılması anlamına geleceğinden, işletme yönünde gelir (kâr) niteliğindedir¹⁸⁷. Böylece, senede bağlı alacak ve borcun tahsil olunmayan veya ödenmeyen tutarının gerçek değerinin değerlendirilmesinde dikkate alınması, vergi matrahlarının hesaplamasıyla ilgili iktisadî kıymetlerin takdir ve tespiti olarak tanımlanan değerlendirilmede, iktisadî kıymetlerin vergi kanunlarında gösterilen gün ve zamanlarda haiz oldukları kıymetin esas alınacağına ilişkin amir hükmün gereğidir (VUK Md.259).

Reeskont işleminin yapılmaması halinde, ticarî faaliyetlerini peşin olarak yürüten işletmelerin vergi matrahları ile vadeli olarak yürütülen işletmelerin vergi matrahları sırf satış şekli nedeniyle farklı olacaktır. Çünkü vadeli alışveriş yapanların tahakkuk kayıtları vade farklarını da kapsamaktadır. Reeskont işlemi ile bu vade farkları vergi matrahından düşürüldüğünden sonuçta, peşin alışveriş yapanlar arasında vergileme açısından oluşan fark ortadan kalkmaktadır¹⁸⁸.

¹⁸⁶ A. Kadir Bozdoğan, "Reeskont ve Prekont İşlemleri" *Maliye ve Sigorta Yorumları*, Yıl:4, Sayı:92 (15 Kasım 1990), s.29.

¹⁸⁷ Bu konuda örneklerle açıklama için bkz: Sedat Ünalın, "Alacak ve Borç Senetlerinin Dönem Sonunda Gerçek Değerleri ile İfade Edilmeleri, Reeskont İşlemleri Muhasebesi", *Yaklaşım*, sayı:63 (Aralık 1998), s.39-44.

¹⁸⁸ Hızır Tarakçı, "Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Alacak ve Borç Senetlerinde Reeskont Uygulaması", *Vergi Dünyası*, sayı:78 (Şubat, 1988), s.39.

Ancak unutulmamalıdır ki, reeskont uygulaması, bir istisna veya muafiyet değildir. Bu uygulama hesap sonunda henüz vadesi gelmemiş senede bağlı borç ve alacaklarda enflasyon nedeniyle meydana gelen değer kaybının mali tablolara yansıtılmasından ibaret¹⁸⁹ olan bir vergi erteleme müessesesidir. Zira, reeskont işlemi sonucu bulunan faiz tutarı hesap dönemi sonunda gelir veya gider yazılırken, sonraki yıl senedin ödemesinde veya tahsilinde, önceki dönem gelir veya gider yazılan kısım gelir yazılmışsa gelir yazılarak ters bir işlemle düzeltilmektedir.

Diğer taraftan, vadeli çekleri reeskonta tabi tutulması vergi mevzuatımız çerçevesinde mümkün değildir. Ancak, uygulamada yasal olmamasına rağmen vadeli çeklerin diğer kambiyo senetlerine nispeten daha yaygın bir şekilde kullanıldığı ve işletmelerin portföyünde büyük bir yer işgal ettiği bilinen bir gerçektir. Bu durumu dikkate alan SPK, alacak ve borç senetleriyle birlikte vadeli çeklerin de (Seri xı No:I sayılı Tebliğin 26'ncı maddesi uyarınca) reeskonta tabi tutulmasını istemiştir. Böylece, işletmeye ait mali tablolar dönemsellik ilkesinin bir gereği olarak gerçek durumu tam yansıtacaktır. Dolayısıyla, vadeli çeklerin de reeskonta tabi tutulabilmesi için gerekli yasal zeminin oluşturulması, uygulama ile hukukî düzenlemeler arasında yer alan çelişkiler de ortadan kaldırılması gerekmektedir.

F. YAP- İŞLET- DEVRET MODELİ KAPSAMINDA TANIMLANAN İŞLETMELERİN SERMAYE OLARAK KOYDUKLARI YABANCI PARALARA İLİŞKİN LEHTE OLUŞAN KUR FARKLARININ VERGİDEN BAĞIŞIK TUTULMASI

Yap işlet devret modeli kapsamında yapılacak yatırımlara ilişkin temel düzenlemeler 3096 ve 3996 sayılı Yasalarda yer almaktadır. Bu model çerçevesinde yapılan yatırımlarda yabancı sermaye unsuru çok büyük önem taşımaktadır. Söz konusu sermaye ülkemize getirildikten sonra yatırımcıyla sarf edilene kadar kur değişimleri nedeniyle sürekli aşmakta ve modelin yabancı yatırımcılar nezdindeki çekiciliğini zedelemektedir¹⁹⁰. Diğer taraftan, Yap işlet devret modeli kapsamında sermaye olarak konulan yabancı paraların, dönem sonlarında işletmeye dahil iktisadi kıymet olarak Maliye

¹⁸⁹ Hayrettin Erdem, Vergi Hukukumuzda... a.g.m. s.114.

¹⁹⁰ Önder Sezgi, "Yeni Yasal Değişikliklerin İnşaat Taahhüt İşleri Sektörünü İlgilendiren Yönleri Nelerdir?", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 205 (Eylül, 1998), s.84.

Bakanlığı tarafından saptanan kurlara göre değerlemesinin yapılması işlemi, konulan paranın döviz cinsinden miktarının değişmemesine karşın fiktif bir kâr oluşumuna yol açmaktaydı¹⁹¹. Diğer bir anlatımla, enflasyona paralel şekilde yükselen döviz kurları değerlendirme günlerinde gerçekleşmemiş ve kur farkı kazancı ortaya çıkartmaktadır¹⁹². Bu durum ise, yabancı sermaye girişimi engeleyen bir unsur olarak görülmekteydi.

İşte, Türkiye'ye yap- işlet- devret modeli yoluyla gelendöviz ekonomik hayata aktif katılıncaya kadar geçen süre için ortaya çıkan kur farkları vergileme kapsamı dışında tutulmak amacıyla, 22.7.1998 Tarih ve 4369 sayılı Yasanın 7'nci maddesi ile vergi usul kanununun 280'nci maddesinin üçüncü fıkrasına yapılan ekleme ile, 3096 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımını ve Ticareti ile görevlendirilmesi Hakkında Kanun ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap- İşlet- Devret Modeli-Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanunda tanımlanan şirketlerin sermaye olarak koydukları yabancı paraların sarf edildikleri veya Türk Lirasına çevrildikleri tarihe kadar lehlerine oluşan kur farkları pasifte, özel bir karşılık hesabında gösterilerek, dönem kazancına dahil edilmez. Bu karşılıklar, sermayeye eklendikleri takdirde, işletmeden çekiş ve kâr dağıtımını sayılmaz. Aleyhlerine oluşan kur farkları ise, aktifte özel bir karşılık hesabında tutulur ve gelecek yıllarda oluşacak kur farkları ile kapatılır. Lehte kur farkı ile kapatılamayan tutarlar, işi bırakma halinde, zarar addolunur.

Böylece;

- Bu müesseseden, 3096 sayılı Yasa ile 3996 sayılı Yasalarda tanımlanan şirketler (T.E.K. hariç) bu uygulamadan yararlanabilirler,
- Oluşan kur farkı söz konusu işletmelerin yabancı para ile koydukları sermayenin sarf etmeleri veya Türk Lirasına çevirmeleri tarihine kadar ortaya çıkmış olmalıdır,
- İşletme lehine oluşan bu kur farkı pasifte özel bir karşılık hesabında gösterilerek vergi matrahına eklenmez.
- İşletmeler bu fonu sermayelerine ilave edebilirler. Bu karşılıklar sermayeye

¹⁹¹ Bülent Ak, "4369 Sayılı Kanunla, Vergi Usul Kanunu'nda Yer Alan İktisadi İşletmelere Dahil Kıymetlerin Değerlemesine İlişkin Hükümlerde Yapılan Düzenlemeler", *Vergi Dünyası*, Sayı: 205 (Eylül, 1998), s.51.

¹⁹² Doğan Şenyüz, "Türk Vergi Sistemi'ne 4369 Sayılı Kanunun Getirdiği Değişiklikler-2", *Bursa Ekonomi*, Sayı: 141(Ağustos, 1998), s.14.

eklendikleri takdirde işletmeden çekiş ve kâr dağıtımını sayılmaz.

- İşletme aleyhine oluşan kur farkı ise gelecek yıllarda lehlerine oluşacak kur farklarından mahsup edilmek üzere aktifte özel bir karşılık hesabında tutulur. Şayet işin bırakma tarihine kadar işletme lehine kur farkı oluşmadığından dolayı bu işlem gerçekleşmese, bu kur, zarar olarak işleme tabi tutulacaktır.

Bilindiği gibi, yeniden değerlendirme yapabilecek kuruluşlar arasında imtiyazlı şirketlerin yer almaması rekabet eşitliğini ihlal ettiği gibi vergi adaletine de aykırıdır. Bu durum, 4369 sayılı Yasanın tasarısında yer almasına karşılık, kanunlaşmamıştır. Günümüzde, özellikle enerji açığını kapatmak, otoyol ve köprü inşası gibi büyük bayındırlık hizmetlerini gerçekleştirmek üzere gündeme gelen ve yoğun ilgi gören yap-işlet-devret modeli, imtiyazlı şirket grubunda mütalaa edildiğinden, yeniden değerlendirme gibi önemli bir müesseseden yararlanamamaktadır. Bu da önemli sıkıntıları doğurmaktadır. İşte, yasakoyucu yeniden değerlemeden yararlanamayan bu şirketlerin enflasyonun da neden olduğu kur artışları nedeniyle sermayelerinde Türk Lirası cinsinde oluşan nominal artışı vergi dışı bırakmıştır. Diğer taraftan, kur farkından kaynaklanan ve pasifte özel bir karşılık hesabında tutulan bu fonun söz konusu işletmelerin sermayelerine ilave etmelerine olanak sağlayarak sermaye erozyonunun önüne geçilmek istenmiştir. Ancak, enflasyonun üç rakamlı hanelere koştuğu günümüz Türkiye'sinde, bu uygulamanın yararlı fakat çok cılız kalacağı açıktır.

G. DİĞER DÜZENLEMELER

4369 sayılı Yasa ile değişen Vergi Usul Kanununun mükerrer 414'ncü maddesinde, "Bu kanunda yer alan maktu hadler ile asgari ve azami miktarları belirtilmiş olan para ile ödenecek ceza miktarları, her yıl bir önceki yıla ilişkin olarak bu Kanun uyarınca belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılmak suretiyle uygulanır. Bu şekilde hesaplanan maktu had ve miktarların yüzde beşini aşmayan kesirler dikkate alınmaz. Bakanlar Kurulu, bu suretle tespit edilen had ve miktarları yarısına kadar artırmaya veya indirmeye, nispi hadleri ise iki katına kadar artırmaya veya yarısına kadar indirmeye veya tekrar kanuni seviyesine getirmeye yetkilidir.

Dolayısıyla kanunkoyucu, enflasyonist ortamda, güncelliğini yitirerek kimi zaman mükellef aleyhine kimi zaman da Hazine aleyhine işleyecek maktu had ve miktarları yeniden değerlendirme oranına bağlayarak otomatikmen artırılmasına olanak tanımıştır.

Ancak bu şekilde hesaplanan yeni had ve tutarlara Bakanlar Kurulu belli bir ölçüde müdahale edebilmektedir.

Böylece, Vergi Usul Kanununda yer alan ve enflasyon nedeniyle güncelliğini hemen kaybeden ve dolayısıyla sık sık değişmesi lazım gelen maktu had ve miktarların düzenlenmesi idarî bir tasarrufa veya yeniden değerlendirme oranına bağlanarak, söz konusu durumun gerek mükellef gerekse Devlet aleyhine doğuracağı olumsuzluklar önceden önlenmiştir.

V. ENFLASYONUN OLUMSUZ ETKİLERİNE YÖNELİK VERGİ MEVZUATIMIZDA OLUŞTURULAN MÜESSESELERİN GENEL BİR DEĞERLENDİRİLMESİ

Bilindiği üzere, 1950'lerin başında temel vergi kanunları hazırlanırken, belki de II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'ye gelen Alman bilim adamlarının etkisiyle, model olarak Alman vergi mevzuatından yararlanılmıştır. Ancak, gerek kendine modellik eden yasaların istikrarlı ekonomilere göre hazırlanmış olması gerekse ülkemizde o dönemlerde enflasyonun pek şiddetli olmaması nedeniyle, yasalar, enflasyonun etkisi dikkate alınmadan hazırlanmıştır.

Özellikle 1956 yılından itibaren üretim artışlarına rağmen, genişleyen emisyon, kredi hacminin ve artan ithalatın etkisiyle Türkiye'de endişe verici bir şekilde fiyatlar yükselmeye başlamış -, her ne kadar altmışlı yıllar nispeten istikrara kavuşmuşsa da yetmişli yıllardan itibaren iki, seksenli, özellikle doksanlı yıllarda üç haneli bir oranına kavuşmuştur. Tüm kalkınma planları ve hükümet programlarında yer almasına karşın, enflasyonun bir türlü aşağıya çekilmemesi, temel vergi kanunlarımızda yer alan müesseselerin çarpıtılmasına ve bunların tarih içindeki ortaya çıkış esprisinin dışına çıkılmasına neden olmuştur. Böylece, Türk vergi sisteminin yapısı bozulmuş ve rasyonaliteden uzaklaşmıştır.

Diğer taraftan, enflasyonun bu denli kalıcı ve çarpıcı olmadığı söz konusu dönemlerde "gerçek ve safi" gelir anlayışına uygun olarak ihdas edilen değerlendirme ölçüleri, enflasyonist sürecin başlayıp doruğa ulaşmasıyla birlikte anlamını kaybettiği halde, zamanında yapılması konusunda gerekli özen gösterilmemiştir. Her ne kadar, kanunkoyucunun bu "gerçek ve safi" gelir hassasiyeti, yeniden değerlendirme hükümleri ile

bir kez daha gündeme gelmiş ise de, bu hükümler şarta bağlı ve kısıtlayıcı bir şekilde yapıldığından, maalesef kuşatıcı bir uygulama olamamıştır¹⁹³.

Gerçekten, başlangıçta benimsenen modern vergilendirme prensiplerinin zaman içinde terk edilmesinin meydana getirdiği olumsuz etkilere ilaveten, sürüp gelen enflasyonun sistemi çarpıtması sonucu çok adaletsiz vergi uygulamaları ortaya çıkmıştır. Ya enflasyonunun resmen telaffuz edilip müesseseleştirilmesinden çekinildiğinden, ya da seksenli yıllar öncesi dönemde vergi yasaları yapmanın ve değiştirmenin güçlüğünden, yasakoyucu başlangıçta bu durumu görmezlikten gelmekle yetinmiştir. Bu hareketsizlik içinde, devlet gelirleri hızla aşındıktan sonradır ki, vergi sistemini, deyim yerinde ise, "inflation-proof" (enflasyondan etkilenmez) yapıya kavuşturmak için faaliyete geçilmiştir¹⁹⁴. Ancak, yapılan düzenlemeler bir bütünlük arz etmediği için, vergi mevzuatı içinden çıkılmaz ve buna göre düzenlenen bilançolar da anlaşılmaz bir hale gelmiştir. Ayrıca, mükellefi bir sürü formalitelerle uğraştırmak zorunda bırakmıştır. Böylece vergi sistemimiz hem hukuksal hem de iktisadi yönden etkinliğini kaybetmiştir. Diğer bir ifadeyle, Türkiye'de uzun yıllardan beri süre gelen enflasyon, vergi sistemini karmaşık ve anlaşılmaz bir hale sokmuş; dolayısıyla onu adeta kısırlaştırarak, vergi sistemi, mali, sosyal ve ekonomik açılarından işlevlerini yerine yetiremez bir duruma getirmiştir.

Öte yandan, vergi sisteminde yer alan maktu had ve miktarların enflasyon nedeniyle anlamsızlaşmaması için bu konuda Bakanlar Kuruluna geniş yetkiler verilmiştir. Vergi yasalarının çıkartılması hem zor hem de zaman alıcı olması nedeniyle, bu tasarrufun faydalı olduğu söylenebilir. Ancak, Bakanlar Kurulu'na bu kadar geniş yetki verilmesinin verginin "kanunilik ilkesini" zedeleyeceği de bir gerçektir. Bu uygulama, vergilendirme yetkisinin yasama organından yürütme organına devredilmesi şakıncasını da beraberinde getireceği pek muhtemeldir.

Mamafih, günümüzde, belki enflasyon karşısında çaresiz ve umutsuz bir iktisadi "ahval" görüntüsünden kaçınmak amacıyla, kısıtlı ve şarta bağlı olmadan, tüm mükellefleri kuşatıcı ve "gerçek" geliri vergilemeyi hedefleyen değişikliklere yanaşılmaktan çekinilmektedir. Fakat, iktisadi önceliklerin zorlamasıyla kısım kısım yapılan değişik-

¹⁹³ Süleyman Kalkan, "Enflasyon, Yabancı Kaynak Maliyetleri ve 4008. Sayılı Kanun", Ankara SMMMO Bülteni, sayı:70-71 (Aralık 96-Ocak 1997),s.3.

¹⁹⁴ Öncel. a.g.m. s.505

liklerin vergi sisteminin bütünlüğünü sarsıp karmaşık hale getireceği riski de, tüm mükelleflerin ve vergi idaresinin karşısında ciddi bir tehdit olarak durmaktadır¹⁹⁵.

Enflasyonun vergi sistemine çarpıtıcı etkilerine karşı, kapsamlı bir endekslemeye gidilmesi gerekir¹⁹⁶. Zaten, endeksleme bir yönüyle vergi sistemimizde var olan bir yöntemdir. İşletme varlıklarının değerlendirilmesinde kullanılan yeniden değerlendirme yöntemi ve katsayısı bu mantığa dayanmakta ve şirketlerin vergi matrahının gerçekte çelişecek derecede şişmesini önlemektedir. Yapılması gereken, aynı mantığın diğer gelir türlerine de uygulanmasından ibarettir¹⁹⁷.

Kısaca, yukarıda belirttiğimiz ve mükelleflerin enflasyondan kaynaklanan fiktif kazançlarının vergi dışı bırakılması yönünde yapılan düzenlemeleri hem belirli kazanç türlerini kapsamaması hem de doğrudukları sonuçlar itibariyle, vergileme ilkeleri çerçevesinde savunmak mümkün değildir. Bu nedenle, sistemde karışıklığa neden olan spesifik düzenlemeler yerinde 29 Nolu Uluslararası Muhasebe Standartının 3/e maddesindeki şartı da göz önüne alınarak, enflasyon muhasebesine geçitmesi zarurieti ortadadır. Dolayısıyla, vergi sistemimizde yer alan bu düzenlemeler yanında uzun vadede, işletmelerin uygulayabilecekleri enflasyon muhasebesi standartları belirlenerek vergilendirmenin de buna göre yapılması, zaman yitirmeksizin, sağlanmalıdır.

Diğer taraftan, işletmelerin enflasyon muhasebesine yönelik düzenlemeleri beklemeyip kendi bünyelerinde enflasyon muhasebesi sistemini oluşturmalarında ve kararlarını bu sistemi göz önünde bulundurarak almalarında fayda vardır. Zira, bu gerçek "29 Nolu Uluslararası Muhasebe Standardında" da açıkça dile getirilmiş ve hazırlanan tabloların düzenledikleri tarihteki paranın satın alma gücünü ifade etmedikleri sürece sağlıklı bir gösterge kabul edilemeyecekleri belirtilmiştir.

Tüm bunlarla beraber unutulmamalıdır ki, temel felsefe, enflasyonun sonucuyla değil, topluma sosyal maliyeti oldukça yüksek olan enflasyonla mücadele olmalıdır. Zira, enflasyonu aşağı çekmek, enflasyonun meydana getirdiği etkilerle teker teker uğraşıp nötr etmekten daha kolaydır.

¹⁹⁵ Kalkan, a.g.m. s.3.

¹⁹⁶ İzzettin Önder, "Türkiye'de Kamu Kesimi Ekonomisi, Genel Öneriler", **Türk Ekonomisine Sosyal Demokrat Çözümler**, Cilt: I, İstanbul: TÜSES Vakfı Yayını, 1991, s. 46

¹⁹⁷ Burhan Şenatalar, "Dolaysız Vergilerle İlgili Öneriler", **Türk Ekonomisine Sosyal Demokrat Çözümler**, Cilt: I, İstanbul: TÜSES Vakfı Yayını, 1991, s. 104.

Ancak, para sistemindeki çökmenin durdurulması başarılmıyorsa ya da iktidar siyasal seçimi ekonomik seçime yeğliyorsa, vergilendirmenin para değerindeki kayıplara ayarlanması zorunluluk kazanır. Aksi halde, Eckhart'ın da dediği gibi, mükellefin sebep olmadığı gerçek kayıpların vergilendirilmesi Devlet gücünün kötüye kullanılması olur. Bununla birlikte, vergi sisteminde yapılan ayarlamalar ne kadar mükemmel olursa olsun, sağlıklı iktisat ve maliye politikalarının yanında ikincil en iyi çözüm olarak kalmağa mahkumdur¹⁹⁸.

¹⁹⁸ Öncel, Enflasyon ve Vergileme..... a.g.m.. s.519.

SONUÇ

En basit şekliyle toplam talebin toplam arzı aşması dolayısıyla fiyatlar genel seviyesinin büyük ve devamlı olarak artması ve dolayısıyla para değerinin veya satın alma gücünün hızla düşmesi olarak tanımlanan enflasyon, toplumda bir çok huzursuzluğun kaynağını teşkil etmekte birlikte, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, bir finansman aracı olarak ta kullanılmaktadır.

Türkiye, çeyrek yüzyılı aşkın bir süredir, gittikçe kronikleşerek kurumsallaşan bir enflasyon olgusu ile karşı karşıyadır. Ülke yönetimine talip olan tüm siyasi gruplar, kendilerine en büyük hedef olarak seçtikleri ve tüm beş yıllık kalkınma planlarında yer aldığı halde, bugüne kadar enflasyonla mücadelede ciddi bir başarı elde edemedikleri aşikâr olup, bu yüzden enflasyonla mücadele konusundaki umutsuzluğun tüm toplumsal kesimlere yığıldığı görülmektedir.

Günümüzde, belki de sosyal Devlet veya müdahaleci Devlet anlayışının yerleşmesiyle, devasa boyutlara varan kamu harcamalarının karşılanmasında alışla gelmiş yöntemlerle sağlanan kamu gelirleri yetersiz kalmakta ve bu durum kendini bütçe ya da kamu kesimi açığı şeklinde göstermektedir.

Bilindiği gibi, kamu kesimi açığının finansmanında başlıca dört araçtan yararlanılmaktadır. Bunlar, para basımı (emisyon), borçlanma (iç ve dış), döviz rezervlerinin kullanımı ve vergiler. Kamu açıklarının Merkez Bankası kanalıyla, yani para basılarak, finanse edilmesi (mali açığın parasallaştırılması veya monetizasyonu) para arzını artırmakta, bu da enflasyona neden olmaktadır. Gerçi reel para talebindeki artışa bağlı bir parasal taban genişlemesi gerçekleşirse, Devlet enflasyonist baskı yaratmadan emisyon aracılığıyla gelir elde etme olanağına sahiptir. Başka bir deyişle, eğer para arzındaki artış, reel büyüme sonucu halkın reel para talebinde görülecek artıştan büyük değilse, hükümet enflasyonist baskı yaratmaksızın, para basmak suretiyle reel gelir elde edebilir. Literatürde bu gelire senyörāj (seigniorage) geliri denilmektedir.

Ancak uygulamada , genellikle, monetizasyon enflasyon vergisine yol açmaktadır. Diğer bir ifadeyle, hükümetin kamu kesimi açıklarını gidermek amacıyla emisyonu baş vurması, para arzının artmasına ve dolayısıyla fiyatlar genel seviyesinin yükselmesine neden olur. Bu durum ise, bir taraftan elinde para tutan ve ya paraya bağlanmış alacak sahiplerinin bu varlıklarının değerini enflasyon oranında azaltarak reel para dengesi üzerinde vergiye tabi tutulması, diğer taraftan parasal getirisi bulunmayan veya düşük olan vadesiz mevduatın enflasyon vergisine tabi tutularak Hazine ve bankalara kaynak aktarılmasına Sebep olmaktadır. Ayrıca hükümet, enflasyon nedeniyle, endekslenmemiş iç borçlarını daha ucuza ödeyerek, özel kesimden kamu kesimine bir kere daha kaynak aktarma imkanı yaratmaktadır.

İşte bu nedenledir ki ekonomistler, enflasyonu bir tür gizli vergileme yöntemi olarak görmüşlerdir. Nitekim, Milton Friedman, enflasyonun siyasal amaçlarla önlenmediğini belirterek, devletin bu yol ile kanuna dayanmadan gelir elde ettiğini, dolayısıyla bu gelirden mahrum olmamak için enflasyonu önleme çabasına girmedikini belirtmektedir. Diğer taraftan, siyasal karar alma mekanizmasının, iç borç baskısı arttığı ölçüde, enflasyon vergisini gelir sağlamak için bilinçli olarak kullanma eğilimi içine girdiği yadsınmaz bir gerçektir.

Ancak monetizasyon, bir taraftan enflasyon vergisi yoluyla hükümete gelir sağlamakta, diğer taraftan, vergi tahsilatındaki gecikmeler ve vergi sisteminin nominal gelir esnekliği düşük olması durumunda, reel vergi gelirlerinde azaltıcı bir etki yapmaktadır. Yani monetizasyon, hükümete enflasyon vergisi yoluyla gelir getirirken, öbür yönüyle de, reel vergi gelirlerini azaltarak mali açık düzeyini finanse etme işlevini büyük ölçüde yitirmektedir. Hatta bu iki etkinin büyüklüğüne göre yapılan kıyaslamada, bir çek keré kamu kesimi açığının büyümesine neden olabilmektedir. Böylece, açıkların Merkez Bankası kaynaklarından karşılanması "enflasyon- kamu açığı" döngüsünü yaratacaktır. Diğer taraftan, enflasyon oranı artıkça nominal faiz oranlarının yükselmesi dolayısıyla, faiz ödemeleri ve bütçe açıkları süregenleşecektir.

Kısaca, enflasyon oranındaki artışlar nominal faiz oranlarının yükselmesine ve sonuçta bütçe açığının artmasına neden olmaktadır. Bütçe açıkları ise, daha fazla emisyonu bu da daha yüksek enflasyon anlamına gelmektedir. Diğer taraftan, kamu

harcamalarının enflasyonu yakından takip ettiği, ancak gelir üzerinden alınan vergilerin tahsilattaki gecikme nedeniyle enflasyonla erozyona uğradığı gerçeği de göz ardı edilmemesi gereken bir konudur.

Enflasyon, yürürlükteki vergi sistemindeki yapısını bozarak, özellikle sayısal büyüklükleri etkileyerek, maktu (spesifik) tarifeler, istisna, muafiyet ve indirim tutarları ile artan oranlı tarifelerin aşınmasına neden olmaktadır. Enflasyonist dönemlerde vergi sistemlerinde reel olarak gelir düzeyi artmadığı halde, mükelleflerin, nominal gelirleri nedeniyle, giderek daha yüksek oranda vergilendirildikleri de inkar edilemez. Diğer taraftan, enflasyonun hüküm sürdüğü bir ekonomide, farklı vergi mükelleflerin farklı zamanlarda vergilerinin ödemeleri, yatay eşitliği bozarak aynı gelir düzeyindeki kişilerin farklı yükümlülükler altına girmesine neden olmaktadır. Böylece enflasyon, üreticileri, tüketicileri, tasarruf sahiplerini, alacaklıları, borçluları ve mükellefleri farklı şekillerde etkileyerek vergi sistemini bozmakta, vergi yükü dağılımını değiştirmekte ve sonuçta vergi ile hedeflenen ekonomik, mali ve sosyal amaçları çarpıtmaktadır.

Enflasyonist dönemlerde fiyat artışlarıyla birlikte yükselen kişisel nominal gelirin yükümlüyü artan oranlı vergi tarifesinde yüksek gelir dilimlerine kaydırarak, - ödeme gücü değişmediği halde- vergi yükünü artırması, Anayasamızın 73'ncü maddesinde ifadesini bulan "Kanunsuz vergi olmaz", "Herkesi ödeme gücüne göre vergilendirme" ve Gelir vergisi Kanunumuzda yer alan " Gelirin gerçek olması" ilkeleriyle çelişmektedir. Aynı durum, fiktif kârları üzerinden vergiye tabi tutulan işletmeler için de geçerlidir.

Mikro düzeyde ise, enflasyon, kısa dönemde işletmelerin yatırım yapma risklerinin artmasına, üretim maliyetlerinin yükselmesine ve faiz yükünün artmasına neden olurken, uzun dönemde işletmelerin muhasebe sistemlerini ve mali tablolarını anlamsızlaştırmaktadır. Böylece, ekonomik hayatın normal dönemlerinde, muhasebede uygulanan kayıt, tasnif, takdim, yorum usulleri ile değerlendirme ve kontrol metodları yönetim kararlarına mesnet olacak doğru, gerçek bir bilanço ve gelir tablosu ile diğer muhasebe tablo ve verilerinin sağlanmasına imkan verdiği halde, enflasyonist süreçlerde bu vasfını büyük ölçüde yitirmektedir.

Bilindiği üzere, geleneksel muhasebe sisteminde, enflasyondan kaynaklanan kayıp ve/veya kazançların sonuç hesaplarına yansıtılma imkanı bulunmadığından, işletmelerde

oluşan dönem kârı veya zararı da gerçek durumu göstermemektedir. Böylece işletmeler, rasyonellikten uzaklaşarak, dönem sonunda oluşan fiktif kârları dağıtmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle, yüksek enflasyonist dönemlerde geleneksel muhasebe ilkelerine göre hazırlanıp sunulan mali tablolar, fiyat hareketleri sonucu para biriminin satın alma gücünde meydana gelen azalışlar dikkate alınmadan hazırlandığından anlamsızlaşmakta ve gerçeği yansıtmaktan uzaklaşmaktadır. Öte taraftan, bu periyotlarda, enflasyonist dönemlerde gider ve geliri oluşturan kalemler farklı satın alma gücüne sahip para birimiyle ifade edildiğinden, mali tabloların homojenliği bozulmakta, tarihi maliyetler gerçek maliyetlerden az-gözüküğünden, cari maliyetler ile cari satışların karşılaştırılma olanağını ortadan kalkmakta, dolayısıyla işletmede fiktif kârın doğmasına neden olmaktadır. Fiktif kârların üzerinde ödenecek vergi ve dağıtılacak temettü, öz sermayenin satın alma gücü ve üretim potansiyelinin korunması imkanını yok edip işletme sermayesini erozyona uğratacak, işletme faaliyetlerinin muntazaman aynı düzeyde sürdürülmesinde yönetimi sıkıntıya sokacaktır.

İşte bu nedenledir ki, enflasyon dönemlerinde, işletme yöneticilerin gerçek, reel veriler sağlayabilmek için bir yandan normal, alışlagelmiş yöntemlerle elde edilmiş yetersiz, yanlış verilerin düzeltilmesine, diğer yandan da, enflasyon dönemlerine mahsus, özel nitelikteki bazı yönetim tedbirlerinin kabul ve uygulamasına gerek vardır.

Mali tablolar üzerindeki enflasyonun etkisini gidermek amacıyla önerilen yöntemler, "kısmi düzeltme yöntemleri" ve "genel düzeltme yöntemleri" olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilir.

Kısmi düzeltme yöntemleri, mali tablolardaki bir ya da bir grup bilanço kaleminin düzeltilmesine mahsus bazı tedbirlerdir. Ekonomide para istikrarı muhafaza edildiği, ancak nispi fiyat değişimleri işletme bünyesinde olumsuz etkiler meydana getirdiği dönemlerde, klasik muhasebe ilkeleri terk edilmeyerek, sadece, aksayan yönlerini, alınacak kısmi tedbirlerle gidermeyi amaçlayan bu yöntem, geleneksel muhasebe uygulamasına ters düşmeyen, ancak enflasyonun tüm etkilerini giderme ve mali tabloları tamamen anlamlı hale getirme iddiası bulunmayan tedbirler olup, kısa süreli ve düşük oranlı enflasyon dönemlerinde uygulanabilir. Mamafih, yüksek enflasyonun işletmeler ve mali tablolar üzerindeki olumsuzlukları bu kısmi önlemlerle giderilmesi pek olası değildir.

Zira, bu tür palyatif önlemler, muhasebe belgelerini düzeltici olmaktan ziyade pratik sonuçlar alan, fakat muhasebe belgelerini daha da anlamsız hale getiren önlemlerdir.

Genel düzeltme yöntemleri ise, enflasyonist dönemlerde paranın değerinin değiştiği ve bu değişimi dikkate almayan muhasebe ilkelerinin gerçeklerden uzaklaştığı, dolayısıyla söz konusu ilkelerinin de değişime tabi tutulması gerektiği ve bu nedenle daha köklü düzeltme yöntemlerine baş vurmaya gerektiğini savunan yöntemlerdir. Ancak genel düzeltme yöntemleri de kendi içinde iki ana başlık altında toplanabilir. Birincisi, mevcut muhasebe ilkeleri tamamen terk edilmeyip bunlara bazı düzeltme usulleri eklemek suretiyle mali tabloları ihtiyaca cevap verir hale getirmeyi öngören mutedil düzeltme yöntemleri; diğeri, mevcut yöntemleri tamamen terk ederek yerlerine yenilerini koymak isteyen radikal veya köklü düzeltme yöntemleridir.

Paranın değerinde önemli düşüşler meydana geldiği fakat tamamen fonksiyonlarını yitirmediği durumlarda, geleneksel muhasebenin ilkelerini tamamen terk etmek yerine, bazı düzeltmeler yaparak verilerin düzeltilmiş tablolarda cari değerleriyle yer almasını olanaklı hale getirmeyi hedefleyen mutedil düzeltme yöntemleri taraftarlarına göre, bu yöntem sayesinde hem mali tabloları anlamlı ve ihtiyacı karşılayacak hale sokmak hem de vergilenecek geliri gerçek gelire yaklaştırmak mümkün olacaktır.

Enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkisini gidermek amacıyla köklü tedbirler alınmasını ileri sürenler, klasik muhasebenin dayandığı maliyet esasını tamamen terk edilerek cari maliyetlerin esas alınması gerektiğini ifade etmektedirler. Bu görüşe göre, fiyatların çok hızlı yükseldiği dönemlerde muhasebe fonksiyonlarını yerine getirmediği gibi, mali tablolardaki değerler de gerçek değerlerin çok gerisinde kalmaktadır. Bu nedenle, klasik muhasebenin maliyet değeriyle değerlendirme ilkesi yerine, Fritz Schmidt'in ileri sürdüğü ikame fiyatına göre yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu işlemden doğacak değer fazlalarının da pasifte açılacak özel bir hesaba kaydedilip ve sadece işletmenin üretim faaliyetlerinde doğan gerçek kâr ve zararını, kâr ve zarar hesabında izlenmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bu tür umumi önlemler, palyatif önlemlere göre muhasebe belgelerini daha düzeltici daha anlamlı hale getirici önlemlerdir. Burada her iki alternatif önlemden birini seçme, kuşkusuz bir tercih sorunudur. Uygulamanın sağlayacağı yararlar ile külfetler arasında bir karşılaştırma ve seçim yapma sorunudur.

Özetle, yüksek enflasyonun gerek finansal tablolarda gerekse öz sermayenin ve dolayısıyla dönem kazancının tespitinde meydana getirdiği aksaklıkların geleneksel muhasebe anlayışıyla giderilmesinin imkansızlığı ve bu yönetime ters düşmeyen kısmi önlem niteliği taşıyan diğer palyatif yöntemlerde muhasebe belgelerinin daha anlamsızlaştığı gerçeği belirginleşmesiyle günümüzde zorunlu olarak daha radikal bir yöntem olan enflasyon muhasebesi uygulamasını gündeme getirmiştir.

Enflasyon muhasebesi, muhasebe veri ve bilgilerini üretme işlevini yüklenmez. Ancak, geleneksel muhasebe uygulamaları sonucu üretilen muhasebe veri ve bilgilerini, cari maliyetler düzeyine indirgeyerek, cari maliyetler ile cari gelirleri karşı karşıya getirmek suretiyle düzeltir. Böylece mali tablolarda yer alan bilgiler, ekonomik ve finansal yönden güncelleşmiş olur. Çünkü enflasyon muhasebesinin temel işlevi, geleneksel muhasebenin ürettiği veri ve bilgileri anlamlı hale getirerek, işletme sermayesinin satın alma veya üretim gücü yönünden korunmasını sağlamaktır. Bu suretle geleneksel muhasebenin kayıt, sınıflama ve özetleme işlevlerinin yanına “ekonomik ve finansal güncelleştirme” eklenerek gerek muhasebe verilerinin işletme karar süreçlerinde daha etkili kullanılmasına olanak sağlayacak, gerekse veri kullanıcılarına anlamlı muhasebe bilgileri sunmuş olacaktır.

Bilindiği gibi enflasyon, vergi sistemini esastan çarpıtarak, parlamento iradesinin belirlemek istediği şeyin tamamen dışına çıkarmaktadır. Bu bakımdan enflasyon muhasebesi ekonomik bir müessese olmaktan öte demokratik bir müessese görünümündedir. Zira, vergilendirme, demokrasinin çok önemli bir ayağıdır ve demokratik olmak zorundadır. Nitekim, vergi hukukunda hatta anayasa hukukunda da yerini bulan “Temsilsiz vergileme-olmaz” ilkesi despot kralların vergileme yetkilerinin sınırlandırılması için verilen büyük bir mücadele sonucu kazanılarak, bu yetki parlamentoya verilmiştir. Oysa enflasyonist dönemlerde vergilendirme halkın dolayısıyla parlamentonun iradesiyle değil, enflasyonist gidişe göre olmaktadır. Bu tür bir vergilendirme ise gayri meşrudur. Bu nedenle enflasyon muhasebesi vergilemenin meşru hale gelmesi için kaçınılmaz bir araçtır.

Diğer taraftan, işletmelerin fiktif kârları üzerinden vergi, temettü ve ücret ödeyerek öz sermayelerinin erimesine seyirci kalmaları pek olası değildir. Bu durumda,

birçok işletme, bazı yasal (vergiden kaçınma) ve yasal olmayan yollara baş vurarak, fiktif kârlarının bir kısmını gizleyip kayıt dışına çıkma temayüllüne girmektedir. Dolayısıyla, enflasyonist bir ortamda hem mükellef hem de vergi alacaklısı olan Devlet gayri kanuni hareket etme konumuna düşmektedir. Bu nedenle reel kârların vergilendirilmesine yol açan enflasyon muhasebesi, gerek demokratik gerekse ekonomik açıdan, uygulanması kaçınılmaz bir müessesedir.

Kaldı ki, enflasyonun olmadığı durumlarda dahi mali tabloların yeniden değerlendirilip düzeltilmesinde yarar vardır. Zira, para değerini kaybetmese bile işletmenin sahip olduğu bazı varlıkların değeri yükselirken (arsa ve arazi gibi gayrimenkuller) bazılarının (makinalar gibi) değeri düşebilmektedir. Paranın erozyonu burada sadece ağırlaştırıcı bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Enflasyonun neden olduğu çarpıklıkları kısmen gidermek veya doğurduğu sorunları hafifletmek üzere Türk vergi sisteminde bir dizi endekşleme ve vergi erteleme müesseseleri ihdas edilmiştir. Her ne kadar, bu önlemlerin bir çoğu cılız ve kısmi önlemler niteliğinde ise de, hiç olmasa, fiktif kârları kısmen vergi dışı bırakma çabasını sergilediklerinden ve ileride atılacak adımlara başlangıç teşkil edeceğinden desteklenmesi gerekir. Ancak, bu önlemler, bilançodaki sadece bir veya birkaç kalemi düzeltmeye tabi tutuklarından mali tabloları daha karmaşık ve anlamsız bir hale getirme riskini birlikte taşıdıklarını da göz ardı etmemeliyiz.

Diğer taraftan, enflasyonun meydana getirdiği tahribatın tam önleminin tek yolu enflasyonla kararlı bir şekilde mücadele edilerek onu yenmektir. Ancak, kısa dönemde bunun mümkün olmayacağı gerçeği göz önüne alınarak, bu mücadele ile birlikte mükelleflerin mağduriyetini önlemek için bu yöntemlere birer yardımcı olarak başvurulması gerekir.

Enflasyonun bozucu etkisini gidermek amacıyla vergi sistemimizde ihdas edilen karmaşık bir dizi önlemler arasında en önemlileri şöyle sıralanabilir:

- Yeniden değerlendirme
- Son giren ilk çıkar stok değerlendirme metodu
- Azalan Bakiyeler Usulüyle Amortisman,
- Sabit kıymetleri yenileme fonu,

- Maliyet bedeli artırımını,
- Yatırım indirimde endeksleme,
- Diğer kazanç ve iratlarda indirim,
- Zirai kazancın tespitinde maliyet bedeli artırımını,
- Finansman giderleri kısıtlaması,
- Araştırma ve geliştirme harcamalarında vergi erteleme.

Son giren ilk çıkar stok değerleme metodu (Lifo), satılan malların maliyetlerini cari maliyetlere yaklaştırarak, dönem sonu stok değerini düşürerek dönem sonu kârın daha az tutarda oluşmasına neden olduğundan, enflasyonist dönemlerde önerilmektedir. Diğer bir deyişle, bu yöntem, cari maliyetleri cari gelirlerle karşılaştırma imkanını vererek, vergi ödemelerinin ertelenmesi şeklinde bir vergisel avantaj sağlamaktadır. Lifo yönteminin birden fazla hesap döneminde kendisinden beklenen faydayı sağlayabilmesi için stok düzeyinin azalış göstermemesi gerekir. Bununla beraber, stok eritme politikası izleyen işletmelerde bu yöntemin etkinliği azalmaktadır. Ancak günümüzde stokların satışlara olan oranının bir düşme eğilimi içinde bulunduğu düşünülürse, bu yöntemin etkinliği giderek azalmakta, stoksuz çalışan işletmelerde de hemen hemen hiçbir etkisi kalmayacaktır. Bu yönüyle Lifo, stok yönetimini çok iyi uygulayan işletmeleri cezalandırmakta ve modern işletmecilik ilkeleriyle çelişir niteliktedir.

Hızlandırılmış amortisman yöntemlerinin uygulanması, amortismanların sağladığı vergi tasarrufu dizisinin şimdiki değerini yükselterek enflasyonun olumsuz etkisini kısmen azaltmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bu yöntem, iktisadi kıymetin iktisap edildiği ilk yıllarda daha fazla miktarda amortisman ayrılması nedeniyle, vergi matrahını bu yıllar için azaltmakta ve dolayısıyla sabit kıymetleri enflasyonun olumsuz etkisinden -bir nebze de olsa- korumaktadır. Yani, bu yöntem, sadece amortismanına tabi iktisadi kıymetleri enflasyona karşı korumaya yönelik olduğu için, kısmi bir düzeltme aracı mahiyetindedir.

Yeniden değerlendirme, enflasyon nedeniyle işletmelerin aktifine kayıtlı amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin değerlerinde meydana gelen düşüşün belirli kurallar çerçevesinde yeniden değerlendirip, halihazır değerine yaklaştırma işlemidir.

Yeniden değerlendirme, işletme bilançolarına dahil iktisadi kıymetlerin değerlerini cari değerlerine yaklaştırarak, bilançoların homojen ve karşılaştırılabilir bir duruma getirme

amacını taşımaktadır. Nihai olarak, sabit kıymetlerin değeri realize edilmiş olduğundan, ayrılacak amortisman miktarı da yükselecek ve böylece değeri yükselen amortismanına tabi iktisadi kıymetler üzerinden ayrılacak amortisman payı da artacaktır.

Yeniden değerlendirme, yapısı itibariyle bir endeksleme müessesesi olduğundan, mükelleflere enflasyon nedeniyle amortismanına tabi iktisadi kıymetlerinde meydana gelen değer artışını mali tablolara yansıtma imkanını vermektedir. Belirlenen yeniden değerlendirme oranları ile uygulanan amortisman oranı ne kadar gerçek durumu yansıtıyorsa, yeniden değerlendirme değer artış fonu tutarı da o ölçüde gerçek duruma yaklaşarak, söz konusu kıymetin satılması halinde iktisadi kıymetin satış kârı da o ölçüde reel kâra yaklaşacaktır.

Bünyesinde taşıdığı endeksleme müessesesi niteliğiyle yeniden değerlendirme, enflasyon muhasebesi yöntemlerinden biri olan genel fiyat düzeyi muhasebesine yaklaşmaktadır. Ancak, Vergi Usul Kanununun mükerrer 298'nci maddesindeki düzenleniş biçimiyle, sadece, amortismanına tabi iktisadi kıymetleri kapsamını aldığından sınırlı ve dar bir düzeltme aracı mahiyetindedir. Zira, enflasyon sadece amortismanına tabi iktisadi kıymetleri değil, işletme bilançosuna dahil tüm kalemleri farklı ölçülerde etkilemektedir. Diğer taraftan, Türkiye'de, gerek çeşitli kurumlar tarafından hesaplanan genel fiyat endekslerinin birbirini tutmaması gerekse bu endeksin saptanmasına yarayan sepeti oluşturan karışım hakkındaki tereddütler, yeniden değerlemenin hesaplanmasına esas alınan oranın enflasyon oranının gerisinde kaldığı izlenimi vermektedir.

Bu nedenle yeniden değerlendirme müessesesi, tekrar gözden geçirilmeli, genel fiyat düzeyi muhasebesi bağlamında tüm bilanço kalemlerini ihtiva etmesine olanak sağlanmalıdır. Dolayısıyla, vergi mevzuatımızda dağınık ve karmaşık bir şekilde yer alan diğer müesseselerin de yeniden değerlendirme ile entegre edilerek hem vergi hukukumuzu keşmekeşlikten kurtarmak, hem de mükellefleri adaletsiz bir vergi olan enflasyon vergisinden korumak gerekir. Bu suretle, böyle bir uygulama enflasyondan kaynaklanan kazançları da vergi kapsamına alacağından yatay ve dikey vergi adaleti kısmen sağlanmış olur.

Ancak bir işletmenin enflasyondan nasıl etkileneceği bilançosunda yer alan parasal ve parasal olmayan kalemlerin göreceli ağırlığına, parasal kalemlerde enflasyona bağlı olarak bir endekslemeye gidilip gidilmediğine ve üretilen malın nispi fiyatında meydana

gelen değişmenin fiyatlar genel düzeyindeki değişmeden daha yüksek olup olmadığına bağlıdır.

Bu bağlamda denilebilir ki, endeksleme ve enflasyon muhasebesi uygulamaları, işletmelerin durumlarını şeffaf kılınması ve bilanço kalemlerinin gerçekliği açısından kaçınılmazdır. Fakat sözkonusu müesseseler, şüphesiz antienflasyonist politika aracı değildirler. Nitekim, İsrail ve Latin Amerika örneğinde, enflasyon, anılan araçlarla değil, ciddi, tutarlı, gerçekçi ve mantıksal bir bütünlük sergileyen istikrar ve antienflasyonist politikalarla önlenebilmiştir.

Uzun süredir ülkemizin enflasyonla iç içe yaşadığı, Türk toplumunun da bu illete adeta alıştığı yadsınmaz gerçeği göz önüne getirildiğinde, uzun dönemde enflasyonu önleyici tutarlı ekonomi ve maliye politikalarının kararlılıkla uygulanması, kısa dönemde de, hem muhasebe ve hem de vergi sistemimizde gerekli çağdaş düzenlemelerin yapılması zarureti ortadadır. Bu suretle, kısmi ve dağınık hukuksal düzenlemelerin sistematize edileceği ve serbest rekabet ortamında yarışan işletmelerin çağdaş standartlara göre belirlenen kazançlarının da modern vergilendirme esasları çerçevesinde vergilendirilmesinin mümkün olacağı kanısını taşımaktayız.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

KİTAPLAR

AKALIN, Güneri, **Kamu Ekonomisi**, 2. Baskı, Ankara: A. Ü. S. B. F. Yayınları No:554, 1986.

AKDOĞAN, Nalan ve Nejat Tenker, **Finansal Tablolar ve Analizi**, Ankara: Savaş Yayınları, 1985.

AKDOĞAN, Nalan ve Nejat Tenker, **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, 5.Baskı, İstanbul : Lebib Yalkın Yayınları, 1997.

AKDOĞAN, Nalan ve Nejat Tenker, **Tekdüzen Muhasebe Sisteminde Mali Tablolar ve Oran Analizi**, İstanbul : İstanbul SMMM Odası yayınları-No: 10, 1994.

AKDOĞAN, Nalan ve Tenker, **Finansal Tablolar ve Analizi**, Ankara: Savaş Yayınları, 1985.

AKDOĞAN, Nalan, **Enflasyon Muhasebesi**, Ankara : M. B. M. Y. Okulu Yayınları No : 1, 1980.

AKGÜÇ, Öztin, **Finansal Yönetim**, Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul: İ.Ü. Yayın No : 2825, 1982.

AKGÜÇ, Öztin, **Finansal Yönetim**, 2. Baskı, İstanbul; 1979.

AKGÜÇ, Öztin, **Finansal Yönetim**, 3.B, İstanbul: İ. Ü. İsl. Fak. Muh. Ens. Yay. No: 41, 1982.

AKINCI, Nejat ve Necmettin Erdoğan, **Finansal Tablolar ve Analizi**, 4. Baskı, İzmir: Barış Yayınları, 1995.

AKSOY, Şerafettin, **Kamu Maliyesi**, 2.Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1994.

AKTAN, Coşkun Can, **Çağdaş Liberal Düşüncede Politik İktisat**, Ankara, 1994.

ALEXANDER, Michael O., **Accounting for Inflation, a Challenge for Business**, Toronto: Maclean- Hunter Ltd, 1975.

ANTONY, Robert N., **Management Accounting Text and Cases**, Thid Edition, Illinois, U. S. A.: Richard D. Irwin, Inc, 1964.

AREN, Sadun, **Para ve Para Politikası**, Yüz soruda Serisi, 2. Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1986.

- ARICA, M. Nadir, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Mersin, 1989.**
- ARIKAN, Türkan, Muhasebe Teknik, İstanbul: Der Yayınları, 1982.**
- ARSAN, H. Üren, Vergi Yükü Üzerinde Bir İnceleme, Ankara, 1975.**
- ASLAN, M. Hanifi, Enflasyonist Finansman Politikası, Bursa: Ak-Bil Yayınları, 1997.**
- ATABEY, Naim Ata, "İşletmelerde Çalışma Sermayesi Yönetiminin Önemi", Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi, Sayı: 1, Yıl:1998.**
- ATAMAN, Ümit, Genel Muhasebe, (Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri), cilt:II, Gözden Geç. 6.Baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 1997.**
- AUSTİN, James E., Managing in Developing Countries, U.S.A.. The Free Press Pritited, 1990.**
- BARRO, Robert, Macroeconomics, Second edition, John wiley and sons, 1987.**
- BASLE, Maurice, Le Budget de l'Etat, Editions La Decouvert, Paris, 1985.**
- BATIREL, Ömer F., Teoride ve Türk Vergi Sisteminde Değerleme, İstanbul: 1974.**
- BATIREL, Ömer Faruk, Maliye Politikası ve Gelişmekte Olan Ülkeler, İstanbul, 1984.**
- BATIREL, Ömer Faruk, Teoride ve Türk Vergi Sisteminde Değerleme, İstanbul, 1974.**
- BAXTER, N. T., Accounting Values and Inflation, London: McGraw-Hill Book-Co. Ltd, 1975.**
- BAXTER, William and Sidney Davidson, (Eds), Studies in Accounting Theory, London: Sweet and Maxwell Ltd., 1962.**
- BAXTER, William, Accounting Values an inflation, London: Mc.Graw Hill Book Company, 1975.**
- BAYRAKLI, Hasan Hüseyin, Vergi Hukukunun Temel İlkeleri, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını No:8, 1997.**
- BEGG, D., S. Fischer and R.Dornbusch, Economics, Britsh Edition, England: McGraw-Hill Book Campany Limited, 1984.**
- BEKTÖRE, Sabri ve Ferruh Çömlekçi ve Halim Sözbilir, Mali Tablolar Analizi, Eskişehir: Birlik Ofset Yayıncılık, 1995.**

- BOZER**, Ali ve Celal Göle, **Ticaret Hukuku Bilgisi**, 4.B: Bankacılar Serisi, No: 8. Ankara; Banka ve Ticaret Odası Araştırma Enstitüsü Yayını, 1994.
- BROCHIE**, Hubert r and Pierre Tabatoni, **Mali İktisat** (Çev : Adnan Erdaş), İstanbul, 1971.
- BRUNS**, William and R. S. Kaplan, **Accounting a Management Field Study Perspectives**, Boston : Harward Business School Press, 1987.
- BUCHANAN**, James M, **The Public Finances**, Revised Edition, Homewood, Illinors: Richard D. Irwin inc , 1965.
- BULUTOĞLU**, Kenan, **Türk Vergi Sistemi**, 2. Baskı, İstanbul: 1967.
- BULUTOĞLU**, Kenan, **Vergi Politikası**, İstanbul: İ.Ü.İ.Ç. Ma. Enst. Yayınları, No:11, 1962.
- BURSAL**, Nasuhi, **Muhasebe - Maliyet Finansal Kontrol Konuları**, İstanbul, 1976.
- CAGAN**, P., "The Monetary Dynamics of Hyperinflation", **Studies in the Quantity Theory of Money**, (Ed. M.Friedman); Chicago; The University of Chicaga Press, 1956.
- CEYHAN**, Burhan, **Vergi Muhasebesi Yönünden Değerleme**, İzmir:1968.
- CEYLAN**, Ali, **İşletmelerde Finansal Yönetim**, 4. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi, 1995.
- CHRİSTY**, George A. and Peyton F. Roden, **Finance Environment and Decision**, NewYork: Confield Press, , 1976.
- COSTALES**, S. B. and G. Suzurovy, **The Guide To Understanding Financial Statements**, Second Edition, Mc Graw- Hill, Inc, 1994.
- ÇABUK**, Adem ve İbrahim Lazol, **Mali Tablolar Analizi**, Bursa: VIPAŞ A.Ş Yayını, 1998.
- ÇABUK**; Adem, **Mali Tablolar Analizi**, Bursa, 1989.
- ÇANKAYA**, İslam, **MDV Yeniden Değerlemesi ve Amortisman Ayrılması**, 2. Baskı, Ankara: 1995.
- D.P.T.**, **Muhasebenin Temel Kavramları ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri**, Üçüncü Baskı, Ankara: D.P.T. Yayınları No: D.P.T. 863. KD: 96, 1973.
- DEMİR**, Ahmet, **Tek Düzen Muhasebe Sistemi**, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1995.
- DİNLER**, Zeynel, **Mikroekonomi**, 6.Baskı, Bursa: U. Ü. Ç. V. Yayın No: 29, 1989.

DOĞAN, Ali Abdullah ve Mehmet Nadir Arıca, **Türk Vergi Hukukunda Yeniden Değerleme**, Ankara, 1983.

DOĞANAY, İsmail, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, 2.cilt, 2.Baskı, Ankara, 1981.

DOĞANAY, İsmail, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, cilt: 2-3, Ankara Feryal Matbaası, 1990.

DOMANIÇ, Hayri, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul, 1975.

DORNBUSCH, Rudiger and Fischer Stanley, **Macroeconomics**, fifth edition, New York; Mc Graw hill Publishing company, 1990.

DRUCKER, Peter F., **Kapitalist Ötesi Toplum**, Çev: Belkıs Çorakçı, İstanbul : İnkılap Kitabevi, 1994.

DURMUŞ, Ahmet Hayri, **Uluslararası Muhasebe Standartları (1-31)**, İstanbul; Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği Yayını, no:7, 1992.

ERDEM, Metin; **Devlet Borçları**, Bursa: Ekin Kitabevi. 1996.

ERİMEZ, Rüştü, **Değerleme ve Mali Tablolar**, İstanbul, 1975.

ERİMEZ, Rüştü, **Muhasebe Değerleme ve Mali Tablolar**, İstanbul, 1974.

ERK, Nejat ve H. Mahir Fisunoğlu ve Altan Çabuk, **Enflasyonun Bankalar Üzerine Etkileri**, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No: 186, 1994.

EROĞLU, Nurettin, **Açıklamalı ve İçtihatlı Vergi Usul Kanunu**, 2.b., Ankara:1995.

FERMAN, Cümhur, **Fiyat Hareketlerinin Muhasebe Prensipleri Üzerine Tesiri ve Bilanço Teorileri**, Ankara: A.Ü.S.B.F. Yayınları No:41-23, 1954.

FERTIG, Paul and Donald Istvan, **Using Accounting Information An Introduction**, 2.Edition. USA: Harcourt Brace Javarovich Inc., 1971.

FISCHER, Lutz, **Finanz System und Finanzverwaltung der Türkei**, Köln, 1983.

FISCHER, Otto, **De L'Influence des Fluctuations Monétaires Sur les Bilans et le Probleme de la Réévaluation**, Wetzikon, Aktienbüchdruckerei wetzikon und rüti, 1940.

FRIEDMAN, Milton; **Essays On Inflation and Indeation, Domestic Affairs Studies**; Washington; 1974.

GENÇ, Süleyman ve Akman Yargıcı, **Mali Af Kanunu, yeniden değerlendirme, Hayat Standardı Esası**, İstanbul Sürekli Yayınları, 1983.

GOLDSCHMIDT, Y. ve K.Admon. Profit Measurement During Inflation Accounting, Economic and Financial Aspects, New York; John Wileyson, 1977.

GOODE, R., Government Finance in Developing Countries, The Brookings Institution, 1984.

GÖNENLİ, Atilla, İşletmelerde Finansal Yönetim, 2. Baskı, İstanbul, 1978.

GRANOF, Michael H., Accounting for Managers and Investors, New Jersey : Prentice - Hall Inc., 1983.

GÜCENME, Ümit, Ticaret İşletmelerinde Muhasebe ve Envanter İşlemleri, Bursa : U.Ü. G.V. Yayın No: 74, 1993.

GÜLLÜP, Talat, Enflasyon Olayı, Erzurum : Atatürk Üniversitesi Yayınları No : 532, 1979.

GÜRSOY, Cudi Tuncer, Yönetim ve Maliyet Muhasebesi, İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları, 1997

GÜVEMLİ, Oktay, Amortisma ve Uygulamaları, İstanbul, 1989.

GÜVEMLİ, Oktay, Uygulamalı Mali Tablolar Tahlili, İstanbul : Çağlayan Kitabevi, 1981.

Gynther, Reg S., Accounting for Price- Level Changes: Thoery and Procedures, New York: Pergamon Press, Inc., 1975.

HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem ve diğerleri, Örneklerle Tekdüzen Hesap Planı Açıklamaları ve Mali Tablolar, Ankara : TÜRMOB Yayınları No.7, 1993.

HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem, Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları (Türkiye Muhasebe Standardı- 2: Yüksek Enflasyon Dönemlerde Finansal Raporlama), İstanbul : Ders Kitapları A.Ş., 1997.

HARTZ Wilhelm, Probleme der Geldentwertung und Ihre Auswirkungen im steyerrecht, Finanz. Rundschau ,1972.

HATIPOĞLU, Zeyyat, Ayrıntılı İşletme Finansmanı: Kavramlar, ilkeler ve Yönetim, Cilt: 1, İstanbul, 1975.

HELKAMP, John G. ve diğerleri, Priciples of Accounting, 3. edition, New York: McGraw - Hill inc., 1989.

HENDRICKSEN, Eldon S., Price - Level Adjustments of Financial Statements - an Evaluation and Case Study of Two Public Utility Firms, Economic and Business Studies Bulletin No: 3, Washington : Washington State University Press, 1961.

HENDRICKSEN, Eldon S., Accounting Theory, Revised edition, Homewood Illinois: Richard D. Irwin, Inc., 1970.

HENDRICKSEN, Eldon S., Price - Level Adjustments of Financial Statements: An Evaluation and Case Study of Two Public Utility Firms, Washington: Washington State University Press, 1961.

HİÇŞAŞMAZ, Mazhar, Genel Muhasebe ve Teorisi ve Uygulama Esasları, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, 1969.

HUSBAND, George R., Accounting; Administrative and Financial, New York: Chilton Company - Book Division, 1960.

İNCE, Macit, Devlet Borçlanması; 3. Baskı, Ankara: 1976.

İNCE, Macit, Maliye politikası, Ankara: Olguç Matbaası, 1980.

İSPİR, Ekrem, Yılmaz Özbacı ve Tahsin Yağmurlu, Vergi Usul Kanunu Uygulamasına İlişkin Danıştay Kararları; Ankara: 1985.

İTO, Türkiye'de Fiyat İndeksleri Hesaplama Yöntemleri ve Uygulamaları Paneli, İstanbul: İTO Yayınları No: 1998- 26, 1998.

JOHNSON, Glenn L. ve James A. Gentry, Finney and Miller's Principles of Accounting, Eighth Edition, New Jersey: Prentice - Hall, Inc., 1980.

KANETİ, Selim, Vergi Hukuku, İstanbul 1989.

KARAYALÇIN, Yaşar, Muhasebe Hukuku, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın no:216, 1988.

KENNEDY, Ralph D. and Stewart Y. Mc Mullen, Finansal Durum Tabloları (Çev: Attila Gönenli), İstanbul, 1967.

KEYNES, J.M., Monetary Reform, New York: Harcourt, Brace and CO., 1924.

KIRBAŞ, Sadık, Vergi Hukuku, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1996.

KIZIL, Ahmet, Dönem Sonu İşlemleri Muhasebesi, İstanbul : Der Yayınları, 1996.

KIZIL, Ahmet, Muhasebe, Envanter ve Değerleme- 2, İstanbul: Der Yayınları, 1982.

KIZILOT, Şükrü ve S. Eyüpgiller, Şirketler Muhasebesi (Vergilendirilmesi, Hukuku ve Mevzuatı), Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1996.

KIZILOT, Şükrü, Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması-2, Ankara : Yaklaşım Yayınları, 1995.

- KIRKMAN, Patrick R. A., "Inflation Accounting", Comparative International Accounting, Britian: Philip Allan Publishers Ltd, 1983.**
- KIRKMAN, Patrick R. A., Accounting under Inflationary Conditions, London : George Allans Unwin Ltd, 1975.**
- KLEİN, M. and J.M. Neumann, "Seignorage: What is it and who Gets It?" Welt wirtschaftliches, 1990.**
- KLESO, D. E. and J. J. Weygandt, Intermediate Accounting, Third Edition, 1980..**
- KOCAHANOĞLU, Osman S. ve Naci Yüksel. Amortismanlar Hukuku ve Uygulaması, 2. Baskı, İstanbul : Temel Yayınları, 1985.**
- KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt:2, Ankara:1980.**
- LALİK, Ömer, Envanter (Dönem Sonu İşlemleri Gelir Tablosu Bilanço), Ankara; Bilim Yayınları, 1986.**
- LARGAY, James A. and John L. Livingstone, Accounting for Changing Prices- Replacement Cost and General Price Level Adjustments, New York: John wiley and Sons, Inc., 1976.**
- LARSON, Kermit D., Fundamental Accounting Principles, U. S. A.: Richard D. Irwin, Inc., 1990.**
- LAUZEL, Pierre, Bilançoların Yeniden Değerlemesi (çev: Ülker A. Yüksel), Ankara, 1968.**
- LAZOL, İbrahim, Genel Muhasebe, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 1998.**
- LIPSEY, Richard G., İktisat-II, (çev: Ömer F. Batırel ve diğerleri), İstanbul, Bilim Teknik. Yayınevi, 1987.**
- MAC, Mehmet, Kurumlar Vergisi, 2.Baskı, İstanbul: Denet Yayıncılık, 1995.**
- MAC, Mehmet, Kurumlar Vergisi, İstanbul, 1995.**
- MEIGS, Robert F. and Walter B. Meigs, Accounting the Basis for Business Decisions, International Edition, Mc Graw- Hill, Inc., 1993.**
- MEIGS, Robert F. and Walter B. Meigs, Accountis the Basis for Business Decisions, New York : McGraw- Hill Publications Co., 1990.**
- MERİÇ, Baki, Ticari ve Mali Bilançolarda, İşletmeye Dahil İktisadi Kıymetlerde Değerleme, İstanbul : Hesap Uzmanları Derneği Yayını, 1982.**
- METİN, Kazım ve Hüseyin Yalçın, İşletmeye Dahil İktisadi Kıymetleri Değerleme, İstanbul: Kılavuz Yayınları, 1996.**

- MOORE**, C. L. and R. K. Jeacdicke, **Managerial Accounting**, 5. edition, Cincinnati: South Western Co., 1980.
- MORELL**, Jame and Ashton. Raymond, **Inflation and Business Management**, London : Economic for Casters Publications Ltd, 1975.
- MOSICH**, A. N. and John Larsen, **Intermediate Accounting**, Fifth Edition, McGraw-Hill, 1982.
- NEMLİ**, Arif, **Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Politikası**, İstanbul : İ. Ü. İşletme Fakültesi Maliye Ens. Yayınları, 1979.
- NEMLİ**, Arif, **Kamu Maliyesine Giriş**, İstanbul: İ.Ü.İ.F. Mal. Enst. Yayın No: 62, 1979.
- NEUMARK**, Fritz, **Grund saetze gerechter und ökonomish Steuer politik**, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1970.
- NEUNER**, J. W., **Cost Accounting, Principles and Praticce**, Forth edition, Illinois: Richard D. Irwin, Inc.,
- OYAN**, Oğuz, **Dışa Açılma ve Mali Politikalar Türkiye: 1980 - 1989**, 2. Basım, Ankara: Vyayınları, 1989.
- ÖNDER**, İzzettin ve diğerleri, **Türkiye'de Kamu Maliyesi, Finansal Yapı ve Politikalar**, İktisat Politikaları Seçenekleri-2, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1993.
- ÖRMECİ**, Musa, **Gelir ve Kurumlar Vergisinde Menkul Sermaye Kazançlarının Vergilendirilmesi, Gelir Beyanı ve Beyanname Düzenleme Örnekleri**, İstanbul, 1998.
- ÖRTEN**, Remzi, **Fiyat Artışlarının İşletmelere Olumsuz Etkisini Önleyici Bir Araç Olarak, Genel Yeniden Değerlemenin Önemi ve Muhasebeleştirilme Tekniği**, Ankara: A.İ.T.İ.A. Yayınları: 73, 1974.
- ÖZBALCI**, Yılmaz, **Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Ankara: 1988.
- ÖZER**, Mevlüt, **Mali Tablolar ve Finansal Analiz**, 1.cilt, 2.b., Ankara; 1997.
- ÖZGÜR**, Feridun, **Muhasebe Prensipleri**, İstanbul : İ. Ü. İ. F. İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları, 1967.
- PALA**, Fikri, **Banka Muhasebesi ve Maliyet Sistemi**, Bursa: U.Ü.G.V. Yayın No: 5, 1988.
- PARASIZ**, İlker, **Makro Ekonomi**, Değiştirilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2.Baskı, Bursa: U.Ü.G.V. Yayını no: 18, 1989.

- PARASIZ, M. İlker, Kriz Ekonomisi**, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1995.
- PARASIZ, M. İlker, Monetarizm**, 2. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1996.
- PARASIZ, M. İlker, Para Banka ve Finansal Piyasalar**, 5. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1994.
- PATON, William A. and Robert L. Dixon, Muhasebenin Temelleri** (Çev : Mustafa A. Aysan), İstanbul : İkt. Fak. İşletme Enstitüsü Yayınları, VII, 1964.
- PEKER, Alparslan, Enflasyon Ortamında Stok Değerleme Yöntemleri ve LİFO**, İstanbul, 1975.
- PEKER, Alpaslan, Modern Yönetim Muhasebesi**, 4. Baskı, İstanbul : Muhasebe Enstitüsü Yayın No : 53, 1988.
- PEKİNER, Kâmuran, İşletme Denetimi**, İstanbul : İ. Ü. İşletme Fakültesi Yayınları No: 3271- 158 / 37, 1977.
- POINTON, J. and D. Sprotley, Principle of Business Taxation**, Oxford, 1998.
- POLATKAN, Vahit, Yap-İşlet Devret**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1997.
- POROY, Reha, Ticaret Hukuku**, 6..B., İstanbul; 1991.
- RAJARAM, Anand, "Inflation and the Company Tax Base: Methods to Minimize Inflation- Induced Distarions," The World Bank Working Papers**, (september,1989).
- RICKWOOD, Calin and Thomas Andrew, An Introduction to Financial Accounting**, London: McGraw - Hill, 1992.
- RIGSS, E. Henry, Financial an Cost Analysis for Engineering and Technology Management**, A. Wiley Intercience Publication, 1994.
- ROBERTS, P.C., " Süpplı- Side Economics, Growth and Liberty "**, In:John Moore (Ed), **To Promete Prosperity – Us Domestic Policy in the Mid – 1980's** Stanford: Hoover İnstitute Press, 1984.
- SABUNCUOĞLU, Zeyyat ve Tuncer Tokol, İşletme I-II**, Bursa, 1997.
- SACHS, J. D. and Felipe Larrain B., Macroeconomics in The Global Economy**, New York: Harvester Wheatsheaf, 1993.
- SAMUELSON, Paul A., Economics An introductory Analysis**, VII. Edition, NewYork: Mc GrawHill Book Company, 1967.
- SANDILANS, F., Inflation Accounting, Report Of The Inflation Accounting Committee**, London, 1975.

- SARIBAY**, Ali Yaşar ve Süleyman Seyfi Öğün, **Bir Politikbilim Perspektifi**, Bursa, Asa Kitabevi, 1998.
- SAYARI**, Mehmet, **Enflasyonda Gerçek satış Karımını Saptanması**, Ankara: Ankara İ.T.İ.A., Yayın No: 146, 1981.
- SAYBAŞILI**, Kemali, **Türkiye’de Planlı Ekonomik Kalkınma Döneminde Devletin Ekonomiye Müdahalesi (1963- 1985)**, Ankara: Birey ve Toplum Yayınları, 1986.
- SAYDAR**, Rasim, “İktisadi İşletmelere ait Aktif ve Pasifin Reevalüasyonu Hakkında Rapor, **Hesap uzmanları Kurulu Etütleri No:106**.
- SAYDAR**, Rasim, **Ticarî ve Mali Bilançolar**, İstanbul, 1961.
- SAYGILIOĞLU**, Nevzat ve Gökler Erol, **Defterler ve Dönem Sonu İşlemleri**, Ankara: Vergi Yayınları, 1984.
- SCHAMALENBACH**, Eugen, “Dynamic Accounting (İngilizceye çev: G.W. Murphy and K.S. Bost), London, 1959.
- SCHROEDER**, Richard G. and Myrtle Clark, **Accounting Theory Text and Readings**, John Wiley and Sons, 1995.
- SCOTT**, George, **Research Stud on Current Value Accaunting Measurements and Utility**, Texas: Touche Ross Foundation, 1978.
- SEMERCİGİL**, Murat, **Kurumlar Vergisi Kanunu ve Açıklamalar**, Ankara:1995.
- SERPER**, Özer, **Uygulamalı İstatistik- I**, İstanbul : Filiz Kitabevi,1985.
- SEVGENER**, A. Sait ve Rüstem Hacırüstemoğlu, **Yönetim Muhasebesi**,4. Baskı, İstanbul, 1993.
- SOLAŞ**, Çiğdem, **Para Değerindeki Değişmelerin Muhasebeye Yansıtılması**,İstanbul: 1974.
- SOYDAN**, Hakkı, Ümit Gücenme, **Uluslararası Muhasebe**, Eskişehir: 1989.
- STICKLER**, Alan D. and Christina Hotchins, **General Price- Level Accounting, Described and Illustrated**, The Canadian Institute of chartered Accountants, Toronto, 1975.
- STICKLER**, Alan D. and Christina S. R. Hotchins,**General Price - Level Accounting, Described and Illustrated**,Canadian Institute of Chartered Accountants, Toronto, 1975.
- SÜRMEİ**, Fevzi ve Yılmaz Benligay, **Genel Muhasebe**, Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayınları, 1983.

SWEENEY, Henry W., stabilized Accounting, New York and London: Hariser and Brothers Co. 1946.

ŞAHİN, Hüseyin, İktisada Giriş, Bursa: U. Ü. G. V. Yayın No: 9, 1988.

ŞAHİN, Hüseyin, İktisada Giriş, 5. Baskı, Bursa : Ezgi Kitabevi, 1997.

ŞAHİN, Hüseyin, Mikro İktisat, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1996.

ŞANVER, Salih, Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi, 1968.

ŞENER, Orhan, Kamü Ekonomisi, İstanbul, 1981.

ŞENER, Orhan, Kamu Maliyesine Giriş, İst. Ü. İ. F. Mal. Enst. Yayını, 1979.

ŞENYÜZ, Doğan, Borçlar Hukukuna Göre Yap-İşlet-Devret Sözleşmesi ve Tarafların Vergiler Karşısındaki Durumları, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1996.

ŞENYÜZ, Doğan, Türk Vergi Sistemi, 4. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1998.

TANDOĞAN, Haluk, Sonraki Tarihli Çekler ve Ticaret Kanunu ile 3167 Sayılı Kanun Açısından Ortaya Çıkardıkları Sorunlar, 2.b., Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1986.

TANZI, Vito, Public Finance in Developing Countries, England, Edward Elgar Publishing Limited, 1991.

TANZI, Vito, Inflation and personal Tax: An International Perspective, New York: Cambridge University Press, 1980.

TANZI, Vito, Public in Developing Countries, Aldershot; Edward Edgar Pub. Ltd., 1991.

TARAKCI, Hızır, Vergi Mevzuatında Amortismanlar ve Enflasyona Karşı Oluşturulan Müesseseler, İstanbul: Kılavuz Yayınları, 1997.

TEKİL, Fahiman, Şirketler Hukuku, II. Cilt 2.b. İstanbul, 1978.

TEKİN, Fazıl, Artan Oranlılık ve Türk Gelir Vergisindeki Uygulaması, Eskişehir: E.İ.T.İ.A. Yayınları No:192/122, 1978.-

TOBB, Banka ve Sigorta Sektörleri, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: TOBB Genel Yayın No:315-BÖM:38, 1996.

TOBB, Vergi Özel İhtisas Raporu, Ankara: TOBB Yayınları No: Genel: 244, BÖM:8, 1992.

TOKAY, Hayri, İşletme İktisadı, cilt I, Ankara: 1963.

TÜRK DİL KURUMU, *Türkçe Sözlük*, Birinci Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu yayını, 1986.

TÜRK, İsmail, *Kamu Maliyesi*, Ankara: Turhan Kitabevi, 1992.

TÜRK, İsmail, *Maliye Politikası*, 8. Baskı, Ankara: S. Yayınları, 1989.

ULUATAM, Özhan, *Enflasyon ve Devlet Gelirleri (1963-1978)*, Ankara; A.Ü. S.B.F Yayınları No:462.

ULUATAM, Özhan, *Kamu Maliyesi*, Genişletilmiş 4.Baskı, Ankara: Savaş Yayınları, 1991.

ULUATAM, Özhan, *Vergi Hukuku*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1995.

ULUSLARARASI Çalışma Örgütü (ILO), *Bilanço Nasıl Okunur ?*, Ek- A, (Çev :Nalan Akdoğan ve Nejat Tenker), Gözden Geçirilmiş İkinci Bası, Ankara.

UMAN, Nuri, *Fiyat Hareketlerinin İşletmeler Üzerine Etkisi ve Yeniden Değerleme*, Ankara: A.Ü.S.B.F. Yayınları No: 256.

UMAN, Nuri, *Yeniden Değerleme (Teori- Uygulama)*, İstanbul : Çağlayan Kitabevi, 1983.

WARD, Keith and Srikanthan Sri & Neal Richard, *Management Accounting for Financial Decisions*, London: A. Thomson Litholtd, 1991.

WALGENBACH, Paul H. ve diğerleri, *Finanacial Management*, 3 . edition, New York: Horcaunt Brance Jawaanurch Inc. , 1982.

WATTS, John, *Accounting In the Bussines Envıronment*, London: Pitman Publishing, 1993.

YALÇIN, Hasan, *Gelir ve Kurumlar Vergisi Uygulamasında Muafiyet ve İstisnalar*, İstanbul: Kılavuz Yayınları, 1997.

YALÇIN, Hasan, *Yatırım İndirimi Uygulama Esasları*, İstanbul: Kılavuz Yayınları, 1996.

YALKIN, Yüksel K., *Enflasyon Muhasebesi Uygulaması ve Yönetmelik Kararlar*, Ankara: Ankara Sanayi Odası Yayını, 1998.

YALKIN, Yüksel Köç, *Genel Muhasebe ilkeleri ve uygulaması*, Ankara: Turan Yayınevi, 1986.

YAŞA, Memduh, *Devlet Borçları*, 3.Baskı, İstanbul; 1981.

YAŞA, Memduh, *Vergi Yükü*, İstanbul, Sermet Matbaası, 1962.

YILMAZ, Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, Genişletilmiş 5.b., Ankara: Yetkin Yayınları, 1996.

YILMAZ, Kazım, **VUK, GVK, KVK ve KDVK Açısından Değerleme**, İstanbul: H.U. D. Yayınları, 1997.

YÜKÇÜ, Süleyman, **Maliyet Muhasebesi**, İzmir: Dokuz Eylül Ün. İ.İ.B.F. Yayını, 1992.

YÜKSEL, Ahmet, **Enflasyon Muhasebesi**, İstanbul: Literatür Yayınları No: 23, 1997.

MAKALELER

- AGHEVLI**, Bijan B. and M.S. Khan, "Governments Deficits and the Inflationary Process in Developing Contries" **IMF Staff Papers**, V.25 (3), (September-1978).
- AK**, Bülent, "4369 Sayılı Kanunla, Vergi Usul Kanunu'nda Yer Alan İktisadi İşletmelere Dâhil Kıymetlerin Değerlemesine İlişkin Hükümlerde Yapılan Düzenlemeler", **Vergi Dünyası**, Sayı: 205 (Eylül, 1998).
- AKALIN**, Güneri, "Maliye Politikamızın Değerlendirilmesi ve Yeniden Düzenlenmesi", **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, Cilt: XLII (Ocak- Şubat, 1987).
- AKALIN**, Güneri, "Türkiye'de Gelir ve Vergi Yükü Dağılımı" **VI. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumu**, Antalya: (21.23 Mayıs), 1990.
- AKALIN**, Güneri, "Türkiye'de Gelir ve Vergi Yükü Dağılımı", **VI. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumu**, 1990.
- AKAR**, S.Sırrı, "Vergi ve Enflasyon İlişkisi", **Maliye Dergisi**, sayı:36 (Kasım-Aralık, 1978).
- AKÇAY**, Belgin ve Eren Öğretmen, "Vergiler ve Faiz Politikası, **Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, cilt:12, sayı:2, 1997.
- AKDOĞAN**, Nâlan, "Enflasyon Muhasebesi İle Gerçek Kârın Saptanması ve Fazla Vergi Ödenmesinin Önlenmesi", **MÖDAV Bülteni**, Sayı: 7 (Temmuz, 1997).
- AKGÜL**, Figen, "Devlet Tahvili, Hazine Bonosu ile Toplu Konut İdaresi ve Kanun Ortaklığı İdaresince Çıkarılan Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi", **Vergi Sorunları**, sayı:114 (Mart, 98).
- AKSOY**, Hüseyin, "Özel Maliyet Bedeli", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 87 (Kasım, 1988).
- AKTAN**, Coşkun Can, " Vergileme yetkisinin Sınırlandırılması ve Anayasal Vergi Düzeni", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 118 (Temmuz, 1998).
- AKTAN**, Coşkun Can, "Arz- Yönlü İktisat ve Haldun – Laffer Etkisi", **Prof. Dr. Salih Şanver'e Armağan**, T.C. M.Ü. Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi, Yayın No: 10, 1998.
- AKTAN**, Coşkun Can, " Gerçek Demokrasi Anayasal Demokrasidir", **Başak Dergisi**, Sayı:98 (Mart- Nisan, 1998).
- AKTAŞ**, Hasan, "Yatırım İndiriminde Yeniden Değerleme Uygulamasının Başlangıç Zamanı Konusunda Bir Sorun", **Vergi Dünyası**, sayı:168, (Ağustos, 1995).

AKTAŞ, Mitat, "İşletmelerde Kurumlaşma Süreci: Kurumlaşmanın Maliyeti ve Yararları", **Hesap Uzmanları Kurulu Konferansları-IV(1993)**, Maliye Bakanlığı A.PKKK Başkanlığı Yayın No: 1994/339

AKYOL, İhsan, "İktisadi İşletmelere Dahil Alacak ve Borçların Değerlemesi ve Vadeli Çeklerde Reeskont Uygulaması", **Vergi Dünyası**, sayı: 157 (Eylül, 1994).

AKYOL, İhsan, "İşletmelerde Dahil Alacak ve Borçların Değerlenmesi ve Vadeli Çeklerde Reeskont Uygulaması", **Vergi Dünyası**, Sayı: 157, (Eylül, 1994).

AKYOL, M.Emin, "Dönem Sonu İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi", **Vergi Dünyası**, sayı: 196 (Aralık, 1997).

ALKILIÇ, İlhan, "Yeniden Değerleme ve Amortisman Ayırma", **Maliye Postası Dergisi**, Sayı: 259 (15 Haziran 1991).

ALTUĞ, Nuray, "Enflasyonun Vergilendirme Aracı Olarak Kullanılması", **ISO Dergisi**, sayı: 341 (Ağustos, 1994).

ALTUĞ, Osman, "Türkiye'de Kayıtdışı Ekonomi-Paradan sıfırların Artması- Rant Arama ve Enflasyon Vergisi Yönünden Yapılanma", **Yeni Türkiye Dergisi**, Cumhuriyet Özel Sayısı, Cilt: V, Sayı: 23-24 (Eylül-Aralık, 1998).

ALTUĞ, Osman, "Enflasyon, Enflasyon Muhasebesi ve Yeniden Değerleme Olayına Güncel Yaklaşımlar", **ISO Dergisi**, Sayı: 341 (Ağustos, 1994).

Ankara Muhasabe ve Vergi Dergisi, cilt: 6, Sayı: 6 (Haziran, 1977), s.378.

ANTHONY, Hope, Accounting for Price Changes, a Practional Survey of 6 Methods, The Istitute of Chartered Accountants in England and Wales, Research Committee, November, 1974.

ARASIL, Ömer, "Bütçe Açığı Finansman Yöntemleri Üzerinde Bazı Değerlendirmeler", **Prof. Dr. Salih Şanver'e Armağan**, İstanbul, M.Ü.M.A.Y.M. Yayın No: 10, 1998.

ARASIL, Ömer, "Kamu Kesimi Finans Açıkları Ekonomik Dengeler Üzerindeki Etkileri (Yorum)", **X.Türkiye Maliye Sempozyumu**, 14-18 Mayıs 1994, Antalya; İ.Ü.M.A.M. Yayınları No: 80, 1996.

ARASIL, Ömer, "Kamu Kesimi Finansman Açıkları" **X.Türkiye Maliye Sempozyumu** (14-18 Mayıs, 1994, Antalya), İstanbul, 1996.

ARICA, M. Nadir, "1994 Yılında Alacak ve Borç Senetlerinin Reeskont Yoluyla Değerlemesi ve Değerleme İşleminin Muhasebe Kayıtlarına İntikali", **Vergi Sorunları**, sayı: 79

ARICA, M. Nadir, "İktisadi İşletmelerde Yeniden Değerleme" **Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi**, sayı: 71

- ARIKAN**, Zeynep ve Hakan Ay, "Vergiye Karşı Başkaldırı Nedenleri ve Çözüm Yolları", **Maliye Yazıları Dergisi**, sayı:47 (Haziran-Temmuz, 1995).
- ARSLAN**, Erdoğan, " Enflasyon Muhasebesinin Neresindeyiz ? ", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl . 5, Sayı: 52 (Nisan, 1997).
- ARSLAN**, Erdoğan, " Enflasyon Muhasebesinin Neresindeyiz -II ? ", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 53 (Mayıs, 1997).
- ARSLAN**, Erdoğan, "Enflasyon Muhasebesinin Neresindeyiz ? ", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 54 (Haziran, 1997).
- ARSLAN**, Erdoğan, "Dövizle Bağlanmış Alacaklarda ve Borçlarda Reeskont İşlemi Esnasında Dikkat Edilmesi Gereken Bir Husus" **Vergi Dünyası**, sayı:185 (Ocak, 1997).
- ARSLAN**, Erdoğan, "Enflasyon Muhasebesinin Neresindeyiz-III", **Yaklaşım Dergisi**, sayı:54 (Haziran, 1971).
- ARSLAN**, Erdoğan, "Yeniden Değerleme- I", **Maliye Postası Dergisi**, Sayı: 294 (1Aralık 1992).
- ARSLAN**, Erdoğan, "Yap-İşlet-Devret Modeli ve Vergilendirilmesindeki Temel Sorunlar", **Yaklaşım Dergisi İnşaat Özel Sayısı Eki**, Ağustos, 1997).
- ASLAN**, C. Murat, "Vergi Usul Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu Çerçevesinde Değerleme Ölçüleri", **Vergi Dünyası dergisi**, Sayı: 196 (Aralık, 1997)..
- ASOMEDYA**, Gerçek Karların Hesaplanmasında Enflasyon Muhasebesi, **Asomedyia (Dosya)**, Ağustos, 1996.
- ATABEY**, Naim Ata, "İşletmelerde Çalışma Sermayesi Yönetiminin Önemi", **Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi**, Sayı: 1, Yıl:1998.
- ATABEY**, Tuncel; Amortisman Tabi İktisadi Kıymetlerde Maliyet Artırımı", **Vergi Sorunları**, sayı:101 (Şubat, 1997).
- ATAMAN**, Ümit, " Bilançoların İnceleme ve Eleştiriye Hazırlanması", **İstanbul İ. T. İ .A. Dergisi**, Sayı: 2, 1974.
- ATEŞLİ**, Erkan, "Amortisman Hesaplama Yöntemleri ve Muhasebesi", **Vergi Sorunları**, sayı:112 (Ocak, 1998).
- ATIK**, Ahmet ve Nazmi Karyagdi, "Dönem Sonu Stok Değerlemesinde LIFO Yöntemi ", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı : 192 (Ağustos, 1997).
- ATIK**, Ahmet ve Nazmi Karyagdi, "Dönem Sonu Stok Değerlemesinde LIFO Yöntemi" **Vergi Dünyası**, sayı:192, (Ağustos, 1997).

AVCILAR, Zeynep, "Enflasyon ve Vergi Mevzuatı Bakımından Stokları LIFO (Son Giren-İlk Çıkar) Yöntemi ile Değerleme, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:107 (Ağustos, 1997).

AYANOĞLU, Ejder, "Stok Değerleme Yöntemleri ve 1996 Uygulamaları", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 174 (Şubat, 1996).

AYAZ, Garip, "Alacak ve Borçlarda Reeskont Uygulaması", **Vergi Dünyası**, Sayı:196 (Aralık, 1997).

AYDEMİR, Oğuz, "Değerleme-I" **Maliye Postası Dergisi**, Sayı:174 (1 Aralık,1987).

AYDEMİR, Oğuz, Yeniden. Değerleme. Örneği, **Maliye Postası Dergisi**, Sayı: 276 (1mart 1992).

AYKUTLU, Fercan, "Mevcutlarda Amortisman", **Vergi Dünyası**, Sayı: 196 (Aralık, 1997).

AYSAN, Mustafa A., " Bilanço ve Gelir Tablosunun Düzenlenmesinde Para Değerindeki Düşüşlerin Etkisi", **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt : 4, Sayı: 2 (Kasım, 1975)

AYSAN, Mustafa A., " Türkiye Muhasebe Standardı-2, Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama", **İ. Ü. İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 1 (Nisan, 1997).

AZIZAĞAOĞLU, Kaan, "Enflasyon Muhasebesinin Gerekliliği", **Vergi Dünyası**, Sayı: 201 (Mayıs, 1998).

BALKIR, Mehmet, " Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkileri ve Bu Etkileri Gidermede Vergisel Bir Çözüm - I", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 96 (Eylül, 1996).

BARDA, Süleyman, "Enflasyon ve Vergi Politikasının Umumi Görünüşü", **Maliye Enstitüsü Konferansları**, 4.Seri, İstanbul: İ.Ü.İ.F. Mal. Enst. Yayınları, No:6, 1958.

BATIREL, Ömer Faruk, " Enflasyon ve Vergi Sistemi İlişkisi Üzerine ", **Vergi Dünyası**, sayı:172 (Aralık, 1995).

BEYAZITLI, Ercan, "1997 Yılı İçin Gider Kısıtlaması %20 Oranında Uygulanacak", **Yaklaşım Dergisi**, sayı:63 (Mart, 1998).

BİLİCİ, Nurettin, "Türk Vergi Sisteminin Genel Bir Değerlendirilmesi", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:58 (Ekim, 1997).

BİLGİN, Ayşe, "Bilanço Kuramları ve özellikle Dinamik Bilanço Kuramı", **İstanbul İ.T.İ.A. İktisat ve Ticari İlimler Dergisi**, Sayı: 2, 1974.

- BİRSEL**, Mahmut T., "Ekonomik Yönden İşletme Kârı Kavramı ve Önemi", **İzmir İ.T.İ.A. Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 3 (Haziran, 1966).
- BOWEN**, Robert M. and Glenn M. Pfeiffer, "The Year End Lifo Purchase Decision : The Case of Farmer Brother Company", **The Accounting Review**, Vol : LXIV, No : 1 (January, 1989).
- BOZDOĞAN**, A. Kadir, "Reeskont ve Prekont İşlemleri" **Maliye ve Sigorfa Yorumları**, Yıl:4, Sayı:92 (15 Kasım 1990).
- BOZOĞLU**, Turgay, "Holdinglelerde Mali Tabloların Kullanımı", **1992-1993 Hesap Uzmanları kurulu konferansları-III**, M. Bakanlığı, A.P.KK.B. Yayın No: 1993.
- BRUNHOFF**, Suzanne De, **Devlet ve Sermaye** (Çev: Kuvvet Lordoğlu), Ankara: İmge Kitabevi, 1992,
- BULLARD**, John A., " Price - Level Restatement and Valuation- Reporting", **Management Accounting**, February, 1976.
- CAGAN**, P., "The Monetary Dynamics of Hyperinflation", **Studies in the Quantity Theory of Money**, (Ed. M.Friedman); Chicago; The University of Chicago Press, 1956.
- CALEB**, Thomas S.Mc, "Tax Evasion and the Differential Taxation of Labor and Capital Income", **Public Finance**, Vol: XXXI, No: 2, 1976.
- CAMPIGLIA**, Americo O., "Enflasyonla Nasıl yaşanır ve gelişme nasıl sürdürülür".Brezilya hakkında bildiri. (çev : Selçuk Abbaç),24- 26 Haziran 1974"te Milano'da yapılan **Uluslararası Yeni Enflasyon ve Para Politikası Konferansı**na sunulan tebliğ, Yapı Kredi Bankası Yayını, İstanbul, 1974.
- CANDAN**, Şinasi, "Gelir Vergisi Kanununda Enflasyon Etkisini Azaltıcı Düzenlemeler", **Vergi Dünyası**, sayı: 171 (Kasım, 1995).
- CANEVİ**, Yavuz, "Enflasyon ve Türk Vergi Sistemi Üzerindeki Etkileri", **Maliye Dergisi**, sayı:23 (Eylül, Ekim, 1976).
- CANOĞLU**, Mehmet Ali, "Faiz ve Kur Farkları Giderleri ve Muhasebe Kayıtları", **Vergici ve Muhasebeci ile Diyalog Dergisi**, 1997/2.
- CASEY**, Cornelius j. and Michael j. Sandretto, " Internal Uses of Accounting for Inflation", **Harvard Business Review**, March- April, 1982.
- CLOTFELTER**, Charles T., "Tax Cut Meets Bracket Creep: The Rise and Fall of Marginal Tax Rates, 1964- 1984", **Public Finance Quarterly**, Volume: 12, No: 2 (April, 1984).

- COŞAR**, Abbas, "Yabancı Paralar ile Yabancı Paralar Cinsinden Alacak-Borçların Değerlemesi ve Muhasebe Kayıtları ", **Vergi Sorunları Dergisi**, sayı:112 (Ocak, 1998).
- CUKIERMAN**, A., "The relationship Between Relative Prices and the General Price Level : A Suggested Interpretation", **American Economics Review**, Vol: 66, 1979.
- ÇALIKOĞLU**, Erdal, "Gayrimenkuller ve İştirak Hisselerinin Satışında Maliyet Bedelinin Artırılması", **Vergi Dünyası**, sayı:151 (Mart, 1994).
- ÇETİN**, Murat ve İhsan Günaydın, "Enflasyon-Vergi Yüğü İlişkisinin Türkiye Açısından İncelenmesi", **Vergi Sorunları**, Sayı:113, (Şubat, 1998).
- ÇETİN**, Tuncay, " Yıllara Sari İnşaat ve Onarım İşleriyle İlgili Alacak ve Borçlarda Reeskont Uygulaması", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:173 (Ocak, 1996).
- ÇIRAĞAN**, Fuat Umur, "Yenilemè Fonu", **Vergi Sorunları**, sayı:1982/IV.
- ÇÖMLEKÇİ**, Ferruh; "Fiyatlar Seviyesindeki Değişmeler karşısında Ticari İşletmelerin Mali Tabloları" **Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi**, cilt V11, Sayı : 1, 1971.
- DEĞİRMENCİ**, İbrahim, "Amortisman Tabi İktisadi Kıymetlerin Satışı" **Petkim Uygulamalı Mevzuat Dergisi**, sayı:12 (Kasım, 1990).
- DEMİR**, Nizamettin, "V.U.K. 'un 281. Maddesinin Uygulamasına İlişkin İki Sorun" **Vergi Dünyası**, Sayı: 92 (Nisan, 1989).
- DEMİRCİ**, Azmi, "Stok Değerlemede LİFO Yöntemi, Uygulanabilirliği ve Etkinliği", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 159 (Kasım, 1994).
- DEMİRCİ**, Azmi, "Döviz Üzerinde Düzenlenen Alacak ve Borç Senetleri Reeskonta tabi Tutulabilir mi?", **Vergi Dünyası**, sayı:135 (Şubat, 1993).
- DEMİRKAN**, Uçar, "Yatırım ve enflasyon", **Maliye Dergisi**, Sayı: 66 (Kasım, Aralık, 1983).
- DERDİYOK**, Türkmen, "Yap-İşlet-Devret Modeli", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:9 (Eylül, 1993).
- DEVİRİM**, Fevzi, "Çift Rakamlı Enflasyon: Gelişme Yolundaki Ülkeler İçin Müsrif Bir Vergi", **Vergileme ve Enflasyon Üzerine Seçme Yazılar**,
- DOĞAN**, Aykon, "Yeniden Değerleme, Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yeniden Değerleme Özel Sayısı, sayı:32, 1983.
- DOĞAN**, Üzeyme ve Hüseyin Avunduk, "Enflasyonist Ortamda Projelerin Programlanması", **D. E. Ü. İ. İ. B. F. Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 1, 1997.

- DOĞAN, Zeki**, " Enflasyonun Muhasebe Üzerindeki Etkisi ve Bu Etkiyi Yok Edecek Bir Muhasebe Modeli : İkame Maliyeti (Cari Değer) Muhasebesi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 165 (Mayıs, 1995).
- DOĞAN, Zeki**, "Enflasyonun Muhasebe Üzerindeki Etkisi ve Bu Etkiyi Yok Edecek Bir Muhasebe Modeli : İkame Maliyeti (Cari Değer) Muhasebesi, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı . 165 (Mayıs, 1995).
- DOĞAN, Zeki**, "İşletmeler Açısından Maliyet Bedeli Artırımı Uygulamasının Önemi ve Bu Uygulamaya İlişkin Muhasebe Kayıtları", **Vergi Sorunları**, sayı:103, (Nisan, 1997).
- DOĞRUSÖZ, A. Bumin**, "Yeniden Değerleme ve İş Ortaklıkları", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 11 (Kasım, 1993).
- DOYRANGÖL, Nuran C.**, "LIFO Yedekleri Nedir? Nasıl Raporlanmalıdır?", **Yaklaşım Dergisi**, sayı:61 (Ocak, 1998).
- DOYRANGÖL, Nuran Cömert**, "Amortisman süresini Doldurmuş Gayrimenkullerin satışında Değer Artış Fonlarının Sermayeye İlave Edilmiş Olması Halinde Ortaya Çıkan Durumların Muhasebe Tekniği Yönünde Değerlendirilmesi" **Vergi Sorunları**, sayı: 83, (Ağustos 95).
- DOYRANGÖL, Nuran Cömert**, "Yeniden Değerleme Oranı Geniş Bir Kullanım Alanı Olabilecek Bir Ekonomik Gösterge midir?, **Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) Bülteni**, Sayı: 6 (Nisan, 1997).
- DOYRANGÖL, Nuran.C.**, Yatırım İndirimi İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi, **Vergi Sorunları**, sayı: 100 (Ocak, 1997).
- DUMAN, Sedat**, "Alacak Senetlerinin ve Borç Senetlerinin Reeskontu ve Muhasebeleştirilmesi", **Vergi Sorunları**, Sayı:112 (Ocak, 1998).
- DUMAN, Sedat**, "Kurumlar Vergisi Mükelleflerinin AR-GE Problemi" **Vergi Sorunları**, sayı: 105 (Haziran, 97).
- DURAL, Fatih**, "Holding Şirketlerinin Bağlı Kuruluşlarına Genel İdare Giderlerinin Dağıtımı", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 1(Ocak, 1993).
- DURAN, Lütfi**, "Yap-İşlet-Devret", **Siyasal Bilgiler Fak. Dergisi**, No: 1-2 (Ocak, Haziran, 1991).
- EASTERLY, William and Klaus Schmid Hebbel**, "Fiscal Accounts and Macroeconomic Perfomance", Bulletin, **World Bank Policy Research**, Volume:4, Number:3 (May-July, 1993).
- EASTERLY, William and Klaus schmidh-Hebel**, "Fiscal Accounts and Macroeconomic Performance", Bulletin, **World Bank Policy Research**, Volume:4 Number:3 (May-July, 1993).

- EISEMANN, Peter C.**, “ Enflasyonun Banka Kazançlarına Etkisi” (Çev: İhsan Feyzibeyoğlu), **Maliye Dergisi**, Sayı: 56 (Mart-Nisan, 1982).
- ERCAN, Yücel**, “Yeniden Değerleme ile ilgili Düzenlemenin Bir Değerlemesi”, **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yeniden Değerleme Özel sayısı, sayı:32 (Mayıs, 1983/II).
- ERDEM, Haluk**, “Bedelsiz Hisseler”, **Vergi Dünyası**, Sayı: 205 (Eylül, 1998).
- ERDEM, Haluk**, “Özel Maliyet Bedellerinde KDV Uygulaması”, **Vergi Uygulaması Dergisi**, Yıl: VIII, Sayı: III (Kasım, 1990).
- ERDEM, Hayrettin**, “ Azalan Bakiyeler Usulüne Göre Amortisman Ayırmak Avantajlı Mıdır?”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 68 (Ağustos, 1998).
- ERDEM, Hayrettin**, “Bütün Yönleriyle Özel Maliyet Bedeli ve Muhasebeleştirilmesi”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 57, (Eylül, 1997).
- ERDEM, Hayrettin**, “Maliyet Bedeli Artırımı-Yeniden Değerleme-Yenileme Fonu Mevzuatı ve Muhasebesi”, **Yaklaşım Dergisi**, sayı:47 (Kasım, 1996).
- ERDEM, Hayrettin**, “Vergi Hukukundan Enflasyon Muhasebesinin Uygulandığı Durumlar”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:58 (Ekim, 1997).
- ERDEM, Selman Aziz**, "LİFO ve Getirdikleri", **Kocaeli Ün. İ.İ.B.F. Dergisi**, Sayı :1, Yıl: 1997.
- ERDİM, Aydın**, “Senet Reeskontları”, **Maliye Postası**, sayı: 307 (15 Haziran 1993).
- ERDOĞAN, Muammer**, " Türkiye'de Enflasyon Muhasebesiyle İlgili Çalışmalar", **Atatürk Ün. İ. İ. B. F. İşletme Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 1- 2 (Mayıs, 1983).
- ERDOĞAN, Muammer**, “Türkiye’de Enflasyon Muhasebesiyle İlgili Çalışmalar”, **Atatürk Üniv. İ.İ.B.F., İşletme Dergisi**, Cilt :6, Sayı 1-2, (Mayıs, 1983).
- ERİMEZ, Rüştü**, “Bilançoların Yeniden Değerlenmesi”, **İSO Dergisi**, Sayı: 190 (Aralık, 1981).
- ERİMEZ, Rüştü**, “Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkileri ve Bilançoların Yeniden Değerlenmesi. I” **İSO Dergisi**, Yıl:16, sayı:190 (15 Aralık 1981).
- ERİMEZ, Rüştü**, “Bilançoların Yeniden Değerlenmesi-II”, **İSO Dergisi**, yıl:16, sayı:191 (15 Ocak, 1982).
- ERİŞTİ, Murat**, “Özel Maliyet Bedelinin İtfası”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 164 (Nisan, 1995).
- ERK, Nejat ve H. Mahir Fisunoğlu ve Alfan Çabuk**, **Enflasyonun Bankalar Üzerine Etkileri**, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No: 186, 1994.

- ERKAN**, İlter, "Enflasyon ve Türk Vergi Sistemi", **Enflasyon Muhasebesi Sempozyumu**, İstanbul: Mülkiyeliler Vakfı Yayını, 1990.
- ERKİLAT**, Şaban, "Amortisman,3", **Maliye Postası Dergisi**, Sayı: 159 (Nisan, 1987).
- EROL**, Can, "İmtiyazlı İşletmeler (Yap-İşlet-Devret Modeli) ve Vergileme ile İlgili Bir Görüş", **Vergi Dünyası**, Sayı: 157, (Eylül, 1994).
- ERSOY**, Ayten, "Enflasyonist Ortamda Stok Değerleme Yöntemlerinin Seçimi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı : 75 (Kasım- Aralık, 1994).
- ERSOY**, Ayten, "Maliyet Artış Fonu", **Vergi Sorunları**, sayı:86 (Kasım, 1995).
- ERTUĞRUL**, Ahmet, "Enflasyon Yoluyla Gelir Sağlama ve Türkiye İçin Bir Deneme", **Maliye Dergisi**, sayı:41, (Eylül-Ekim, 1979).
- ERTUNA**, İbrahim Ö., " Sabit Aktiflerin Değerlendirilmesi ve Amortisman Yöntemi (Kuramsal Bir Öneri)", **Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 1, 1973.
- ERTUNA**, Özer, "Enflasyon Ortamında İşletmelerdeki Üretim, Fiyat, Stok, Pazarlama ve Ücret Politikaları (Yorum) " **Enflasyon Muhasebesi Sempozyum**, İstanbul: İstanbul Mülkiyeliler Vakfı, 1990.
- EYÜPGİLLER**, S.Saygın, "Türk Gelir Vergisi Tarifleri Zaman İçinde Gelişimi ve Bazı Tespitler", **Yaklaşım Dergisi** , Yıl:1, sayı:3 (Mart, 1993).
- FAHRAN**, Ferhat, "Eskalasyon Uygulamasında Değer Artış Fonu Sermayeye İlave Edilmiş Amortisman Tabi İktisadi Kıymetin, Satış Durumunda, Kârını Tespitinde Değer Artış Fonunun Maliyet Artış Fonunda İndirilip İndirilmeyeceği", **Yaklaşım Dergisi**, sayı:46 (Ekim, 1996).
- FAHRAN**, Ferhat, "İştirak Hisseleri veya Gayrimenkullerin Satışından Doğan Kazançların İstisnasını Düzenleyen 51 seri nolu KV Tebliğinin TDHP Açısından Değerlendirilmesi", **Yaklaşım Dergisi**, sayı:54, (Haziran, 97).
- FAHRAN**, Ferhat, "kurumlarda Yeniden Değerlemeye Tabi tutulmuş ve Değer Artış Fonları Sermayeye İlave Edilmiş Gayrimenkullerinin Satışından Ortaya Çıkan Kar-Zararın Değerlendirilmesi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:127 (Mart, 1992).
- FAIG**, M., "Characterization of the optimal Tax on Money when it is Functions a Medium of Exchange", **Journal of Monetary Economics**, vol: 22, (July, 1988).
- FERMAN**, Cuhur, "Enflasyon ve İşletme Yönetimi", **Sevk ve İdare Dergisi**, Sayı : 84 (Ağustos, 1975.).
- FERMAN**, Cumhuriyet, " Enflasyon ve İşletmelerin Sevk ve İdaresi", **Enflasyonda Sevk ve İdare Semineri**, Mali İdare Serisi : 111, İstanbul : Türk Sevk ve İdare Derneği, 1975.

- FERMAN**, Cumhur, "Yeniden Değerlemenin Teorik Esasları", **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, 29'ncü seri, sene 1983/1984, İstanbul: İ.Ü.İ.F.M.A.M.Y No:68, 1985.
- FORSTENBERG**, George M. Von, "Double Digit Inflation : A Wasteful Tax for Developing Countries", **Finance and Development**, Vol: 17, No: 3.
- FREY**, Karen M., "Survey of Price- Level Accounting in Practice", **The CPA Journal**, May, 1975.
- FRIEDMAN**, Milton, "Government Revenue from Inflation", **Journal of Political Economy**, 79 (1971).
- GEZER**, Asım, "Finansman Giderlerine Yönelik Kısıtlama Durumları", **Vergi Sorunları**, sayı:77 (Şubat, 1995).
- GÖZÜKARA**, Öcal ve Yılmaz Ay, "Döviz Cinsinden Borçların Değerlemesi ve Vadeli Çeklerin Reeskonta Tabi Tutulmasına İlişkin Görüşlerimiz" **Vergi Dünyası**, Sayı:157(Eylül, 1994).
- GÜNDÜZ**, N.Kemal, "Satılan veya İmal Edilen Emtianın Stok Değerleme Yöntemleri ve LİFO", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 93 (Haziran, 1996).
- GÜNEGE**, Uğur, "Yeniden Değerleme" **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Sayı:5, (Mayıs, 1987).
- GÜRBÜZER**, Selma, "Enflasyonun Vergi Gelirlerinin Reel Değeri Üzerindeki Etkisi (Tanzi Etkisi)", **Hazine Dergisi**, Sayı:7 (Temmuz, 1997).
- GÜVEMLİ**, Oktay, "Mali Tablolar ve Yeniden Değerleme", **Mükellefin Dergisi**, Sayı: 58 (Ekim, 1997).
- GÜVEN**, Halit, "Enflasyon Ortamında Yatırımlar ve İşletmelerde Finansman Politikaları," **Enflasyon Muhasebesi Sempozyumu**, İstanbul: İstanbul Mülkiyeliler Vakfı, 1990.
- HACİRÜSTEMOĞLU**, Rüstem, "Enflasyon Muhasebesi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı : 143 (Temmuz, 1993).
- HALPERIN**, Robert, "The Effect of Lifo Inventory Costing on Resource Allocation: A Public Policy Perspective", **The Accounting Review**, Vol: LIX, No: 1-(January, 1979.).
- HAŞIL**, Mesut, "Araştırma Geliştirme Faaliyetinde Bulunan Kişi ve Kurumlara Getirilen Vergisel Teşvikler", **Vergi Raporu**, sayı:31 (Ekim-Kasım, 1997).
- HATİBOĞLU**, Zeyyat, "Enflasyon ve İşletmelerde Kullanılan Değer Ölçüleri", **Enflasyon Ortamında Muhasebe, Finansman ve Vergi Problemleri Semineri**, İ. Ü. İ. F. Muhasebe Enstitüsü Yayını No :6.

- HERCOWITZ**, Zvi, "Money And The Dispersion Of Relative Prices.. **Journal of Political Economy**, Volume : 89, Number :2 (April,1981).
- HIRAO**, Teruo and Carlos A. Aguirre, "Maintaining the Level of Income Tax Collections Under Inflationary Conditions" **IMF Staff Paper**, V.17, 1970.
- HİÇ**, Mükerrerem, "Reevalüasyon Kavramı ve Reevalüasyonun Vergi Adaleti Üzerindeki Akisleri", **İ. Ü. İ. F. Maliye Enstitüsü Konferansları**, Altıncı Seri, 1960, İst. Üniv. İ. F. Maliye Enstitüsü Yayını No: 12.
- İŞİĞİÇOK**, Erkan, "Enflasyon İle Faiz Oranları Arasındaki Nedensel İlişkinin Yönü ve Gecikme Yapısının Granger Nedensellik Testi İle Araştırılması", **III. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu**, Uludağ/ Bursa, 29 - 30 Mayıs 1997.
- İŞİK**, Ekrem, "Alacak ve Borç, senetlerinde Reeskont Uygulaması", **Vergi Sorunları**, 1990/IV.
- KALKAN**, Süleyman, "Enflasyon, Yabancı Kaynak Maliyetleri ve 4008 Sayılı Kanun", **Ankara SMMMO Bülteni**, sayı:70-71 (Aralık 96-Ocak 1997).
- KANTARCI**, Münevver, " Endekslerin Matematik İncelenmesi", **İstanbul İ T. İ. A. Dergisi**, Sayı : 2, 1974.
- KARABACAK**, Hasan ve Serdar Koyutürk, "İşletmelerde Vadesi Gelmemiş Olan Alacak ve Borç Senetlerine Reeskont Uygulaması", **Vergi Dünyası**, Sayı:37.
- KARACA**, Yüksel, "Yap-İşlet Devret Modeli" **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 34. (Ekim, 1995).
- KARACAN**, A. İhsan, "Bankalar Açısından Yeniden Değerleme ve Sonuçları", **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yeniden değerlendirme özel sayısı, Sayı: 32 (Mayıs, 1983-II).
- KARADENİZ**, Selim, "Hızlandırılmış Amortisman ve Yeniden Değerleme", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı : 48 (Aralık, 1996).
- KARAKOÇ**, Yusuf, "Kamu Gelirlerini Artırmanın Yolları" **Maliye Yazıları-Dergisi**, sayı:41, (Ekim-Aralık, 1993).
- KARYAĞDI**, Nazmi, "GVK Madde 38 Uyarınca Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri Açısından AŞ'lerin Hisse Senetlerinin Satışında Maliyet Artışı" **Vergi Dünyası**, sayı:185 (Ocak, 1997).
- KAVAK**, Ahmet, "Özel Maliyet Bedeli ile İlgili KDV Uygulaması", **Vergi Sorunları Dergisi**, Yıl: :7, Sayı: 1988/IV.
- KAYAOL**, Orhan, "Örnekler ve Muhasebe Kayıtları ile Yeniden Değerleme İşlemleri", **Vergi Sorunları**, 1990/3.

- KAYNAK**, Haruk, "Özel Maliyetlerin İktisadi Kıymet Olup Olmadığı ve Söz konusu Maliyetlere İlişkin İndirim KDV'nin Katma Değer Vergisi Kanununun 31. Maddesi Karşısındaki Durumu", **Vergi Dünyası Dergisi**, 50. Yıl Özel Sayısı, Sayı: 166, (Haziran, 1995).
- KAZICI**, Sami, "Vergi Sistemlerinin Enflasyona Endekslenmesi", **Vergi Dünyası**, sayı:107 (Temmuz-1990).
- KIRBAŞ**, Sadık, "Çağdaş Vergi Sistemine Yaklaşım", **Yaklaşım Dergisi**, sayı:30 (Haziran, 1995).
- KIRBAŞ**, Sadık, "Türk Vergi Sisteminin Sorunları ve Öneriler", **Prof. Dr Salih Sanver'e Armağan**, İstanbul, M.ü.M.A.H.M. Yayın No:10, 1998.
- KIRIKTAŞ**, İlhan, "İlk Tesis ve Taazzuv giderlerinde Katma Değer Vergisi", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 46 (Ekim, 1996).
- KIRIKTAŞ**, İlhan, "Yatırım İndiriminde Endeksleme Yöntemi ve Endekslemede-Eşas Alınacak Oranın Tespiti" **Yaklaşım Dergisi**, sayı:57 (Eylül, 1997).
- KIZIL**, Ahmet, "Enflasyon Muhasebesi", **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yıl . 3, Sayı: 7 (Şubat, 1977- I).
- KIZIL**, Ahmet, "Enflasyon Muhasebesi (Enflasyonda İşletme kârlılığı ve ölçülmesi)", **Enflasyon Muhasebesi Sempozyumu**, İstanbul: Mülkiyeliler Vakfı Yayını, 1990.
- KIZIL**, Ahmet, "Enflasyon Muhasebesi", **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yıl . 3, Sayı 7 (Şubat, 1977- I).
- KIZILOT**, Şükrü, "Alacak ve Borç Senetlerinde Reeskont Uygulaması", **PETKİM uygulamalı Mevzuât Dergisi**, sayı:13, (Aralık, 1990).
- KIRMİKLİ**, Yusuf, "Enflasyon ve Vergi Kaçakçılığı İlişkisi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı : 42 (Şubat, 1985).
- KİTİŞ**, Nahit, "Kurumlarda Yeniden Değerlenen Gayrimenkullerin Satışı", **Vergi Dünyası**, sayı: 117, (Mayıs 1991).
- KNOLL**, Michael S., " Accretion Corporate Income Tax", **Stanford Law Review**, Vol:49, No:1 (November, 1996).
- KOÇ**, Halil "Yatırım indiriminde Endeksleme Uygulamasına İlişkin İdari Görüşün Eleştirisi", **Vergi Dünyası**, sayı:194 (Ekim, 1997).
- KORKUSUZ**, Mehmet, "Dönem Sonu Stokların Değerlenmesinde LIFO Yönteminin Uygulamasının Sonuçları", **Ankara SMMMO Bülteni**, sayı:70-71, (Aralık 1996/Ocak 1997).

- KOŞ**, İsmail ve Hidayet Altınbaş, "Dönem kârı Zararının Tespitinde Dikkate Alınması Gereken Bazı Müesseseler", **Vergi Dünyası**, Sayı:196 (Aralık, 1997).
- KOYUNCU**, Muzaffer, Bilanço Esasına Tabi Mükelleflerin Gayrimenkul ve İştirak Hisselerinin Satışında Enflasyon Muhasebesi" **Vergi Sorunları**, s.71 (Mart-Nisan, 1994).
- KÖKBULUT**, İsmail, "Yenileme Fonu ve Özellik Arzeden Hususlar", **Yaklaşım Dergisi**, sayı: 384 (Şubat, 1996).
- KURT**, Günseli, "Vergi Yüğü ve Ülkemizdeki Durum", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 4, Sayı:46 (Ekim, 1996).
- KURTULUŞ**, Kemal, "Yeniden Değerleme ve Türkiye Ekonomisine Getirdikleri Semineri" açılış konuşması, **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yeniden Değerleme Özel Sayısı, Sayı: 32 (Mayıs, 1283-151).
- KUTLAN**, Serhat ve Doğan Argun, "Gider Kısıtlaması Uygulamasının Beraberinde Getirdiği Sorunlar", **Vergi Sorunları Dergisi**, sayı:101 (Şubat, 1997).
- KÜÇÜK**, Sema ve Muzaffer Küçük, "Yeniden Değerleme Müessesesi ve Amacı, Aşan Uygulamalar" **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 185 (Ocak, 1997).
- KÜÇÜKTOP**, Sema ve Muzaffer Küçüktop, "Yatırım İndirimi Müessesesi, (Özel Sektör Yatırımlarının Teşviki ve Yönlendirilmesi)" **Vergi Dünyası**, sayı:171 (Kasım, 1995).
- KÜTÜKÇÜ**, Abdullah, "Gelir Vergisi Yasasının Mükerrer 123.Maddesi ile Bakanlar Kuruluna Tanınan Yetkiler ve Sonuçları", **Vergi Sorunları**, sayı:105 (Haziran, 1997).
- LALİK**, Ömer, "Yeniden Değerleme", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 1 (Ocak, 1993).
- MAÇ**, Mehmet, "Nakit Vasıtalarının Alım ve Satımında Muhasebeleştirme Şekli ve Yenileme Fonu Uygulaması", **Vergi Dünyası**, sayı:101 (Ocak, 1990).
- MANSFIELD**, Charles, "Tax-Base Erosion and Inflation: The case of Ghana", **Finance and Development**, Y:17(3), (September, 1980).
- MATHEW**, R.L. s, " Income, Price Changes and The Valuation Controversy in Accounting", **The Accounting Review**, July, 1968.
- MATHIEU** Gilbert, " Enflasyon : Sosyal Bünyede Kanser" (Çev:F. Demir), **Vergileme ve Enflasyon Üzerine Seçme Yazılar** (Der: F.Demir ve M. Tosuner), İzmir: Ege Ün. İkt. Fak. Teksir Yayınları No: 60, 1981.
- MATHIEU**, Gilbert, "The Canser of Society", **Development Forum**, Vol: VIII, No:8 (October, 1980).

- MATTHIESSEN**, Lars, "Index-tied Income Taxes and Economic Policy", **Swedish Journal of Economics**, 75(1), (March, 1973)
- MEHTA**, Dileep R., Michael D. Curley, Hung- Gay Fung, "Inflation Cost of Capital Budgeting Procedures", **Financial Management**, Winter, 1984.
- MERCAN**, Eray, "Enflasyonist Ortamda Stok Değerleme Yöntemlerinin Mali Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi", **Vergi Sorunları**, Sayı: 1991 / 6.
- MERİÇ**, Baki, "Vergi Hukukunda Maliyet Bedeli Ölçüsü ve Lifo Yönteminin İşletmeleri Koruma Gücü", **Vergi Dünyası**, Sayı: 5 (Ocak, 1982).
- MERİÇ**, İlhan, "Enflasyon Koşullarında Proje Yatırım Kararı", **Finansal Yönetim ve Yatırım Planlaması**, Sayı : 2 (Haziran, 1979).
- MERİÇ**, İlhan, "Enflasyon Koşullarında Net Parasal Varlıklar, Amortismanlar, Stok Değerlendirme Yöntemleri, Ücretler ve İşletmelerin Piyasa Değeri", **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Sayı. 18 (Kasım, 1977-IV).
- METİN**, Kazım, "Hatır senetlerinin Vergi Hukuku Açısından Sonucu", **Vergi Sorunları**, Sayı:74 (Eylül-Ekim, 1994).
- MORGİL**, Orhan, " Enflasyon Muhasebesi Enflasyonu Hızlandırır ", **Asomedyâ Dergisi** (Dosya), Ağustos, 1996.
- MORGİL**, Orhan, "Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Kısa ve Uzun Dönem Etkileri", **Enflasyon Muhasebesi**, İstanbul: İstanbul Mülkiyeliler Vakfı, 1990.
- MORSE**, Dale and Gordon Richardson, "The LIFO / FIFO Decision", **Journal of Accounting Research**, Vol: 21, No: 1, Spring, 1983.
- MUMCU**, Necati, "Enflasyonun,-Sanayinin Dış Açılmasına Etkileri", **Ankara Sanayi Odası 1980'den 1981'e Türkiye Ekonomisi Semineri**, A.S.O Yayınları, No:27, 1981.
- MUTLU**, Ayşegül, "Türkiye'de Enflasyon Olgusu ve Enflasyonun Gelir Vergisi Üzerindeki Etkileri", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı : 21 (Eylül-Ekim, 1994).
- MUTLU**, M. Derya, "Türk Vergi Sisteminde Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi", **Vergi Dünyası**, sayı:185 (Ocak, 1997).
- MÜEZZİNOĞLU**, Ziya, "Türkiye'de Vergi Yapısı ve Toplam Vergi Yüğü", **Türkiye'de Vergi yükü Sempozyumu**, Ankara, 1/2, 1977, Maliye Müfettişleri Derneği Yayınları no:1, 1977.
- NEMLİ**, Melih, "Mali Açığın Parasallaştırılmasından Elde Edilen Net Gelir: Türkiye'de "Tanzi Etkisi"nin incelenmesi", **1980-1990 Döneminde Türkiye'de Ekonomik Politika ve Uygulamalar Semineri**, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Araştırma Dizisi, Ankara, 1991.

- NEUMANN, J.M., "Seignorage in the united states: How much Does the U.S. Government Make from Money Production?" **Review Federal Reserve Bank of St. Louis**, vol:74, No:2, 1992.
- NOWOTNY, Ewald, "Inflation and Taxation", **Journal of Economic Literature**, Vol:XVIII (September,1986).
- OCAKÇIOĞLU, A. Bora, "Gelir Vergisi Tarifesi Sorunu", **Vergi Sorunları Dergisi**, 1978/I.
- OCAKÇIOĞLU, Bora, " Enflasyon Nedeni İle Vergi Yüğü Artışı Olayının Hukuku ve İktisadi Sonuçları", **İSO Dergisi**, Sayı: 126 (15 Ağustos, 1976).
- OLIVERA, J.H.G., "Money, Prices and Fiscal Lags: A Note on Dynamics of Inflation", Banca Nazionale del Lavoro, **Quarterly Review**, Vol: 20 (September, 1977).
- OTO, Şenay, "Veraset ve İntikal Vergisi Kanununda Ticari Özsermayenin Değerleme Yöntemleri", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 108 (Eylül, 1997).
- OYAN, Oğuz, Vergi Reformu, **İktisatçılar Tartışıyor**, İ.F.M.C. Semineri, 1993.
- ÖNCEL, Mualla, "Enflasyon ve Vergilendirme", **A.Ü.Hukuk Fakültesi Vergisi**, Cilt:44, Sayı:1-4, 1995.
- ÖNDER, İzzettin, " Enflasyon Ortamında Alınabilecek Vergi Önlemlerinden Biri: Surtax", **Vergi Sorunları Dergisi**, 1979/2.
- ÖNDER, İzzettin, "Türkiye'de Kamu Kesimi Ekonomisi Genel Öneriler", **Türk Ekonomisine Sosyal Demokrat Çözümler**, Cilt: I, İstanbul: -TÜSES Vakfı -Yayımları, 1991.
- ÖNDER, İzzettin, "Vergi Sistemi Zorunlu Olarak Karmaşık", **Asomedy Dergisi**, Şubat, 1997.
- ÖNDER, İzzettin, "Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkilerinin Araştırılması", **VI. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumu**, Antalya, 1990.
- ÖNER, Engin, "Vergi-Enflasyon İlişkisi ve Enflasyon Vergisi (II)", **Sabahaddin Zaim'e Armağan, İktisat Fakültesi Mecmuası**, 1994/B-C, C-1-4.
- ÖZBAKIR, Ahmet, "Özel Maliyet Bedelinin Mahiyeti ve Muhtelif Durumlarda Uygulama Yöntemleri", **Vergi Dünyası**, Sayı: 194, (Ekim, 1997).
- ÖZBALCI, Yılmaz, "Yap-İşlet-Devret Uygulamasının Vergileme İle İlgili Yönleri", **Maliye Dergisi**, Sayı: (Mart-Nisan, 1989).
- ÖZBİLEN, Şevki, "Vergi - Enflasyon İlişkisi", **D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 1, 1997.

ÖZBUDAK, Mehmet, "Yeniden Değerleme üzerine Bir İrdeleme", **Yaklaşım Dergisi**, sayı:35 (Kasım,1995).

ÖZBUDAK, Mehmet, Motorlu Nakit Vasıtaları Alış ve Satışı Muhasebe Kaydı, Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar" **Vergi Dünyası**, Sayı:184 (Aralık, 96).

ÖZDEMİR, Halit, "1996 Yılı Dönem Sonunda Alacak ve Borç Senetlerinin Reeskont İşlemi ve Reeskont Değerlemesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar", **Vergi Sorunları**, Sayı:101 (Şubat, 1997).

ÖZDEMİR, Kadir; Sedat Özyerli ve Ahmet Soylu, "Yeniden Değerleme ve Uygulama Esasları", **Vergi Sorunları**, Sayı: 1983/2, 1983.

ÖZEL, M. Salih, "Yeniden Değerleme", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 126.

ÖZEL, Salih, "Maliyet Bedeli Artırımı ve Muhasebeleştirilmesi", **Yaklaşım Dergisi**, sayı:36 (Aralık, 1995).

ÖZEN, Kadri, "Amortisman Tabi Diğer İktisadi Kıymetlerde Maliyet Bedeli Artırımı", **Vergi Dünyası**, sayı:171 (Kasım, 1995).

ÖZEN, Necat, "Yatırım Teşvik Belgesiz Yapılacak Yatırımlarda Yatırım İndiriminden Faydalanma Esasları", **Vergi Sorunları**, sayı:93 (Haziran,1996).

ÖZER, M. Salih, "Yeniden Değerleme", **Vergi Dünyası**, Sayı: 126 (Şubat, 1992).

ÖZKAN, Gürsel, " Değerleme Hükümleri", **Mali Hukuk Dergisi**, Sayı:59 (Eylül-Ekim, 1995).

ÖZKAN, Gürsel, " Değerleme Yöntemleri", **Mali Hukuk Dergisi**, Sayı:57 (Mayıs-Haziran, 1995).

ÖZMUCUR, Süleyman, "Vergi İadesi ve Vergi Adaleti", **İ.Ü.İ.F. Maliye Enstitüsü. Merkezi. Konferansları**, 30.Seri, yıl:1984-1985.

ÖZSOYLU, Ahmet F., "Türkiye'de İç Borçlar (1980-1990 Dönemi)", **Maliye Yazıları Dergisi**, sayı:31 (Temmuz-Ağustos, 1991).

ÖZULUCAN, Abittir, "Enflasyonun Muhasebe Verileri Üzerindeki Etkileri, Türkiye Muhasebe Standardı- 2 Çerçevesinde Önerilen Enflasyon Muhasebesi Modeli ve Enflasyon Muhasebesinde Geçişte Alınabilecek Önlemler", **Vergici ve Muhasebeci İle Diyalog Dergisi**, 1998 /4.

PALAMUT, Mehmet E. , "Vergi Mahremiyeti ve Yüzsüzler", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, sayı:1/2 (Ocak, Şubat, 1993).

PALAMUT, Mehmet E. , "Kamusal Borç Yönetiminde Gizli Amortisman ve Bunun Türk Uygulamasındaki Yeri; **İktisat Fakültesi Dergisi**, cilt 2, sayı 1 (Nisan, 1981).

- PALAMUT, Mehmet E.**, "Çek ve 3167 sayılı Yasa'nın Eleştirisi", **Banka ve Ekonomik Yorumlar**, Sayı: 10 (Ekim, 1989).
- PALAMUT, Mehmet E.**, "Ticari Şirketlerde Kurumlaşmanın Avantajları", **İSO Dergisi**, Sayı: 208(Haziran, 1983).
- PAMAK, Mehmet**, "Enflasyonun Türk Vergi Sistemindeki Bazı Müesseselere Etkisi", **Vergi Sorunları Dergisi**, 1978.
- PAMAK, Mehmet**, "Enflasyonun Türk Vergi Sistemindeki Bazı Müesseselere Etkisi", **Vergi Sorunları Dergisi**, 1978/1.
- PARKS, Richard W.**, "Inflation and Relative Price Variability", **Journal of Political Economy**, Volume : 86, Number :1 (Febrüary, 1978).
- PEARCY, J.**, " Problems to be Faced In Inflation Accounting", **Management Accounting**, (March, 1974).
- PEHLİVAN, Osman ve Murat Çetin**, "Enflasyon Vergisi Olgusunun Türkiye Açısından İncelenmesi", **Vergi Dünyası Dergisi**, sayı:198 (Şubat, 1998).
- PEHLİVAN, Osman**, "Enflasyonun Vergi Sistemi Üzerindeki Etkisi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:137 (Ocak, 1993).
- PEKER, Alparslan**, " Fiyat Hareketlerinin Firma Yönetimi Faaliyeti Üzerindeki Etkileri", **İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı : 1, 1974.
- PEKER, Alpaslan**, Enflasyon Muhasebesi (Enflasyonda İşletme kârlılığı ve ölçülmesi)", **Enflasyon Muhasebesi Sempozyumu**, İstanbul: İstanbul Mülkiyeliler Vakfı, 1990.
- PEKER, Alpaslan**, Yeniden Değerleme ve Türkiye Ekonomisine Getirdikleri semineri, Paneldeki konuşması, **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yeniden Değerleme Özel Sayısı, sayı:32 (Mayıs, 1983-II).
- PEKİNER, Kâmuran**, "Para Değerlerindeki Düşüşlerin Bilanço Kalemleri Üzerine Etkisi (Zahiri kâr) ve Yeniden Değerleme", **Enflasyon Ortamında Muhasebe, Finansman ve Vergi Problemleri**, İ. Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Yayınlarından No:6, 1974.
- PERÇİN, Necati**, "Yenileme Fonu Uygulaması ve Muhasebesi", **Vergi Sorunları**, sayı:100 (Ocak, 1997).
- PETREI, Amolio Humberte**, "Inflation Adjustment Schemes Under The Personal Income Tax", **IMF Staff Papers**, Vol:XX, 1975.
- PHYLAKTIS, K. and M.P.Taylor**, "Money Demand, the Cagan Model and the Inflation Tax: Some Latin American Evidence", **Review of Economics and statistics**, 1993.

- PIERSON**, Graham, "Three Kinds Of Adjustments For Price Changes ", **Accounting Review**, (Oct., 1966).
- POLATKAN**, Vahit, "Yap-İşlet Modeli ile Termik Elektrik Üretim Tesisi Kurulması ve İşletilmesi", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 58, (Ekim, 1997).
- RAJARAM**, Anand, "Inflation and the Company Tax Base: Methods to Minimize Inflation- Induced Distarions," **The World Bank Working Papers**, (september,1989).
- ROBSON**, Keith, " Inflation Accounting and Action at a Distance . The Sandilands Episode", **Accounting Organization and Society**, Volume : 19, Number : 1 (January, 1994).
- ROY**, Stephen F. Le, "Faiz Hadleri ve Enflasyon Primi" (Çev: Haluk F. Gürsel), **Maliye Dergisi**, Sayı:7 (Ocak - Şubat, 1974).
- SAMUELSON**, Richard A., " Should Replacement Cost Changes Be Included in Income ? ", **The Accounting Review**, Vol: IV, No : 2 (April, 1980).
- SARIKAMIŞ**, Cevat, " Enflasyon ve Finansman", **Enflasyon ortamında Muhasebe, Finansman ve Vergi Programları**, İstanbul : İÜ Yayınları No : 2004.
- SARIKAMIŞ**, Cevat, "Gelir Tablosu", Türkiye Muhasebe Uzmanlarıca 8- 10 Eylül 1969 tarihinde düzenlenen "Bilanço ve kâr - zarar" adlı **XI Muhasebe Kongresi**'ne sunulan Tebliğ.
- SAULS**, Eugene ve Cengiz Erol, " Yeniden-Değerleme : Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'deki Uygulamanın Analizi", **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yıl:10, Sayı 37 (Ağustos, 1984).
- SAYILGAN**, Şevket, "Türkiye'de enflasyon ve Para Politikası İlişkisi", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, sayı:5, (Mayıs, 1997), s.37-45.
- SELÇUK**, Rıza Nurettin, "Ticaret Hukuku Yönünden çek", **Mali Hukuk Dergisi**, Sayı: 43 (Ocak-Şubat, 1993).
- SEVİĞ**, Veysi, "Değer Artırımı İşlemleri" **Yaklaşım**, sayı:36 (Aralık, 1945).
- SEVİMAY**, Hayri R., "Firmaların 1994-1995 Yılları Bilançolarına ve Gelir Tablolarına Dayanarak Ulusal Ekonominin Bazı Kesimleri Hakkında Yorumlar", **Başak Dergisi**, sayı:89 (Eylül-Ekim, 1996).
- SEVİNÇ**, Fikret, "Vergi Tahsilat Zamanındaki Farklılıkların Yasal Vergi Üzerindeki Etkisi" **Yaklaşım Dergisi**, Sayı:47 (Kasım, 1996).
- SEZGİ**, Önder, "Yeni Yasal Değişikliklerin İnşaat Taahhüt İşleri Sektörünü İlgilendiren Yönleri Nelerdir ?", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 205 (Eylül, 1998).

- SOLAŞ**, Çiğdem, " Fiyat Hareketlerinin Cari Değeri İle Muhasebeye Yansıtılması", **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı : 1 (Nisan, 1973).
- SÖNMEZ**, Sinan, "Bütçe Açığının Finansmanı ve Enflasyon", **ODTÜ Gelişme Dergisi**, 21(4), 1994.
- SÖNMEZ**, Sinan, "Bütçe Açıklarının Finansmanı ve Enflasyon", **IX. Türkiye Maliye Sempozyumu**, Mersin, 1993.
- STERLING**, R. R., "Relevant Financial Reporting in an Age Of Price Changes"; **Journal Of Accountancy**, February, 1975.
- STIGLER**, George J., "The Economics of Information ", **Journal of Political Economy**, Vol:69,1961.
- STIGLITZ**, Joseph E., **Kamu Kesimi Ekonomisi** (Çev: Ömer Faruk Batırel), İkinci Baskı, İstanbul: M.Ü.İ. İ.B.F. Yayın No:369, 1994.
- SUNDER**, Shyam, "A Note on The Economic Impact of The Lifo Method of Inventory Valuation", **The Accounting Review**, Vol: 51, 1976.
- ŞAĞBAN**, Erkin; "Maliyet Bedeli Artırımı Müessesesi İle İlgili Açıklamalar" **Vergi Sorunları**, sayı:100 (Ocak, 1997).
- ŞANLI**, Çetin, " Enflasyon Döneminde Dağıtılabilir ve Başarı Ölçüsü Olarak Kullanılabilir Karın Hesaplanması", **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 6, Sayı: 20 (Mayıs,1980-II).
- ŞANVER**, Salih, Enflasyon Muhasebesi Paneli, **Enflasyon Muhasebesi Sempozyumu**, İstanbul: İstanbul Mülkiyeliler Vakfı, 1990.
- ŞEKER**, Sakıp "Teşvik Belgesiz Yatırımlarda Yatırım İndirimi Uygulaması", **Vergi Sorunları**, sayı:102 (Mart, 1997).
- ŞEKER**, Sakıp, "Gelir ve Kurumlar Vergisi Yönünde Özel Maliyet Bedeli", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 13 (Ocak, 1994).
- ŞEKER**, Sakıp, "Maliyet Artış Fonunun Hesabında sermayeye ilave edilen Değer Artış Fonunun İndirilip İndirilemeyeceği", **Yaklaşım**, Sayı: 48, (Aralık 1996).
- ŞEKER**, Sakıp, "Menkul Kıymet Gelirlerinin 01.01.1997 -31.12.1999 Tarihleri Arasındaki Vergilendirme Esasları", **Yaklaşım Dergisi**, sayı:47 (Kasım,1996).
- ŞEKER**, Sakıp, "Serbest Bölgelerde Yap-İşlet-Devret Modeli Uygulaması ve İmtiyazlı Şirketler", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 16 (Nisan, 1994).
- ŞEKER**, Sakıp, İştirak Hisselerinin ve Gayrimenkullerin Satışından Elde Edilen Kazançların Vergilendirilmesinde Son Durum-I", **Vergi Sorunları**, sayı:71 (Mart-Nisan, 1994).

- ŞENATALAR**, Burhan, "Dolaysız Vergilerle İlgili Öneriler", **Türk Ekonomisine Sosyal Demokrat Çözümler**, Cilt: I, İstanbul: TÜSES Vakfı Yayını, 1991.
- ŞENATALAR**, Burhan, "Enflasyon ve Vergileme (Yorum)", **VI. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumu** (21-23 Mayıs, 1990), Antalya, H.Ü.İ.B.F. yayını, Ankara, 1990.
- ŞENLİK**, Ergun, "Enflasyon Ortamında-İşletmelerdeki Üretim, Fiyat, Stok, Pazarlama ve Ücret Politikaları", **Enflasyon Muhasebesi Sempozyum**, İstanbul: İstanbul Mülkiyeliler Vakfı, 1990.
- ŞENYÜZ**, Doğan, "Türk Vergi Sistemi'ne 4369 Sayılı Kanunun Getirdiği Değişiklikler-2", **Bursa Ekonomi**, Sayı: 141(Ağustos, 1998).
- ŞENYÜZ**, Doğan, "Yap-İşlet-Devret Modeli ve Vergilemeye İlişkin Bazı Hususlar", **Vergi Sorunları Dergisi**, sayı: 110 (Kasım, 1997).
- TAN**, Mehmet, "Tam Mükellef Kurumların Gayrimenkullerinin veya İştirak Hisselerinin Satışından Doğan Kazançlara İlişkin İstisna", **Vergi Sorunları**, sayı:82 (Temmuz, 1995).
- TANZI**, Vito "The Impact of Macroeconomic Policies on the Level of Taxation (and the fiscal Balance) in Developing Countries", **IMF staff papers**, Vol:36 (3), (September, 1989).
- TANZI**, Vito, "Inflation, Lags in collection, and the Real Value of Tax Revenue", **IMF staff papers**, Vol:24 (March, 1977).
- TANZI**, Vito, "Inflation, Real Tax Revenue, and the Case for Inflationary Finance: Theory with and Application to Argentina", **IMF staff Papers**, 25(3), (september, 1978).
- TARAKÇI**, Hızır, "Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Alacak ve borç Senetlerinde Reeskont Uygulaması", **Vergi Dünyası**, sayı: 78 (Şubat, 1988).
- TARAKÇI**, Hızır, "Yatırım Kredilerinin Kullandıkları Para-Cinsi Para Cinsine Göre Yeniden Değerleme Sistemimizde Ortaya Çıkardıkları Sonuçların Karşılaştırılması", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:149.
- TARI**, Recep, "Türkiye'de Enflasyon, Faiz ve Döviz Kuru Arasındaki Nedensellik İlişkileri (Ekonometrik Analiz: 1973 - 1995)", **Kocaeli Ün. İ.İ.B.F. Dergisi**, , Sayı:1, Yıl: 1997.
- TAŞKIN**, Şeref ve Mehmet Atuğ, Yatırım İndiriminde Endeksleme Uygulaması ve Bir Örnek", **Vergi Dünyası**, sayı:173 (Ocak,1996).
- TAŞKIRAN**, Necdet, "Gayrimenkul veya İştirak Hisselerinin Satışından Sağlanan Kazançlara İlişkin İstisna ile İlgili Olarak 4108 Sayılı Yasanın Getirdikleri" **Vergi Sorunları**, sayı:86 (Kasım, 1995).

- TAYLAN**, Emin, "Bankalara Teminata ya da Tahsile Verilen Alacak Senetlerinde Reeskont Uygulaması", **Yaklaşım**, sayı:13 (Ocak, 1994).
- TEK**, Nergis, "İşletmelerde Araştırma-Geliştirme Faaliyetleri ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması", **Vergi Sorunları**, sayı:86 (Kasım, 95).
- TEKBAŞ**, M. Şükrü, "Enflasyon Ortamında Yatırımlar ve İşletmelerde Finansman Politikaları", **Enflasyon Muhasebesi Sempozyumu**, İstanbul: İstanbul Mülkiyeliler Vakfı, 1990.
- TEKİNALP**, Ünal, "Holdinglelerin Kuruluşunda İzlenebilecek Çeşitli Yollar ve Sorunlar". **Banka Dergisi**, Aralık, 1971.
- TEMİZER**, Uygur, "Dönem Sonunda Yeniden Değerleme Uygulaması ve Muhasebeleştirilmesi", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 62 (Aralık, 1997).
- THOMSON**, Grahame, " Inflation Accounting In a Theory Of Calculation ", **Accounting Organisation and Society**, Volume :12, Iss : 5, 1987.
- TOKAT**, Yakup, " Enflasyon Etkisi ve Enflasyon Muhasebeleri", **Maliye Dergisi**, Sayı: 90 (Mayıs- Haziran, 1988).
- TOKOL**, Tuncer, **Pazarlama Yönetimi**, 7.B, Bursa: U.Ü.G.V.Yayımları.
- TORUN**, Osman Nuri, Panel, **Enflasyonda Sevk ve İdare Semineri**, Mali İdare Serisi : 111, İstanbul : Türk Sevk ve İdare Derneği, 1975.
- TORUSLU**, M. Vefa, "Reeskont İşlemleri" **Vergi Dünyası**, Sayı: 184 (Aralık, 1996).
- TOSUNER**, Mehmet,"Vergi Matrahında Erozyon ve Enflasyon: Gana Örneği", **Vergileme ve Enflasyon Üzerine Seçme Yazılar**, (Der: F. Demir,—M. Tosuner), İzmir: Ege Üniv. İkt. Fak. Teksir Yayınları No:6, 1981.
- TUGAY**, Fahri, Gayrimenkullerin Yeniden Değerleme ve Amortisman Ayrılması" **Petkim Uygulamalı Mevzuat Dergisi**, No: 15, Şubat, 1991.
- TUGAY**, Fahri, "Vergi ve Sermaye Piyasası Mevzuatı Yönünden; Gayrimenkullerin Yeniden Değerlemesi ve Amortisman Hesaplanmasında Bir Problem", **Vergi Dünyası**, Sayı: 109 (Eylül, 1990).
- TUNCER**, Mehmet, "Yenileme Fonu", **Maliye Posfası**, sayı:189 (15 Temmuz 1988).
- TUNCER**, Selahattin, " Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Kısa ve Uzun Dönemli Etkileri", **Enflasyon Muhasebesi Sempozyum**, İstanbul: İstanbul Mülkiyeliler Vakfı, 1990.
- TUNCER**, Selahattin, "Türk Vergi Sisteminde Yeniden Değerleme ve Sonuçları" **İ.Ü.İ.F. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, 29. Seri, 1983/ 1984.

- TUNCER**, Selahattin, "Yeniden Değerleme (reevaluasyon)", **İktisat ve Maliye Mecmuası**, cilt x, sayı:3.
- TURAN**, Cemalettin, "Yatırım İndiriminde Endeksleme Uygulaması İçin Yatırım Teşvik Belgesinin Mutlaka 1.1.1995 Tarihinden Sonra Alınmış Olması Gerekli midir?" **Vergi Dünyası**, sayı:185 (Ocak, 1997).
- TURANBOY**, Asuman, "Bankalar Kanunu'na Göre Pay ve Pay Sahipliği Pay Sahibinin Hakları ve Borçları", **Başak Dergisi**, Sayı: 89 (Eylül-Ekim, 1996).
- TÜĞEN**, Kamil, "Bütçe Açıkları, Finansmanı ve Sonuçları", **Maliye Yazıları Dergisi**, Sayı:32, (Eylül-Ekim, 1991).
- TÜRKER**, Masum, "Stoklarda Değerleme", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 62 (Şubat, 1998).
- TÜRKKAN**, Erdal, " Reel Kazaçlar Vergilendirilmelidir", **Asomedy a Dergisi** (Dosya), Ağustos, 1996.
- TÜZÜN**, Ali H. ve Semra Öncü, "Yeniden Değerleme, Manisa Maliyet-Muhasebe Yüksek Okulu, **Maliye-Muhasebe Dergisi**, Yıl: I, sayı: 1 (Mart, 1984).
- UFUK**, M. Tahir, "Yenileme Fonu", **Vergi Dünyası**, sayı:196 (Aralık, 1997).
- ULAŞ**, Zeki, "Amortisman Tabi Malların Elden Çıkarılması", **Vergi Dünyası Dergisi**, sayı:27 (Mart, 1987).
- ULUDAĞ**, Ramazan, "İşletmelerde Yeniden Değerleme Nasıl Yapılabilir", **Vergi Sorunları**, Sayı: 2, 1982.
- ULUSOY**, Ahmet ve Murat Çetin, "Türkiye'de Enflasyon Vergisi Gelirlerinin Boyutu", **Vergi Sorunları Dergisi**, sayı:98 (Kasım, 1996).
- ULUSOY**, Yılmaz, "Vadeli Çeklerde Reeskont", **Maliye Postası**, Sayı:305 (15 Mayıs, 1993).
- UMAN**, Nuri, " Enflasyon Muhasebesi (Enflasyonda İşletme Karlılığı ve Ölçülmesi)", **Enflasyon Muhasebesi Sempozyumu**, 1989, İstanbul- Mülkiyeliler Vakfı Yayını, 1990.
- UMAN**, Nuri, "Enflasyon Oranındaki Değişmelerin Mali Tablolar Üzerine Etkileri", **Boğaziçi Üniversitesi Dergisi**, Cilt: VI, 1978.
- UMAN**, Nuri, "Enflasyonist Ortamda Vergi Reformu Yasa Taslağının İşletme Finansmanı Açısından Değerlendirme", **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 17 (Ağustos, 1979-III).
- USLU**, M. Zeki, " Borçlanmanın Maliyeti ve Enflasyon Ortamındaki Uygulaması", **Dokuz Eylül Üniversitesi İ. İ. B. F. Dergisi**, Cilt : 3, Sayı : 1, Yıl : 1988.

- ÜNAL, Kemal ve İbrahim Alpay Demirtaş, "Bonoların Reeskont İşlemlerinde Uygulanması Gereken Faiz Nispeti İle İlgili Bir Görüş", **Vergi Dünyası**, sayı:151 (Mart, 1994).
- ÜNALAN, Sedat, "Alacak ve Borç Senetlerinin Dönem Sonunda Gerçek Değerleri ile İfade Edilmeleri. Reeskont İşlemleri Muhasebesi", **Yaklaşım**, sayı:63 (Aralık,1998).
- ÜSTÜNEL, Bülent, "Tek Düzen Hesap Planı Uygulama Kılavuzu", 2. Baskı, İstanbul: -Denet Yayıncılık AŞ, 1993.
- WILSON, Richard; Colin Gilligan and David Pearson, **Starategic Marketing Management**, Oxford: Butterworth-Herneman Ltd, 1994, ss. 330-442.
- YALÇIN, Hasan, "Yenileme Fonu Ayrılması ve Muhasebesi" **Vergi Dünyası**, sayı:184 (Aralık, 1996).
- YALÇIN, Sedat, "İş Ortaklıklarında Yeni Bir Sorun: Global İhaleler", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 107 (Ağustos, 1997).
- YAMAK, Nebiye, " Türkiye'de Enflasyon- Nispi Fiyat Değişkenliği İlişkisi", **D. E. Ü.İ. İ.B F. Dergisi**, Cilt: -12, S: 7,1997.
- YAMAN, Celal, "İşletmelerde İlk Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri ve Peştemallikler", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 17.
- YANIK, Zeki, "Vadeli Çekler, Reeskont işlemleri ve Muhasebeleştirilmesi," **Yaklaşım**, sayı: 54 (Haziran 1997).
- YARASLI, Genç Osman, "Vergi Sistemimiz Yatay Eşitlik Prensibine Uygun mu?", **Banka Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Sayı:3/4 (Mart-Nisan, 1993).
- YAŞA, Memduh, **Devlet Borçları**, 3.Baskı, İstanbul; 1981.
- YILDIRIM, Musa, "Özel Maliyet Bedeli ve Muhasebeleştirilmesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 99 (Aralık, 1996).
- YILDIRIM, Öznur, "Araştırma Geliştirme Harcamalarında Vergi Ertelemesi", **Vergi Sorunları**, sayı:113 (Şubat,-1998).
- YILMAZ, Kazım; "Yatırım İndirimine Konu Olan Aktif Kıymetlerin Devri veya Satılması Durumundan Endeksleme Uygulaması", **Yaklaşım**, sayı:48 (Aralık, 1996).
- YILMAZ, Osman, " Enflasyon - Vergi ve İşletmeler ", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı : 40 (Nisan, 1996).
- YULUĞ, Mustafa, "Türkiye'de Tarım Kesiminin Vergi Yüğü", **Maliye Enstitüsü Konferansları. XIV**, İst: 1967.

YULUĞ, Mustafa, "Türkiye'de Vergi Yükünün Kesimler Arası Dağılımı", **Türkiye'de Vergi yükü Sempozyumu**, Ankara, 1/2, 1977, Maliye Müfettişleri Derneği Yayını, 1977.

YÜCEL, Göksel, " Hiperenflasyon Koşullarındaki Ekonomilerde Finansal Tablolar Nasıl Düzenlenmelidir", **İ. Ü. İşletme Fakültesi Dergisi**, Sayı: 59 -60, 1990.

YÜCEL, Tugay, "Mücbir sebepler ve Sonuçları" **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 1, Sayı: 5 (Mayıs, 1993).

YÜKSEL, Ahmet, "A. B. D.'de Yerine Koyma (İkame) Maliyeti Muhasebesinin Tarihsel Gelişimi", **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yıl : 8, Sayı : 28 (Mayıs, 1982 - II).

YÜKSEL, Ahmet, "Stok, Stok Problemleri ve Stok Anlayışı", **İst. Ün. İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı : 2 (Kasım, 1975).

YÜKSEL, Ahmet, "Enflasyonda Vergi Yükü", **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yıl:7, sayı:25 (Ağustos-1981).

YÜKSEL, Ahmet, "Tarihi Maliyetler Muhasebesi (Geleneksel Muhasebe) Bilgileri Gerçekleri Yansıtmıyor", **Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yıl:5, Sayı:19, (Şubat, 1980-I).

ZAMAN, Hayrettin, " Vergi Usul Kanununda Son Değişiklikler ve Yeniden Değerleme Esasları", **Vergi Sorunları**, Sayı: 1985/1.

DİĞERLERİ:

Accounting Principles Board (A. P. B.), A. P. B. Statement No. 3 : Financial Statements Restated for General Price - Level Changes, AICPA, New York, 1969.

KESAN, Nevzat ve diğeri, Bilançoların Yeniden Değerlenmesi ve Yeniden Değerleme Vergisi Hakkında Bakanlıklar arası Yeniden Değerleme Komisyonu Alt Komisyon Raporu, Ankara: 1996.

LAUZEL, Pierre, La Réévaluation des bilans, 15 Aralık 1965 tarihli rapor.

Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu Kararı, Yayın Sıra No:231, Genel Sıra No:230/7, Karar Tarihi: 31.12.1976, Hesap Uzmanları Danışma Komisyonu Kararları (1950-1981), Ankara: M.B.H.U.K. Yayını, 1982.

Maliye Bakanlığı, Çeşitli Tebliğ ve Muktezalar.

Maliye Bakanlığı, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.

Maliye Bakanlığı, Türk Vergi Kanunları Gerekçeleri, Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü Yayını, Cilt: 3.

Maliye Hesap Uzmanları, Beyanname Düzenleme Kılavuzu, MHUD Yayını, Çeşitli Yıllar.

SAYDAR, Rasim, "İktisadî İşletmelere ait Aktif ve Pasifin Reevalüasyonu Hakkında Rapor, Hesap Uzmanları Kurulu Etütleri No:106.

Sermaye Piyasası Kurulu, Çeşitli Tebliğler.

TMUDESK, Türkiye Muhasebe Standartları.

TÜRMOB, Sirküler Raporu, 12.08.1997/46.

Sermaye Piyasası Kurulu, Çeşitli Tebliğler.

-Sermaye Piyasası Kanunu,

-Medeni Kanun,

-Borçlar Kanunu,

-Türk Ticaret Kanunu,

- Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun,
- Vergi Kanunları, Lebib Yalkın Yayınları,
- Topluca Türk Vergi Kanunları, Yaklaşım Yayınları.
- 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Hakkındaki Kanun,
- Yargıtay, Çeşitli Kararlar
- Danıştay, Çeşitli Kararlar

